Kálmán Mária DRÁMÁK

MB
244.362

Kálmán Mária

DRÁMÁK

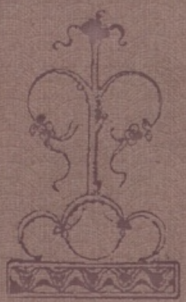

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Kálmán Mária

Drámák

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK-Magyar Elektronikus Könyvtár
szövegkönyveinek felhasználásával
mek.oszk.hu

nka
Nemzeti Kulturális Alap

© Kálmán Mária
© Hét Krajcár Kiadó

MB 244.362
OSZK
Országos Széchényi Könyvtár
2013

ISBN: 978-963-9596-65-8

Hét Krajcár Kiadó, Budapest, 2013
Felelős kiadó: a Hét Krajcár igazgatója
Tördelés: Benke Attila
Készült Szekszárdon, a Séd nyomdában
Felelős vezető: Katona Szilvia ügyvezető igazgató

Kálmán Mária

DRÁMÁK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

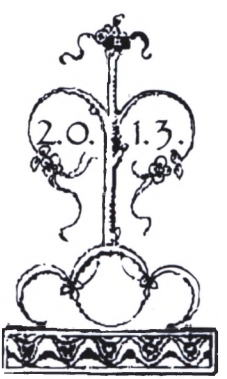

HÉT KRAJCÁR KIADÓ – BUDAPEST

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOM

MAGYAR JOHANNA 7

JOSEPHUS 51

HYPATIA 103

DÍSZPOLGÁROK 157

LE VAGYOK GYŐZVE 239

FALANSZTER UTÁN 293

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Magyar Johanna

– dráma 6 képben –

1964-1965.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Történik 1664 december és 1691 március között Csáktornyán, Munkácson, Thököly sátrában és Bécsben

Szereplők

Krónikás

Zrínyi Ilona

Zrínyi Péter

Wesselényi Ferenc

Nádasdy Ferenc

Báthory Zsófia

I. Rákóczi Ferenc

Kiss Imre
jezsuita gyóntató

Hedvig
apáca

Thököly Imre

Absolon Dániel
alias báró Lilienberg Dániel pápai követ

Lipót Német-Római Császár

Kollonich Kancellár

Niemann
írnok

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

I. KÉP

Helyszín: Csáktornya 1664 decemberében. Asztal körül ülve látható Zrínyi Péter, Wesselényi Ferenc, Nádasdy Ferenc és Frangepán Ferenc. A szín előtt anonymus-arccal állandóan a játéktér sarkában maradva ül a krónikás. Míg a képek változnak, lantját pengetve egy-egy versszaknyi összekötő szöveget mond. Az ötödik kép kivételével a cselekmény menetébe nem szól bele.

Krónikás: „Mostan emlékezem az elmúlt időkről..." Az elmúlt időknek jó nagyasszonyáról, Győzedelmes szívű Zrínyi Ilonáról, Rettenetes ősök bátor utódáról...

Zrínyi P.: Mi legyen a jelszó?

Wesselényi: Minek ide jelszó! Ismerjük egymást, nem? *(mutogatva)* Frangepán... Nádasdy... Engem tán ismersz, Zrínyi Péter?

Zrínyi P.: *(felugrik)* Nem tréfa ez, Wesselényi! Óvatosság nélkül elvesztünk! *(másképp)* Egy hónapja sincs, hogy eltemettük Zrínyi Miklóst...

Frangepán: *(jóval fiatalabb a többinél, karcsú, villogószemű, szenvedélyes – szépségével és heves modorával egyformán kirí a három meglett korú férfi közül)* Igazad van, sógor. Olvadunk, fogyunk. Bécsből fűtik azt a poklot, melyben rohad a magyarság!

Nádasdy: Lassan, öcsémuram, csak lassacskán! Miklóst vadkan tűzte az orrára.

Frangepán: Vadkan! Attól pörkölődik a hús, te Nádasdy?! Talán golyót hord az agyarában! Így gondoltad, bátyám?! *(szembefeszülnek egymással)*

Nádasdy: *(lassan elfordulva)* Elfelejtem szavad, Frangepán. Én Miklós halálát nem láttam... Ami az országos változásokat illeti... Francia királyt a Habsburg helyébe... *(hirtelen)* Adott-e pénzt hozzá XIV. Lajos? *(a szobán zavart csönd – Nádasdy gyanakodva figyel – egész más hangon szólal meg)* Zrínyi bán! Te hívtál Csáktornyára! Kétszer fordult a homokóra, mióta hallgatlak benneteket! *(Wesselényire mutat)* Lipót császár magyarországi helytartója két órája feszegeti Lipót császár bűneit, méltatlanságát a magyar koronára! *(Frangepán közbe akar szólni)* Csillapodj, Frangepán! Azt mondtam magamban: jót akartok. Lajos messze esik innen, zsoldosai nem eszik föl kenyerünket. Benne vagyok! *(többiek összenéznek)*

Wesselényi: Ember vagy, Nádasdy!

Nádasdy: *(figyelembe se veszi a közbeszólást)* De ha kiderül, hogy Lajos pénze nélkül, katonája nélkül, puszta szóra bolondítottatok ide...

Zrínyi P.: Akkor...

Nádasdy: *(kardjára teszi a kezét)* Akkor én innen egyenesen Bécsbe megyek, urak!

Frangepán: *(az ajtóhoz ugorva kardot ránt)* Innen sehová élve, te eb!

Zrínyi Ilona: *(belépve egyetlen tekintettel felméri a helyzetet – Frangepán leengedi a kardját, de nem mozdul az ajtóból – Ilona beljebb lép, s a jelenet végéig ezen az egy helyen marad – nagyon szép, magabiztos teremtés, aki belépésétől kezdve sokkal erőteljesebben van jelen, mint szavai mutatják)* Apám azt mondta, hogy jöjjek... ha kardcsörgést hallanék...

Nádasdy: *(székbe dobja magát)* Ezt a részletet ki tudtátok fundálni, de a pénzt nem!

Ilona: Milyen pénzt?!

Nádasdy: Emberek dolga ez, Ilona kisasszony!

Zrínyi P.: A lányom tárgyalt Lajos követével.

Wesselényi: Ezt nem mondta, Péter!

Ilona: Könnyebb anyámnak és nekem észrevétlenül utazni, mint kegyelmedék közül bárkinek. Gyakran látogatjuk Velencét. Vidám város... Mulatságos előadást néztünk meg, sokat nevettünk. Kellemes nevű francia írta: Molière...

Wesselényi: *(inkább hitetlenkedve, mint dühösen)* Ezt a gyermeket ártottad országos dolgokba?!

Ilona: *(Wesselényihez fordulva)* Páholyunkat felkereste minden jelenlévő követ. Az előadás vége felé érkezett a márki. XIV. Lajos egyetlen feltételt szabott.

Nádasdy: Na lám! Ezért kerülgettétek két óra hosszat! Beszéljen, kisnagyságod, mit hallgattak el előlem, s miért?

Ilona: *(csendesebben, mint eddig)* A francia király csak úgy vállalja a magyar koronát, ha Zrínyi Miklós, vagy Rákóczi Ferenc lesz a helytartója. *(elfordul, lehajtja fejét)*
Wesselényi: Ezért hallgattunk, Ferenc...

Nádasdy: Tehát mindenképpen nádor akarsz maradni?!

Wesselényi: *(Nádasdynak ugrik, hatalmasan rázza)* Ember vagy, te? Ahogy élsz, úgy ítélkezel! *(miután Zrínyi P. szétválasztja őket, visszakiált)* Miklós halott!

Nádasdy: *(rendezgeti magát)* Miklós halott, Miklós halott – már másodszor hallom, mintha nem tudnám! Rákóczi viszont él, s jobban hallgattok róla, mint halottról!

Zrínyi P.: Mert reménytelenebb annál... Fogoly.

Nádasdy: *(rövid hallgatás után)* Kicsoda, te? Ki fogta el?

Zrínyi P.: *(tenyerét mutatja)* Ha így nézed: senki. *(kifordítja)* Ha így: akkor a saját anyja, Báthory Zsófia! Házi fejedelmet csinált belőle a haza fejedelme helyett!

Nádasdy: Nocsak... Erre nem gondoltam...

Frangepán: *(Nádasdyhoz)* Kegyelmednek kell írni a franciáknak! Kegyelmed országbíró, s a leggazdagabb főúr Rákóczi után!

Nádasdy: *(nevető dühösen)* Helyben vagyunk már! Ha ló nincs, szamár is jó, ugye? Előbb karddal, aztán szóval ölnétek engem... Egyéb tervetek nincs?!

Frangepán: Mondjon jobbat, ha tud! *(közelebb jön, a még mindig meztelen karddal)*

Nádasdy: Dugd el a kardod, öcsém, nem vagyok ijedős! Törököt reggeliztem, mikor a világon sem voltál!

Frangepán: Ez nem válasz! *(ismét szembeállnak, Nádasdy ismét elfordul)*

Nádasdy: *(dörmög magában)* Szép kis baráti kör... *(Ilonához)* Csodálom a bátorságát kiskegyednek! Nézzen csak meg jól bennünket, és tanuljon rajtunk – úgyis ez a tragédiánk... Ha két magyar összekerül, máris tudni akarja: melyik különb a másiknál...

Ilona: *(egyikre se néz)* Emlékezzenek kegyelmedék Miklós bánra! Egységet kívánt. S annak nálunk kell kezdődnie...!

Nádasdy: *(figyelmesen)* Kegyed szép, okos, és szíve is van... Feleségül menne Rákóczi Ferkóhoz?
(mindenki megbolydul, csak Ilona marad mozdulatlan)

Wesselényi: *(lázban)* Hogy ezt én nem találtam ki!

Frangepán: *(lekicsinylően)* Bárkinek eszébe juthatott volna.

Nádasdy: *(fölénnyel)* De nekem eszembe j u t o t t...!

Frangepán: Csakhogy Ilonának kell végrehajtani!

Zrínyi P.: *(a csendet megtörve)* Menj ki, leányom!

Wesselényi: *(kérve)* Ne küldd ki, Péter! Ez az egyetlen megoldás.

Zrínyi P.: Nem engedem! Folyton Ilona és Ilona! Miklós katonának nevelte, az anyja politikusnak! Nem tűröm, hogy szerencsétlenné tegyétek! Különben sem ismeri Rákóczit!
Ilona: *(higgadtan)* Ismerem.

Zrínyi P.: Micsoda?!

Wesselényi: Ezt még nem mondtad nekem, lányom...

Frangepán: Kegyed rögtön meg van sértve, ha nem tud valamiről! Talán vezessen naplót, mint Ilona teszi!

Wesselényi: Te még bajt hozol a fejünkre, Frangepán! Szavaid csak lobognak, de nem világítanak! Hiányzik belőled a meggondolás erénye.

Frangepán: Szerencsére előre látom, hogy semmit se érnék vele! Kegyelmedék olyan szárazak a sok gondolattól, mint az aszályos esztendő. Ilonából akarnak tüzet csiholni! Ne hagyd magad, szépséges virágom! Göthöl az a fiú, kiköpi a tüdejét előbb-utóbb! Elbúcsúzhatsz a velencei napsugártól, ha hozzákötöd magad!

Wesselényi: *(rendreutasítón)* Rákóczi Ferkó: fejedelem! Méltó párja Ilonának!

Frangepán: Ne mókázz, Wesselényi! Te megmásztad Murányt Széchy Máriáért! Rákóczi még lejönni sem tud Munkácsból! Egyet mondok, jól jegyezzétek meg: Zrínyi Ilona kezét tőlem kell megkérni! Mutassa meg Rákóczi, hogy ki tud törni abból a jezsuita fellegvárból, különben szétugratlak mindannyiotokat, ezzel a szerencsétlen tervvel együtt!

Wesselényi: Nádasdy, beszélj vele... Elfáradtam.

Nádasdy: Ha van esze, látja, hogy nincs más megoldás. XIV. Lajos ravasz király, de okos király. Igaza van, ha ilyen kockázatos lépéshez hadvezért, vagy fejedelmet keres kezesül.

Frangepán: Olyan fejedelem én is vagyok, mint Rákóczi Ferkó!

Nádasdy: Honnan tudja ezt Párizsban XIV. Lajos?! Épp azért kell

ez a házasság, mert csak Ilona kezében biztos Rákóczi gyeplője! Talán megnyernénk nélküle is, de csak vele tarthatjuk meg.

Zrínyi P.: Mit szólsz ehhez, Ilona?

Ilona: *(habozva)* Nem vagyok hercegkisasszony, kinek sorsa felől családi tanács dönt... Nem kívánkozom el a jó bástyákról, száguldó lovaktól, éles szablyáktól. Karddal képzeltem el az én harcomat, urak!

Frangepán: *(örömmel)* Na ugye?

Wesselényi: *(nagyon öregen és fáradtan)* Hallgasson meg, Ilona kisasszony... Amíg Zrínyi Miklós élt, mindnyájunk szívében hit virágzott, hogy ő lesz az új Hunyadi Mátyás. Nem esett közöttünk hangos szó, módban és célban megegyeztünk. Zrínyi Miklós halála óta meghalt IV. Fülöp, s Portugália kivált a spanyol birodalomból. Ez az új állam ölelte keblére a pápa testőreit, a jezsuitákat.

Nádasdy: Frangepán, vigyázz az ajtóra! *(F. szó nélkül engedelmeskedik)*

Wesselényi: A jezsuiták egy vallást ismernek, a pápa vallását, s csak egy államot ismernek, a pápa államát. Megteremtették hozzá az első jezsuita uralkodót is: Lipótot... S a legkeresztényibb Habsburg császár az egységes katolikus Európa érdekében koncul dobta Magyarországot a töröknek...
Ilona: *(elgondolkodva)* Német maszlag, török áfium...

Wesselényi: Úgy van! Hiteles bizonyíték rá a vasvári béke! Osztozkodik hazánkon a török szultán és az osztrák császár! Sosem történt volna meg, ha van nemzeti királyunk!

Ilona: Miklós bátyám vállalta volna Lajos szövetségében...

Wesselényi: Rákóczi Ferenc is vállalni fogja, ha kegyed mellé áll!
Ilona: Miért csak akkor?

Frangepán: Erre felelj, Wesselényi! Erre én is kíváncsi vagyok.

Wesselényi: Rákóczi helyzete nem hasonlítható senkiéhez... Ezt neked is tudnod kell, Frangepán! Anyja a jezsuiták legelső pártfogója volt egész Európában. Azóta, hogy Sárospatakon letelepítette őket, egy lépést sem tesz nélkülük. Rákóczit papok nevelték a birodalom iránti tiszteletre, a császár hűségére. Valószínűleg kiszemelték már azt a birodalmi hercegnőt is, akivel érdekük összeházasítani. Egyedül Ilona kezének reménye szabadíthatja ki ebből a hálóból...

Ilona: Egyszer láttam csak, rövid időre a hévizi fürdőn... Anyám hívta föl figyelmemet szelíd kedvességére... Nem a mi fajtánk, nem erős, de jó ember... Hiszem, hogy ügyünk mellé áll, ha nem is meggyőződése, de hite szerint... Mondjanak el neki mindent, kegyelmedék, ami itt történt. Azt is, hogy Zrínyi Ilona koldus egy birodalmi hercegnőhöz képest, és nem vállalja a házasság előjátékait, a maga árultatását. Ha mégis mellettem dönt: én akkor sem üzenhetek... Határozni férfiak dolga, meghallgatni: asszonyoké...

Nádasdy: Nem bolond az a fiú, hogy ilyen lányt elszalasszon!

Wesselényi: *(Z.P-hez)* Ez a házasság eldöntetett!
Frangepán: *(szomorúan Ilonához)* Hadsereg ellen indultál, Ilona! Ahová Báthory Zsófia lép, csapatban találod a gyilkos papokat...

Ilona: Én Rákóczi Ferencnek üzentem, Erdély fejedelmének... A szabad Magyarország jövendő királyának!

Frangepán: És ha azt látod majd, hogy erőtlen! Hogy az asztalra sem üt, ha beleköpnek a levesébe...? Akkor mit teszel?

Ilona: Megtanítom akarni... Asztalra ütni, ha kell! Vagy – megteszem helyette...

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

II. Kép

Helyszín: Munkács 1671 május elsején. A szobában Kiss Imre jezsuita gyóntató várakozik Báthory Zsófiára, aki fekete, testhezálló, spanyolgallérú és fejdíszű ruhában jelenik meg, amikor a krónikás szövege elhangzott.

Krónikás: „Pilises fejeknek hódult magyar nemzet, Mire, hogy magadat eszedben nem veszed? Hol van régi okos hadviselő eszed, Hogy papok igáját nyakadra ereszted." *(Ismeretlen szerző: Papvilág Magyarországon 1671)*

Kiss páter: *(szabályos udvari meghajlással)* Nagyságod öltözéke arra enged következtetni, hogy az udvarban jelenleg a spanyol párt uralkodik...

Zsófia: *(mozdulatlanul botjára támaszkodva)* A Burgban a császár uralkodik.
Kiss páter: Persze... Úgy értettem, hogy Szelepcsényi érsek tanácsaira hallgat... Mióta otthont adott nekünk, Jézus legalázatosabb szolgáinak, az érsek nagy tisztelője méltóságodnak! Biztos vagyok benne, hogy megmentette az ifjú herceget is az összeesküvés következményeitől...! *(ismét meghajol)*

Zsófia: *(ugyanolyan mereven)* Semmivel sem tartozom érte! Zsoldoskézre adtam minden váramat, fizettem aranyban 400 ezret. Tudom, hogy Jézus szolgái nélkül ez sem menti meg, ha Bécsbe eresztem. *(egyre kifejezéstelenebbül)* Nem menekült egy sem. Tud róla, atyám? *(nem néz a papra)* Nem furcsa, hogy mindnek volt egy jóakarója, aki siettette Bécsbe utazását?!

Kiss páter: *(zavartan)* Méltóságod néha úgy beszél, hogy igazán nem tudom: mit gondoljak...

Zsófia: Amit akar. Többször mondta, hogy gondolatai egyedül Istennél időznek... Aggódom, hogy távollétemben lelkigyakorlatai egészsége rovására súlyosodtak...

Kiss páter: A konyha helyrehozza! Kitűnő szakácsok vannak méltóságod udvartartásában! Például...

Zsófia: *(közbevág, de kifejezéstelenül)* Ferenc fiam is ilyen jól bírja anyja börtönét?

Kiss páter: Sajnos, nem tudom! Hozzá sem jutottam, hogy szót váltsunk! Ilona folyton vele volt.

Zsófia: Az ifjú fejedelemasszonyról beszél?

Kiss páter: *(mit sem értve)* Természetesen. Szeretném figyelmeztetni méltóságod, hogy a hercegné nem ismeri sem az alázat, sem az engedelmesség erényét. Emellett rengeteg a bizalmasa.

Zsófia: Magyarázza!

Kiss páter: Mindent tud, ami a várban történik. Tegnapra terveztük Hollóscsík áttérítését. A falu lakói eltűntek. Másodszor fordul elő, nagyasszony!

Zsófia: Parancsot adtam, hogy nem léphetnek ki a várból!

Kiss páter: Hisz épp ez a félelmetes az egészben! Ki sem tették a lábukat a belső udvarból! Ilona viszont sok szolgával beszélt. Mondhatnám: mindenkivel, aki útjába akadt. Az elsőket még

megkérdeztem, aztán már nem győztem. Tűzbe-vízbe mennek ezért az asszonyért.

Zsófia: Kegyelmed – fél?

Kiss páter: Isten velünk, ki ellenünk?! Évszázadok óta egyetlen Zrínyi sem halt természetes halállal. Isten küldte most is a vadkant és Absolont az ausztriai ház védelmére!

Zsófia: Ezt a nevet még nem hallottam.

Kiss páter: Absolon?! Zrínyi Péter bizalmasa volt, most a mienk.

Zsófia: Az aktákban sem olvastam róla!

Kiss páter: Csodálkozik, kegyelmed?!

Zsófia: *(koppant a botjával, amelyre támaszkodik)* Méltóságod!

Kiss páter: Bocsánat, nagyasszonyom... Absolon másik neve: államtitok. Báró Lilienberg. *(paposan megáldja)* Hallgass erről, az Atyának, Fiúnak, Szentléleknek nevében... Amen.

Zsófia: *(pillanatnyi csend után)* Ez az ember áruló.

Kiss páter: Nézőpont kérdése, nagyasszony. Árulókat árulni: hasznos munka. Ezek az emberek választják szét a császári ház híveit a császári ház szolgáitól. A Báthoryakat a Zrínyiektől.

Zsófia: Sosem kértem erre, atyám! A Báthoryak küldetése befejeződött. Császárhűvé és katolikussá tettem a Rákócziakat Lórántffy Zsuzsanna ellenére. Kegyelmedék feladata csupán biztosítása ennek a hűségnek, mely az utolsó Báthory utolsó ajándé-

ka. *(Kiss páter mozdulatára)* Nem sok időm van hátra. Megmentettem a fiamat. Most megpróbálom kezembe venni Ilona sorsát.

Kiss páter: Fölösleges. Vérében van a lázadás. Ha nem vigyáz méltóságod: Zrínyi Ilona épp úgy legyőzi Báthory Zsófiát, mint egykor legyőzte Báthory Zsófia Lórántffy Zsuzsannát!

Zsófia: Megtörtént. Lázadásra bírta szelíd fiamat, meggyőzte katonáimat a maga igazáról, félelmet ébresztett papjaimban... *(elhárítóan a páter mozdulatára)* Fölösleges tiltakozni. Én tudom, hogy mi vagyunk foglyok ebben a várban.

Kiss páter: Dehát miért tűri?! Csak intenie kell, és cselekedni fognak méltóságod leghívebb szolgái!

Zsófia: Nem sújthatom úgy, hogy fiamat üssem. Azt akarom, hogy Ferenc boldog legyen!

Kiss páter: Istennél az egyetlen boldogság.

Zsófia: *(ellentmondást nem tűrően)* Itt legyen boldog! Úgyis el kell temetnem...

Kiss páter: Isten útjai kifürkészhetetlenek megpróbáltatásban és kegyelemben...

Zsófia: *(fáradtan)* Menjen most, atyám! Gyermekeimet várom. *(a pap szótlan meghajlással hátrál)* Az esti imánál ott leszek. Székemről ne feledkezzenek meg...
(amikor a páter kihátrál, Ilona és Ferenc ugyanott bejönnek)

Ferenc: *(anyjához siet és kezet csókol, míg Ilona megáll az ajtónál)* Köszönöm, anyám.

Zsófia: Elkerülhetted volna, herceg. Figyelmeztettelek, hogy életed csak egyszer válthatod meg... Különösen az ausztriai háztól...

Ferenc: Ne haragudj, anyám, én jót akartam mindenkinek...

Zsófia: *(hidegen)* Nagy hiba volt, herceg. Az ellenséget csak gyűlölni szabad, és ütni kell! *(Ilona figyelmesen ránéz)* Az erő irigységet ébreszt elleneidben. A jóság gyanakvást szül! Mintha bocsánatot kérnél a világtól, mert boldog vagy! Ne légy jó ellenfeleidhez, mert gyengének tartanak! Ütni kell.

Ferenc: *(tétován Ilonára néz)* Megbeszéltük Nádasdyval...

Zsófia: Nádasdyval...! És másokkal. I s m e r t e m őket. Megannyi romantikus, lágyszívű rajongó. Összeülnek álmodozni „sub rosa"! Mintha Sárospatak lenne a világ közepe! Minek avatkozol politikába, Ferenc herceg? A jóság béklyót köt az agyra. A jó ember nem okos ember. A szív igazságtalanság fölött ejtett könnyei felőrlik az akaratot...

Ferenc: *(örömmel)* Igen, éreztem ezt, anyám!

Zsófia: Mi indított mégis tettre, szegény fiam?! Ellenséged neked Nádasdy ellenfele?

Ilona: *(váratlanul)* Az!
Zsófia: *(nem néz rá)* Válaszolsz helyette, Ilona?! Mégis az ő fejét kellett megmentenem!

Ilona: Az nem az én vétkem! Mit érne Bécsnek egy koldus, aszszonyom?! Atyám börtönben, anyám és testvéreim zárdába zárva... Elpusztították a Zrínyieket nélkülem is.

Zsófia: Jobban, mint gondolod, leányom. Tegnap Bécsújhelyen kivégezték az összeesküvőket!

Ferenc: *(rémülten Zsófiához)* Anyám! Ezt csak így... *(kétségbeesve a dermedt Ilonához)* Ilona!

Ilona: Hagyd el, Ferenc! Zrínyi Péter lánya tudja, mikor kell gyászolnia. Nem érti mások bánatát, aki maga is hóhér!

Zsófia: A fájdalom elvette az eszedet.

Ilona: *(önkívületben)* Csak hallgatom, hallgatom mit mond! Hátha apámért is szót emelt, hátha reményt hoz?! Három hónapig volt Bécsben! Nem Zrínyi Péterért, Még csak nem is Rákóczi Ferencért! Csupán a maga igazáért! Mert Báthory Zsófia egy igazságot ismer: a magáét! A bűnösnek bűnhődnie kell, lehetőleg itt a földön! Ezt nem bízza Istenre!

Zsófia: Félrebeszélsz.

Ilona: Nem! Minél jobban fáj a szívem, annál világosabban látok! *(kicsit lehiggadva, vádolón)* Aki fölgyújtotta Kiskerekit, karóba verette Alsólindva népét: nem segíthetett Zrínyi Péteren! Gyermekek szívét rágta a holló, öregek ősz haját szennyezte a vér, de mit számít az, ha egyszer protestánsok! A protestáns nem ember! Száz évvel ezelőtt megmondta Medici Katalin!

Zsófia: *(váratlanul megelevenedve)* Ember...? Azt mondod: ember?! Hallottam, Ilona: művelt vagy. Én idézzem mégis a görögöket? „A rabszolga beszélő szerszám." S a jobbágy, Ilona? A jobbágy gondolkodó szerszám. Mégpedig ellenünkre gondolkodik. Hová jutunk, ha ember a jobbágy, ember a lázadó?! Jó, hogy nem kéred számon tőlem Frangepánt is! Azt hittem, oda lyu-

kadsz ki, hogy egyenesen az összeesküvők megmentéséért születtem! Hová vezetnek a gondolataid, Ilona? Cromwell államát akarod Magyarországon is? Én leszek az első, aki ellened fordul. Nem tudom elfelejteni, hogy királyok és fejedelmek székén ültek őseim! Fejedelem-asszony vagyok. És te is! Miért nem tudsz beleilleszkedni az ország rendjébe?

Ilona: *(fáradtan)* Olyan tökéletes ez az ország, hogy csak beleilleszkedni lehet? Elvetemült mindenki, aki változtatni akar?

Zsófia: Mindenesetre: lázadó! Értsd meg végre: mindegy, hogy száz évvel előbbre vagy-e korodnál, vagy ugyanennyivel elmaradtál tőle – a jelenkor egyformán megsemmisít. Aki mást akar, mint ami van: lázad! Ez a „ma" ítélete. Érdemes figyelni rá. Saját társaságával jóban lenni mindenkinek érdeke. Az érdek az egyetlen terület, ahol erény és bűn találkozik.

Ilona: Hiszek benne, hogy a bűnösöket a bűntelenek csinálják! Hogy csak azokat a bűnösöket ítélik el, akik útjában állnak másoknak! Az eszme, hit és meggyőződés nélküliek seregére mégsem nyomja rá senki a bűnösök bélyegét, pedig ezek a legnagyobb gonoszok. Én nem hibáztam!

Zsófia: Mégis eltévedtél. Rákóczi Ferenc nem való egy olyan ország királyának, amelyet előbb karddal kell visszaszerezni töröktől, némettől...

Ilona: *(lassan)* Aki megbotlott, még nem esett el... Aki elesett, még fölállhat. Nem halott, aki a földön fekszik!
(komolyan, de nem alázatosan meghajolva kimegy; Ferenc várakozóan néz az anyjára, de az csak kézcsókra nyújtva kezét elfordul; Ferenc is kimegy; Zsófia néhány pillanatig egyedül és némán áll a színen. a másik ajtón Kiss páter és Hedvig apáca jön be; meghajolnak)

Kiss páter: Egyedül méltóztatik jönni az estéli ájtatosságra?

Zsófia: Teljesen egyedül. *(kimegy)*

Kiss páter: *(Hedvighez)* Bárhogy szeretném, képtelen vagyok jól érezni magam a társaságában! *(kifelé indulnak)*

Hedvig: Néném félelmet ébreszt az emberekben. Félni és szeretni nem lehet ugyanazt egyszerre. Nincs barátja, mert önmagának is ellensége. Ránk van utalva.

Kiss páter: Nem ilyen egyszerű ez, testvérem! Sajnos Zsófia kezében a magány is hatalom...

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

III. Kép

Helyszín: Thököly sátra, 1680. A széken Thököly elmélázva hallgatja a krónikást. Absolon porlepte fekete köpenyben lép be. Egy darabig nézi a fiatal, fáradt vezért, aki – háttal ülve neki – nem veszi észre.

Krónikás: „Pap töltözik minden te jövedelmeddel, Pap bír országodnak legnagyobb részével, Pap hízik zsíroddal, töltözik kincseddel, Te koplalsz, nyögsz, nézed csak könnyes szemeddel." *(Ismeretlen szerző: Papvilág Magyarországon)*

Absolon: *(asztalra dobva fövegét)* Üdvözöllek, Thököly Imre!

Thököly: *(felugorva vállára üt)* Absolon! Végre! *(leül, hivatalosan és örömmel)* Mit üzen Ilona a kuruc vezérnek?! Beszélj gyorsan, barátom, hónapok óta várlak!

Absolon: Az nagyon szomorú... Özvegy Rákócziné árváiról, Zrínyi Ilona könnyeiről a táborban is eleget énekelnek!

Thököly: *(lassan)* Ne tréfálj, komám! Az üzenetet, vagy kettévéglak!

Absolon: *(nevet)* Akkor meg éppen bennem marad minden... *(Thököly elereszti, elfordul)*
No, csak ne duzzogj! Ülj le inkább, Imre!

Thököly: *(miközben leül)* Párnát ne rakjak magam alá?!

Absolon: *(komolyan)* Meghalt Báthory Zsófia.

Thököly: *(felugrik)* Ezt égi jelnek küldte számomra Isten!

Absolon: *(gúnyosan)* Az már igaz. Egyenest kegyelmednek csinálta azt is, hogy Gráz alá fuvarozták a Rákócziak kincsét! Jezsuitákat hízlalnak azon nem árva kurucokat!

Thököly: Ne huhogj, Absolon! Nem áll jól a szádban! Te törődsz legkevésbé az „árva kurucokkal"! Nem árvább itt senki a másiknál! Beszélj Ilonáról...

Absolon: Rákócziné Munkácsra költözött, s fiára eskette fel a várak vitézeit. Mire Lipót észbe kapott, Munkács ura lett a kicsi Ferkó...

Thököly: Ember ez az asszony, látod?! Fogadok, a lopott marhát is visszaszerzi!

Absolon: Megkezdte... Írt Leopoldnak. A jezsuitákat vádolja. A császár a fogát szívja, hogy idáig hallik.

Thököly: Fogja még jobban is, ne félj! Most fogom bejelenteni kérésemet Ilona kezére. Most nem merik visszautasítani! Ha mégis megteszik: lerombolom Bécset, s Lipót vadaskertjéből eszem hozzá az ünnepi lakomát!

Absolon: Ebből csak annyi igaz, hogy nagyon szereted azt az asszonyt.

Thököly: Nagyon...

Absolon: *(kajánul)* Ha most itt lenne...

Thököly: *(haraggal)* Állj! Nem kell itt lennie, úgyis jelen van. *(ábrándozva)* Van asszony jobb is, szebb is, fiatalabb is... Ilyen

volt Teleki Anna! Van kacérabb, könnyedebb, gazdagabb: fölfedte előttem arcát Fatime, Kara Musztafa lánya! Tanúm rá a világ, egyik se kellett. Ilonát akarom!

Absolon: Nem értelek, Imre! Világszép asszony, de 34 éves asszony, két gyerek anyja. És te hány esztendőt számlálsz? Húszat, huszonegyet?!

Thököly: Mindegy az, Dániel! Nincs senki, kinek hatását enynyire érezném! Szép asszony sok van. Ilona egy van! Nem kell itt lennie, s látom. Nézd, Absolon, nevet, rajtam nevet!

Absolon: Ezt joggal teheti, hiszen a bolondja vagy.

Thököly: *(elkomolyodva)* Nem tréfa ez, ne hidd. Ha egy olyan asszony van, mint Ilona, az az egy legyen az enyém! Ilona kegyetlen velem. Ujjain számolta nevetve: hány tavasz van közöttünk! Azt mondta, van már fia, aki született fejedelem, minek még egy, akiből neki kellene valamit faragni!

Absolon: *(kardjához kap)* Ezt mondta?!

Thököly: *(elnézően mosolyog)* Hagyd a fegyvert! Karddal nem megyünk asszony ellen! Ilonának igazsága van, ezért nem felejtem nevetését. Olvasok a szívében. Mert nem titkolja ő, ami fáj, csak nem is mutatja. És azt feleltem neki, csak álljon mellettem: nem fejedelem leszek, hanem király!

Absolon: Merész válasz. Fejedbe kerülhet.

Thököly: Csak Ilona tud róla, és te, Absolon. Ilonánál az érdeklődés a veszéllyel kezdődik, ő nem árul el. Téged megvásárollak. Leszel a kancellárom?

Absolon: Köszönöm szépen. Talán máris akkora hatalmad van, mint a császárnak?

Thököly: Mondd, Absolon, nem csodálkoztál azon, hogy a török szövetséget kínált, Fatime kezét, rangot és hatalmat!? Pedig ki voltam én akkor? Maroknyi rongyos csavargó közt a legrongyosabb! Kit láthatott bennem a török? Erre válaszolj nekem!

Absolon: Rágtam már, de máig sem tudom...

Thököly: Mert nem akarod tudni! Mert valamiért félsz tudni, hogy Zrínyi Miklós utódának tartanak!

Absolon: Lehetnél, Imre, lehetnél... De te szövetséget kötöttél a törökkel, s most Béccsel állsz szemközt, mint Frangepán, Nádasdy és a többiek! Eggyel több asszony csinálta hadvezér! Dehát miért, Imre, legalább annyit magyarázz meg: miért édes nektek a vérpad, ha ez az asszony vezet rá?!

Thököly: *(egy ideig figyelmesen nézi Absolont, aztán leül, s még erősebben szeme közé nézve mondja)* Franciaországról hallottál, valószínűleg csupa jót és szépet. Hogy gazdag, kultúrált, erős... hatalmas nemzet. Kétszáz évvel ezelőtt Franciaország nem létezett, épp úgy, ahogy hiába keresed ma Magyarországot. A Napkirály legendás birodalma helyett három részre szakadt földet, szenvedő népet szorongatott északon az angol, délen a spanyol. S az országnak nem volt törvényes, nemzeti királya, ki magáénak érezte volna a feladatot: megteremteni a szabad Franciaországot...!

Absolon: Éppen, mint nálunk...

Thököly: *(változatlanul)* Ekkor történt, hogy valamelyik faluból útnak indult egy Johanna nevű lány, aki hitt önmagában, és

szerette Franciaországot. Amerre járt, mindenütt hinni kezdtek neki és bízni kezdtek benne... Johanna páncélt öltött, mint a katonák, harcolt, mint azok, s kiűzte a hódítókat! Francia királyt adott a franciáknak, nemzetet teremtett ott, ahol senki sem emlékezett már arra: hogyan nézett ki az a föld hódítók nélkül! A nép szentnek nevezte a lányt, mert hazát és hitet adott nekik.

Absolon: Hazát és hitet...!

Thököly: Ez Zrínyi Ilona titka, Absolon. Ő a magyar Johanna, aki hazát és hitet teremteni indult!

Absolon: Vállalom a kancellárságot, Imre! Itt a kezem, küldj vissza Munkácsra!

Thököly: *(megrázza a kezét)* Igaz barát vagy, Absolon! Köszönöm szívességedet! Indulhatunk!

Absolon: Mind a ketten?

Thököly: Dehogy. Az egész sereg! Esküvőre, császár riasztásra, ahogy akarod...

IV. KÉP

Helyszín: Bécs, királyi palota. 1687 május 30. Az üres terembe Lipót siet be, bosszúsan a nyomába loholó Kollonich miatt.

Krónikás: „A mostani királyt pap tartja fékszárnál, Arra húzzák, vonják, mit érsek prédikál. Hogyha ellenünk jár, pápa átka rászáll, Csak papvilág fénylik, az magyar alászáll." *(Ugyanaz)*

Lipót: Mit akar már megint tőlem, mondja? Méltóságod eleven kísértet! Bárhová megyek, a nyomomban van, mint az árnyék.

Kollonich: *(cseppet sem alázatos; szigorú szemű pap, mindkét keze tele irattekercsel)* Fenséged sosem található a rendes helyén, kénytelen vagyok állandóan keresni!

Lipót: A rendes helyemen?! Nem mondaná meg, kedves Kollonich, hol van a német-római császár „rendes helye"?

Kollonich: A trónján, uram – a kancellárián, de legalábbis az udvaron belül.

Lipót: Ilyenkor tavasszal is?!

Kollonich: Ott a királyi nyaraló, a Hradzsin! Fenséged viszont folyton a külvárosban kóborol, nem csodálom, hogy ott akarták elfogni Zrínyi Péterék!

Lipót: Hagyjon engem békén a magyarokkal! A Zrínyiekről meg pláne hallgasson! Csupa hadvezér meg összeesküvő! Csupa Ázsia!

Kollonich: Megbocsásson fenséged, Magyarország nem Ázsia!

Lipót: Na látja, Ön jobban tudja, kedves Kollonich! Ezt nagyon szeretem Önben! Elvégre azért tartok kancellárt, hogy gondolkozzon helyettem, s azért fizetem a hadvezért, hogy harcoljon helyettem!

Kollonich: Károly herceget fizetni se kell fenségednek, mégis a legjobb hadvezére!

Lipót: Néha meglepően hülyének tart, kedves Kollonich! Nem kell túlzásba vinni a dolgokat még szánakozás terén sem! Lajos elzavarta Károlykát Lotharingiából, csupán ezért sietett a magyar tartományok visszafoglalására drága rokonom... Hátha neki adom jutalmul...

Kollonich: Amit valóban megérdemel! Hiszen ő űzte ki a törököt Budáról!

Lipót: *(nevet)* Hiába erőlködik, méltóságod, a magyar tartományokat nem adom Károlynak! Nem vagyok Fülöp, aki eltűri a tüskét a hátában! Nem csinálok a lotharingiai hercegből Don Carlost!

Kollonich: A tüske enélkül is a hátunkban van. Gondoljon Munkácsra Fenséged!

Lipót: *(bambán)* Minek gondoljak Munkácsra! Zsófia régen meghalt, Ilona esküvőjét engedélyeztem, mit akar még?! Hallottam, hogy Thökölyt rabláncon hurcolja Kara Musztafa! Látja Kollonich, teljesen érthetetlen számomra, mit akart ez a gróf a töröktől? Én, ha nem is koronázom királlyá, de nem is hurcolom Istanbulig 10 kilós vasakkal kezén-lábán, egyetlen rosszul sikerült csatáért!

Kollonich: Valóban! Fenséged Bécsbe hozatta volna fej nélkül!

Lipót: *(töprengve)* Ezt Lobkowitz kancellár sose merte volna a szemembe mondani!

Kollonich: Én viszont nem mondom fenséged háta mögött!

Lipót: *(nevet)* Mert benne van a tüske, mi? No, húzza ki, Kollonich, beszéljen Munkácsról, ha úgy akarja! *(leül; Kollonich hatalmas papírt göngyölít elolvasásra; Lipót riadtan nézi)* Mi ez?

Kollonich: *(nyugodtan)* Caraffa tábornok jelentése Munkács ostromáról.

Lipót: *(sóhajtva)* Búcsúzom tőled Fehér Ökör! Nem megyek kuglizni!

Kollonich: *(süketen)* „Első Lipót, német-római császár, magyar király, a cseh tartományok örökös ura..."

Lipót: Kezdje a közepén, kedves Kollonich!

Kollonich: A közepén?!

Lipót: Miért, még ott sincs szó az ostromról?!

Kollonich: *(olvasva morog)* „...hideg tél...", „lefagyott kezek...", „április, május..." Itt van! „A Caprara tábornok által abbahagyott ostrom súlyos károkat okozott számunkra. A vár lakói feltöltötték élelmiszerkészletüket, helyreállították összeköttetéseiket, megjavították a várfalakat. Május 22-én zavartalanul ünnepelték úrnőjük nevenapját. Éppen ezért az ostromot tisztjeimre bíztam, magam Eperjesre siettem megtudandó: ki segíti pénzzel,

lőszerrel, élelemmel Munkácsot?! Kérdéseimre a város lakói február óta nem adtak választ."

Lipót: Ez érthető, szörnyű unalmas kérdéseket tesz föl! Sok van még, Kollonich?!

Kollonich: *(tovább olvas)* „Kénytelen voltam Eperjest a lázadók szövetségesének tekinteni. Vésztörvényszéket alakítva, a vallomások alapján kerékbetörettem 25 jobbágyot, 10 kézművest *(Lipót felfigyel)*, karóba húzattam további 50-et *(Lipót feláll)*, megcsonkíttattam 45 iparospolgárt *(Lipót sétálni kezd)* fejét vétettem Rakovszky, Palásthy, Medweczky...

Lipót: *(csillapítón)* Jó, jó, kedves Kollonich... Inkább azokat olvassa, akik még élnek!

Kollonich: Az nincsen benne, fenség!

Lipót: *(szelíden)* Igazán? Talán kiirtotta egész Eperjest? Kezdte Debrecennel, s folytatja itt! Mert császári adózó városok! Azt hiszik, hogy velem mindent lehet csinálni?! *(hirtelen keményen)* Ide figyeljen, kancellár! Hol van Szelepcsényi érsek hagyatéka?!

Kollonich: Bécs védelmére fordítottam.

Lipót: De a kincstárból is kiutaltatta ugyanazon a címen ugyanazt az összeget! A kancellárom ugyanúgy lop, mint a hadvezérem! Talán még osztoznak is! Hát ide hallgasson, Kollonich! Ez a Caraffa egy vaddisznó, s én kikérem magamnak, hogy egy vaddisznó jelentéseit olvassa nekem!

Kollonich: Caraffa tábornok nagyon jó katona!

Lipót: Látom! Csonkítás, karó, kerék és miegymás! S mindez az én nevemben. Mert hát a birodalomban minden az én nevemben történik. De nem az én zsebemre! Eperjes már Caraffa zsebében van! Nem csodálnám, ha visszatérve hercegi címet vásárolna! Hát nem! Engem ez az egész Munkács nem érdekel! Kellemesebb tüske, mint Caraffa! Romantikus asszonyvár a birodalom szívében... Az a baj, hogy annyit törődnek vele! Közösítsék ki, és kész! A vaddisznót meg küldje a fenébe!

Kollonich: Megbocsásson fenséged, de ezt a parancsot nem lehet végrehajtani! Zrínyi Ilona történelmet csinál a szemünk láttára! Ha Caraffát visszahívjuk: Munkácson királlyá koronázzák Thökölyt! Európa nem lát a „kiközösítésből" semmit, és rajtunk nevet, hogy nem bírjuk bevenni a várat, melyet egy asszony véd csupán! Amíg Munkács áll, a kurucok Magyarországának megvan a fővárosa!

Lipót: Kérem, Kollonich, ne emlegesse folyton önálló országként a magyar tartományokat!

Kollonich: Én megtehetem, uram...

Küldönc: *(belép; bókol)* Lovasfutár Károly főhercegtől!

Lipót: Izgága rokonaim vannak... Sose jutok már el a Fehér Ökörbe?! Mondja csak fiam, a kancellárom majd meghallgatja...

Küldönc: *(Kollonich-hoz fordul, aki diszkréten elállja Lipót útját)* A török szultán athnámét küldött gróf Thökölyné, született Zrínyi Ilonának, elismerése jeléül Munkács védelméért! Károly herceg parancsot vár: csatlakozzon-e seregeivel Caraffa tábornokhoz!

Kollonich: Elmehet! *(küldönc el; Kollonich a császárhoz)* Mióta a

török birodalom fennáll, első alkalom, hogy egy asszonyt emberszámba vesznek. Kételkedik-e még fenséged Zrínyi Ilona erejében?!

Lipót: Végezzenek Munkáccsal! Eperjest hagyják békén! Elenged végre, maga „Cato"?!

Kollonich: Teljhatalmat kérek Munkács bevételéhez!

Lipót: *(félig kintről)* Bánom is én! Csináljon azt, amit akar!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

V. KÉP

Helyszín: Munkács bástyasora, 1687 május 30.
A krónikás belép a színre, énekét a katonáknak mondja, akik a távolba figyelnek. Ilona észrevétlenül ér mögéjük, valószínűleg ellenőrzi a várvédelmet. Páncélt visel, hosszúcsövű szakállas puskára támaszkodik.

Krónikás: „Váraidat mikor víjja az ellenség, Nincs akkor papoktul semmi hadiköltség. Országod pusztítja idegen nemzetség, Szép jövedelmidbül nincs semmi segítség..." *(Ugyanaz)*

Ilona: Tisztelem kegyelmedet, deák! Mestere a kardnak, mestere a versnek.

Krónikás: Egy múzsám van mindkettőhöz, nagyasszony! De a tisztesség is túl nagy nekem! Mestere a kardnak, az lehetség: fegyverrel születik Munkácson a csecsszopó is...! Ám mestere a versnek...! Balassi Bálint, Zrínyi Miklós után?! Gyöngyösi István – hírlik róla – ő nagy mester. Pennával ír, papírra... Nagyasszony szépségét is megénekelte!

Ilona: Vitézi szóra van szükség, nem csevegésre! Kegyelmed dalától erősebb lesz a szív. Míg lantját hallom a bástyákon, nem féltem vitézeimet!

Krónikás: Pedig az én dalom elröppen, mint a pillanat... Toll helyett húrokkal beszélek, csillagos ég a tentám, sóhajtások szárnya a papírosom...

Ilona: Badinyi uram sok versét lejegyezte a regösöknek. Rosszul teszi kegyelmed, ha veszni hagyja szép szavait! Nagy szükség van a bíztató szóra! Talán nagyobb, mint a jó kardra! Fogyatkozunk a hitben, deák!

Krónikás: A kis fejedelemmel azt taníttatja Badinyi mester: „Egy Munkács várába szorult a szabadság..."

Ilona: Ferenc fiam még nem sokat érthet az országos dolgokból. Tettre tanítsátok, ne szavakra!

Krónikás: A kis fejedelem érettebb minden saját korabeli gyermeknél. A minap: lenn sétált a tüzéreknél, én meg a nyomában, nehogy baj érje. Egyszerre megáll Fekete Antal mellett. Hatalmas legény az, rettentő óriás, alig bírta szemmel, ahogy végignézte az úrfi. Nézi a kicsi ember a nagyot, megkérdi: „Hol vesztetted el a jobb kezedet, vitéz?!" Fekete Anti durva katona, csak úgy odalökte a szót: „Levágatta méltóságod nagyanyja, véres Zsófia!" Csak álltam Badinyival együtt – az is hallotta az egészet –, nem tudtunk mitévők lenni. A kis fejedelem nem mozdult, remélni kezdtük: meg sem értette a sértést. S akkor odament Antihoz, bátran lefogja annak ép karját –, csak bámultunk. „Figyelj csak – mondta – édesanyámasszony egyszer azt mondta Báthory Zsófiának, hogy mikor a vallásból törvény lesz, a hit kényszerré válik, és az Isten meghal az emberekben. Ne engedd, hogy a másik kezed emlékezzen az elsőre! Édesanyámasszony mindnyájatokat szeret."

Ilona: Én drága fiam... *(könnyesen)*

Krónikás: Mi is ezt mondtuk: nagyságod fia ő! Nem vállalja a közösséget nagyanyjával, nagyapja örökét viszont biztosan vállalná!

Ilona: Ne beszéljenek neki apámról! Nem dajkamesének való a Zrínyiek sorsa! Úgyis az örökös harc érleli, a halál mindennapos látása! Beszéljen neki arról, amit szeretnénk... Tanítsa meg olvasni a nép dalaiban, hogy tudjon olvasni a nép szívében! Tanítsa meg bízni, hogy tudjon remélni! Tanítsa meg mindarra, amire csak költő taníthatja meg majd, ha már anyja: nem él!

Krónikás: Nagyasszony! Iszonyatost mondott...!

Ilona: Okom van rá, deák. Mióta Buda gazdát cserélt, egyedül Munkács áll magyar kézen. Most hírt kaptam arról, amit előre láttam: Caraffa erősítést kap. Nézzen le a völgybe! Körülzárnak és megsemmisítenek. Magunkra maradtunk.

Krónikás: Megsegít Thököly Imre király!

Ilona: Férjem nem szövetségese, csak rabja már a töröknek.

Krónikás: Talán a francia, vagy a lengyel...!

Ilona: Eszköz voltunk számukra mindig. Elsiratnak, de meg nem segítenek!

Krónikás: Felszerelésünk jó! Sokáig tarthatjuk magunkat!

Ilona: Így hittem én is. Szemlét tartottam. Alig van lőszer. Alig van eleség. Sok a gondatlanság. Mérhetetlen a pocséklás. Nincs ember, akit számonkérhetnék: ügyes kezek takarják a vermet. Áruló van közöttünk.

Krónikás: *(döbbenten)* Munkácson?!

Ilona: *(szó nélkül elfordul)*

Krónikás: *(fejet hajt)* Akkor elvesztünk. Meghalt Magyarország!

Ilona: *(büszkén felemeli fejét, látnokian szól)* Nem halt meg! Harcolni fogunk, ameddig lehet! Meghalunk, ha meg kell halnunk! De kegyelmed feladata hírül vinni: Munkács eleste nem Magyarország eleste! *(szelíden)* Ezt üzenem...

Krónikás: *(fejet hajt; míg Ilona elmegy, ő is kijön a színről, s előbbi helyét foglalja el)*

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

VI. Kép

Helyszín: Bécs, királyi palota, kancellária, 1691 márciusában.
A színen Kollonich, szemmel láthatóan bosszús.
Absolon hidegen nézi. Az asztalnál
személytelenül ül Niemann írnok.
Az ajtónál őr áll.

Krónikás: Munkács úrasszonya – bécsi udvar foglya Sasnak körme közé vagyon ő béfogva. „Fegyverrel, Thököly, bosszút kell állani, Magyarnak fegyverrel kell veszni vagy nyerni." *(Ismeretlen szerző: Thököly haditanácsa)*

Kollonich: *(Absolonhoz)* Egyik idétlenség a másik után! A lányból apáca helyett Aspermentnét csináltak, az asszonyt kicserélik két tábornokért! Mintha Doria és Heisler felérne egy Zrínyi Ilonával! Hová tettétek az eszeteket?! Egy lázadó ország figyeli ennek az asszonynak a sorsát! Mit ország! Egész Európa fogja üvölteni, hogy fogvatartani sincs erőnk!

Absolon: Vagy belátják, hogy már nem fontos nekünk.

Kollonich: Úgy. Szóval nem fontos! Ezt sütötted ki, Absolon? Ezek után felelj arra is, amice, kinek a szolgálatában állsz jelenleg? Francia Lajos címeket osztogat, a szultán aranyat. Melyiknek adtad el a birodalmat, amice?!

Absolon: Csak olyan árut viszek piacra, ami kelendő. Kinek kell most a Habsburg birodalom, uram?

Kollonich: *(titkolt döbbenettel)* No nézd csak! Miből lesz a cserebogár! Nincs szükséged a fejedre, amice?!

Absolon: Nem érne semmit, ha külön őrséget kellene tartanom mellette. Különben is ön vádolt először, uram. A vád pletyka addig, amíg nem bizonyítják. Ha akarom, mosolygok önön, ha akarom: megbüntetem, mint rágalmazót.

Kollonich: Erre megy a játék, amice? Csakhogy valamiről megfeledkeztél, barátom! A halálos ítéleteket én íratom alá a császárral.

Absolon: Önnek szüksége van rám, uram. El fogja nézni nekem, hogy sem elég gazdag, sem elég szegény nem vagyok ahhoz, hogy becsületes maradjak. Thökölyné csereakciója kényelmetlen ugyan, de több szempontból hasznos. Hibának pedig semmiképpen nem nevezhető, mert nem hiba semmi, amit többféleképpen magyarázhatunk.

Kollonich: Használható vagy, ez tény. De az én helyemre ne pályázz, amice! Fejed van hozzá, vallásod nincs. A Habsburg birodalom katolikus!

Absolon: Magyarország protestáns.

Kollonich: *(legyint)* Jelenleg így van, Absolon. Protestáns minden bankár, falubíró és lázadó. Protestáns minden iparos, kézműves és polgár. Protestáns minden Fugger. Protestáns Thököly. Cromwell óta megbolondult a világ. Divat protestánsnak lenni! S a magyarok már honfoglalni is fehér lovon jöttek, csupán azért, mert ugyanakkor a bizánci udvarban fehér lovon divatoztak a császár testőrei! *(nevet, majd elkomolyodik)* Te most komisz vénembernek nézel, amice, akiben nincs kegyelet, és

nem vetted észre, hogy figyelmeztettelek... Igen, fiam: felhívtam figyelmed az arisztokratákra! Az arisztokrácia az enyém, Absolon, s én a segítségével előbb koldussá, aztán némettè, végül katolikussá teszem Magyarországot. Irigykedsz, fiam? Ne búsulj, csak az eszme az enyém. Te máris derekasan közreműködtél...

Absolon: Soha! Ehhez Soha! Mindennek van határa, uram!

Kollonich: Főleg a te eszednek, amice! Mit gondolsz, miért érdekli a pápát a Zrínyiek sorsa, miért lett jelszó a nevük Magyarországon?! Mert elfeledték, hogy arisztokraták, mert nem tartották fontosnak, hogy katolikusok. Ők mindenekelőtt magyarok voltak. Végezzünk ezzel. Niemann! Állítsa elő Thökölynét! *(Niemann, őr távoznak)*

Absolon: Távozom, uram...

Kollonich: Semmi akadálya, fiam. *(háttal fordul, papírkéssel játszadozik)* Bár sajnálom, hogy elmégy. Szerettem volna, ha saját élményeidet jelented a pápának.

Absolon: *(kételkedve)* A pápának?!

Kollonich: Őszentsége személyes jóbarátom. Római utam alkalmával elmondta: gyöngéje az utolsó Zrínyi sorsa. Képtelen megbocsájtani a pogány szövetséget, a lófarkas zászló felkarolását a legkeresztényibb császár ellen. Ha vállalod a pápai követ szerepét, a legaktuálisabb helyen mondhatod el nézeteidet Thökölyné szabadonbocsátásáról!

Absolon: *(ingadozva)* Protestáns vagyok...

Kollonich: Nem te vagy az első, aki áttér!

Absolon: De talán én értem egyedül, hogy mit jelent!

Niemann: *(őrrel együtt belép)* Gróf Thököly Imréné, született: gróf Zrínyi Ilona!

Kollonich: *(durván)* Várjon!

Niemann: *(megbotránkozva)* De, uram!

Kollonich: *(rá sem figyelve siettetőn Absolonhoz)* Vállalod?!

Absolon: Megbízólevél is kellene...

Kollonich: *(kész papírt nyújt át)* Tessék.

Absolon: *(meghökkenten)* Előre elkészítve?

Kollonich: Csak a név hiányzik róla. Írd alá – amelyik nevedet akarod. *(nem néz Absolonra; őrhöz)* Vezesse be Thökölynét! *(megnézi a közben aláírt papírt, szárítgatja)* Így, így... Szóval nincs többé Absolon?! *(megveregeti az ajtóra meredő vállát)* Semmi félelem! A rabság az oroszlánt is megtöri. Sokat öregedett.

Ilona: *(belép az őr kíséretében; őszhajú, egyenes tartású, még mindig nagyon szép; bólintással fogadja Kollonich bókolását: Absolont észrevéve előrelép)* Absolon! Ön itt?!

Kollonich: *(közéjük áll)* Engedje meg, hogy bemutassam ezt az urat: báró Lilienberg, pápai követ!

Ilona: *(elfordulva)* Értem.

Kollonich: Ismerték talán egymást?

Ilona: Nem. Mert ezt a pápai követet nem Thököly kancellárjából faragták, hanem Munkács árulójából, apám gyilkosából!

Kollonich: Nézőpont kérdése, asszonyom!

Ilona: Ez az ember pusztává tette a földet, ahol született, elfelejtette a nyelvet, melyen anyja beszélt hozzá, megtagadta a népet, melynek büszkeségét meg sem értette! Ki a gazember, ha nem ő?!

Kollonich: Kegyed képtelen továbblátni szűkebb hazája körén! Pedig van egy egyetemesebb közösség, melyhez Lilienberg úr megtért, ön viszont tékozló lánya maradt az anyaszentegyháznak!

Ilona: Kínálja árvának a világmindenséget: elfogadja-e anyja helyett?

Kollonich: Ön apját emlegeti, megértem. Nagy hiba volt kivégzésük. Vérpad nélkül – ismeretlenül szállnak sírba. Így glória lebeg fejükön! Új szenteket adtunk önöknek, asszonyom!

Ilona: Kegyed azt szeretné bebizonyítani, hogy az önök célja szentté avatja az eszközt. Én pedig hiszem, hogy az olasz Giordano Brunoból, a francia Johannából, a magyar Zrínyi Péterből maradandóbb és félelmetesebb dolog lesz, mint egy szent.

Kollonich: Szabad tudnom, hogy mi az?

Ilona: Emlék, amit nem felejtenek!

Kollonich: Ezek után igazán örülök, hogy kegyedet nem várja sem máglya, sem vérpad! Férje megmentette az emlékké válás-

tól. Thököly Imre Zernyestnél elfogta Doria és Heisler generálist. Szabadságukért az ön szabadságát kéri cserébe. *(elfordulva szárazon)* Megadjuk.

Ilona: És a fiam?

Kollonich: Szabad választást engedtünk számára. Bécsben kíván maradni.

Ilona: Elbúcsúzhatok tőle?

Kollonich: Nem!

Ilona: Értem. Leányomat láthatom?

Kollonich: Aspermentné jelenleg nincs Bécsben. A csere viszont fontos. Azonnal indulnak, Niemann! *(az írnok elsiet)* Zárt hintóban szállítjuk önt Erdély határáig. A megállóhelyek miatt kíséretet is bocsátunk rendelkezésére, míg vissza nem kapjuk a két generálist!

Ilona: Erdély határáig... Magyarországon keresztül?!

Kollonich: Ne reménykedjék, asszonyom. Utolsó útja egyedül a birodalomnak hajt hasznot. Ami Thököly mellett vár önre, az kegyelemkenyér, és száműzetés!

Ilona: Semmi mondanivalóm az ön számára, Kollonich!

Kollonich: *(őrhöz)* Indulhatnak, kapitány! Fejével fizet a két generálisért! *(testőrtiszt elvezeti Ilonát; Kollonich Absolonhoz)* Mit jelent a pápának, amice?

Absolon: Egyszerű, uram. Zrínyi Ilona férje által megváltatott, és megfeszíttetett. A bukás utáni kegy terhét viszi magával, amíg csak él, s ennél megalázóbb semmi sincs!

Krónikás: *(a függöny előtt mondja el a végszavakat)*
Márványtenger partján sorvasztá betegség, Márványtenger partján vassírba temették. S mint Johanna szívét nem fogta a máglya: Néki nem hamvadt el soha koponyája...

VÉGE

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

JOSEPHUS

– dráma három felvonásban –

1971.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SZEREPLŐK:

VESPASIANUS *római császár*

JOSEPHUS *a zsidó háború krónikása*

TITUS CÉZÁR *A CSÁSZÁR ID. FIA*

BERENIKÉ *ZSIDÓ HERCEGNŐ*

JONATÁS *KYRÉNEI LÁZADÓ*

DOMITIANUS *A CSÁSZÁR IFJ. FIA*

CÉNISZ *A CSÁSZÁR ÁGYASA*

HÍRVIVŐK *LIVER, MAIOR, MINOR*

KATONÁK *THRAX, ROBUS, MUCIUS, CAMILLUS, PEPPE*

RABSZOLGÁK
Tharsus, Max, Kurro, Bell

FILOZÓFUSOK *EPAPHRODITOS, EPIKTÉTOS*

SZENÁTOROK *SANTARRA, LAMIA, COCCEIANUS, NERVA, AGRICOLA*

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

I. RÉSZ

A Flavius palota atriuma 71-ben, a nagy triumphus estéjén. A helyiség stílusa kevert, római-görög. A görögöknél ez a helyiség arra szolgált, hogy a férfi és női lakosztályokat elválassza egymástól, a rómaiaknál viszont fogadóhely és társalgó szerepét tölti be. Vespasianus császár – akinek esze ágában sem volt elfoglalni egyik elődje palotáját sem – saját házának atriumát trónteremként is használja. Ez abban nyilvánul meg, hogy a fal mellett álló heverők között meghúzódik egy ébenfa székecske: a császár trónja. Rajta hever a bíbor és a diadém. A falakat dús csillám borítja, a köztudottan zsugori uralkodó egyetlen luxusa ez, időnként megnézi a falakon sziluettjét: nehogy görbén járjon! Vespasianus erősen lábfájós, ez megfosztja minden fürgeségétől, óvatosan és nehézkesen mozog. Most egyszerű házi tunikát visel, de díszruháját még nem tette le, abban csoszog fel és alá. Josephus figyelmesen, koncentráltan hallgatja a császárt. Arcáról soha semmi le nem olvasható ezen az elmélyült figyelmen kívül. Kezét rendszerint összecsukja hátán, ami szoborszerűvé teszi. Mélykék bársonytógája arisztokratikusabb annál, semhogy Vespasian szó nélkül elviselné. Minél alázatosabb Josephus, annál ingerültebb a császár, aki korántsem bízik „esztelenül az észben".

Vespasian: A szükségszerű – ez az egyetlen törvény! És nekem békére van szükségem! Hírnökök zavarták meg triumphusomat! Velem nem fogtok játszani! *(Josephus elé áll)* Még nem söpörtem el Júdeát, Josephus. De elsöpröm, ha nem tanultatok semmit Je-

ruzsálem égéséből. Ha most Egyiptomban kezditek, amit lezártam Galileában!

Josephus: Nem lesz több zsidó háború, uram. Kyrénében csend van.

Vespasian: Ha Kyrénében csend van, honnan tudod, hogy éppen Kyrénében kell csendnek lenni?!

Josephus: Csak következtetek, uram. Bereniké hercegnő azért nem kapta meg a selymeit, mert Kyrénében vesztegelnek a hajók.

Vespasian: Bereniké selymet vár Afrikából? Kyrénéből! *(nagyon nyájasan)* Mondd, Josephus, nem érdekes ez a véletlen?

Josephus: A hercegnő mindig onnan hozatja a selymet, mint Cleopátra. Nagyon szereti az egyiptomi kelmét.

Vespasian: Szereti az egyiptomi kelmét! *(bólogat)* Mért ne szeretné, nem igaz?! Hasmoneus-vér. Elegáns kívül-belül. Megjelenésetek látvány. Agrippa aranyban pompázik, te állandóan kékben lebegsz, a hercegnő meg szereti az egyiptomi kelmét. De mit szállít hajóján kelméken kívül? Tudom, a hercegnő nem politizál, ennél ő arisztokratikusabb. De meddig? Titus kicserélve jött haza Júdeából...

Josephus: A szerelem fölötte áll a történelemnek, uram!

Vespasian: Amíg fölötte áll, nem érdekel. Csakhogy nekem Bereniké hercegnő jóvoltából nincs hadvezérem! S én nem tűröm, hogy ez a... ez a szajha...!!

Josephus: Egy szóval senki és semmi meg nem határozható. Legkevésbé az ember.

Vespasian: Akkor mondok kettőt! Hercegi szajha! Királyi ringyó! A cézár ágyasa! Nem fogom tűrni, hogy éppen az én fiamból csináljon egy második Antoniust! *(lassabban)* Mindenkit el tudnék fogadtatni a római plebssel, érted: mindenkit, kivéve Bereniké hercegnőt!

Josephus: Titus császárt Róma nevelte. Ha választania kell majd a hatalom és a szerelem között: nem fog habozni.

Vespasian: Habozni nem fog. De melyiket választja?!
(Liver lép be.)

Liver: Az egyiptomi helytartó követei! *(el)*

Vespasian: *(kurtán)* Úgy látszik, Kyrénében nincs csend. Menj diktálni, míg hivatlak!
(Josephus a szobájába megy. Vespasian leül az ébenfa székre. A diadémot a fejébe nyomja, de a bíborral csak lábát takarja be. A követek jönnek. Szabvány római katonák, csak mellükön sugárzik az egyiptomi napkorong.)

Vespasian: Hagyjátok az adorátiót! Az üzenetet!

Maior: Az afrikai helytartó ő- **Vespasian:** Az üzenetet!!

Maior: Császárom kívánsága parancs. Tiberius Alexander segítséget kér. Kyrénében fellázadtak a zsidók.

Vespasian: Tudom. Rövidebben!

Maior: Egy bizonyos Jonatás nevű egyén vezetésével megrohanták és elfoglalták a keleti kikötőt. A helyőrséget lemészárolták, elsáncolták a rakpartot, mintegy 20 stadionnyi területet. A sikátorok népe csatlakozott hozzájuk. A lázadás terjed.

Vespasian: Miért?!

Maior: Miért? Miért terjed a lázadás?! Mert lázadni akarnak, bizonyára.

Vespasian: Gyere csak ide! Te Proteus Maior vagy, igaz?

Maior: Legalázatosabb szolgád.

Vespasian: S mi ez a fejeden, legalázatosabb szolgám?

Maior: Paróka. Ez a divat Egyiptomban.

Vespasian: S te, Tullus Minor, mitől illatozol úgy, mint egy matrózbordély?

Minor: Nefretiti rózsaolajtól. Olcsó, és buknak rá a hetérák.

Vespasian: Mikor még saját szőrzeteteket viseltétek, és nem szégyelltétek a fokhagymaevést –, nem kértetek segítséget a Fehér Nílus elfoglalásához. Hányan vannak a lázadók?

Minor: Pillanatnyilag talán kétezren.

Maior: De számuk napról napra nő!

Vespasian: Kuss! Kétezer rongyos zsidóhoz kell nektek segítség?! Hát idefigyeljetek! Azt üzenem Tibérius Alexandernek, hogy mától kezdve 30 sestertiust fizet minden centurio, aki parókát hord vagy rózsaolajat használ! A begyűlt pénzből kiállíthattok két új légiót!

Maior: Parancsodra, dominus!

Vespasian: Nem feleltél arra a kérdésemre, hogy miért lázadnak a zsidók?

Maior: Nem tudom, dominus!

Vespasian: Akkor minek jöttetek ide? Megnézni a római divatot, vagy mi?! *(a császár megbotlik, s fájdalmában felordít)* A lábam! Liver!

Liver: *(bekukkantva azonnal felfogja a helyzetet)* Küldöm Céniszt.

Vespasian: Visszafordultok! Hírt hoztok a lázadás okáról! Ha megint valami vallási ostobaság, aminek ellentmondtatok: megtizedelem az afrikai légiókat. Ha végetvettek ennek az ügynek, kitüntetem a légiókat. Mert az én birodalmamban mindenki azt imád, amit akar. De a tetteket számonkérem. Elmehettek.
(Követek zavarodottan kihátrálnak. Vespasian belöki Josephus ajtaját.)

Vespasian: Van ismerősöd Kyrénében, Josephus?

Josephus: *(be)* Nincs, uram.

Vespasian: *(vadul)* Helyes. Nem tűrök a házam mellett égő istállót!
(Cénisz érkezik. Vaskos, középkorú némber. Kedélye lenyűgöző.)

Cénisz: Már megint közönséges vagy, Vespasian. És üvöltesz, mintha a doktor úr süket lenne. Aztán holnap nem tudsz dolgozni a fejfájásodtól. Én nem bánom, csináld, magadnak csinálod!
Vespasian: *(megnyugszik)* Elhoztad a füveidet?

Cénisz: Csak a füvek érdeklik! Vén vagy már, kedvesem, hajaj, minek nekem ilyen vén szerető? Teljesen belerokkantál a császárságba. Igaz, doktor úr?

Josephus: *(csendesen)* A császárnak kevesebb szóra, s gyors segítségre van szüksége, Cénisz.

Cénisz: *(Vespasianushoz)* Jól van, gyere, felrakom a pakolásaidat. Aztán rúgd le rögtön, mint a múltkor, mikor...

Vespasian: *(előre siet szemközti egyes ajtón)* Ne fecsegj, Cénisz, könyörgöm, ne fecsegj... *(el)*

Cénisz: *(utána indul, de odasúg Josephusnak)* A maga keze nem fáj? Tud írni? Adjak füvet? Tönkrement mindenki ebben a nyomorult háborúban... Az árak meg csak mennek feljebb, feljebb! Ez a kis fű 50 sestertius. És ő nem ad pénzt... *(Vespasianus után mutat)*
(Vespasian hangja: Cénisz!)

Cénisz: *(kiált)* Jövök! *(Josephushoz)* A saját pénzemen gyógyítom a vén gazembert! *(el)*
(Josephus egyedül a színen. Vissza akar menni szobájába, mikor belép Liver.)

Liver: *(fáklyagyújtó rabszolgákat hoz, míg azok sorra felgyújtják a fáklyákat, nem mozdul)* Túl vagyunk a triumphuson, Josephus úr. Jól megszenved a császár a díszsarúval. Meg aztán a zsidókkal! Ezek állandóan csinálnak valamit, Josephus úr.
(Kintről dallamos kürtszó. Mindketten felfigyelnek.)

Liver: Titus cézár elefántcsont harsonái! Megismerem ezer közül is!

Josephus: *(az ajtó felé indul, de Liver eléje ugrik, Josephus megtorpan)* Csak üdvözlöm őket!

Liver: *(komolyan)* Ne akarja, uram, hogy a császár fejemet vetesse! Maga nem hagyhatja el a palotát, míg be nem fejezte a könyvét! A cézár úgyis magához jön, uram. *(el)*

(Titus és Bereniké érkeznek.
Titus rendkívül magas, katonás, izmos fiatalember. Fekete haja erősen őszül, halántékán már teljesen fehér. Mozgása könnyed, mint az egészséges és erős embereké általában. Bíborvörös tunikát visel, de nem tóga alatti római tunikát, hanem görög díszruhát, mely fölé sosem hord tógát.
Bereniké maga a megtestesült egzotikum. Fekete haját középen kettéválasztva viseli, homlokába makacs fürtök hullanak, mintegy szimbólumaként a hordozójukban feszülő indulatoknak. Jellegzetes mozdulattal igyekszik ezeket a többihez simítani, ilyenkor érvényesül keskeny keze, melynek hosszú körmeit a fáraónők híres zöldeskék festéke borítja. Ruhája ezüsttel szőtt galambszürke peplosz, melyen áttör rugalmas teste. Az ekkor negyvenéves nő harmincnak se látszik. Ebben külsejénél nagyobb szerepet játszik belső egyensúlya, intellektuális biztonsága, mellyel egyszerre képes látni másokat és önmagát.)

Titus: *(két kezét nyújtja Josephusnak)* Igaz?? Apám nem enged ki innen, s szem előtt tart, mint valami ritka állatot?! Gondolom, számonkéri, mit dolgoztál, s közben nem hagy dolgozni!

Josephus: Megígértem a császárnak Júdea történelmét és háborúját.

Bereniké: Naponta háromszor emlegetünk. Először azért, mert hiányzol.

Titus: Másodszor azért, mert szeretnénk, ha nem hiányoznál.

Bereniké: Végül azért, mert mi nem hiányzunk neked.

Josephus: Sajnálom, hogy személyem probléma.

Titus: Dehogy sajnálod! Epiktétos szerint csak azért írsz, hogy bekerülj a Pantheonba!

Bereniké: Epaphroditos viszont azt állítja, hogy te vagy a Flaviusok Herodotosa.

Josephus: Két filozófus, mindenre tudnak axiómát. A valóság ennél sokkal egyszerűbb.

Titus: *(elkomolyodik)* A valóság az, hogy hiába verettem le kezedről a bilincseket: fogoly vagy, s hiába viseled a császár nevét: szolga vagy!

Bereniké: *(indulat nélkül, inkább tűnődve)* S hiába római állampolgár, ha zsidó.
(Titus elfordul, Josephus feléje fordul a szóra.)

Josephus: Mit jelent ez a te fogalmaid szerint, hercegnő?

Bereniké: *(karjára teszi a kezét, elálmodozik)* Mindent, Josephus. Keletet, ahol felkél a nap. A kultúrát, melynek csak utódja van, elődje nincs. Az aranytemplomot és a Genezárethet. Én álmodozom néha, Josephus, s ilyenkor a Tiberisről a Jordán jut eszembe, a Capitoliumról Salamon tornya, a Fórum zajáról a sivatagi csönd... *(rámutat Vespasian székére)* S a császár trónjáról a kivágott theokai liget ébenfái. Hiába tudom, hogy a templom leégett, s a Genezáreth vize piros a vértől, hogy falánk halak hulláktól híznak...

Titus: *(hozzálépve, szelíden)* Megígérted, hogy megtanulsz felejteni. A háborúnak vége. Beleőszültem. Soha többé nem vezetek légiókat.

Josephus: Akkor minek a harci kürt? Emlék?

Titus: *(elkeseredetten)* Vadászni is szoktam, barátom. Ha okosabbat mondasz, okosabbat csinálok. De ne kerüljön pénzbe, mert

pénzem nincs, és apám szerint üres az államkincstár, noha már az utcai illemhelyeket is megadóztatta.

Josephus: Építs!

Bereniké: *(lelkesen)* Valamit, ami versenyezhetne a piramisokkal. Szebb lenne a függőkerteknél, s hasznosabb a világítótoronynál.

Titus: *(karjába zárja)* S nem kerül pénzbe! Niké, gyerek vagy.

Bereniké: *(zavartalanul)* Például egy amphiteátrumot. Vagy cirkuszt, azt szeretik Rómában! Óriás lenne, szórakoztató kolosszus, melyben százezer néző nézhetné egyszerre 5-10 ezer vadállat küzdelmét!

Titus: *(megfogja a gondolat)* A bátyádnak kiváló építészei vannak. *(öklével a levegőbe üt)* De nincs pénzem. Nincs anyagom, munkásom, s a rabszolgák pusztulnak.

Josephus: Claudius úgy csinált pénzt, hogy beöntötte Tibérius aranyszobrait. Mért ne önthetnéd be te is Néróét? Az arany az utcán hever...

Titus: *(elképedve nevet)* S apám még nem vette észre! Akkor valami más foglalkoztatja. Vagy beteg. Vagy nem is olyan üres az az állampénztár!
(Kint egyre erősödő ütemes katonai menetelés. Ritmikus, éles kiáltás: HEP! HEP! HEP! Bereniké Titushoz húzódik.)

Titus: *(ingerülten)* Milyen zaj ez?

Bereniké: A légiók! Jönnek a légiók, Titus. Megismerem őket. Így vonultak Tibériás ellen. Hep! Hep!

Josephus: *(suttogva, inkább magának)* Hyerosolyma est perdita! Vesszen Jeruzsálem!

Bereniké: *(fél)* De hiszen már elveszett. Már semmi, de semmi sincs Júdeában! Csak a halál.

Titus: *(csitítja)* Nyugodj meg, kedves. Te itt vagy, velem vagy, enyém vagy.

Bereniké: *(engedelmesen)* Tiéd vagyok, tiéd.

Josephus: *(tűnődve)* Talán éppen ezért jönnek a légiók.
(Bereniké kitépi magát Titus karjából, s kifut. Titus utána indul, az ajtóból visszaszól.)

Titus: Kértelek, hogy gondold meg, mit mondasz előtte!

Josephus: Ezek valóban a júdeai légiók.

Titus: Attól, hogy lángész vagy, lehetnél férfi, és hallgatsz a veszélyről a nők előtt!
(Kint Domitiánus arrogáns, fiatal hangja oszt parancsot.)

Titus: No lám! Az öcsikém hadvezért játszik. Játéka nem veszélytelenebb, mint Néróé, aki művész akart lenni gyűlölettel a szívében! Domitianus itt, mikor még fel sem kelt a nap! Mit gondolsz, felébresszem apámat? Nem, nem, bolond kérdés volt! Nem érdekel, öcsém miként ássa vermeit. Megyek. Jobban tennéd, ha te is nyugovóra térnél! Fárasztó lehet egyszerre három változatát látni ugyanannak a gőgnek.

Josephus: A hatalmasok a formát kapott végzet hordozói. Én tisztelem a végzetet.

Titus: Jó neked. De én – Josephus –, én öltem!
(A cézár távozik. Josephus hallgatja Domitianus egyre közelgő testőrségének lépteit.)

Josephus: Nem a tett az értékmérő. Titus legyőzte Júdeát, s Júdea Domitianust rettegi és Vespasianust! *(szobájába tér)*
(A szín néhány pillanatig üres, majd katonák özönlenek be, két cohors – 20 ember –, az egész helyiség megtelik velük.
Egy részük hagyományos bőr- és vaspáncélt visel rövid karddal. Más részük diszített praetoriánus öltözéket kettős karddal.

Fegyelmük dermesztő.

Láncban állnak a falak mentén, állukat mereven előre szegezik.
Domitianus utoljára lép be. Fiatal, vörösesszőke, félig még kamasz, de minden mozdulatában a későbbi ragadozó lapul. Sagumot és paludamentumot visel, miként a katonák. Amint meglátja a felségjeleket, szinte saját lendületétől megtorpanva keze római hadi köszöntésre lendül: mereven előrenyújtott kézzel, lefelé fordított tenyérrel, zárt ujjakkal.)

Domitianus: Ave Flavius Vespasianus Imperator!

Katonák: *(ugyanolyan vakon)* Ave!

Domitianus: *(pontosan úgy viselkedik, mintha a császár jelen lenne)* A triumphusról elkéstem, de hódolatom teljes. Büszke vagyok rád, apám!
(Vespasian megjelenik az ajtóban. Lába térdig be van fácslizva, botra támaszkodik. Domitianus úgy tesz, mintha nem látná, továbbra is a bíbornak beszél.)
Te vagy és te leszel mindenkor a legnagyobb Flavius! Vivat!

Katonák: *(zúgva)* Vivat!

(Vespasian kijön, Domitianus orra elé áll, aki átnéz rajta, s lelkesen magyaráz a széknek.)

Domitianus: A triumphus befejeződött, de a háború folytatódik. Kétezer zsidó áll fegyverben Kyrénében. Lerohanták a várost, s a helyőrséget a tengerbe szorították.

Vespasian: Honnan tudod?

Domitianus: *(a háta mögött áll, de Domitianus nem fordul hozzá, mintha ez lehetetlen lenne számára)* Megfigyelőim jelentették.

Vespasian: S miért tört ki a lázadás?

Domitianus: Tíz hajó gabonáért, amit Rómába irányítottak. A lázadók elkobozták és nyersen felfalták.

Vespasian: Honnan tudod?

Domitianus: *(mintha még nem mondta volna)* Megfigyelőim jelentették.

Vespasian: Mit tudsz még?

Domitianus: Jelentem, a lázadók fegyvert várnak Rómából.

Vespasian: *(leül székére, ismét betakargatja lábait a bíborral, fejébe nyomja a diadémot; Domitianus most szembenéz ugyan apjával, de senki sem lehet meggyőződve arról, hogy látja is; Vespasian hosszan nézi, lassan elmosolyodik; minél tovább hallgat, Domitianus annál jobban elbizonytalanodik)* Ismerem ezt az arcodat, Domitianus. Akkor szállítasz nekem felmérhetetlen értékű híreket, ha valami nagy disznóságot csináltál. Ki vele, mért jöttél?

Domitianus: *(végre fellazul, most majdnem kölyök és ártatlan)* Mert elszöktettem Aelius Lamia feleségét, s azt akartam, hogy tőlem tudd meg, ne a szenátustól!

Vespasian: *(felnevet)* Hihetetlen! Hadd nézzelek, te asszonycsábító! *(arca hirtelen eltorzul, botját a földhöz vágja)* Te idióta!!! *(képtelen uralkodni magán, haragja félelmetes)* Azt hiszed, ha az ember fejjel megy a falnak, akkor a fal dől össze?! Azt hiszed, mert puszta kézzel megfojtod a medvét, megfojthatod a szenátust is?? Csakhogy a szenátus nem fal és nem medve! A szenátus ötszáz hagyományokban nőtt lovag és arisztokrata, akiknek rég büdös a plebejus császár! *(elfullad)*

Domitianus: *(sápadtan)* Hallgass meg, apám!

Vespasian: Nem hallgatlak, mert nem vagyok szék, akinek az előbb beszéltél, én beszélek és azt mondom neked: az, hogy most, épp a kyrénei lázadással egyidőben szabadítottad rám ezt az ötszázfejű szörnyet, ez nemcsak megbocsájthatatlan vétek, édes fiam, hanem a legnagyobb politikai baklövés!

Thrax: *(bátorítón közbekiált)* Ne búsulj, Vespasian! Mi választjuk a császárt, nem a szenátorok!

Vespasian: *(int a katonáknak)* Gyertek ide, s üljetek körém, mint a táborban! Gyertek!
(A sorok megoldódnak. A katonák közelebb húzódnak, egy részük leül. Thrax a trónra támaszkodik. Max bort visz a császárnak.)

Robus: *(részvéttel)* Beteg vagy?

Vespasian: *(fulladozik)* Még egy ilyen tréfátok van, aztán istenné leszek.

Mucius: Nem olyan hibás a kicsi cézár, mint hiszed! Domitia Longina átkozottul csinos.

Domitianus: *(közéjük furakszik)* Kérlek, hallgass meg!

Vespasian: *(legyint)* Camillus és Peppe! Vigyétek innen!
(Két katona közrefogja Domitianust.)

Camillus: Gyere, kicsi cézár, kockázunk egyet.

Domitianus: *(pofonvágja)* Nesze!

Camillus: *(ölbe kapja, s az egyik szélső heverőhöz viszi, nevet)* Csak nyugodtan.

Peppe: Itt vannak a kockák. Te kezdesz.
(Néhányan körbeveszik őket, elválasztják a többiektől.)

Vespasian: Farkaskölyköt neveltetek a fiamból, praetoriánusok!

Tharsus: Inkább mi csináljunk belőle farkast, mint a zsidód filozófust!

Vespasian: Az még senkinek sem ártott meg, ha gondolkozik. Ha Josephus nevelte volna, biztos, hogy nem szökteti meg egy szenátor feleségét!

Max: De esetleg elvesz egy zsidó hercegnőt!
(A vágás talált. Vespasian laposat pislant Tharsusra, majd Maxra.)

Vespasian: Nem változtatok semmit.

Tharsus: *(komolyan)* Most is szívesen odaadjuk érted az életünket, Vespasian.

Max: Ha kívánod, lábod alá terítjük a világot.

Vespasian: Ne terítsétek, csak tartsátok alatta!

Kurro: *(nevetve)* Amilyen a vezér, olyan a katona. Az a baj, hogy a kicsi cézár még nem katona.

Vespasian: S ez egyben azt is jelenti, hogy én már nem vagyok katona, mi?!

Bell: *(lelkesen)* Nagyszerű katona vagy, még a szenátus is megszavazta neked a Judaikus melléknevet. Mért nem fogadtad el?

Vespasian: Nagyon jól tudjátok, hogy Judeát nem én győztem le, hanem Titus. A szenátus csak hízelegni akart. *(csend van, Vespasian körbenéz)* Halljam, mi bajotok Titusszal? Miért ajnározzátok ilyen féktelenül Domitianust? Tudjátok jól, hogy nem rúgom föl a sorrendet: utánam Titus következik, s csak azután Domitianus. Ne akarjatok másra kényszeríteni!

Thrax: Meg se szólaltunk.

Max: *(kedélyesen)* Emlékszel még, mikor hasraestem, Vespasian?

Vespasian: *(bólint)* Jopatában, mikor vizes szalmát szórtak a falakról. A te bátyáddal mi történt, Kurro?

Kurro: Elesett Kamerunnál. Én vittem tovább az ezredsast.

Bell: Nem tűnik föl neked, hogy senki sincs itt a tizes légióból?

Vespasian: Tudom, hogy mind egy szálig elestek Gaugaumelában. Csak azt nem tudom hogyan?

Mucius: Megfőttek a saját páncéljukban...! Leforrázták őket forró olajjal. Nem tudtunk segíteni rajtuk. *(váratlanul, szenvedéllyel)* Engedj minket Kyrénébe, Vespasian!

(Katonák valamennyien felugrálnak, karjukat előre lendítik. Egyszerre:)
Katonák: Küldj minket Kyrénébe, Vespasian!

Vespasian: *(ő is feláll)* Ha sereg kell Kyrénébe, ígérem, titeket küldlek.

Katonák: Köszönjük, Vespasian!

Vespasian: Kyréne egészen különös város, szűk és mocsaras. Egy-két felállást megtanítok nektek.

Katonák: Köszönjük, Vespasian!

Vespasian: A gyakorlathoz zárassátok be Róma kapuit, a fürdőket, színházakat, cirkuszokat! Polgár az utcára nem léphet.

Katonák: Ave, Vespasian!
(A császár int. A katonák fegyelmezetten elvonulnak. A színen Vespasian és Domitianus.)

Domitianus: Megaláztál, apám! S épp a katonák előtt!

Vespasian: Szeretnek téged, bár a vesédbe látnak. Előttük ne szégyelld magad! Előttem igen.

Domitianus: *(dacosan)* Meg sem hallgattál. Szeretem Domitiát, s nem mondok le róla, bármit parancsolsz.

Vespasian: *(kicsit szomorúan)* Nem kell lemondanod róla. Feleségül kell venned! *(Domitianus mozdulatára)* Saját kelepcédbe estél, Domitianus. Nem szereted Domitiát, talán még annyira sem, mint valamelyik csinosabb kurtizánt. Neked teljesen mindegy volt, melyik szenátor feleségét viszed ágyadba, csak botrány legyen belőle. Hogy a te kis ügyecskéd kapcsán napirendre kerüljön Titus és Bereniké. Mert silány véred, mely legfeljebb a szesztől ver hevesebben, megírigyelte bátyád sikereit és nagy szerelmét. Majdnem engem is léprecsaltál, ha tovább hagylak komédiázni, odáig mégy, hogy bebizonyítod, a hercegnő segíti a lázadókat. Azt hiszed, minden olyan szimpla, mint a te fejed? Hogy akik életüket adják valamiért nem konstruálják meg a halálukat?! Ideje, hogy megtanuld elválasztani a magánügyeidet a politikától. Nem védelek meg a szenátustól. Menj, és keresd föl Lamiát, aki kérésedre önként odaadja azt, amit erőszakkal akartál megszerezni. De vigyázz, olyan őszintévé kell hazudnod halálos szerelmedet, hogy megmenekülj a haláltól.

Domitianus: Tréfálsz velem?

Vespasian: Nekem nem szokásom. A szenátus a jogrend és a törvény, erkölcseik egyidősök az Urbssal...

Domitianus: *(hevesen közbevág)* Melyet képtelenek megvédeni! *(meghajol)* Végighallgattalak. Nem volt tanulság nélkül való. Nem sokat tévedtél, de egyben nagyot: a lázadókat Rómából segítik. *(tekercset húz elő övéből)* Olvasd!
(Vespasian elkapja tőle a levelet, mohón átfutja, tűnődik.)

Vespasian: Nincs aláírás.

Domitianus: De megjelöli az időpontot, melyben átvehető a fegyverszállítmány az ostiai kikötőben! S ezt az időpontot most már mi is tudjuk.

Vespasian: És melyik az a hajó? Ki lesz az a békés kereskedő, aki jelentkezik, s hány lesz! Jelentkezik-e egyáltalán? Ha esze van, nem. A levélen nincs aláírás, ez bizalmatlanságot ébreszt mindenkiben, még konspiráció esetén is. *(visszaadja a papírt)* Nem értem. *(hirtelen)* Ráadásul az írást láttam már valahol, ami majdnem képtelenség!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

II. RÉSZ

A szín ugyanaz, de nem változatlan. A két oldalajtó nyitott,
hatalmas kővázákba ültetett pálmák akadályozzák becsukódásukat.
Nyitva a tető is, erős napfény ömlik be mindenhonnan.
A heverők középen állnak, félkörben, mellettük a borasztalok
dúsan rakottak. Az étkezőasztalon most tálalnak a rabszolgák.
A hosszú lapos asztal már tele van, de mindig új
és új tálak érkeznek, amit a rabszolgák jobb híján a földre raknak.
Csak Vespasian üres és komor széke üt el a vidám környezettől,
amit a helyén hagytak, de nem veszik figyelembe.
Titus és Bereniké a színen van. Titus a tálalást irányítja,
Bereniké a nyomában járkál, kezében kehely.
Öltözetük egyforma anyagból készült,
arannyal szőtt napsárga selyem.
Bereniké haját görög kontyba fésülték, s most ezt összefogva
homlokába hajlik a keleti monarchák ékszere,
a zöld malachit kígyó. Más ékszert nem visel.
Mindkettőjük ruhája korinthusi szabású, mely karjukat
vállig szabadon hagyja, s a szegélyek dísze a görög farkasfog.
Ez tömör arany, mely tompán csillan a napban,
ahányszor mozdulnak.

Titus: *(az egyik ügyetlenkedő rabszolgához)* A pulykát a halak mellé tegyétek! *(átteszik a tálat)* Jó! *(szétnéz)* Hol a saláta és a gomba?

Rabszolga: Még nem kegyeskedett jelezni a mártás hőfokát.

Titus: A salátán meleg, a gombát hűtsétek le!

(Rabszolgák görnyedten kihátrálnak. Titus és Bereniké egymásra mosolyog.)

Bereniké: Furcsa hadvezér, akinek legnagyobb gondja a gomba!

Titus: Nem vagyok hadvezér.

Bereniké: Érdekes –, Lucullus is akkor kezdett ínyenckedni, mikor visszavonult a hadvezetéstől.

Titus: Azt hiszed, engedem hadügyi kérdéseket fejtegess, mikor – ketten vagyunk?! *(elveszi Bereniké kezéből a kelyhet, s megissza borát; ettől kezdve mindvégig ebből a kehelyből iszik)* Arkádiai bor. Ezzel kínáltál Tibériásban is. *(körbemutat)* Mind görög bor! Azóta sosem iszom mást! Azóta sosem kell mástól a szerelem!

Bereniké: *(elfordul)* Vajon meddig álmodhatunk még?

Titus: *(magához húzza)* Ki vagy te, Niké?

Bereniké: Ha válaszolok, tovaröppen szerelmed fele.

Titus: Még mindig annyi marad, hogy elégünk benne mindketten!

Bereniké: Érzem, hogy tragédiára fogunk felébredni.

Titus: Miért nem válsz el Heródestől? Miért nem vállalsz engem?

Bereniké: Nem vállallak? Hiszen követlek, ahová akarod... Amíg akarod.

Titus: Ismét kitérsz! Mindig kitérsz! Felelj: miért nem válsz el Heródestől?

Bereniké: Csak addig maradhatok veled, míg az ajándékozó én vagyok. Nem tehetek róla, hogy akkor találkoztunk, mikor már nem téged akarlak, csak magamat adni neked.

Titus: Miért akarod lehűteni a vágyat, amit ébresztettél? Elhiggyem, hogy nem vagy több azoknál, akik annál jobban becsukódnak, minél inkább feltárul az értük tomboló láz? Ha neked fontosabb: ki ad, ki kap –, miért nem osztod meg velem az erőt, melyet a hatalom jelent, amit bármikor nekem ad Vespasian? Én téged a hatalom minden erejével szeretlek, s te, aki királyok unokája, húga és asszonya vagy –, ne mondd, hogy nem erre van szükséged!
(Mielőtt Bereniké válaszolhatna, kintről lovasroham hangja dübörög be. Bereniké megremeg, vakon iszik az első kehelyből, ami kezébe akad. Kifelé figyel.)

Vespasian: Állj! A huszasok mellett valami nincs rendben! Hallod, Mucius?

Mucius: A harminckettesek sosem álltak mellettünk!

Vespasian: *(hallható ingerültséggel)* Megmondtam, hogy ékbe fordulunk, s nem körbe!! Ti vagytok rossz helyen. Az ék jobbszárnya a Fórum hátamögé esik!
(A katonák felzúdulnak.)

Mucius: Képtelenség!

Vespasian: Kuss! Elölről kezdjük. Rajta!
(A dübörgés távolodik.)

Bereniké: A hatalom minden erejével szeretsz? Ennek a seregnek, ennek az iszonyúan hatalmas seregnek a szerelem a célja?

Titus: A hadsereghez semmi közöm többé.

Bereniké: Ezt mondod – te. S ők mit mondanak? Ők elengednek? Téged, akikkel a legfontosabb dologban forrtak össze: a győzelemben! Ébredj, cézár! A hadsereg célja nagyon is érthető! *(Josephus ajtaján belép Epiktétos, Epaphroditos, Josephus. Epaphroditos öreg, szikár férfi, szuggesztív egyéniség. Beszéde, mint a peidagogosoké az előadásokon. A tudósok dísztelen barna tógáját viseli. Epiktétos alacsony, bal lábára sánta, de gyönyörű fejű fiatalember. Összenőtt szemöldöke és barna bőre elárulják az arabot. Zöld tógája káprázatosan elegáns, rengeteg ékszert visel, szinte elborítják nyakát, kezét, ruháját. Modora azé az emberé, aki fiatalon tudatában van erejének, s élvezi azt. Titus rájuk nevet.)*

Titus: Végre! Azt hittem, örök időkig Josephus művét fogjátok tanulmányozni! Így hívjon az ember filozófusokat vendégségbe!

Epaphroditos: Hallottátok a légiókat? Hirtelenében azt hittem, feléledt Alexander phallanxa!

Epiktétos: Kedves fiúk a katonák, de ha vezényszavakat hallanak, megőrülnek! *(Berenikéhez fordul)* Bocsássa meg, hogy ilyesmivel úntatjuk. Azt külön, hogy jelentéktelenségem is jelen van, de a pontifexek szerint Hephaistos mindig ott található, ahol Vénusz.

Bereniké: *(ráemeli kelyhét)* Üdvözlöm mindnyájukat!
(Valamennyien magasra emelik kelyheik, kiisszák, majd elhelyezkednek a heverőkön. A rabszolgák a hátuk mögé állnak, elszedik a csontokat, töltik a kelyheket, tartják a kézmosó réztálakat.)

Epaphroditos: Ha nem tévedek, ez tharsusi bor, szülőföldem isteni nedűje, Bacchus itala?

Titus: Eltaláltad, Epaphroditos! Az a másik phalernumi –, Epiktétos kedvence.

Bereniké: Epiktétos és Josephus ugyanabban a szobában: – ez csak Rómában fordulhat elő!

Epaphroditos: Hercegnő, amint látja, ez a két ember úgy tele van gondolatokkal, hogy már nem is beszélnek. Ezért jelenlétükben mindig elmésnek érzem szerény személyemet. Ha netán sokat és fölöslegesen beszélek majd, előre kérem bocsánatát!

Titus: Ne játszd az alázatost, Epaphroditos!

Josephus: Nem játssza –, tele van vele. S ez jó. A szellem alázat nélkül kantárját vesztett paripa –, irányíthatatlan.

Bereniké: Én a szellem alázatát a legravaszabb gőgnek tartom! A szellemet alázatra kényszeríteni annyi, mint ellopni villámok villanásait!

Epiktétos: *(elragadtatva)* Ez a válasz felér Szibilla igéivel! Kár, hogy nem én mondtam!

Titus: Úgy emlékeztem, híres ataraxiád kizárja a bókot!

Epiktétos: *(vidáman)* Cézárom, nem én vagyok közönyös, hanem az elméleteim. Azok is csak azért, mert kénytelen vagyok valamit Róma és magam közé állítani, míg végképp össze nem téveszt a kyrénei zsinagógával!

Josephus: Hagyjuk ezt... A kyrénei lázadás egy őrült lázálma! Egy fantaszta képzelgése! Ha látná: mit váltott ki Rómából tette, egyszer s mindenkorra ráébredne: döntő pillanatokat élünk.

Epiktétos: Ellentmondok. Döntő pillanat nincs, mert minden pillanat döntő. Rómát nem külső támadás fogja megingatni. Minden világbirodalom magában hordja végzetét.

Epaphroditos: Ahhoz képest, hogy nemrég a rabszolgám voltál – elviselhetetlenül konzervatív vagy!

Titus: Hagyd csak őket... A tudósok akkor regenerálódnak, ha széttépik egymást!

Epiktétos: Szavaimat be tudom bizonyítani. Róma nem az első világbirodalom, és nem is az utolsó. Mind megsemmisült. Igen, vagy nem?!

Josephus: Nem minden válasz magyarázat.

Epiktétos: Keressük tehát a magyarázatot! Epaphroditos görög, te héber vagy, én Frigiában születtem. Mindnyájan Rómában élünk. De latinokká váltunk-e ezáltal? Azt tudom, hogy a görög mitől görög, s a zsidó mitől zsidó –, de ki hallott egyetlen latin gondolatot?!

Josephus: Róma szándékosan állította meg a latinizációt. Világbirodalom, tehát világpolgárokat akar termelni. A római polgár: világpolgár.

Epiktétos: Világpolgár? Mi az? Egy ostiai kötélverő vagy sikul kovács számára nem egyéb, mint a túlságosan látható eszmék mögé bújó láthatatlan ember. Minél kevésbé érti, annál jobban gyűlöli.

Epaphroditos: Ne hallgass rá! Ha a fejét csóválja, több szavaiban az indulat, mint a józan megfontolás.

Josephus: Sosem rendültem meg attól, ha mások feje ingani kezd. Tényeket mondj, Epiktétos, melyek kialakították véleményedet, vagy úgy jársz, mint a mesében: a kígyó ismerte a tudás fáját, az ember a halhatatlanság füvét. Cseréltek, csalódtak.

Epiktétos: Világos. Mindketten többet veszítettek, mint nyertek, mert nem maradt lényegük.

Titus: *(hevesen)* Ilyen csere nincs. Ez fikció!

Epaphroditos: Az ember mégis gyakran azzá válik a látszat által, ami sosem lehet a látszat által. Az önzetlenség például ritkán tehetetlenséget takar.

Epiktétos: *(felugrik, s középre siet, ahol a tetőn erősen zuhognak be a napsugarak, s ebben a fényözönben szemlélteti, amit mond)* Idenézz, Josephus! *(felemeli gyűrűs kezét)* Arany Afrikából! *(megmarkolja nyakláncait)* Elefántcsont Ázsiából! *(meglebbenti peplosát)* Kelme Britanniából! *(felkap egy tálat)* Pulyka Germániából! *(farkánál fogva felemel egy halat)* Hal Pannóniából! Bor Hellaszból, tevék Arábiából, lovak Hispániából, viasz Galliából, ében Judeából, márvány Babilonból, és mit akarsz még? Mondd meg nekem, ha képes vagy rá, mi ebben a birodalomban a római?

Josephus: *(csendesen)* Az erő, mellyel mindezt megtartja.
(A hirtelen keletkezett csendbe ismét belerohannak Vespasianus katonái.)

Vespasian: Pajzsot – föl! Kard – kézbe!
(Katonák próbálják. Zúgás.)

Tharsus: *(elkeseredetten)* Nem megy!

Thrax: Lóról nem lehet teknősbékát csinálni, Vespasián! Csak két kezem van.

Vespasian: Pofa be! A kantárt tessék térddel szorítani! Kezdjük elölről! Rajta!
(A roham elzúg.)

Josephus: Róma egy döntő kérdésben különbözik az eddigi nagyhatalmaktól: abban, hogy védelmet képes nyújtani a hozzátartozó népeknek. A latinok óriási tanulságot szűrtek le Judea Róma elleni háborújából, mely nemcsak korunk, de az egész történelem egyik legjelentősebb háborúja volt azok közül, melyet államok, népek népek ellen vívtak. A római békét ma a kis népek élvezhetik igazán, akik Róma szárnyai alatt nyugodtan járhatnak a fejlődés útján. S ez fontosabb, mint egy ál-függetlenség, mely soha nem realizálódhatna, nem válhatna valódivá, mert ha nem Róma lenne a világ ura, akkor benyújtaná az igényt Hispánia, vagy Germánia, vagy a gallok. Mert mindig lesznek hatalmas népek, melyek érvényesíteni akarják hatalmukat.

Epaphroditos: Ha ezt leírod – Róma hangos lesz nevedtől.

Titus: Róma így is hangos. Egyetlen nagy piac az egész. A leírt gondolatok nem a könyvtárba kerülnek, nem a peidagogosokhoz, nem a jabnei egyetemre, hanem a római piacra. Kofák halat csomagolnak belé, s a katonák olajbogyót zabálnak belőle.

Epiktétos: Azon tűnődöm – van egy ősi tétel, mely szerint az embert meghatározza: miért adja oda életét. Josephus –, te miért adnád oda?

Bereniké: Különös kérdés. Most jövök rá, Josephus kivételével mindannyiunkról szinte kiabál a válasz.

(Liver lélekszakadva jön, jelentése félig hörgés.)
Liver: A szenátorok...

Titus: A szenátorok? Mit akarsz mondani, öregem? Felgyújtották Rómát? Hadba szálltak apám ellen?

Liver: Itt vannak. Ki... kihallgatást kérnek!

Titus: Százévben egyszer jönnek, akkor is rosszkor.

Epiktétos: Átmegyünk Josephushoz!

Titus: Dehogy mentek! Ti vagytok a vendégeim, nem a szenátorok. Különben is kedves, régimódi öregurak, akik jól ismerik a terített asztalt. *(Liverhez)* Kéretem a szenátor urakat!
(Eddigiek a szín baloldalára húzódnak, kivéve Titust, aki a jobboldalon felsorakozó szenátorok és vendégei között áll. A szenátorok hagyományos vörösszegélyű hófehér tógát viselnek. Nerva bíborsávja azonban legalább háromszorosa a többiének. Egymás után lépnek be, meghajlásuk kimért derékszög, míg jobbkezükkel könnyedén bal vállukat érintik.)

Liver: Cocceius Nerva második konzul!

Titus: Apám után a legnagyobb hatalom. *(meghajol előtte)* Örülök látogatásodnak, mert ugye látogatásról van szó?

Nerva: Látogatásunk küldetés.

Liver: Livius Ferrus Santarra szenátor!

Titus: A hajótulajdonosok császára. *(meghajol előtte)* Santarra, még mindig megvehetnéd Rómát?

Santarra: Remélem, cézár, hogy Róma nem eladó! De a környező tenger érdekel.

Epiktétos: *(önkéntelenül)* Nagyszerű! És bíztató!

Liver: Aelius Lamia szenátor!

Titus: Keresztény. Feleségéről lemondott öcsém javára. *(meghajol előtte)* Tudjátok-e már, hogy a Galileai miért váltotta meg akarata ellenére a világot?

Lamia: *(szelíden)* Mert semmi sem valamiért történik, cézár, hanem valami ellenére.

Epaphroditos: Ennél zseniálisabb agressziót még nem hallottam! Ez egy eredeti vallás: vér és kegyelem!

Liver: Lucius Cocceianus lovag!

Titus: Praefectus urbis. A rend őre! *(meghajol előtte)* Akadozik-e még a taps, ha öcsém szólni kíván a néphez?

Cocceianus: A nép tanulékony, cézárom!

Liver: Julius Agricola lovag!

Titus: Britannia procuratora. *(meghajol előtte)* Reméltem, hogy jössz.
(Liverre néz, aki meghajlással jelzi, hogy nincsenek többen. Liver távozik. Titus körbemutat.)

Titus: Tudom, gyűlésről jöttök, s a ti gyűléseiteket végigülni is elég. Itt talán kellemesebb. *(Epiktetosra mutat)* Barátaim neve

nem ismeretlen előttetek. Mindnyájan Bereniké hercegnő vendégei vagyunk.
(A szenátorok meghajolnak Bereniké előtt, aki kedvesen bólint felé-jük.)

Titus: Erre később visszatérünk. Foglaljatok helyet!

Nerva: *(tiltakozva)* Hagyományaink tiltják. Szavainkat csak állva intézhetjük hozzád.

Titus: *(bólint)* Nagy tisztelője vagyok a hagyományoknak. *(mindenki állva marad. Titus bort tölt kelyhébe, Berenikére néz, ráemeli poharát, s kiissza; a kelyhet nem teszi le többé; mint aki ebbe fogódzik; a szenátorokhoz fordul)* Hallgatlak benneteket!

Nerva: *(kissé előbbre lép)* Úgy jöttünk hozzád, Titus cézár, mint a szenátus tribunusához, akinek mi szavaztuk meg főhatalmát. Kötelességünknek érezzük, hogy tájékoztassunk arról: a nép elégedetlen, a császár lázadástól tart, de a provinciák lekötik erejét. A plebs botrányt rendez a cirkuszokban, s a delatoresek félelmetesen elszaporodtak. A kyrénei háború miatt alig fut be hajó a kikötőbe, nem tudunk gabonát osztani, mert nem szállítanak a provinciák.

Santarra: Negyedére estek az afrikai jelzálogok.

Agricola: Az adókat nem lehet beszedni.

Lamia: Az egyiptomi már éppúgy megtagadja szombaton a munkát, mint a zsidó.

Cocceianus: A magistratus tehetetlen a visszaélésekkel szemben.

Nerva: S a császár – nem tudjuk miért – nem küldte el Tiberius

Alexandernek a kért légiókat. Úgy tűnik, félti Rómát, de nem tudjuk: mitől.

Cocceianus: Közelednek a chattusok, de veszélytelenek.

Agricola: A szenátus saját költségére megszavazta öt légió előállítását!

Epiktétos: Az annyi, mint ötvenezer lábonjáró penge. Gratulálok, Josephus! Nyertél.

Santarra: *(agresszíven)* Kyrénét pedig javasolom elpusztítani!

Epaphroditos: Ceterum censeo ..... delendam. A szenátus változatlan, vagy a történelem ismétli magát?!

Nerva: Befejezésül közöljük, hogy a szenátus megszavazta – mivel a helyzet megköveteli -: lépj Vespasian mellé társuralkodónak! *(papirusztekercset nyújt át)* Az okmány!
(Bereniké riadtan megindul. A három filozófus szelíden visszatartja. A szenátorok gőgösen állnak, csak szemük feszült. Titus – egyik kezében kelyhével, másikban az okmánnyal – egyenesen maga elé nézve kezd beszélni.)

Titus: A megtiszteltetést köszönöm. Örülök, hogy bizalmatokat élvezem. De félek, csalódni fogtok bennem, ha elmondom nektek, hogy nem vezetem a légiókat Kyrénébe, hogy soha többé sehová nem vezetek légiókat, mert elhagyom Rómát!
(A szenátorok lesütik szemeiket.)
Olvasok gondolataitokban. Én vagyok a jeruzsálemi győző. Számítottatok arra, könnyen csinálok Kyrénéből is Judeát. Párezer emberrel több vagy kevesebb – igazán mindegy lehetne nekem, s közben helyreáll a hajók szállítási rendje, megérkezik az

ingyengabona, befolyik a provincia-adó. De én megúntam eszközvoltomat. Meggyűlöltem!!
(Titus elhajítja az okmányt, amit Josephus elkap. A cézár két kézre fogva kelyhét, iszik.)
Szeretem Rómát, és gyűlölöm Rómát, mert nálunk förtelmesebb posvány aligha található. Szövetkezett itt kereskedő, bankár és szenátor a provinciák bőrére, ahol nem felejtettek el dolgozni. Az egész here birodalom a tartományok zsírján hízik, s még mi vagyunk megsértve, ha egyszer egy században támad egy Kyrénei Jonatás, aki kimondja: Egyiptom az egyiptomiaké! Későn értettem meg, uraim, hogy Judea sem a miénk!
(A cézár kinyújtja kezét Bereniké után, aki hozzálép.)
Elhagyom Rómát, szenátor urak. Mai találkozásunk búcsú volt barátaimtól. Örültem a szerencsének, hogy távozásom előtt még találkoztunk veletek is.

Nerva: Vespasian császár figyelmeztetett minket, hogy ezt fogjuk hallani. Erre az alkalomra adott számunkra ő is egy pergament. *(átnyújt egy újabb tekercset)*

Agricola: Küldetésünk végetért. Engedelmeddel, távozunk!
(Titus elbocsátó intésére a szenátorok távoznak. Epiktétos és Epaphroditos kíváncsian lépnek a tekercshez, amit Titus és Bereniké olvas. Josephus – távol tőlük – mondani kezdi a szöveget.)

Josephus: „Én, Flavius Vespasianus első consul és princeps, elrendelem, hogy minden filozófus, aki idegen állampolgár, haladéktalanul hagyja el Rómát és Itáliát. Jelen parancsot megkapja minden prétor és magistrátus. A végrehajtásának ellenőrzésével fiamat, és a nép akaratából uralkodótársamat, Titust bízom meg."

Epiktétos: Honnan ismered a szöveget?

Josephus: Velem iratta le a császár.

Epaphroditos: Tehát meggyógyult a kezed?

Josephus: Nem, de a deákom eltűnt. Elvitték a katonák, és még nem jött vissza.

Bereniké: Tudtad, mit fogunk hallani, és nem figyelmeztettél!

Josephus: A császárt szolgálom, hercegnő. Különben sem az a baj, hogy a filozófusokat kitiltotta a császár Rómából, hanem az, hogy ennek helyességéről meg van győződve.

Epaphroditos: Ha jól értettem a rendeletet, akkor rád nem vonatkozik. Római állampolgár vagy.

Epiktétos: Egyedül rád nem vonatkozik. Ha elmegyünk, egyedül maradsz.

Bereniké: Pontosan ez a cél. Rómának Josephus feje kell és az én megaláztatásom. Mi még nem vagyunk a porban. Minket még nem köpött le minden zsoldos és halaskofa. A nagykegyelmű császár elfelejtett odadobni a légióinak, Titus! Még nem osztoztál rajtam a katonáiddal!

Titus: Ne ölj meg szavaiddal, légy kíméletesebb, mint Vespasian! Nagy szükségem lesz jóságodra, Niké! Lemondok a trónról. Kövesse apámat Domitianus!
(Titus kitárja karját Bereniké felé, aki feléje rebben, de Josephus útját állja.)

Josephus: Vigyázz, hercegnő! A pillanat varázsa be ne csapjon! A hatalom a végső cél. A cézár: a Judeai Győző!

Titus: Mit merészelsz!! Te!!
(Titus egyetlen ökölcsapással leüti Josephust. Ekkor lép be Vespasian a gyakorlattól koszosan, de elégedetten. Katonáit hátrainti, de tömegük komoran sejlik mögötte. A császár felnevet az elterült Josephus láttán.)

Vespasian: Fantasztikus! Mit keresel a földön, zsidóm!

Epiktétos: Semmiség, dominus, elvesztette a gondolatmenetét!

Vespasian: Hallod, te, sánta! Te ütötted le a történetírómat?

Epiktétos: Más érvem nem volt, dominus! Ő azt állította, hogy a hatalom a legnagyobb erő.

Vespasian: Erre te állonvágtad, hogy megmutasd, a hatalomnál nagyobb az erőszak.

Epaphroditos: Szakasztott így történt, éleselméjű úr!

Vespasian: Te vagy az, aki Néró nyakára tetted a tőrt?! Neked egy szavad sem hiszem. Gyere ide, Josephus! Te mondd el, mi történt! Te Flavius vagy, neked adtam a nevemet, hogy megkülönböztesselek társaidtól. Aki téged megütött, engem is megsértett.

Titus: Elég volt a komédiából! Jól tudod, mi történt. Elégszer használtad ki az öklömet, tudod, hogy mi történik, ha én ütök. Josephus közém és Bereniké közé állt, azt tette, amit senkitől sem tűrök el.

Vespasian: Senkitől?

Titus: Te befejezted az én háborúmat. Nem tudok süllyedve emelkedni, nem tudok kivetkőzni emberségemből, hogy beöltözzek a bíborba. Lemondok Domitianus javára.

Vespasian: Fogjátok el!
(A katonák körülfogják Titust. Bereniké megpróbál hozzáférni, de lehetetlen.)

Epiktétos: Nyertél, Josephus, ismét. Úgy ismered a latinok lélektanát, mint én a borfajtákat.

Vespasian: Sajnálom, hercegnő, de Rómát a cézár nélkül kell elhagynia. Titus mindaddig fogoly, míg fenséged megtisztel bennünket jelenlétével. A theokai ébenfaligetben szíveskedjék mással sétálni, s lesz partnere a Genezáretbeli csónakos éjekhez.

Titus: Soha!
(A cézár szétüt a katonák között. A katonák hullanak az erős ütések alatt, s mivel Vespasian nem ad újabb parancsot, a többiek nem mernek közeledni. Titus kézenfogja Berenikét.)
Ha utamat merik állni katonáid: megölöm magam. Bár erre nincs szükség, Vespasian császár, mostantól egy fiad van, s az nem én vagyok.
(A cézár és Bereniké távoznak. A katonák kérdőn néznek Vespasianra, aki lábát masszírozza.)

Vespasian: Kemény ökle van, he? Hogy nézel ki, Mucius! Ha-ha!

Mucius: Thrax elterült, mint egy zsák!

Thrax: Robusnak eltört a karja!

Vespasian: Szedjétek rendbe magatokat! Délután folytatjuk a gyakorlatot!

Max: Értettük, Vespasian!

(A katonák távoznak, Vespasian magához inti Epaphroditost és Epiktétost, aztán halkan, mintha titkot súgna nekik, így szól:)

Vespasian: Tirhuljatok!

Epiktétos: *(ugyanúgy)* A málháink készen vannak. A legelső hajón távozunk.
(A két filozófus lábujjhegyen távozik. Vespasian Josephus felé fordul.)

Vespasian: Hm! Fáj az állad? Nekem a lábam fáj. Öregszem, és a fiaimnak agyukra ment az arisztokráciával való közelebbi kapcsolat. Az elszöktetett szenátorfeleség, ez még csak elmegy, ezt a nép elfelejti, mire megnő Domitian. De Bereniké nagyobb veszedelem számomra, mint a kyrénei lázadás. A Római Birodalom trónján nem ülhet a zsidók császára vagy királya, mit tudom én, hogy nevezitek!

Josephus: A hercegnő mindezideig nem vált el férjétől, tehát Titus cézár nem veheti feleségül.

Vespasian: A cézár szerelmes. Leszúrja a férjet, és kész. Titus római, nincs 613 parancsa a jóról és 285 tilalma a rosszról. Mert nektek ennyi van, ha jól tudom.

Josephus: A hercegnő el fogja hagyni a cézárt, uram.

Vespasian: Nagyon fáj a fejed? He? Ez a szajha harap a hatalomra, ez nem engedi ki kezéből a fiamat. Hej, de tudnám, hogy intézzem el, ha ez nem kerülne Titus életébe!
(Liver jön, Peppével.)

Liver: Hír Domitianus cézártól!

Vespasian: Beszélj, Peppe!

Peppe: Elfogtuk Kyrénei Jonatást.

Vespasian: Tehát belesétált a kelepcébe! Ragyogó! Beszélt már valamit?

Peppe: Semmit. Hallgat és mosolyog.

Vespasian: Mosolyog?! Csak nem hülye?

Peppe: Nem hinném. Értelmes, camea-arca van. Inkább fiú, mint férfi.

Vespasian: Hozzátok ide!

Peppe: Ide? *(Peppe leírhatatlan pillantást vet Josephusra)*
Vespasian: Kérdeztél valamit, praetorianus?

Peppe: Én... azaz...
(Liver meghallja a kintiek zúgását és kinéz.)

Liver: Hozzák a zsidót!
(Peppe meghunyászkodik Vespasian pillantása előtt, kimegy Jonatásért és bevezeti. Jonatás fiatalabb kiadása Josephusnak. A császár egyikükről másikukra néz. Josephus halálosan elsápad.)

Peppe: A kyrénei lázadás vezére, ama bizonyos Jonatás. Fegyverszállítmányért jött Rómába, így csíptük el.

Josephus: Te nem lehetsz Kyrénei Jonatás. Uram, itt végzetes félreértés történt. Ez a fiú az öcsém. Titus cézár az én kérésemre bocsátotta szabadon Jeruzsálemben!

Vespasian: És ezt a levelet ki írta?

Josephus: Ez... ez az én írásom, de nem levél. Részlet a készülő műből, ahol egy titkos akciót idézek. Nem tudom, ki lophatta el.

Vespasian: Tudod, én nagyon primitív ember vagyok, Josephus. Nem rendelkezem évszázadok ismereteinek anyagával. Az ész csillogására nincs időm. De ne próbáld bemagyarázni nekem, hogy egy elmúlt eseményről írt soraid kapcsán a kyrénei lázadók feje Rómába jön fegyverekért. Én leverettem lábadról a bilincseket, most visszakapod. Én megengedtem, hogy nevemet viseld, mert megjósoltad, hogy császár leszek. De most császár vagyok, és aláírom a halálos ítéletedet, ha nem tisztázod magad a vád alól. Egy éjszakád van rá. Thrax,! Mucius! Robus! Bell!

Katonák: Jelen!
Vespasian: Fejetekkel feleltek a kyréneiért! Peppe! Max! Kurro! Tharsus!

Katonák: Jelen!

Vespasian: Ti feleltek Josephus Flaviusért!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

III. RÉSZ

A szín ugyanaz, bár úgy fest, mint katonai tábor.
Josephus és Jonatás szabadon járhatna, ha akarna, a katonák
nem törődnek velük. Leköti őket a hadi készülődés,
Vespasian felségjelvényei ismét a széken hevernek,
Josephus pillantása gyakran odatéved.
A katonák megállás nélkül hozzák és viszik a híreket,
csak a foglyokat őrző nyolc katona állandó.

Camillus: Fiúk, újabb futár Északról! Mit mondjak neki! Hol van Vespasian?

Peppe: *(ordít)* Fogd be a pofád! Nem vagyok a császár dajkája!

Thrax: Ne ordíts, kérlek! Két fínom vendégünk ideges lesz.
(A katonák röhögnek. Josephus a felségjelekre mutat.)

Josephus: A császár jelen van.
(Hirtelen csend. A katonák önkéntelenül odafigyelnek.)
Max: A fenébe is! Igaza van a zsidónak. Domitianus is tisztelgett a bíbor előtt.

Mucius: *(fejére teszi a diadémot)* Hülyeség! Akkor most én vagyok a császár, vagy nem én vagyok?

Robus: Tedd le a diadémot!

Mucius: Várj, olyan érdekesen nehéz! Nehezebb, mint a sisak.

Robus: Azt mondtam: tedd le!

Bell: Azzal játszogass, amit elbírsz!

Mucius: *(leteszi a diadémot)* Mit vagytok úgy oda! Vespasian nem hagyta volna itt, ha nem akarná, hogy szórakozzunk vele!

Kurro: Mondasz valamit! Ezen törtem a fejem éppen, miért kell nekünk éppen itt őrizni ezt a két alakot.

Tharsus: A császár meg eltűnik, hipp-hopp! – mondá, rögtön itt vagyok.

Peppe: A 95-ös légióhoz ment. Hallottátok, hogy támadnak a roxolánok!

Camillus: Az újabb futár a markomannokról mondja ugyanezt.

Bell: Nyilván igaz mindkettő.

Max: Az északi limes sosem volt biztonságos. Emlékszem, egyszer –

Camillus: Azt mondjátok meg, mit csináljunk a futárral! Ti vagytok a császár helyettesei! Intézkedjetek ti!

Thrax: Mármint hogy én intézkedjek a császár helyett? Elment az eszed, Camillus?

Camillus: Nem te! Ti – nyolcan.

Tharsus: Megtörtént táborban is. Miért ne? Szerintem intézkedjük azt, hogy vidd a futárt Vespasian után.

Bell: Helyes. Vidd csak utána! Rendben?

Többiek: Rendben.
(Camillus távozik, az ajtóban még találkozik Liverrel.)

Liver: Hadtest a Danubius alsó folyásán. A hírnök sebesülten érkezett, meghalt.

Robus: Ezt nektek köszönhetjük! *(Jonatásra mutat)* Kyréne mintájára egységes támadást intéznek a Birodalom ellen! A roxolánok után a markomannok, most meg – kik ezek ott a Danubiusnál?

Liver: Már nem volt ideje megmondani.

Peppe: Ki vele, te tudós doktor, kik vannak a Danubius deltájánál? Te csak tudod? Történelmet írsz, vagy mi!

Josephus: A dákok.

Kurro: Ne hazudjál, zsidó! Ilyen törzs nincs!

Josephus: Óriási hadi nép a dák. Nem kicsi nép, mint a zsidók. A velük való háború szörnyű háború lesz.

Thrax: Jaj, de félek! Te még nem remegsz, Bell?

Bell: Kivert a libabőr! Gá-gá!
(A katonák hahotáznak. Peppe csendet int.)

Peppe: Na jó. Ebből elég! Utol kell érnünk a császárt, de ide vagyunk kötve ehhez a két zsidóhoz. Gyertek csak ide!
(Jonatás és Josephus engedelmeskedik. A katonák közrefogják őket, s kivonják kardjukat.)

Josephus: Ehhez nincs joguk. Ez önbíráskodás!

Max: Na ne mondd! És a köpeny?

Kurro: Meg a diadém?!

Mucius: Hiszen csak megértettük mélységes mély kijelentését: a császár jelen van!

Robus: *(Jonatásra üvölt)* Te mit mosolyogsz állandóan, mintha triumphus várna, meg szűzlányok?

Bell: Lázadó!

Jonatás: Messzebb kezdődött mindez, nem Kyrénében. Miért nem elég nektek a ti földetek? Miért nem zabáljátok a saját gabonátokat! Hogyan merészelitek megvetően mondani, hogy zsidó! Hiszen ti vagytok a barbárok, mert ti koronázzátok császárrá az erőszakot!

Josephus: Ne hallgassatok rá! Azért ingerel benneteket, hogy megöljétek!

Peppe: Na, előbb egy kicsit szórakozunk!
(Peppe a kardja hegyére tűzi Jonatást, majd tovább löki Robusnak, az társának, és így tovább kardtól kardig, megszabdalva Jonatás testét.)
Ki vele, mit követeltek ti Kyrénében?

Jonatás: A provinciák függetlenségét!

Robus: Tovább!

Jonatás: A római polgárjog kiváltságának eltörlését!

Thrax: Tovább!

Jonatás: Pénzt a Rómába küldött szállítmányokért!

Max: Tovább!

Jonatás: A colonializmus eltörlését!

Mucius: Tovább!

Jonatás: A fajgyűlölet megszüntetését! Mi is... emberek vagyunk...
(Jonatás összeesik. Josephus mellé térdel.)

Josephus: Szerencsétlen testvérem! Te nem láttad Jeruzsálem pusztulását. Te lent szorongtál a bűzös csatornákban, de én ott álltam az Olajfák hegyén és lenéztem a Kidron völgyébe. A római légiók sisakjától nem láttam a földet. Zárt sorokban nyomultak előre, és mögöttük vérfolyó indult a Jordán felé. A vas szorításában vergődők halálordítása éjszakáimon fölriaszt. A tűz ropogását hallom, a megerőszakolt nők sikolyát, akiknek nem maradt idejük maguk ellen fordítani a tőrt. Csak egy asszonyhoz nem nyúltak a rómaiak, csak egyetlen egy ajtóból fordultak vissza, ahol egy anya megette mindkét gyermekét.

Jonatás: Nem igaz. Nem tesz ilyet senki, nemhogy egy anya!

Josephus: Jonatás, az ember balsorsában szörnyű dolgokra képes! Én megalázkodtam Titus előtt, ezért kaptam meg életeteket. És megjósoltam Vespasianusnak, hogy császár lesz, mert kezében tartotta – őket!
(Josephus a katonákra mutat, akik kardjukra támaszkodva látható élvezettel hallgatják a szavakat.)

A katonák, a százezerfejű halál, leölték, akik szabad elvonulásért könyörögtek. A katonák hullahegyeket gyújtottak meg és aranyhegyeket szórtak parancsnokaik lába elé. Ezek ellen nincs ésszerű harc, Jonatás! Én hiszem és tudom, hogy Róma legyőzhetetlen.

Kurro: Százezer halál? Keveset mondtál, doktor! Énekeljünk nekik egy búcsúztatót, fiúk!
Hegyen völgyön át
Megy a légió

Peppe: Tüske tépi, hőség marja
Mégse remeg meg a karja

Bell: Megy a millió!

Mind: Mind a millió!
Mind a millió!

Tharsus: Százezerfejű halál? Pimaszság tőled, doktor! Ki tudja megszámolni a római légiókat? Számlálhatatlan
Ez a hadsereg

Thrax: Reggel ébred Afrikában
Este fekszik Ázsiában

Max: A világ remeg!

Mind:A világ remeg!
A világ remeg!

Mucius: Aki nem remeg, azt megtanítjuk rá.

Robus: Nem kell többet képzelni magatokról!

Bell: Mint amennyi vagytok!

Tharsus: Bőszítő, mikor egy kis nép ugrál!

Peppe: Nemrég azt sem tudtam, hogy létezik Kyréne! Most itt heversz a lábaimnál Kyrénei Jonatás!

Josephus: Ő nem kyrénei. Judeai.

Kurro: Judeáról sem tudtam sokat, míg oda nem vezényeltek. Most már tudom, hogy ízletes lányaik vannak.

Max: Meg úgy emlékszem, nem isztok bort. Doktor! Isztok bort, vagy nem isztok?

Jonatás: Ó, hogy fázom ebben a világban! Csak zabálni és ölni tudtok, a Földet el fogja árasztani fajtátok, emberek, akik csak falni és ölni tudnak!

Josephus: Jonatás, lásd meg: hol vagy?

Jonatás: Te önmagaddal fizettél az életedért, hozzád nincs szavam! Hogyan hihettem, hogy te segítesz nekünk, te, aki nem tudsz meghalni! Kyrénében mindenki tudta: – miért kell meghalnia!

Josephus: Azt kellett volna tudniuk, hogy miért éljenek!

Jonatás: Önmagunkkal nem fizetünk az életért! *(lassan feltápászkodik)* Hegyen völgyön át megy... a légió? A hegyek meg fognak állítani benneteket! A völgyek el fognak nyelni benneteket! Addig... addig, köpök rátok! *(köp)* Mind a millióra!
(A katonák nem jönnek ki sodrukból, egyik kiált: Recipe ferrum! – és egyszerre mind a nyolcan keresztüldöfik Jonatást, aki hang nélkül hull

Josephus elé. A pengék most Josephusnak feszülnek, de ekkor belép Vespasian.)

Vespasian: Kardot lábhoz!
(A katonák meglepve és kelletlenül engedelmeskednek.)

Vespasian: Vigyétek: mutassátok fel a légióknak! Lázadó volt. Meghalt.

Tharsus: És a másik?

Vespasian: Életben marad. Én elfogadtam ítéleteteket Kyrénei Jonatás fölött. Josephus Flavius fölött magam ítélkezem!

Katonák: Ave, Flavius Vespasianus imperator!
(A katonák felemelik és kiviszik Jonatás testét. Kint felmorajlanak a légiók. A császár kíváncsian nézi Josephust.)

Vespasian: Nem látszol valami megrendültnek. Ha meggondolom –, zavar nyugalmad. Nem sajnálod a testvéredet?

Josephus: Szép halála volt.

Vespasian: Értem. A haláltól nem menekülhetett, de megmenekült a kínzástól és agyonkorbácsolástól! Katonaként gondolkodsz. Mivel érted el, hogy nem téged döftek le előbb a katonáim? Mert azt hittem: erre érkezem. Ellened ugyanis nincs bizonyíték. Ludo nem bírta a vallatást. Akik ellened vallhatnának, többé nem beszélnek! S lám, a katonáim is tétováztak veled! Mit mondtál nekik?

Josephus: Azt mondtam, hogy azonosak a halállal.

Vespasian: *(felnevet)* Így már értem. Mintha hájjal kenegetted

volna valamennyit. Szeretik, ha félnek tőlük. És néha féktelenek. Kyrénében például nemcsak leverték a lázadást, hanem megöltek minden zsidót. A város tiszta! – jelentették.

Josephus: A történelem egy rettenetes szakaszának utolsó szemtanúja vagyok tehát.

Vespasian: Egy tanú mindig marad. Írd meg, amit láttál! Úgy írd meg, ahogy láttad! Róma nemcsak erősebb a többi népnél –, nemcsak érezteti, hogy erősebb, hanem büszke arra, hogy ez megkülönbözteti másoktól. S ha eléggé félnek Rómától, remélem, végre megszületik a béke.

Josephus: A félelem nem szül békét, uram!
(Két futárt támogatnak be a katonák, akik alig élnek már.)

I. futár: Egyesültek a markomannok és a dákok. Segít...séget kérnek a Hellespontoson.
II. futár: Betörtek a sarmaták! Ég a nyugati határ!

Vespasian: A 95, 96, 97, 98-as légiók Délre fordulnak! Thrax, értesítsd őket! A 99, 100, 101-esek leválasztják a dákokat szövetségeseiktől! Indulj, Robus! Te, Peppe, az ázsiai légiókhoz mégy: tartsák fönn a markomannokat, míg nem indulok! A 200-tól 1000-ig terjedő gall és pannon hadtest a sarmaták ellen megy! Te értesíted őket, Bell!
(A katonák egymás után távoznak. Kint vezényszavak és dal harsan: Egy-két-há! Nóta!
Hegyen völgyön át Megy a légió Tüske tépi, hőség marja Mégse remeg meg a karja Megy a millió! Mind a millió! Mind a millió!)

Vespasian: Békére van szükségem, Josephus. Elkísérsz a csapatokhoz, és mindent leírsz, nem kell szépítened egy sort sem! De

ilyen apróságokat, mint a kyrénei közjáték, hagyj ki! Említésre sem érdemes!

Josephus: Értem, uram. Említésre sem érdemes, hogy Kyrénében többé nem élnek honfitársaim.

Vespasian: Hagyd a honfitársozást! A legtöbb, amit a zsidókért tehetsz: hogy nem teszel értük semmit. Te a zsidóknak úgyis római vagy, a rómaiaknak viszont zsidó. A gyanú árnyéka elkísér, amíg csak élsz, de te húzódj meg az árnyékomban, és írj! A győztesekről nem kérdik mi módon lettek győztesek!
(Kint – A császár vezet! A császár vezet!)
(Cénisz jön, az ágyas szomorúan néz Vespasianra, és Josephus elé ledob egy hadi felszerelést.)
Cénisz: Csupa sagum és palludamentum az egész város! Ezt Liver küldi a doktor úrnak, úgy gondolja, szüksége lesz rá a hadban. Neked meg füveket hoztam, Vespasian, csak főzd meg egy kis vízben, és kenegesd a lábad, ha kiújulna a rheumád!

Vespasian: Jól van, öreg csont, úgy lesz! Téged meg el ne szeressen valami derék léhűtő, he? Ha visszatérek, hurkát csinálj, de polip nélkül!
(Vespasian hátbaveri Céniszt, és kilép katonái elé. A császárt végnélküli ujjongás fogadja. A légiók menetelésére mintha megindulnának a falak is.)

Cénisz: Maga sem jut el oda, ahová készül. Azt hiszem, értem én, miért feszül a homloka a világnak: maga nem szereti önmagát, mégis úgy tűnik, mintha csak magát szeretné. Mert sosem azt csinálja, amit szeretne, hanem azt, amit kell. Most mit bízott magára a császár?

Josephus: Meg kell írnom a római békét, és a zsidó háborút.
(kint a menetelés mindent elnyel)

VÉGE

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Hypatia

– dráma két részben –

1974.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SZEREPLŐK

HYPATIA
alexandriai filozófusnő

ÁGOSTON
keresztény teológus

MAREB
Hypatia és Ágoston tanítómestere

EPITHEMOSZ - *Mareb barátja*

IBN SAUD - *arab filozófus*

STRATONIKE, SIRIANUS
rabszolgából nevelt akadémikusok

HIPIASZ, MANILLA, SILIUS, DEMETRIUS
Hypatia görög tanítványai

ORESZTESZ
a Római Birodalom alexandriai helytartója

TIBER, RUFUS, MARCUS
római katonák

SYNESIOSZ - *Hypo püspöke*

KYRILLOSZ - *Alexandria püspöke*

ATHANASIUSZ - *a Nagy Rend feje*

VAZUL, ISIDOROSZ, HYERONIMITA, ANAKORÉTA, TABENNISI
keresztény tudós szerzetesek

NONNIUS - *halász*

TANÍTVÁNYOK, KATONÁK, KOLDUSOK, SZERZETESEK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SZÍN: ALEXANDRIA ÉS A PERZSA-ÖBÖL

I. RÉSZ

1. JELENET

A 415. évben a kereszténység már nem kívánja tagadni végső célját: a pogány filozófusok megsemmisítését. Konstantinus császár óta a kereszténység üldözött vallásból uralkodó ideológiává emelkedett. Tényleges uralma azonban a szellemi élet területén komoly akadályba ütközik, a pogány filozófusok nagy fölénnyel vívják a hitvitákat, s korántsem ők maradnak alul. Történetünk idején az Alexandriai Kertben, tizenkét olymposi isten monumentális szobrának félköre előtti központi előadóhelyen gyülekeznek az iskola tanítványai és mesterei. Bár Alexandria nem Athén, hagyományaiban a görög iskolákat követi, s a feszült helyzetben mesterek és tanítványok ezt szándékosan külsőségekkel is fokozzák, – hófehér tógával és tunikával –, mely már anakronizmus környezetük súlyosan díszített sokszínűségében.

Hipiász: Hypatia nemcsak bíborköpenyt kapott Theodosius császártól hatalmas tudásáért, hanem azt az ígéretet is: amíg él, taníthat! Honorius ezt nem vonhatja vissza! Rendelete ellentmond humánumának!

Manilla: Elveszíteni ezt a kertet annyi, mint elveszíteni életünket! Ez az egyetlen hely, hol nem uralkodnak zagyva babonák, hol úr a tiszta ész!

Silius: Hisz épp ez az, hogy itt az ész az úr ...

Demetrius: Kit bánthat ez és miért? Kinek fáj, hogy van Alexandriában egy kert, ahol a bölcs istenek mosolya vigyáz Platon és Arisztotelész követőire? Mit vétheti egy iskola?!

Hipiász: Ha messze jár az igazságtól, nagyobbat, mint egy hibás császári rendelet. De hát messze járunk mi az igazságtól, éppen mi, akik azt állítjuk: az igazság ténykérdés és nem hitkérdés! A filozófia az igazság tudománya. Az igazság ténykérdés. A tények igazságát már csak mi őrizzük, tehát csak nekünk van jogunk a filozófiához! *(Ibn Saud érkezik, és azonnal csatlakozik a beszélgetőkhöz.)*

Ibn Saud: Juliánus császár azért záratta be a keresztény iskolákat, mert nem bírta elviselni, hogy a filozófiát hittételeken tanítsák. Honorius császár bezáratja – ahogy ők mondják – a „pogány" iskolákat, mert nem bírja elviselni, hogy az igazságot tények világítsák meg.

Hipiász: Melyből kiderül, mennyit értenek a hatalmasok, a tudományhoz! Számukra mindez visszavágás!

Ibn Saud: Érdekes gondolat, méltó az elemzésre. Honorius császár tudományok iránti tisztelete Hypatia iránti megkülönböztetett figyelmessége közismert. Váratlan rendeletének súlyos oka lehet.

Demetrius: Vagy súlyos sugalmazója!

Silius: Én következménynek tartom a leiratot.

Demetrius: Minek a következménye, ha nincs előzménye! Oly elzárkózva élünk ebben a kertben, mint a hajdani Vesta-szűzek.

Aki nem akar nem tud rólunk, hónapszám ki sem lép innen senki sehová.

Manilla: Nem esik nehezemre. Kint minden közönséges. A falak tövében emberek hálnak piszokban, mámorban, s a szemük tele van éjszakával és sivataggal.

Silius: Azaz tömény butasággal.

Hipiász: Hypatia azonban mindennap kimegy közéjük. Ezt ne felejtsük el. Beszélget velük, szavamra mondom: nem tudom miről! De láttam nem egyszer, ezek az emberek várják őt, sétájának idején kezükkel szedik föl a földről a tökmagot. S ha mindez a „bősz Kyrillosz" prédikációjának idejére esik, a templom bizony olykor néptelen.

Ibn Saud: A deviáns viselkedés Hypatia jellemzője. Rendkívüli, mert kiszámíthatatlan.

Hipiász: Tehát kiszámíthatatlan, hogy mit fog tenni Hypatia ezért a kertért?

Ibn Saud: Semmit sem tehet. De nem ez a kert az Alexandriai Akadémia, hanem ti, Hipiász, a tanítványok...
(Stratonike és Siriánus érkezik. A két fiatal akadémikust lelkes taps és éljenzés fogadja, a tanítványok minden felől közelebb húzódnak, mestereik nevét kiáltják, akik mosollyal üdvözlik őket és Ibn Saudot.)
...és figyelemre méltó mestereik. Örülök győzelmeteknek, Stratonike és Sirián!

Silius: Nagy vita volt, méltán nyertétek meg. Isidorosz eszmerendszere mély sebet kapott. Úgy beszélik, elhatározta: többé nem vesz részt filozófiai vitán. Betegesen érzékeny ember!

Siriánus: Ahhoz képest egészen jól bírja a bort. Együtt iszogattunk Sziduri kocsmájában késő éjszakáig.

Ibn Saud: Együtt inni a legyőzött ellenféllel régi, szép szokás. Azt hittem, kipusztult.

Stratonike: Ő hívott bennünket, mert tudtunkra akarta adni, hogy Ágoston Alexandriába érkezett.

Ibn Saud: Ágoston, akit szentnek neveznek, aki az új ideológia megteremtésén fáradozik?!

Siriánus: Egyetlen Ágoston van, itt van és titokban van itt. Két napja tárgyalnak bezárkózva Kyrillosszal, ezért nem volt ott a vitánkon a püspök, holott máskor valóságos arénai bevonulást művel.

Ibn Saud: Összefügghet Ágoston érkezése a császári rendelettel?

Siriánus: Nem tudom. Az okot Isidorosz sem ismeri, sőt olyan érzésem volt, mintha tőlem várna magyarázatot. Valószínűtlen az egész! Ágoston óvatos. Nem valószínű, hogy nyíltan elismeri, mekkora eredmény a keresztény ideológia számára: az Alexandriai Akadémia, „pogány sasfészeknek" nevezett fellegvára a tudománynak – nincs többé!

A tanítványok *(felzúgnak)*: Nem engedjük! Le a császárral! Éljen a filozófia! Éljen Hypatia!
(A tombolás ellenére azonnal észreveszik a megérkező Hypatiát, s rögtön beáll a csönd. A filozófusnő 40-45 év körüli, de arcán időtlen nyugalom ül. Nemcsak szépsége és értelme páratlan, hanem jelleme is, Hypatia őszinte. Nem tud más lenni. Természetes egyszerűséggel viseli bíborköpenyét, látszik, hogy örömét leli benne.)

Stratonike: Nagyon vártunk már, Hypatia!

Hypatia: A helytartó jelezte érkezését. Ha katonái a közelben vannak, hallották az előbbi zűrzavart.

Hipiász: Oresztész ismer minket, jól tudja: kiáltásunk az elkeseredés hangja volt!

Hypatia: Híre terjedhet, – az Akadémián lázadók és felségsértők üléseznek.

Demetrius: Oresztész előbb húzza nyársra minden katonáját, semhogy engedné: neked ártsanak!

Hypatia: Nem szeretném, ha Oresztész prefektusnak olyan parancsot kellene kiadni, amit nehéz érteni. Nem szeretném, ha ez ott történne, ahol büszkék vagyunk az értelemre, ahol a puszta lét: állásfoglalás!

Ibn Saud: Hidegen és hivatalosan beszélsz. Nagy okod lehet rá. Talán tudod már, hogy Ágoston Alexandriába érkezett?

Hypatia: *(hevesen felé fordul, habozik)* Nem tudtam, hogy már megérkezett.

Siriánus: De tudtad, hogy jönni fog? Mondd, Hypatia, miért mozdult ki magányából a remetéknél is remetébb Ágoston?

Hypatia: Nyilvános vitát kíván velem.
(Óriási zaj támad, aggódó és örömteli. Hipiász Hypatiához lép)

Hipiász: Az évszázad legnagyobb vitája lesz! Köszönjük neked, hogy oly eseményben lesz részünk, melynél nagyobbat nem kívánhatunk!

Manilla: És győzni fogsz, hiszen egyetlen vesztett vitád sincs!

Silius: Nincs vesztett vitája Ágostonnak sem!

Stratonike: Miért nem szóltál eddig?

Hypatia: A vita bizonytalan, mivel hárman tiltakoztak ellene.

Demetrius: Tudom az elsőt! Kyrillosz, Alexandria mindenható keresztény püspöke!

Hipiász: *(iróniával)* S az ok a logika lineáris összefüggései szerint?!

Demetrius: Nem tudom, mit mondott, de azt gondolta: a kereszténység nem engedheti meg magának, hogy Ágostont, istenük földi mását kitegyék a pogány női ördög kísértésének!

Hypatia: *(vidám nevetésükre elmosolyodva)* Milyen fiatal vagy, Demetrius!
(Oresztész érkezik preatoriánusaival. A helytartó egyenesen Hypatiához siet, a tanítványok barátságosan elkeverednek a katonákkal – látszik, mindez megszokott. Oresztész olyan államférfi, aki elsősorban katona. Szerelme egyformán oszlik meg Hypatia és a hatalom között.)

Oresztész: Istennő elé hívásra vagy kéréssel érkezik halandó. Azzal a kéréssel fordulok hozzád, Hypatia, ezúttal hadd szóljak hozzátok én, a leghűségesebb tanítványotok!

Hypatia: Figyelemmel hallgatunk Oresztész.

Oresztész: Kezemben két levelet láttok. Egyik Honorius császár

rendelete a nem keresztény hiten lévő iskolák megszüntetéséről. A másik a persepolisi satrapa meghívója az Alexandriai Akadémia mesterei és tanítványai számára, akik előtt megnyitja Perzsia kapuit, s biztosítja, hogy szabadon hirdethetitek gondolataitokat, függetlenül és megbecsülésben élhettek. Ehhez két dolgot teszek hozzá. Először: a kereszténység sosem jut túl az Euphratesen, keleten valóban biztonságban élhet minden tudós. Másodszor: hajóimat rendelkezésetekre bocsátom, bármikor kívántok indulni.

(A csend meghökkenti Oresztészt, Hypatiához fordul.)

Nem vártam lelkesedést, de megértést igen. Ez az egyetlen út, s ez sem áll sokáig nyitva.

Hypatia: Több katonával érkeztél mint máskor. Történt valami szokatlan, ami nyugtalanít?

Oresztész: Kyrillosz megnyitotta Alexandriát a szerzetesrendek előtt. Ezért kértem, ne döntsetek, míg nem hallottatok. A várost egy-két napon belül fanatizálják. Tíz szerzetes elég, hogy felboruljon a rend, száz lázadást csinál, kétszáz háborút... Számlálhatatlanul érkeznek a sivatag felől!

Ibn Saud: A vitára jönnek. Meghallgatni, amint Ágoston legyőzi a „tűz leányát", a „vörös Szehmetet", ahogy Hypatiát bíbor köpenyéről nevezik!

Oresztész: Bejelentem a Nagy Rend vezetőinek éppúgy, mint Hypatiának tiltakozásomat!

(Csodálkozó moraj. A tanítványok elhúzódnak a katonáktól)

Hypatia: A Nagy Rend még semmilyen döntésről nem értesített.

Stratonike: Ágoston viszont a városban van, s a hallottak után meggyőződésem: itt vannak a Nagy Rend tagjai is!
(A kerten szél suhan keresztül. Valamennyien egymásra néznek, egymáshoz húzódnak, mintegy ismeretlen veszedelem árnyékában.)

Oresztész: E pillanattól kezdve veszélyben vagytok itt!

Hypatia: A gondolkodó mindig mindenhol veszélyben van. Ezerévek tapasztalata ez.

Oresztész: A veszélynek fokozatai vannak. Bármely centuriom elmondja alapfokozatait, a praetoriánus összefoglalja az elvet, s én szolgálatotokra állok a stratégiával!

Siriánus: Nem megyek oda, ahonnan a barbárok jönnek! Sülylyedésnek érzem, s az is! Int a császár, és megyünk! A hatalom ily simán győzhet rajtunk? Mindennél fontosabb tehát a captatio benevolentiae, megnyerni a hatalmas közönség kegyét akár gerincünk árán is?! De nekem nincs másom, csak jellemem. Senecát tekintem példának vagy Sokratést és mindazokat, akik kezet emeltek magukra, hogy ne emelhessen rájuk más kezet! És becsülhették magukat utolsó pillanatukig! Százszor inkább az értelmetlen halál, mint az értelmetlen élet. Mert a halál mindig értelmetlen, de az élet lényege értelmében áll, s ha ettől megfosztják, iszonyú marad... Olyan iszonyú, amilyen szörnyű halál nem lehet, ezért választotta szökés helyett méregpoharát Sokratész!
Hypatia: De nem tanácsolta tanítványainak, hogy kövessék! Az ifjúság nagyhatalom, Siriánus, az ifjúság elé Caesar letérdeltette a Római Birodalmat.

Siriánus: S most nincs hová menekülnünk a Római Birodalom elől!

Hypatia: Élet és értelem azonos szavak. Életünk értelme maga a létezés. A többit magunknak kell megteremtenünk. *(Oresztészhez fordul)* Elfogadjuk a persepolisi meghívást. Köszönjük gondoskodásodat. A hajókba még ma megkezdődik a berakodás. *(Tanítványokhoz fordul)* Mindenkinek el kell hagynia az Akadémia területét. A hajókon fogtok találkozni egymással, hogy elkerüljétek a *(mosolyog)* veszélyfokozatokat.

Hipiász: Magadról szólj, mesterem! Te melyik hajón leszel?

Hypatia: Vitám Alexandriához köt, utánatok megyek, amint befejeztem.

Hipiász: Nem hagyjuk el Alexandriát nélküled! Vagy veled lépünk hajóra, vagy sehogy!
(A tanítványok egyetértően bólintanak a három szószóló szavaira)

Silius: A császárnak megadjuk, ami a császáré: elhagyjuk kertedet, nehogy vád érhessen az iskola fenntartása miatt. De nem hagyunk el tégedet. Ott leszünk vitádon.

Demetrius: Nem búcsúzunk. Manillával üzenj néha, ő itt maradhat: lány létére nem veszik tanítvány-számba a keresztények. És most .... csendben .... !
(A tanítványok meghajolnak a mesterek előtt és nesztelenül eltűnnek a bokrok között)
Stratonike: Olyanok vagyunk nélkülük, mint levegő nélkül a tüdő. Vagy gyökér, mely zöldje nélkül földben rekedt.

Ibn Saud: Döntöttek helyettünk.

Hypatia: Mellettünk döntöttek. Akarják ezt a vitát.
(A Serápeum felől Epithemosz karjára támaszkodva Mareb jön.)

Manilla: A nagy tanító jön. *(Hypatiához)* Te nem tudhatod, hogy hányszor képzeltük el Mareb két nagy és egyformán veretlen tanítványát egymással szemtől szembe! Ő most nagyon boldog és büszke lehet.

Mareb: Nem, gyermekem, nem vagyok boldog és büszke. Tiltakoztam a Nagy Rendnél ...

Siriánus: Sosem hittem volna, hogy te vagy a harmadik tiltakozó, agg Mareb! Hiszen nagy tanítványaid nevét ismeri az egész világ: te tanítottad Hypatiát és te tanítottad Ágostont, mikor még Augustinusnak nevezték!

Mareb: Augustinus...mindig ellentmondott minden szabálynak. Logikája kemény és csillogó, mint arannyal kevert vasérc. Mégis könnyen szárnyal, mint a tűz, s éppoly ellenállhatatlan. Egymaga többeket térített meg a kereszt számára, mint az apostolok. Már fiatal korában legfőbb vágya volt megnyerni magának, aki körülötte él, s minél nehezebb megnyernie valakit, annál jobban akarja. Szoborrá vált korán, s árnyékában számtalan kis ágostonszobor született: szerzetesek és remeték... A keresztények legjobb teoretikusai, egyben politikusok és harcosok. Minden vitádat végighallgatták képviselőik.

Oresztész: És Athéntől Alexandriáig üldöztek, most pedig bezárják a kört.

Epithemosz: Túl sokat kérdeztél, Hypatia, s még többet válaszoltál olyasmire, amire szerintük nincs válasz.

Hypatia: Mindenre létezik magyarázat, tehát válasz is. Az értelmet nem lehet örökké ígérni! A kérdésekre válaszolni kell.

Mareb: Nem ismerheted előbb a feleletet a kérdésnél. Ágoston, akinek egész életművén a hatalmas halálfélelem sápadtsága ül, aki újraértékelte a görög és római filozófia valamennyi kérdését, nagyon jól tudja, hogy a világértelmet itt a Földön kereső Hypatia alapjaiban rázhatja meg a keresztény misztikát. Ezt nem akarhatja, tehát mást akar. Vissza kell lépned a vitától!

Siriánus: S akkor az új ideológia nyer anélkül, hogy győzött volna! Ezt akarjátok?
(Tiber jön a katonák mögül, Oresztész elé lépve jelent.)

Tiber: Szerzetes közeledik a város felől.

Mareb: Megkezdődött.

Hypatia: Egyedül kell találkoznom vele. *(Oresztészhez)* Semmit sem ér a fej, amit fegyverrel kell védeni. És nem látom jelét támadásnak.

Oresztész: *(Tiberhez)* A kert területén maradunk. Húzódjatok a tenger felé. Marcus készüljön föl futárszolgálatra. Az utasítást személyesen közlöm vele!
(Tiber lelép és elviszi a katonákat magával. Oresztész Hypatiához lép.)
Sajnálom, Hypatia, most – mikor végre kérsz tőlem valamit: nem teljesíthetem! A katonának is vannak szempontjai, elég helyzetet készítettem elő ahhoz, hogy felismerjek egy tökéletesen előkészített helyzetet, melynek gyakorlott taktikája aggodalommal tölt el. Védelmem alatt maradsz, egyelőre láthatatlan védelmem alatt.
(Oresztész távozik, katonái után. Ibn Saud, Stratonike és Siriánus követik. Mareb és Epithémosz maradnak utoljára. Míg az agg tudós kibotorkál helyeslően morogja)

Mareb: Bár előbb fogta volna föl a Birodalom, hogy védeni kell a ritka koponyákat: más dolgok történtek volna azok helyett, amik történtek Mediolanumban, Peluseumban. Élne Symmachus és élne atyád, Theon... Igaz, keress föl a Serápeumban, átadom Theon utolsó levelét....

Hypatia: Ne a levélre vigyázz, magadat őrizd meg nekünk!
(Athanásiusz hallja ezt a párbeszédet, de Mareb távoztával Hypatia egyedül hiszi magát, és iszik Pallasz Athéne korsójából.)

Athanásiusz: A Nagy Rend üzenetét hozom alexandriai Hypatiának, aki bíborköpenyben áldoz a pogány istenek szobrai előtt!

Hypatia: Ha áldozat a szomjúság oltása ...

Athanásiusz: Ismerjük önmagunkat, ezt tanítod. Tudod tehát, áldozat, ha a szomjas lélek csitul. *(Másképp)* Az Ágostonnal folytatott vita holnapután lesz a Bazilikában. A benyújtott tiltakozásokat elégtelennek találtuk. Ágoston és Hypatia tanításai a fundamentális dogma területén metszik egymást, ezt jelöltük témának!

Hypatia: Elfogadom, Athanásiusz.
Athanásiusz: Először találkoztunk, és nevemen szólítasz. Honnan ismersz engem?

Hypatia: Először Mediolanumban láttalak, ahol Symmachusnak kellett volna vitáznia Ambrósiusszal, de Symmachust útközben baleset érte. Te hoztad a halálhírt. Másodszor Peluseumban találkoztunk, ahol apám, Theon készült vitázni Isidorosszal, de hirtelenül érte a halál. Ezt a hírt is te hoztad. Most harmadszor találkoztunk és megismertelek.

Athanásiusz: Sosem jártam sem Mediolanumban, sem Peluseumban.

Hypatia: Nekem kellett volna vitáznom Mediolanumban és Peluseumban. Mások haltak meg helyettem, és azóta félek!

Athanásiusz: Ha félsz, – lépj vissza a vitától! Ágoston hajója csak holnapután érkezik, van időd.

Hypatia: Nem értem jól ezt a mondatot! Ágoston még nincs Alexandriában?

Athanásiusz: *(feszülten)* Hajója holnapután érkezik.

Hypatia: *(elgondolkozva)* És addig van időm – visszalépni. Félreértettél, nyilvánvaló. Félelmem nem gyávaságból fakad, hanem az erőszak elleni tehetetlenségből. Látod, az olymposiak korsójában örökké friss a víz. Kelet istenei előtt örökké ég a tűz. Feloldhatóbb ellentmondás annál, semhogy mi egyformán lássuk. Menj vissza a városba, mert bár vendég mindenki, aki e kertbe lép, nem tudom meddig biztosíthatom neked a vendégjogot, ha minden szavad inkább leplezi a valót, mintsem feltárja.

Athanásiusz: Ne felejtsd: jogod van visszalépni. Én figyelmeztettelek, s te döntesz!

2. JELENET

A püspöki palota és a Bazilika által határolt téren Demetrius és Silius várakozik. Ugyanerre vezet az út a kikötőhöz és a piacra, állandó a mozgás. A templom tövében koldusok tömege kéreget, egyedül Hádész alszik mélyen és nyugodtan.

Silius: Hipiász ötletei néha döbbenetesek. Épp itt ad találkozót Manillának, ahol nyüzsögnek tetvek és koldusok. Azon kívül, hogy undorító szagukat idáig érzem, szellemem is undorodik a meggyőződéstől, hogy egytől-egyig fizetett delatoresek.

Demetrius: Kivéve az alvót. Teste rezzenéstelen, magas homloka ráncolatlan, öltözete inkább utazásra készült, mint csavargásra. Fogadni mernék – idegen!

Silius: Figyelj! Hieronymiták mennek Kyrilloszhoz!

Demetrius: Kik azok a hieronymiták? A négy éjszínű pap?

Silius: Jeromos követői azért viselnek feketét, mert szerintük az istennek is van halála. A gyász-színnel fejezik ki, hogy imádni csak a szentséget lehet. Kyrillosz fő támaszai.

Demetrius: Honnan tudod te ezt?
Silius: Pszt! Az Anakoréták és a Tabennisiek is Kyrilloszhoz mennek. Valami készül a püspöki palotában!

Demetrius: Anakoréta jelentése akik visszavonultak. Ők a barnacsuhások? Vagy a szürkék?

Silius: A szürkék a Tabennisiek, betegápoló és kolduló rend, mindenütt jelen vannak. De az Anakoréták valamennyi rendje sivatagban él, alapítójuk, Antónius, nagyon komolyan gondolta a visszavonulást a nagyvárosok bűnös nyüzsgéséből. Úgy látszik, azóta módosították véleményüket, kivonultak a sivatagból és bevonultak Alexandriába.
(Hipiász és Manilla érkezik, Demetrius látja meg őket előbb)

Demetrius: Szóval Manilla elé mentél, mi meg itt nézzük tűző napon a papok sétáját! A félvilág szerzetesei besétáltak már a püspöki kapun!

Hipiász: Biztos lehetsz benne, hogy jönni fog a másik félvilágé is, ugyanis itt lesz a vita holnapután, a Bazilikában.

Silius és Demetrius: A Bazilikában?!

Manilla: Befogadó képessége ötezer fő. Nagyobb, mint a római cirkusz, hatásosabb, mint az athéni stadion, rejtélyesebb, mint a konstantinápolyi mauzóleum. Egyenesen arra építették, hogy a láthatatlan isten hatalmát hirdesse.

Hipiász: Képzeljétek el benne Hypatiát és emberközpontú gondolatait, ha tudjátok! Én képtelen vagyok rá!

Silius: Engem nem érdekelnek ennek a kolosszusnak a méretei, csak a hatása! Látni szeretném belülről!

Demetrius: Az élő ember hatása a legerősebb. Hypatiáét a bőrömön érzem, borzongok, ha rágondolok. Szavai száguldanak, mint tengerár, beletörnek a parti sziklák, feketék, barnák, szürkék mindannyian!

Manilla: Csendesebben! A zöld sziklák jönnek: a Bazilita rend. Maga az alapító Vazul vezeti őket, akit keresztény Diogenésznek neveznek. Stratonike szerint tudós szerzetesek legnagyobbja, akihez Isidorosz is tanulni jár!
(Hádész felkönyököl, majd feláll és átsétál a kis csoporthoz, egyben kifelé sodorja őket a térről.)

Hádész: Tetszetek nekem, bár Hypatia tanítványaihoz méltatlan, sőt ostoba dolog ily közelről tapogatni az ellenfelet. Akit kerestek úgysincs itt.

Demetrius: Azt hittük, idegen vagy!

Hádész: Messziről érkeztem, kétségtelen. Nehezen tudnátok mondani földet, melyet nem ismerek, s olyat is, hol ne ismernék mesteretek nevét. A vitára jöttem, mint oly sokan, de más érzéssel.

Hipiász: Ha érzéseidet tudomásunkra hozod, elárulhatod nevedet is.

Hádész: Hádész vagyok.

Hipiász: Ne nézz minket bolondnak! Hádész egy isten neve, a tizenharmadik alapgondolaté, aki nagyobb, mint a tizenkét olymposi együttesen!

Hádész: Hypatia véleménye oly elismerő, hogy végre egyszer örülök, mert Hádész a nevem. Sok bajom van miatta, az emberek babonásak, s félnek tőlem, holott nevemről atyám tehet, nem én. A magány csavargásra szoktatott. Vándor lettem, bálát rakok, hullát temetek....

Silius: Odanézzetek, micsoda pompa és fény! Égkék köntösük csupa vertarany!

Demetrius: Helios papjaira hasonlítanak, mintha semmi közük nem lenne a keresztrefeszített ácsfiúhoz!

Hádész: Nem sok van, ez tény. Csak a kezdet érdekli őket, sosem a befejezés.

Manilla: A Salvatoriánusok csak azóta ismerik el a pápát keresztény egyházuk fejének, mióta Synésiosz belépett közéjük. Úgy látom, ő is itt van!
(Nevének említésére Synésiosz kiválik a Salvatoriánusok közül, és a tanítványok felé indul. Hádész ugyanakkor távolodik.)

Hipiász: Nézd, istennevű, aki felénk közeledik: Hypatia tanítványa volt, s most Ptolemais keresztény püspöke, de levelezése a mesterrel meg nem szűnt.

Hádész: *(egyre távolabb)* Meg akarom nézni, mitől váltak nyugtalanná a koldusok. Eltűntek a piacra menők, senki sem igyekszik a kikötő felé....

Silius: *(fülel)* A Nagy Rend közeledik. Hallom az ostorcsattogást!
(Silius Hádészhez csatlakozik, Synésiosz a tanítványokhoz lép)

Hipiász: Üdv néked, közülünk való! Nincs szükséged egy írnokra, aki feljegyzi a holnapi vitát? Kettőre? Háromra?

Synésiosz: Menjetek vissza az Akadémiára, s ne mozduljatok Hypatia mellől! Nem vagytok már tanítványok, hanem a vita tudós hallgatói! Az utcán minél kevesebbet mutatkozzatok. Ki az a csavargó, Siliussal?

Demetrius: Nem tudunk róla többet, mint nevét, de az roppant szellemes. Hádésznak nevezi magát!

Synésiosz: Több óvatossággal ismerkedjetek. Az idegenek korántsem barátaitok. Hypatiának mondjátok meg: összehívták a szerzetesrendeket, mert Ágoston visszautasította a Nagy Rend által kijelölt tételt. Kötetlen vitát akar. Továbbá nem fogadta el a Bazilikát a vita helyéül.

Manilla: Szeretem Ágostont! Végre egy reális keresztény!

Hipiász: Ő az Akadémián akarja a stoát?

Synésiosz: A Serápeumban akarja, a halál-kultusz ősi szentélyében, s ez egy kissé kihozta sodrából a szerzeteseket. Elsősorban a Nagy Rendet.
(Athanásiusz hangja közeledve: Térjetek ki Isten szolgáinak! Térjetek ki Isten szolgáinak!)
Mennem kell. *(indul, majd megtorpan)* Oresztész figyelmét hívjátok fel arra: régi csempészösvény vezet a tengerpartról az akadémia-kertbe. Hasztalan őrzi a kertet, ha a sziklákat nem őrizteti.
(Synésiosz besiet a püspöki palotába. A tanítványok Hádészhoz és Siliushoz csatlakoznak, mintegy hátrálva az érkező vezeklők elől, akiknek csuhája inkább szederjes a vértől, mint fehér. Ütemesen ostorozzák magukat. Legjobban Athanásiusz, akinek hangja felismerhető, egyébként csuklyájuktól felismerhetetlenek.

Athanásiusz: Térjetek ki Isten szolgáinak! Térjetek ki Isten szolgáinak!

Hádész: Ezt a hangot ismerem! Tizenkét évvel ezelőtt egy gyilkosságot vezényelt ilyen nyugodtan, Mediolanum déli határán.

Silius: El kell mondanom Oresztésznek. Évek óta gyűjt minden hírt Mediolanumról, hátha éppen a tiédre van szüksége?

Athanásiusz: Térjetek ki Isten szolgáinak!

Koldus: *(eléje csúszik)* Áldj meg, szenvedések atyja!

Koldusok: Áldd meg a mi szenvedéseinket...
(A Nagy Rend áldást osztva vonul be a püspöki palotába.)

Silius: Nem először látom, de mindig újra a velőmig borzaszt a megáldott kín.

Hipiász: Vajon mit mondhat Hypatia ezeknek a *(a térdeplő koldusok felé int)* mikor kijön közéjük?

Demetrius: Igaza van Synésiosznak: vissza kell mennünk az Akadémiára. Valami érthetetlen és félelmes folyik idekint.

Silius: Előbb Oresztészhez, fiúk. Hádész tartogat egy-két meglepetést.

Hipiász: Oresztész ott van, ahol Hypatia. Ha az Akadémiára megyünk megtaláljuk a helytartót is.

Manilla: Félek itt! Induljunk innen amíg meg nem fordulnak a koldusok!
(Manilla kézenfogja Hádészt és magával húzza. A fiúk sietve követik őket.)

Hádész: *(visszanéz)* A koldusok nem fordulnak meg. Ők leborulnak.

3. JELENET

Az Akadémia-kertben alkonyodik, az istenszobrok fehér sziluettje nyugtalanító. Oresztész katonái fel-feltűnnek, jelenlétük azonban állandó: hol egy jóízű katonaröhej, hol fegyverzaj és parancsadás jelzi. Tiber és Rufus egymással szemközt érkezik az olymposiakhoz.

Rufus: Minden rendben, Tiber? A tengerparton legnagyobb veszély Morpheus isten... Zúg a víz, kész altatódal!

Tiber: Nagy útvesztő ez a kert, tele van szoborral. A fiúk szólongatják őket, az egyiket meg is ölelték, azt remélve: Claudia jött utánuk... De csak Psyche volt.

Rufus: Ha jobban besötétedik, könnyen egymásnak szaladhatunk. Vagy valamelyik nagyeszűnek! Én még ilyen fegyelmezetlen embereket nem láttam. Itt csüngenek folyton az olymposiak körül, vonzza őket ez az istencsoport, mintha nem volna elég márvány a kertben. A három fiú kész veszedelem: megrészegedtek az örömtől, hogy újra itt lehetnek!

Tiber: Bár itt lenne az összes kölyök, nemcsak ez a három. Marcus szerint fáklyás fantomok kószálnak az utcákon.

Rufus: A fantomoktól még betérhetett volna Szidurihoz egy kancsó borért!

Tiber: Ha átadja jelentését Oresztésznek, itt lesz a bor is, meg ő is. Addig nézzünk körül, ez sosem árt.

Rufus: Elkelne itt is néhány fáklya.

Tiber: Megtiltotta Oresztész.
(A katonák előbbi érkezésük irányába távoznak. Stratonike és Siriánus jönnek. Egymás kezét fogva magállnak Pallas szobra előtt.)

Stratonike: Még mindig remélek. Hypatia harmóniája erősebb, mint saját vágyam az örök nyugalom után. Szeretném megköszönni neki életünket. Nem sejtheti mennyire hálásak vagyunk neki sorsunkért, hogy többek lehetünk mint gondolkodó rabszolgák.

Siriánus: Késő minden remény, Számunkra ez a kert volt a világ, nem tudunk kilépni oda, ahol általános a megalkuvás. Felszabadított rabszolgának fájnak a legjobban a rabszolga gondolatok.

Stratonike: *(suttog)* Még mindig remélek.

Siriánus: Emlékszel az etruszk feliratra: „Szép életemet befejeztem, mielőtt szépségét elveszíteném". Hypatia hosszan nézte a sírverset, s megjegyezte: „Az élet szépsége éppúgy belefér egy pillanatba, mint száz évbe!" A száz évre húzódó önáltató reményt elutasítom. Homokra épült a világ ... Meg sem születni a legnagyobb szerencse, s utána rögtön: ha visszatérhetünk a semmibe.

Stratonike: Fogd a kezemet mindvégig, Siriánus! Iszonyú elképzelni, hogy átlépve Hádész kapuján egyedül érkezem.

Siriánus: Pallas legszebb papnője nem érkezhet kiséretlenül! Ha nem tudott elválasztani minket az élet, a halál képtelen rá, kedvesem!
(Siriánus és Stratonike egymást átölelve továbbsétálnak. Másfelől Hipiász az olymposiak elé vezeti Hádészt.)

Hipiász: A tizenkét olymposi a kert középpontja. Beszélő isteneknek nevezi őket a nép, bár senki nem hallotta hangjukat. Csodás formájuk megmozgatja a fantáziát. Hypatia gyakran itt pihen meg, s ha éjszaka későig dolgozik, a hajnal itt találja az istenek előtt.

Hádész: Egészséges életmódnak nem nevezhető, de még mindig jobb, mintha az egész éjjelt a könyvtárban töltené.

Hipiász: Nem hiszek a cinizmusodban. Láttam a hatást, mikor találkoztatok. Áruld el, milyennek láttad őt te, aki annyi más arcot láttál bejárva messzi földeket? Ilyennek gondoltad mikor még nem ismerted?

Hádész: Nem szokásom elképzelni az ismeretlent. Hypatia egy név volt számomra, annak az embernek a neve, aki nemcsak felismeri a tényeket, hanem érti az összefüggéseket is. Most már tudom: nem jellemzi sem halálfélelem, sem élniakarás. Arca tiszta és komoly, hiába érte sok csapás, mégsem szenvedő. Nem csalódott, mert messze áll tőle a gőg, mellyel pedig vádolják nem egyszer elvonultsága miatt. Tartok tőle: mindig eléri, amit akar.

Hipiász: Tartasz attól, hogy eléri célját?

Hádész: Aki célhoz ér, megfizet érte.
(Egyik oldalról Tiber és Rufus, a másikról velük majdnem egyszerre Marcus érkezik. Hipiász hozzájuk fordul.)

Hipiász: Remélem, áll a légió mint a cövek még a Synésioszféle csempészösvényen is! Egyébként magyarázzátok meg nekem, honnan ismeri Ptolemais keresztény püspöke a tenger vámszedői titkos útjait?!

Tiber: Én nem csodálkozom azon, mit ismernek a papok, de azon meglepődnék, ha kiderülne, hogy valamit nem ismernek.

Rufus: Ismertem én is az ösvényt, de nem jutott eszembe, hogy jelentősége lehet. Marcus és a korsó, látod fiam, ennek már van jelentősége! Vörös?

Marcus: A vér sápadt mellette. Igaz bor ez.

Tiber: S te igaz barát, mondtam én! Hol jártál?

Marcus: *(Hádészre mutat)* Ki ez a gladiátor?

Rufus: Pompás fickó. Nyugodt, mint az erő maga, s éppoly félelmetes. Kalandokat sejtet, néhány veszett balegyenest.

Tiber: Próbáld meg, ha érdekel. Az élettapasztalat legtöbbször úgyis balegyenes vagy jobbhorog.

Hipiász: Hádész behúzza neked, ha akarod!

Marcus: Ha befogadtátok, engem nem zavar. Igyunk!
(Mindnyájan leheverednek. Marcus Hádészt kínálja először, majd a korsó körbejár. Az alkonyt este váltja föl.)
Fábiusnak vittem parancsot. Nem indulunk Núbia ellen. Alexandriában maradunk.

Hádész: Tehát Oresztésznek fontosabb Hypatia, mint Núbia meghódítása?

Tiber: Oresztésznek mindennél és mindenkinél fontosabb Hypatia. Sokba kerül ez a rajongás a Birodalomnak. Bár nem a

helytartó az egyetlen, aki tönkrezúzza magát a filozófusszív szikláin, de rájuk mindenki odafigyel.

Rufus: Ez a képtelen helyzet sem állna fönn, ha Hypatia hajlandó a házasságra. Ugyan ki merne törődni az afrikai helytartó feleségének gondolataival?!

Hipiász: Lassabban az okoskodással, uraim! Hypatiának nincs helye senki oldalán, mert ő maga egy helyzet! Nagyon rég küzdenek azért a keresztény papok, hogy a szentjózsefek és szentjózsefnék korában az ösztön jászolához térdepeltessék ezt a független szellemet. De kérdelek benneteket: ugyan ki törődne az afrikai helytartó gondolataival?!
(A katonák Hipiász szavai alatt elbóbiskolnak. Az istenek fejét hirtelen fény önti el. Kozmikus hangok suttognak, halhatatlanok fecsegnek fellegeikben.)

Zeus: HÁDÉSZ!
(Az istenek viharként ismétlik: HÁDÉSZ! HÁDÉSZ! HÁDÉSZ!)

Marcus: *(az álom határán)* Túl erős a bor. Hallucinálok.

Tiber: *(ugyanúgy)* Vihar lesz. Érzem leheletét. Perzsel a hőség, lever, mint mészáros a tulkot....
(A katonák egymásra dőlve szenderegnek, Hipiász viszont megragadja Hádész karját.)

Hipiász: Téged szólítanak! Nézd a fejüket, hogy ragyognak! Élnek! Élnek az istenek!

Zeusz: Ne sajnáld a földet, ahol az ember gyümölcsei érettek –
Héra: - de az ember még nem érett meg gyümölcsei számára!

Poseidon: Csak a halandók halhatatlanok –

Pallas: - de a halhatatlanok halandók!

Hephaistosz: Mi az ő életüket éljük –

Hestia: - ők a mi halálunkat halják!

Arész: Általunk.

Aphrodite: Értünk.

Hermész: Éppen ezért –

Cérész: - vagy ennek ellenére!

Apollon: Keresd a nagyszerű kivételt –

Artémisz: - ne tűrd az ocsmány szabályt!
(A fény kihuny, a mozdulatlanság tökéletes.)

Hipiász: Soha szebb álmom ne legyen: az örökkévalóság visszfényét láttam mozdulatlan arcukon. Vagy sok bort ittam, s azt láttam, mit látni rég kívánok! *(Hádészhoz)* Mit láttál te, mit értettél meg?!

Hádész: Ha minden rejtélyt megoldasz: végessé válik a végtelen. A végtelent akarod megoldani?
Hipiász: Kérdezed ezt tőlem, vagy tanácsolod nekem?

Hádész: Látod, egyszerű kérdésemben tanácsot érzel. Ha válaszoltam volna, a saját beleérzésnek nyoma sem lehetne. Ezért hatásosabbak a jó kérdések a legjobb válaszoknál. A kérdés

előrevisz, a válasz megállít, különösen, ha kategorikus. Mesterednél egyensúlyban vannak a kérdések és feleletek, s ha semmi többet nem tenne ennél, mint ily következetesen alkalmazza a dialektikát, akkor is ... *(Megragadja Hipiász karját)* Ott! Ott!

Hipiász: *(suttog)* Csuklyás árnyék! Talpra praetorianusok! Csuklyás árnyékot láttunk a fák közt!

Tiber: Árnyékot látni itt igazán nem csoda!

Marcus: Nem szeretem a démon-háborút.

Rufus: Ki tudja, hány ösvény létezik, melyről nincs tudomásunk, de ismeri más? Kétszerezem az őrséget a sziklák körül!
(A katonák három különböző irányba távoznak)

Hádész: Tovább vezetsz, vagy beszélő szobraidnál kívánod tölteni az éjszakát?
(Synésiosz hangja: Hittem abban, hogy a keresztény eszmerendszer meg fogja változtatni az emberiséget ...)

Hipiász: *(suttog)* Itt maradunk! Synésiosz minden bizonnyal Hypatiához beszél, s én szeretnék ma éjjel a mester közelében maradni. Ne töprengj! Két tudóst kihallgatni nem több, mint titokban ülni végig egy logika-előadást!
(Hipiász és Hádész eltűnik a bokrok között. Hypatia érkezik Synésiosszal. A filozófusnő most könnyű kék tunikát visel, hasonlót Synésiosz köntöséhez. Leülnek Pallasz elé.)

Synésiosz: ... de elcsüggedtem, s ma már nem hiszek. A népet váratlanul érte a megváltás gondolata, legtöbben félreértik. Eldobják az egyéni felelősséget, mellyel saját sorsukat alakíthatnák, mindent a papokra hagynak. A papok pontosan ezt akarják. ebbe

soha oly tisztán nem láttam bele, mint ma délután, ahol egytől egyig a nép nevében beszéltek.

Hypatia: A nép rejtélyes, mint a hieroglifák. Beszélhet nevében bárki, mert senki sem ismeri lényegét.

Synésiosz: Szép megállapítás, Hypatia, s talán számodra igaz is. De én egészen közelről látom a sokat emlegetett népet, s bizony rejtélyét nem találom. A nép mosdatlan és ravasz, s ha csak kétszínűségben nincs fenség, másutt nem lelhető. Megtanulták már, hogyan kell keresztlevelükhöz álláskérvényt csatolni: jövedelemhez juttatni a keresztényeket a legsűrűbb teendőm, mióta püspöki székben ülök. És tehetségtelenek, de a tehetség hiányát pótolja náluk a törtetés. Feltartóztathatatlanul csörtetnek előre, bivalycsorda melyet egy tudományra idomítottak, az afirmációra, állandó és ellentmondás nélküli helyeslésre a fennálló rendnek! Ha nem tudnám, hogy iszonyodsz az alázat pózaitól: térdenállva könyörögnék – ments meg engem, Hypatia, a kisszerűségtől!

Hypatia: Egy út van, mondod. Ahol nincs alternatíva, ott az igazságból hiányzik valami. Ne akard készen kapni a másik utat: teremtsd meg. Bizonyíts, ez az örökké létező Másik Út. Mit alkottál egyedül, csak magad?

Synésiosz: A te életrajzodat!

Hypatia: Egy pogány filozófusnő életrajzát a keresztény férfiteoretikusok számára?!

Synésiosz: Először hallom hangsúlyozni nővoltodat! Először látlak kék köntösben is, holott ez az igazi színed, jégkék ragyogás, jéghideg izzása sok-sok ezerévnek ... Mondd, Hypatia, van valaki ebben a kertben, kit nem fogsz elküldeni, mint egykor engemet?

Hypatia: Nézz körül: természettől rendelt igazság már csak ebben a kertben van, ahol Zeus oldalán Héra áll, s a tizenkét halhatatlan közül ugyanannyi a nő, mint a férfi. De az új vallásban az Egyisten – férfiisten és körülveszik férfiszentek, férfiangyalok. Hová tettétek a szelíd Hestiákat, az Aphrodite kedvű lányokat? Hová a Pallasz vezette csatákat? Hérára miért raktok láncokat? Miért tűnt el Artemisz szabad lépte, magányos nevetése a büszke hegyormokon? Miért nem Cérésztől, az asszonytól függ az utód születése? Rabszolga lett a nő, csupán biológiai funkció edénye. Istennek második teremtménye az asszonyi állat – azt hiszem, ennek kifejtése Ágoston kedvenc tétele. A doktorok doktora szerint az alázat a sorrend tudománya. Tegnap azt morogták felém a koldusok: Hypatia, szülj gyereket! Nagyon kérlek: ki ne felejtsd életrajzomból! Ez korod igénye felém, ki fejemben hordok múltat és jövőt!

Synésiosz: Bennünket silányít le a silány igény, és nem tégedet. *(Synésioszban bennszakad a szó, a kert hirtelen lángoktól válik világossá, melyek magasra csapnak. A kertben katonák cikáznak, rövid parancsok hallatszanak, majd Rufus katonái egyfelől Athanásiuszt vezetik be, másfelől Oresztész érkezik. A katonák tisztelegnek. A beállt csendben hallatszik a lángok emésztő lobogása. Oresztész Athanásiuszhoz lép, és letépi derekáról az övként használt korbácsot.)*

Synésiosz: Fogolyként vezetik a Nagy Rend főnökét! Nem melléfogás ez, helytartó?

Oresztész: Ez az ember az, akit tizenkét éve kerestem. Mindig nyomában járt a pusztulás: Symmachustól egyenes az út Hypatiáig! A felgyújtott Serápeum bizonyítja, – megállni nem akart!

Hypatia: A Serápeumban Mareb és Epithémosz!

Oresztész: Mit számít két aggastyán annak, aki addig korbácsolta Symmachust, míg a szerencsétlen tudós teteme csordától taposott hullának látszott már. De látták a tettet. Azon az éjszakán, míg a gyilkosság után nyugodtan aludtál – valaki megjelölte a hóhérszerszámot. S mivel téged nem ismert, saját nevével jelölte meg! Itt van a név!

Synésiosz: *(átveszi az ostort, nyeléről betűzi)* HÁDÉSZ!

Athanásiusz: *(felnevet)* Hádész jelölte meg? S hol van maga Hádész? Hol a halálisten, a tanútok!
(Marcus siet kormosan égetten Oresztészhez.)

Marcus: A Serápeum menthetetlen. A tűz terjed. A lángok átcsaptak a könyvtárra.

Oresztész: Meg kell állítani bármi áron! Vond össze a cohorsokat! *(Marcus el. Oresztész Rufushoz)* Fejeddel fizetsz ezért a viperáért! *(Elsiet)*

Rufus: Gyerünk kígyócskám.

Athanásiusz: Azt tesztek velem, amit akartok, akkor is vallom: a ti fajtátokat addig kell taposni, míg alázatot tanul!

Rufus: Majd tőled vesszük a leckéket!
(A katonák Rufus intésére elvezetik Athanásiuszt. Ugyanakkor Tiber támogatja feléjük Marebet és Epithemoszt. Hypatia önfeledten eléjük fut, s karjába zárja Marebet.)

Hypatia: Mareb! Drága jó atyám!

Epithemosz: Ültessük le, s bizony nekem sem árt a pihenés.

Forró az út, a tűz terjed. Megjósolta Erathosztenész, hogy a könyvtár második égése egyben az utolsó.

Mareb: Nincs béke az alexandriai kertben. Füst borítja az istenkirály fejét. Sokféle a napfogyatkozás, de ennél nincs feketébb. Hozzád indultunk Theon levelével, mikor jött Siriánus és Stratonike kérve: hadd töltsék a szentélyben az éjszakát. Nem tudtam, hogy nem látom többé őket, ha megadom az engedélyt.

Hypatia: A szentélyben voltak, mikor kigyúlt a tűz?

Epithemosz: *(Együtt bólint Marebbel)* Nem tudom, hogy miért történt így, de így történt.

Synésiosz: Az igazság mindig magától érvényesül.

Hypatia: Az igazság sosem érvényesül magától és sosem akkor, mikor kellene. Ha volna igazság, akkor lenne isten, mert az igazság lehetne az emberek ura. Nélküle azonban üres az ég, s a földön egyetlen isten jár: a halál istene.
(Mareb Hypatiával, Epithémosz Synésiosszal távozik. Hádész és Hipiász kihámozódnak helyükről.)

Hádész: Akinek így fáj az igazság hiánya, annak nem fáj semmi más.

Hipiász: Azt mondtad: eléri célját.

Hádész: Hogyan mondta Synésiosz ... ? ... jégkék ragyogás, jéghideg izzása sok-sok ezerévnek ! Bokájáig sem ér ez a tűz, mely a régi jelképeket égeti el! Te, fiam, didergő álmaiddal mesteredhez képest multista vagy! Számára üres az ég – végiggondolhatatlan mi mindenre rávezetheti ez a nézete! S mily mosollyal monda ezt! Felejthetetlen ragyogás, ezüstfény sötét lombokon.

Hipiász: *(makacsul)* Azt mondtad: eléri célját, bár megfizet érte. Mi az igazság ára, Hádész?

Hádész: Az igazság ára, gyermekem, az igazságtalanság. És a – csend.

(A tűz emésztő ropogással közeledik, de Hádész és Hipiász mozdulatlanul állnak egymással szemközt.)

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

II. RÉSZ

1. JELENET

A püspöki palota nagytermében gyülekeznek a szerzetesrendek képviselői, egyelőre Isidorosz és Synésiosz.

Synésiosz: Athanásiusz többet árt nekünk fanatizmusával, mint egy jól felszerelt pogány hadsereg. Iszonyú ember. Te, Isidorosz, aki Theon ellenfele voltál Peluseumban, és ott voltál Mediolanumban is: mennyire látod megalapozottnak az Athanásiusz elleni vádat?

Isidorosz: Pogány propaganda az egész. Theon annak idején vesztésre állt, s ezt nem bírva elviselni, mérget ivott.

Synésiosz: Vagy mérget itattak vele.

Isidorosz: Pogány propaganda.

Synésiosz: Mily keményen mondod a hellén apostatákra: pogány! S mit jelent ez a szó? Szelídet, természet ölén élőt, azokat, akik fegyver ellen nem fordulnak fegyverrel!

Isidorosz: Nyíltan ellenállót jelent. Puszta létük állásfoglalás, – ahogy Hypatia hirdeti!
(Hyeronimita és Anakoréta jönnek. Utóbbi leül, előbbi csatlakozik a beszélgetőkhöz.)

Hyeronimita: A Bazilita rend Isidorosz testvérre bízta képvise-

letét? Méltán! Bár engem foglalkoztat: hogyan nyerhette meg Hypatia a vitát Peluseumban, épp az Asztronómiai Kánon területén, egy olyan tudóssal szemben, aki a csillagpályák kiszámíthatóságának szenteli életét?

Isidorosz: Hieronymita testvéreink nem tüntetik ki jelenlétükkel vitáinkat, így nehéz erről beszélnem. Váratlan volt számomra, hogy Hypatia apja helyére lépett, mikor még el sem temette. Váratlanul ért az is, hogy az asztronómiai kánont matematikával kombinálta, s a Nap- és Hold-fogyatkozások kiszámíthatóságának tételét olyan egyenletrendszerben állította föl, melyben az egyenletek számánál több az ismeretlen!

Synésiosz: Diophanészt alkalmazta gyakorlatban.

Hyeronimita: Hihetetlen!

Isidorosz: És azóta is fejlődtek. Siriánus és Stratonike új állandókat ismernek, könnyedén helyettesítenek, ahol mi számításokat végzünk, így a kombinációkra dupla idejük marad!

Anakoréta: Ha semmi másért, de a gondolkozásnak ezért a túlzó fokáért a pogány iskolákat el kell pusztítani.

Synésiosz: Kívánsága Siriánus és Stratonike esetében beteljesedett. Kit tisztelhetek az Anakronéta rend jóstehetségű képviselőjében?

Anakoréta: Névtelenek vagyunk mindannyian. Maradjunk névtelenek.

Hyeronimita: Igaz, csak a pogányok szeretik a nagy neveket. Mintha nem a névtelenek irányítanák a világot! A szellemóri-

ások felnőttet játszó gyermekek, akiknek fogalmuk sincs a való világról!

Synésiosz: Ha a földi világ nem a való világ – a megállapítása csodálatos!
(Belép Cirill püspök, mögötte Tabennisi, aki alázatosan köszönti a jelenlevőket, majd elfoglalja helyét. A püspök intésére a többiek is így cselekszenek, bár meglepi őket Cirill vezeklőköntöse.)

Kyrillosz: Nem püspöki díszben jöttem, a Nagy Rend köntösét szándékosan viselem. Athanásiusz helyett vagyok itt, mert ő a pogányok foglya, ahol gyilkossággal és gyújtogatással vádolják.

Synésiosz: Tettenérték. Ott voltam, láttam.

Kyrillosz: Fogalmazzunk pontosan. Athanásiuszt azért fogták el, mert egyetlen idegen volt a kertben, akiről nem tudták, miért van ott. Nem tudták, hogy az én üzenetemet vitte Hypatiának: haladéktalanul hagyják el a várost, melynek a császári rendelet okozta megromlott közhangulatáért nem felelhetünk!

Synésiosz: Miért nem kapott Hypatia erről nyílt figyelmeztetést? Miért nem tudtunk erről mi sem?

Isidorosz: Vajon tudomással bír-e felőle Ágoston?

Anakoréta: Miért nincs és miért nem volt jelen még közöttünk szent testvérünk?!

Tabennisi: Hol van ő?

Kyrillosz: *(Egyre jobban elkomorulva a kérdésektől)* Éppen ezért kértem, hogy a rendek egyetlen teljhatalmú képviselőt küldje-

nek ... Amit elmondok, arról eddig csak a Nagy Rend tudott ... Őszentsége, Innocentius pápa a keresztény metropolissá kívánja tenni Alexandriát. Ezért határozta el Ágoston vitáját Hypatiával.

Synésiosz: A pápa határozta el Ágoston és Hypatia vitáját? A császár meg pont ugyanakkor rendeletet ad ki a pogány iskolák megszüntetéséről! Jól egymásbakarol őszentsége és őfensége!

Kyrillosz: Én tiltakoztam a vita ellen, de a Nagy Rend elutasította. A nép szereti Hypatiát és szereti Ágostont. Addig nem nyertük meg Afrikát, míg egyikük nem győz a másik fölött. A népnek nyilvánvaló igazságok kellenek, és nincs nyilvánvalóbb igazság a győzelemnél!

Isidorosz: Eddig úgy tudtuk, hogy a vitát Ágoston kérte. Így tudta Hypatia is, csupán ezért nem lépett vissza, ezért nem távozott még Alexandriából!

Kyrillosz: Hypatia nem hagyhatja el Alexandriát, míg nem vitázott Ágostonnal. Emlékezzetek, feladta az Athéni Akadémiát, és megjelent Rómában. Majd feladta a római iskolát és megjelent Mediolánumban. Onnan jött Alexandriába, ahol mindegyiknél mélyebb gyökeret eresztett. Ha innen is továbbjut veretlenül, új iskolát nyit, ahová újra tódul az ifjúság. Ez nem lehet cél. Megértette ezt Ágoston is, mégis: eltűnt!

Hyeronimita: Eltűnt vagy meg sem érkezett? Hallottam emlegetni bizonyos hajót, mellyel érkezni fog.

Kyrillosz: Ezt a hírt azért terjesztettük, mert reméltük, hogy Ágoston visszatér. Ehelyett Oresztész elfogta Athanásiuszt.

Tabennisi: Kezdem hinni, jogosan.

Kyrillosz: Ne ítélj, hogy ne ítéltessél! Hozzám a harcos egyház fiai nagyon közel állnak. Ők szenvednek legtöbbet, mert tetteik nem egyszer félreérthetők! Ők járnak mindnyájunk előtt, ahogyan apostolai előtt járt a keresztrefeszített, és megváltotta a világot, bár a világ nem tudta, hogy megváltásra szorul.

Synésiosz: Az analógiát visszautasítom. Pro primo: Jézus maga cipelte a keresztet, – nem cipeltette másokkal! Még Simont, a cireneit is római katonák kényszerítették segélyre. Pro secundo: Jézust magát feszítették föl, és nem a nevében másokat! Csak annak van joga akarata ellenére megváltani a világot, aki magát áldozza föl! Elhatárolom rendemet a Nagy Rend másokat pusztító cselekedeteitől!

Tabennisi: Csatlakozom Salvatoriánus testvéremhez. Mi, Tabennisiek nem vagyunk sem donatisták, sem pelágiánusok. Ágoston egyszer már porba sújtotta a szakadár rendeket. Úgy látszik nem eléggé. Itt visszavágást készítettek elő számára, olyan helyzetet, mely alapvetően törvénytelen. Tájékoztatásunkhoz hozzá tartozott volna annak beismerése, hogy Ágoston mindezt felismerve és mérlegelve távozott!

Isidorosz: Nem hátrálhatott meg a döntő vita elől éppen ő, akiről a pogány tudósok nyíltan hirdetik, hogy megteremtője az új hittételeknek, mivel – mint Hypatia mondá – a keresztrefeszített ácsfiú soha egy sort sem írt le!

Anakoréta: Ha semmi másért, ezért a kijelentéséért Hypatiát meg kell semmisíteni! Azt a kertet szent tűz érte, mint Sodomát és Gomorrát!

Tabennisi: Hagyni kellett volna, hogy a szent tűz az égből szálljon alá, mint Sodoma és Gomorra esetében! Ki merészel az isteni igazságszolgáltatás helyébe lépni?!

Kyrillosz: Tekintsük ezt vádnak?

Tabennisi: Még nem!

Hyeronimita: De én igen, én vádolom mind a Salvatoriánus, mind a Tabennisi rendet elfogultsággal a pogány filozófusok iránt! Vádolom azzal, hogy erősebben kötődnek gondolataikhoz, mint hitükhöz!

Tabennisi: A mi erkölcseink még nem emelkedtek a Hieronymiták tökélyére, akiknek jelszava: mértéktartás szellemiekben!

Synésiosz: Az elfogultság vádját személyesen nekem szánták, mivel Hypatia tanítványa voltam, és barátja vagyok ma is. Rendtársaim azonban éppúgy nem kívánják nevüket adni egy Hypatia elleni tervhez, mint én, ezért bízták rám a képviseletet. Rendem sosem tévesztette össze saját szűk körét az egész egyházéval! Nem kívántuk megítélni mi, aminek megítélésére az egyház hivatott.

Kyrillosz: Az egyház megítélése szerint Hypatia akadálya Alexandria kereszténnyé válásának. A nép között járkál hírhedt bíborköpenyében, s bármit kérdeznek tőle: magyaráz és válaszol. Materiális szavai szétzúzzák a hit iránti fogékonyságot.

Anakoréta: Egy sétámon Hypatia kertje előtt nagy tömeget láttam, messze földről érkezett nemeseket, akik hallgatni jöttek tanítását arról, hogy az ember maga irányítja sorsát! Ha soha semmi mást nem tanított volna –

Hyeronimita: A befejezést ismerjük.
(Az utolsó szavaknál belép Vazul. Az aggastyán feldúlt)

Vazul: Nem ismeritek a befejezést. Legalábbis remélem, nem tudjátok idebenn, hogy odakinn a vezeklőrend megtámadta Hypatia városban tartózkodó tanítványait. Az utcán vérpatak folyik. Szűkül a kör az Akadémia körül. S bár a helytartó katonái helytállnak, menekvésre mégsincs reményük, mivel a vezeklők felgyújtották a kikötőben lévő hajókat – Athanásiuszért! – kiáltják – Athanásiuszért!

Synésiosz: Athanásiusznak haja szála sem görbült! Oresztész csupán arra vigyáz, hogy törvény elé kerüljön!

Vazul: Ne kerüljön törvény elé. Minden Hypatia fejére hullik vissza, Athanásiusz elfogatása, Oresztész harca, még Ágoston eltűnése is.

Anakoréta: Hypatiára gondoljunk, mikor nem tudjuk él-e hal-e Ágoston testvérünk?!

Vazul: Ki merne kezet emelni Ágostonra, s miért? Leengedi öklét, aki szemébe néz, mert azt tanítja: az igazsághoz sok út vezet, de a gyűlöleté soha! Ám hogyan foglalhatjuk összse Hypatia igazságát az igazságról? Gyűlölöld, ami gyűlöletre méltó! És nem jut eszébe, hogy ez az elv is lehet gyűlöletre méltó! Nem jut eszébe, hogy elvével egyedül van! Nekünk kell ezt neki megmondani. Itt semmilyen más döntésnek nincs értelme, a város lázas, féktelen!

Synésiosz: *(halkan, magának)* Egy út újra és újra. Ahol nincs alternatíva, ott valami hiányzik az igazságból!

Kyrillosz: *(elégedett az eseményekkel, nyájas)* Bocsáss meg, bölcs Vazul, differenciálatlan véleményeinkért ... Úgy lesz minden, ahogy parancsolod. Hypatiát értesíteni sem kell a vita elmara-

dásáról, tud olvasni a tömeg ordításából ... De te, akit vasból valónak neveznek, miért emelsz szót érte?!

Vazul: Mert félbemaradt élete nagyobb veszély, mint teljes élete!

2. JELENET

Az alexandriai tengerpart akadémia-kert mögötti egyik rejtett öblében áll Nonnius bárkája. A távolban látszik a felgyújtott hajók üszkös roncsa. A halász hálót kötöz, de néha a távolba mered, ám Hypatia érkezését azonnal észleli. Köszönteni akarja, de Hypatia visszanyomja helyére, s maga is mellé ül, hosszan nézve a tengert.

Nonnius: Nem látszol nyugtalannak, bár szörnyű volt az éj. Igaz, te sosem vagy nyugtalan. Emlékszem, mikor húsz évvel ezelőtt Alexandriába hoztalak apáddal, két nagy vihar is elkapta a bárkát, izgultam, hajaj, – nő a fedélzeten! S bizony, két férfinak nem vettem annyira hasznát, mint neked!

Hypatia: Remélem, bárkád most is oly erős, mint húsz év előtt volt. A nyolc embernek, aki hajódra száll: el kell a célig jutnia!

Nonnius: Ha időben elhagyjuk a kikötőt, hiba nem lesz ... Miért nem jössz velünk?! Hogyan hiheted ezután az éjszaka után, mikor megölték követőidet: szavaiddal győzöd meg ellenségeid?! Ráadásul bőszítve őket ezzel a bíborpalásttal, mely egyébként is beszédtárgy, mióta csak megkaptad Theodosiustól!

Hypatia: Megtisztelem ellenfeleim ruhámmal.

Nonnius: Százszor is oktalan, aki maga keresi a veszélyt. Nem-

sokára magasan jár a fényes Hélios, de utasaim még mindig a könyveket válogatják!

Hypatia: Centuriók őrzik a kertet, s ezt a partszakaszt! Ne félj, Nonnius! Különben is soká jár még magasan a Nap.

Nonnius: A napra néztél. Lám, tudod, hogy Hélios egyenlő nevével! Mindenki egyenlő a nevével. Ahogy Hélios napot, úgy Hádész halált jelent. S te kertedbe fogadtad Hádészt, a földöntúli hatalmak legfélelmesebbjét! Talán ő kisér majd a Bazilikába, vagy hogy képzeled?!

Hypatia: Nem fog kísérni. Szembe fogok állni vele.
(Demetrius és Silius jönnek. Kezük tele tekercsekkel.)

Demetrius: A mozgással foglalkozó munkák mind sérültek! Hérakleitos magyarázatok nélkül használhatatlan!

Hypatia: Kezdd a munkádat Hérakleitossal, írd meg kommentárjait!

Silius: Erathosztenészt cipelem és pergamoni Krátészt összes vonatkozásaival! Kegyelmezz és ne ajánld kegyelembe őket!

Hypatia: Hozzákezdtél, hogy számításokkal igazold Arisztotelész hipotézisét a Föld gömbalakjáról. Folytasd és fejezd be. Mivel a gömbforma az anyag legnagyobb lehetősége, Arisztotelész igazolódni fog!

Demetrius és Silius: *(kérőn lépnek felé)* Mester!

Hypatia: Siessetek! Nemsokára magasan jár a fényes Hélios! Indulnotok kell!
(A fiúk továbbmennek a bárkához. Nonnius ledobja hálóját.)

Nonnius: Keményen bánsz tiéiddel. Hádész, persze, ittmaradhat veled! Útálom a fickót, megéri a pénzét, akárkit rejt rongyos maszkja, útálom, mert hatalmában tart téged!

Hypatia: Tanulmányoztam a hatalmat. Nyomában jártam, mint árnyék a test után. Itt van tenyeremen.

Nonnius: Üres a tenyered.

Hypatia: Éppily üres a szív, ha hatalom tölti meg. Háló – tele vízzel.

Nonnius: Nagy súly az. A tenger hatalmas.

Hypatia: Mégis naponta legyőzi két öreg kezed, mert nem hatalmát: a halat keresed! Ám hasztalan korbácsolta meg Xerxés, a király – a tenger elmosta őt és seregét!
(Mareb, Epithemosz és Ibn Saud jönnek. Szótlanul megállnak Hypatia előtt, aki sorra megöleli őket.)

Mareb: Nem így képzeltem a búcsúzást. Azt akartam, velem légy, míg szemem lát, és egyszer én legyek a befejező.

Hypatia: Befejezője leszel két tanítványod vitájának. Te megálltál, és szétnéztél, miként a hegyek. Bocsásd meg, hogy én csak akkor látok, ha előre megyek!

Epithemosz: *(súgva)* Vigyázni fogok rá.

Ibn Saud: Örökké várni foglak ott, ahová sosem fogsz megérkezni. Ébren tartom bennük a reményt, hogy hajód egyszer feltűnik a Perzsa-öbölben.
(Mareb, Epithemosz és Ibn Saud a bárkára lépnek.)

Nonnius: Előkészítem az indulást. Vigyázz hálómra, visszajövök érte.

Hypatia: Vidd a hálót is, és indulj azonnal, ha hajódra lépnek utolsó utasaid!
(Rufus rohan feléjük sápadtan, verejtékesen.)

Rufus: Oresztész üzeni: meneküljetek! Kiszabadították Athanásiuszt, a tömeg őrjöng és halálodat követeli.

Nonnius: Megmondtam, hogy Hádész halált jelent! Ott jön, hej, te kedves centurió, téged is megszöktetlek ebből az egérfogóból, ha leszúrod őt!
(Rufus súrolja pillantásával a Hipiásszal és Manillával közeledő Hádészt, majd Hypatiára néz, aki mosolyog.)

Hypatia: A katona harcol és nem gyilkol. Menj Oresztészhez, jelentsd: a hajó elindult. Egy óra múlva tiétek a város, hiszen nem kell tekintettel lennetek ránk!
(Rufus tiszteleg és rohanva távozik. Nonnius a hálóra tapos.)

Hypatia: Ne taposd a hálót, mely kenyeret ad neked, inkább válaszolj: elvinnél-e egy keresztény utast is hajódon, akinek személye biztosíték, hogy nem ér benneteket semmilyen támadás?

Hipiász: Melyikünkről beszélsz? Vagy eszem ment el, ami körülményeink közt inkább érthető, mint érthetetlen, vagy szavaid megfejthetetlenek!

Hypatia: Ágoston mellett állsz, aki Hádész nevével keresett föl engemet.

Nonnius: Magasságos isten és istenek! Vele állsz szemközt a Bazilikában!

Hypatia: Itt állunk szemközt, míg hajótok távozik és Ágoston vele. Vagy tévedtem volna Augustinus, s nem azért jöttél hozzám, mert rádöbbentél – köztük nem maradhatsz?! Látni akartad még egyszer a kertet, ahonnan az egy-isten kinőtt, de nem tudtad nekünk megmondani: Minden annyi mint az Egy! – mert ez a te mindened nem foglalja magába az egészet. Szörnyű a helyzeted. Őket nem vállalod, hozzánk nem tartozol. Menekülnöd kell.

Hipiász: Istent sejtettem benne, a legnagyobbikat, ki végrehajtja a kapott parancsot: Keresd a nagyszerű kivételt, kerüld az ocsmány szabályt!

Manilla: Megtette! Felfedte a vezeklők visszaéléseit, s ezzel megmentette a mestert, hiszen nem lesz vita! Semmi akadálya, hogy Ágoston és Hypatia együtt szálljon hajóra! Gyerünk Nonnius, Hipiász! Felkészítjük a hajót fogadásukra!
(Manilla és Hipiász boldogan előre fut. Nonnius lassabban követi őket. Hypatia és Ágoston egyedül maradnak a parton. Távolból fenyegető tömegmoraj zúg föl.)

Ágoston: Arcod tiszta és komoly. Nem jellemez sem halálfélelem, sem élniakarás. Titkodat, hogy miért veszed semmibe az életet: nem bírtam megfejteni. Lemondok kereséséről, de kérlek jöjj velünk, nemsokára Kréta felé röpül a kis hajó, hová ha elérek ... *(Fenyegetően emeli meg öklét, majd le is engedi)* Mellékes most az én harcom a rendekkel! De te nem indulhatsz el a Bazilikába, mintha nem tudnád, hogy nem vagyok ott. Nem választhatod az ostobán üvöltő tömeget helyettem, akit egy életre megnyertél, csakúgy mint Synésioszt! Hiszen a nusz, az általad keresett világ-

értelem oly nagyon hasonlít az általam keresett lélekhez, miként egyik csillag a másikhoz!

Hypatia: Veszélyben látod életemet, ha végigsétálok Alexandrián, – a vitára? Hiszen Ágostonhoz indulok.

Ágoston: Én vagyok Ágoston, én, aki Nonnius hajójára száll! Ezt te tudod legjobban!

Hypatia: Hádész nevében kerestél. Hádész szál hajóra. Ágoston vár, s nekem egy dolgom maradt: a megérkezés. Megérkezni csak nyíltan lehet, tehát sietnem kell, míg önmagamra nem zárulok.

Ágoston: Középszerű világban élsz, melyben a nagyszerűek számára nincs megérkezés! Azt hiszed, nem szívesen tépne szét engem is Athanásiusz csordája? Két legyet egy csapásra, ennyi vagyunk nekik! Csak az emelkedhet föléjük, aki félelmet tud ébreszteni. De ki fél a halottól? Élj, hogy féljenek! Élj, mert lehet, hogy az életnek nincs értelme, de értelmesebb a lét, ha élnek benne igazságkeresők!

Hypatia: Ha félek, mentsem magam, hogy utána tőlem féljenek, mert megkergettek és elmenekültem ... S ha félnek tőlem újra üldözni fognak, mert félnek tőlem. De hát ki vagyok én, hogy félnek tőlem? Ez az, amire senki sem válaszolt nekem. Menj, és írd tovább békével a másik világot, melynek túlvilági csöndje arról vall: jobb költő vagy mint filozófus, sok a mondanivalód másoknak, magadnak kevés vagy éppen semmi. Nekem el kell indulnom a válaszért. Ha megértettél -- ne szólj többet, menj a hajóra, – és értesd meg velük is!
(Ágoston hosszasan hallgat, majd felfigyel a közeledő küzdelem zajára. Megfordul és a bárkára siet. Hypatia az egyik sziklára lép.)

Hypatia: Indulj, Nonnius!
(A kis hajó kifut az öbölből. Hipiász kétségbeesett hangja hallatszik utoljára, amint kiált: HYPATIA!!!)

Hypatia: Ne féljetek ... *(lelép a szikláról és elindul a már egészen közeli csatazaj felé)* ... hogy ne félhessenek tőletek.

3. JELENET

A szín megosztott. Pálmaliget a Perzsa- öbölben, ahol Silius éppen bemutatja Arisztotelész hipotézisének matematikai bizonyítékát a Föld gömbvoltáról. Mareb és Epithemosz éppúgy őt hallgatja, mint Manilla és Demetrius. De őt hallgatják perzsa és ind fiúk és lányok, a keletiek jellegzetesen könnyed öltözetében és ülésformájában. Csak Hipiász nem figyel az előadásra, a tengerpart felé les, ahová hajó érkezett. – Másrészt látható Synésiosz szerzetescellája, ahol másolóasztaláról mindent lesöpörve szembenéz méregpoharával.

Silius: Nemcsak az bizonyos levezetéseim alapján, hogy Földünk Gömb alakú, hanem az is, hogy minden csillag gömb alakú. Hypatia rámbízott utolsó mondata vezetett a helyes útra, mikor felhívta figyelmemet arra: a gömbforma az alak legnagyobb lehetősége.
(Ibn Saud érkezik a tengerpart felől. Kezében felbontott levéltekercs és vaskos kéziratcsomó.)

Hipiász: Meghalt?

Ibn Saud: Megölték.

Mareb: Van-e köztünk, ki nem sejtette még? Olvasd föl Synésiosz leveléből, ami mindnyájunkat érint.
(Valamennyien Ibn Saud felé fordulnak, aki olvasni kezdi a levelet. Szavaira megelevenedik a történet, szereplőit mindnyájan látják és hallják.)

Ibn Saud: Miután Hypatia követőit megölték, a fanatizált tömeget többé nem lehetett megállítani. Úgy üvöltötték nevét, melyből nyilvánvaló lett a tragédia még megtörténte előtt. Cirill mégsem közölte nyilvánosan a vita felfüggesztését. Kijelentette, hogy Ágoston majd lecsillapítja a népet. A püspöki palota előtti tér úgy telezsúfolódott a csőcselékkel, hogy onnan kilépni nem tudtam. Egyetlen reményem maradt: Hypatia talán Oresztész katonáinak kíséretében érkezik. De ő egyedül jött a tengerpart felől ...
(Hypatia érkezik, és elgondolkodva szembenéz a tömeggel, mely az előző felolvasás alatt folyamatosan beszivárgott az emlékezés színterébe. Ibn Saud hangja elhalkul, Synésiosz folytatja.)

Synésiosz: Megjelenése olyan váratlan volt, oly döbbenetes, hogy minden zaj elült. Úgy tűnt – Hypatia állította meg a tömeget, és nem az őt. Ha elmegy közöttük, talán senki sem bántja, hiszen húsz éven át volt rá büszke Alexandria. Ekkor azonban előlépett Athanásiusz, akinek kiszabadulásáról nem tudtam.

Koldusok: Védd meg a mi igazságunkat Athanásiusz!

Hypatia: *(érdeklődve előrelép)* Mi az az igazság, ami térdre kényszerít benneteket?

Athanásiusz: A szenvedés az az igazság, amit Alexandriában te nem ismersz egyedül. Te, a boldog istenek ringyója, aki bíborban akarod átlépni a szent templom küszöbét, ahol Ágoston testvér rongyokban imádkozik!

Hypatia: Azért gyűlöltök engem, mert kétségbevonom a szükségszerű szenvedést?
(A tömeg fenyegetően felzúg, gyűrűje szorosabbra zárul. Hypatia kíváncsian nézi őket, válaszra vár, vagy csalódott a válaszban. Athanásiusz lesújt rá korbácsával.)

Athanásiusz: Ismerd meg, amit kétségbevonsz!

Hypatia: *(meg se rezdül az ütéstől)* Embertelen módon nem lehet jobb emberiséget teremteni! Fel kell emelkedni a jóhoz és meg kell gyűlölni a szenvedést!

Athanásiusz: Istenkáromlás! Kétségbevonod az eleve elrendelést!

Tömeg: Kétségbevonja az istentől rendelt szenvedést!

Hypatia: A szenvedésnek ellentmond az értelem, legkevésbé múló lényegünk. A mérték!

Athanásiusz: Nincs más mérték, csak Isten! Pusztuljon, aki föléje helyezi magát!
(Athanásiusz újra lesújt Hypatiára. A tömeg felemeli öklét és bezárul körülöttük.)

Synésiosz: Széttépték őt, aki úgy vélte: értelem szól az értelemhez, ha ember emberhez beszél. Annyira nem maradt belőle semmi, hogy a babonás nép végül ettől ijedt meg, s rémtettét befejezve keresni kezdték Hypatiát. Láttam arcukon a döbbenetet, hogy elpusztult mégis, akit önmaguknak sem bevallva pusztíthatatlannak képzeltek. Ezzel a döbbenettel arcukon hagyták magára Athanásiuszt és társait, akik előtt bezárultak a kapuk, s Oresztész katonái koncolták föl őket. A helytartó Fabiussal egye-

sült serege iszonyú bosszút állt a rettenetes városon. A szerzetesrendek menekülni kényszerültek, Cirillt maga Ágoston támadja a ravennai zsinaton, aki védekezés helyett viszontvádol. Nem tudható, melyik egyház marad felül, mindnyájunkat félelem tölt el ... Kívánom, ne ismerjétek ezt. Idegen vagyok ebben a világban, ahol az alázat: lemondás a szellemi javakról; szegénység: lemondás a világi javakról; szűziesség: lemondás a testi javakról .... Értelmetlen lett a világ a sok lemondás által. Hypatia, aki az értelem ingyen fénye volt a hit által feldrágult világban – nincs többé! Mikor soraimat írom, még vannak művei, de mire soraimat elolvassátok – elégettetik valamennyi. Elküldöm nektek az egyetlent, ami fölött nincs hatalmuk, az életrajzot, amit én írtam róla. Ne köszönjétek meg. Asztalomon mindvégig itt állt a méregpohár ... Ég veletek!
(Synésiosz kiissza poharát és asztalára borul. Ibn Saud leengedi kezéből a levelet, s felemeli a kéziratot.)

Ibn Saud: Az egyetlen mű, ami megmaradt a szkizmatikus önintézkedésből.

Epithemosz: Nehezebb lesz megőrizni, mint egy egész könyvtárat.

Mareb: Nagy munka és hosszú út vár ránk. De akik utat keresnek, mindig előbbre járnak a többieknél. Annyival előbbre, hogy előttük nincs is út. Az Éhhalállal kimúlt Erathosztenész, a vízkóros Herakleitos, a megtébolyult Diogenész, dárdanyársalta Pythagorász, ki jobban féltette köreit életénél, az agyonvert Hypatia, aki léte árán figyelmeztet, hogy az értelem, mint minden dolgok örök mércéje eltűnt a világból – ők a tiszta ész nyomorultjai, mégis győzni fognak egyszer! Általunk!

Hipiász: Értünk! Mert a Föld gyümölcsei érettek, de az ember

még nem érett meg gyümölcsei számára! Az egyensúly napsugara kell! Lét, melyben az értelem nemcsak ígéret! Keresni fognak Hypatia, most már örökké keresni fognak tégedet ... Megérkeztél.

VÉGE

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Díszpolgárok

– történelmi társasjáték két részben –

1984.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SZEREPLŐK:

VÁRY ÁRPÁD
régész, a darab narrátora

SÁMÁN EDE
nyugdíjazott vezérigazgató

SÁMÁN KATA
a lánya, tanár

SÁMÁN GYULA
a fia, főmérnök

SÁMÁN CSABA
az unokája, gimnazista

JURIJ KOBJAKOV
szovjet akadémikus

ESZTERGÁR LÁSZLÓ
megyei párttitkár

BERZIK JÁNOS
olvasztár

BERZIK ANDRÁS
a fia, szakmunkás tanuló

GALLYAZÓ CSILLA
gimnazista

KINCSES PÉTER:
vendéglős

KINCSES ZALÁN
a fia, üzletkötő

DR. BODÓ SÁNDOR
portás, állatorvos

BABOCSAY BEA
külföldön élő bárónő

MINISZTER

KÉKESY DELÉNKE
tévériporter

GRIGÁSI MICU
kameramann

KANALAS PITYU
katona

Továbbá:
rendőrök, olvasztárok, rakodómunkások, gimnazisták, hotelvendégek

Színhely:
Magyarország egyik munkásvárosa

Időpont:
1984. december 1-3.

I. RÉSZ

A színpad bal oldalán közvetlenül a közönség előtt régészsarok, mely egy asztalból, forgószékből, esetleg egy polcból áll. A polcon s a földön is oszlopfők, torzók sorakoznak, az asztalon kőzetek, nagyítók, apró porseprők, Váry Árpád régész munkaeszközei, aki a darab narrátora.

Váry 45 éves, kiegyensúlyozott és nyugodt, mindvégig színen van, a közönség az ő szemével lát, a színpadon zajló események szereplői eljönnek hozzá s ő forgószékéből épp úgy figyeli a történteket, mint a nézők, jelenetváltáskor viszont közvetlenül a közönséghez beszél.

A szín két részből áll, balról várhotel-vendéglő, hatalmas és reprezentatív, melynek eldugott és távoli zugának tűnik Váry szobája is. Jobbról a Sámán-ház egy szobájának keresztmetszete, melybe három ajtó nyílik: a bejárati, Kata szobájának és Ede szobájának ajtaja. A jobb és bal oldal között utca. Mindez lehet kidolgozott díszlet, de maradhat jelzésszerű is, melyben a kellékek fontosabbak. Például Váry szobájában legfontosabbak a kisméretű szobrok és a kőzetek, a Sámán-házban a két világháború között jellemző kispolgári berendezés abszolút lelakva. A Kacagó Baba várhotel-vendéglőben minden vadonatúj és méregdrága.

A színpad háttere, ahová az utca vezet, gigászi vaskohó. Fölötte csupán az égbolt. Bár a vasműre ténylegesen nem lesz szükség, fontos, hogy uralja a hátteret, mintegy a városra vetítve árnyékát. Amint a függöny felmegy: szól a gyárkürt.

Váry a székében ül, és nézi a vasöntéstől vöröslő égboltot.
A kürt elhallgatása után a közönség felé fordulva beszélni kezd.

Váry: A város, ahol születtem, egy darab meggyötört Közép-Európa, egykori része annak a végzetes monarchiának, melyre egyre inkább úgy tekintenek a történészek, mint két világháború kohójára. A mi városunkban az emberek életét viszont közvetlenebbül határozza meg a nagy kohó, mely több mint száz éve repeszti vasöntést jelző kürtjével a füleket. Ha a folyékony acél fényétől izzani kezd az ég, a város minden pontjáról arra fordulnak a járókelők, ahogy a muzulmánok leborulnak a felkelő nap felé.

A kohó nélkül sosem lettünk volna az ország második legnagyobb városa, de voltaképpen első a munkások arányát tekintve. Munkásváros. Ehhez a fogalomhoz kötődik, amit el akarok mondani. Kevés dolgom volt munkásokkal, mégis sokkal több, mint azoknak, akik minden második szavukban rájuk hivatkoznak. Családom elpusztult a második világháborúban, hatéves koromtól az állam nevelt, és juttatott el régész diplomámig. Lehetőségem nyílt feltárni szülővárosom roppant múltját, de ez rajtam kívül senkit sem érdekelt. Mindenki jövőbűvöletben élt, én valósággal szégyenkeztem, hogy egyetemi indexeim tömve vannak a kötelező tantárgyak melletti fakultatív előadások és speciálkollégiumok hallgatásával a régmúltról. Számomra a bibliai korból ismert rejtélyes Q – a tudás forrása – maga a múlt volt. Az újat sem tudtam elképzelni új elemekből, hanem az élet ugyanazon elemeiből, de másképp.

Az eszme uralmának negyven éve úgy süvöltött el felettem, mintha röpülő kés szelte volna ketté a történelem köszörűkövét. Míg figyeltem ezt a röpülést, természetesen át is éltem, de mások kevésbé figyeltek, azért sokszor kellett olyasmit átélniük, amire nem számítottak. A figyelmetlenség errefelé külön istenség. Nevet is adtam neki, mivel hatalmasnak tartom, és minden

hatalomhordozóban fel szoktam ismerni *Negligere*-t, a semmibevevést.
(Autózúgás hallatszik, majd Esztergár László jelenik meg az utcán, megáll a Sámán-ház előtt, és rágyújt. Néhányat szippant, szemmel láthatóan időt akar nyerni. Esztergár 69 esztendős, kövér, pocakos.)

Váry: Esztergár László, aki az eszmék nagy vetélkedőjén az aranyalmát Marxnak nyújtotta, s jutalmaként benne testesült meg az ige.
(Váry a színpad felé fordul, Esztergár benyit Sámánékhoz. Kata siet eléje, Sámán lánya, 45 éves tanárnő. Kata vékony, megkopott jelenség.)

Esztergár: Elnézést a zavarásért, Kata. Nem jönnék, ha nem lenne halaszthatatlan.

Kata: Nem lesz belőle semmi.

Esztergár: Miből?

Kata: Apa nem lépi át ennek a háznak a küszöbét. Megmondta. Nyolc éve be is tartja. Hetek telnek el, és a szobájából nem mozdul.

Esztergár: Leülhetek?

Kata: *(helyet mutat)* Hozzak kávét?

Esztergár: Ne hozzál. Az öcséd tehát tájékoztatott.

Kata: Apa nem akar tudni semmiről.

Esztergár: Nem tetszik ez nekem, Kata. Végül azt fogják mondani: fogva tartjátok. Az emberek szeretnek beszélni.

Kata: De nem rólunk.

Esztergár: Beszélnem kell apáddal.

Kata: Én nem akadályozom benne, remélem, ez nyilvánvaló. Ott az ajtaja. Tessék, menjen be!

Esztergár: *(elmegy Sámán ajtajáig, kopog)* Sámán, hallasz engem? *(Odabent néma csönd.)*

Esztergár: Lehet, hogy alszik?

Kata: Az előbb vittem be az ebédet.
(Esztergár lenyomja a kilincset. Az ajtó zárva.)

Kata: Miért nem hiszi el, hogy egy ember befejezte? Miért nem hagyja békén, hogy önmagával önmaga lehessen? Azt fogadjon a saját lakásában, akit akar. Ez az öregember mindent megcsinált, amit kívántak tőle.

Esztergár: *(kezd begurulni)* Azért közben ő is kívánt egysmást tőlünk. Meg is kapta! És mi az, hogy öregember? Velem egyidős. Még a rongylabda is megvan, amit együtt rúgtunk. Tegnap került a kezembe, ahogy kerestem össze a leveleket, melyek most már dokumentumok.

Kata: A rongylabdával együtt.

Esztergár: Igen, a rongylabdával együtt. Én is csak rácsodálkoztam, hogy ez meg itt nagyanyám múlt századi pamutharisnyájából készült, lehet olyan régi, mint a kohó.
(Előveszi a rongylabdát, s Kata elé teszi az asztalra.)
Ezt a labdát Sámán Ede nem felejtheti el! Sínek között játszot-

tunk vele először, mikor szüleink vagonlakóként vesztegeltek ebben a parányivá zsugorodott országban, s mi még nem értettünk semmit abból, hogyan jártak a magyarok Európával?! Nem tudtuk, hogy nem vagyunk állampolgárok sehol! Morajló vízesések, gigászi hegyek, s mindentudó tengerpart helyett kaptuk ezt a rongylabdát. Mit labda! Ez egy világgáment ország!

Kata: Gyanús téma. Azóta többször elharsogtuk, hogy „régi seb te se fájj, béke vár végre már a Dunánál"!

Esztergár: Azaz ti harsogtátok, édes lányom, míg apád meg én Rákosi börtönében fel sem tudtunk állni.

Kata: Még gyanúsabb téma, már megbocsásson. Úgy tűnik, hogy Trianonért az önök szülei felelősek, Rákosiért pedig mi, a leszármazottak, akik hittünk neki. Az önök felelőssége viszont láthatatlan. Váci Mihály talán erre gondolt, mikor leírta: „Valami nincs sehol."

Esztergár: Talán erre, talán másra.
(Felkapja a rongylabdát, s belevágja Sámán ajtajába, ordít.)
Sámán! Nyisd ki!
(Néma csönd.)

Kata: *(felveszi a labdát, s visszaadja Esztergárnak)* Mondtam, hogy semmi sem lesz belőle. Értse meg, apa elfáradt.

Esztergár: *(Zsebébe gyűri a labdát, s indulattal belerúg Sámán ajtajába háromszor, szavaival párhuzamban.)* Nincs – hozzá – joga!
(Kata szobájából beront két megrökönyödött tinédzser, Csaba és Csilla. Mindkettőn méregdrága, utolsó divat szerinti szerelés. A lány haja vállig ér, a fiúé alig rövidebb. Ahogy meglátják Esztergárt, elnevetik magukat.)

Csaba: Folytasd csak, Laci bácsi, már itt se vagyunk! Rugdald csak az ajtót.

Csilla: Nem tudhattuk, hogy ki csinálja.

Esztergár: Tehát, ha én vagyok itt, természetes, hogy rúgják az ajtót.

Kata: Szép véleménye lesz rólatok a gyári KISZ-nek, ha elkéstek a főpróbáról! Menjetek már!

Csaba: *(bekiált nagyapjához)* Szia, Herkules!

Sámán: *(bentről)* Szia, Aktaion!
(Csaba és Csilla – miközben bundáikba bújnak – kissé zavartan Esztergárhoz)

Csaba: Akkor mi megyünk.

Esztergár: Egy pillanat, gimnazisták! *(Csillához)* Te Gallyazó lánya vagy, ugye?

Csilla: Igen.

Csaba: Na és, ha Gallyazó lánya, akkor mi van?

Kata: A régi igazgató unokája és az új igazgató lánya együtt járnak. Ez van.

Csilla: *(összenéznek Csabával)* Mi ezt így sosem gondoltuk.

Csaba: *(Esztergárhoz)* Minket nem tudsz megemészteni, vagy Herkulest?

Esztergár: Herkulesnek hívod a nagyapádat?

Csaba: Baj?

Esztergár: Szó sincs róla! De miért hívod így?

Csaba: Miért ne hívnám így?!

Esztergár: Igaz. Miért ne? Herkules az a félisten, aki Augiász istállóját takarítja.

Csaba: És még további tizenkétféle szemét munkát elvégez, hogy az olymposi világrendet biztosítsa. Mellékfoglalkozása: az isteni hierarchia fenntartása. Mondhatnám: GMK-ban Grállovag. Állati erős, de egy kicsit dilis.

Esztergár: Dilis?

Csilla: *(húzza Csabát kifelé)* El fogunk késni!

Csaba: *(lerázza Csillát)* Állítsd le magad két percre, oké? *(Esztergárhoz)* Röviden: Herkules azért dilis, mert nem akar bekerülni az istenek közé, ahogy nagyapa sem akarja, hogy díszpolgárrá avassák.

Kata: *(maga elé)* Hogy isteneink már vannak, természetes.

Esztergár: *(Csabához)* Tehát te is tudsz a felterjesztésről?

Csaba: Két nappal az avatás előtt ne tudnék?

Esztergár: Szerinted miért nem akar Herkules az Olymposra kerülni?

Csaba: *(félig kintről)* Mert belebeszélték, hogy nincs hozzá joga. *(Csaba és Csilla távozik, az ajtó döngve csapódik utánuk.)*

Esztergár: *(Katához)* Nincs hozzá joga? Honnan veszik ezt?

Kata: De hiszen ezt rúgta apám ajtajába. Emlékszik? Két perccel ezelőtt mondta. Nyolc évvel ezelőtt mondta. Egész életével ezt mondta!

Esztergár: Az ellenkezőjét mondtam, Kata. Sámán Edét a negyvenéves felszabadulási évforduló alkalmából a város díszpolgárává avatjuk. Kitüntetjük.

Kata: Miután nyolc évvel ezelőtt minden magyarázat nélkül nyugdíjazták.

Esztergár: *(ismét ordít)* Nem lehet hatvankilenc évesen is pacsiosztogató elvtárs!

Kata: De hiszen egyidős önnel! Együtt rúgták a rongylabdát, igaz?!

Esztergár: *(fojtott indulattal)* Ede nyolc évvel ezelőtt le akarta állítani a nagykohót. Felmérhetetlen beruházásokat követelt, melyre felhördült a minisztérium.

Kata: És a pacsikat pofonoknak könyvelték el. Nem először történik. Inkább Don Quijote, mint Herkules!

Esztergár: Hagyjuk az irodalmi példákat. A valóság nem igazolta apádat, ez a lényeg. A kohó él, ezreknek ad kenyeret. És mi megbecsüljük a kohászokat! *(kürtszó, Kata és Esztergár egyszerre néznek ki az ablakon; a kohó mögött felvöröslik az ég)* Csapolás. Ki tudja hányadik?

(Sámán Ede hangja bentről: Az utolsó.*)*

Esztergár: *(döbbenten)* Mit mondtál, Ede?
(Sámánnál néma csönd. Az égen baljóslatú fények villóznak, lassú, tompa moraj rázza meg a házakat, mint földrengésnél. Szirénák vijjogása közt fut az utcára Esztergár és Kata.)

Esztergár: Mi ez? Életemben nem láttam ilyet!
(Motorfékezés hallatszik, majd Berzik János rohan feléjük bukósisakban.)

Berzik: Szétrepedt az egyik Doromboló! Szólni kell a Gazdának!

Esztergár: Észnél vagy, Berzik? Miféle Doromboló? Miféle Gazda?

Kata: *(szárazon)* A kiskohókat nevezik Dorombolónak. A nagykohót Susogónak. És apámat Gazdának.
(Kata visszamegy a házba, Berzik követni akarja, de Esztergár meg állítja.)

Esztergár: *(elkapva Berzik karját, akadozó érdességgel)* Halottak vannak?

Berzik: Nem tudom. Sebesült sok van. *(lerázza Esztergár fogását)* Az éjszakások megszállták az igazgató szobáját. Nem fognak tágítani, míg...

Esztergár: Míg micsoda?

Berzik: Le kell állítani a Susogót!

Esztergár: Ez az üzem munkaképtelenségének beismerése. Szocialista csőd!! Szerinted van ilyen, Berzik?

Berzik: Régen lepusztult az egész gyár. Életveszélyben dolgozunk, ezt a Gazda nyolc éve megmondta maguknak.

Esztergár: Nem ezt mondta ő, Berzik! Azt mondta: amit ti gyártotok, az nem acél, hanem szarvas! Csak így a pofátokba: szar – vas. És ezt nem én olvasztom, nem én öntöm, nem én formázom!

Berzik: Ez már igaz. Maga nem olvaszt, nem önt és nem formáz, viszont lecserélte az igazgatót, ahelyett, hogy segítséget adott volna neki. Mondok én magának valamit, hogy mit tegyen, ha látni akarja a munkások véleményét. Menjen be a gyárba.

Esztergár: *(méltatlankodva)* Mintha még sosem lettem volna ott!

Berzik: Most menjen be. Addig menjen, míg nem késő. Ez a maguk igazgatója, a Gallyazó, egyszer már megbukott a dohánygyárban, akkor kinevezték a textilgyárba. Megbukott a textilgyárban, akkor átdobták a vasiparba. Ez a szerencsétlen nem tudja megkülönböztetni a hengert a préstől. Ez nekünk nem partner, érti?! El fogják zavarni, le fogják söpörni a nyugati bőrgarnitúrájáról, s akkor még örülhet, hogy ennyivel megúszta.

Esztergár: Elzavarni? Lesöpörni? Megúszni? Milyen szavak ezek, Berzik?

Berzik: Számomra érthetők, az biztos. És tudok még egy embert, aki előbb értette, mint én.

Esztergár: Akkor menj be hozzá, és hívd őt a gyárba!

Berzik: Látja, ez az, amihez nincs a pofámon elég bőr. Akkor hagytuk, hogy elintézzék, most meg visszakönyörögjük csődöt vezetni?!

Esztergár: *(ordít)* Nincs csőd! Minek keltesz pánikot, mert egy rohadt kis bográcsotok kettévált? Gallyazó majd kér hitelt, és meg fogja kapni. Menet közben is ki lehet cserélni egy kis kohót. Minden hibának van ellenszere.

Berzik: Ellenszere?! Ezt a végszót túl sokszor hallottuk. Amellett hajtjuk föl a fröccsöt: „vannak még hibák, de ki fogjuk küszöbölni!" Csakhogy alig küszöbölnek ki valamit, máris ötször annyi a küszöbölnivaló, és tízszer annyi az adósság. *(odadobja Esztergárnak a bukósisakját)* Menjen be a gyárba, és álljon elő ezzel a dumával maga.

Esztergár: De Sámán...

Berzik: Sámán ki – szá – mí – tot – ta, hogy le kell állnunk. Sámán az egyetlen, aki a munkások érdekeit képviseli. Ő nem hazardőr! Semmi mással nem tudja elvinni a gyárba, csak a leállás ígéretével.
(Esztergár és Berzik farkasszemet néz néhány pillanatig, majd a párttitkár visszadobja a bukót.)

Esztergár: Kocsival megyek.
(Esztergár távozik. Berzik megvárja, míg elhal az autózúgás, majd elfordul a Sámán-háztól, s belép Kincses Péter fogadójába.)
A baloldali szín közepe egyszerre hotel-hall és bár. Távlataiban látszik, hogy egy része beépített rondella. A bejárat fölött a név: KACAGÓ BABA. A szálloda főportása Bodó Sanyi 35 éves, ragyogó mosolyú, elegáns fiatalember. Szolgálatkészen fogadja Jánost, olyan arccal, melyen csak kifelé lehet látni, befelé nem.

Bodó: Jóestét, uram! Szobát parancsol, vagy a vendéglőt kívánja igénybe venni?

Berzik: Az igazgató elvtársat keresem.

Bodó: *(csak félig ismétli a hallottakat, pontosan addig, míg magához tér)* Az igazgató elv...? Kincses Pétert keresi?

Berzik: Őt.

Bodó: Ha ön az ünnepély ügyében a belügy illetékese, kérnék tisztelettel valamilyen igazolást.

Berzik: Ne szórakozzon velem, hanem jelentse a főnökének: Berzik János keresi.

Bodó: *(miközben tárcsáz)* Elnézését kérem, uram, nem tudhattam, hogy személyesen ismeri a Vezért.
A telefon kicseng Kincses Péter szobájában, mely **Váry:** *fölött helyezkedik el. A hozzá vezető lépcső a régész kuckójának egyik fala. A tulajdonos szobájában két fotel, köztük parányi bárasztalka. Kincses édes álmából ébredve kapja fel a telefont.*

Kincses Péter: *(a telefonba)* Kincses!

Bodó: Berzik János keresi, Főnököm!

Kincses Péter: Kapcsold, fiam, kapcsold!

Bodó: Személyesen van itt. Úgyszólván egészen itt áll mellettem.

Kincses Péter: *(röhög)* Ne félj, Sanyikám, az elvtárs nem harap! Engedd fel! *(leteszi a kagylót, s tűnődve néz maga elé)* Na, ez nagy menet lesz!

Bodó: *(még nagyobb nyájassággal Berzikhez)* Fáradjon fel az emeletre! Rögtön balkézről első ajtó.
Berzik villámgyorsan fent van Kincsesnél. A tulajdonos közben Martinit tölt két pohárba, s a tele poharat nyújtja az érkező felé.

Kincses Péter: Isten hozott, öregem! Remélem, hogy isten hozott, s nem az ördög! Mert ahányszor mi találkozunk, mindig történik valami baljós, amiből alig tudok kikászálódni. Vedd már el ezt a poharat, aztán szívjuk le a békepipát.

Berzik: *(elveszi a poharat, de leteszi az asztalra)* Te nyolc évvel ezelőtt otthagytad a gyárat, s én akkor megsértettelek.

Kincses Péter: Csak a sznobok nem háborúznak, öregem! Födőt rá, és kész! Ki emlékszik arra, mit mondtál te nyolc évvel ezelőtt? Mert biztos, hogy én is szólhattam valamit, ami nem múlt el hiába, de nem emlékszem rá. Örülök, hogy itt vagy, s remélem, itt is maradsz!

Berzik: Csak amíg bocsánatot kérek. Nyolc évvel ezelőtt neked volt igazad.

Kincses Péter: *(inni akart egyedül, de megáll a keze félúton, s óvatosan ő is leteszi a poharat)* Várjunk csak, barátom, te tudsz valamit, amit én nem tudok. Különben kutya legyek, ha te ezeket a szavakat kiejted a szádon! Én ugyanis azt köptem belétek: ebben az ipari kuplerájban csak az átmenetiség végleges.

Berzik: Igazad volt!
János felhajtja az italát, és túl óvatosan leteszi az asztalra a poharat.

Berzik: A mai nappal kilépek Gallyazó üzeméből. Tudsz munkát adni egy kohásznak?

Kincses Péter: *(belenyomja Jánost az egyik fotelbe, és újratölti a poharát)* Azt hiszem, itt az idő, hogy komolyan vegyelek, pajtás. A saját érdekedben. Mert mihez ért egy kohász? A vashoz. És hová megy munkát keresni? Egy vendéglőbe. Valld be, ez jobban hasonlít Jancsi bohóc viccéhez, mint Berzik János olvasztár pályakorrekciójához!

Berzik: Pontosan ezt az utat jártad be te is.

Kincses Péter: *(rázza a hangtalan nevetés)* Erre inni kell, inni kell, és még egyszer inni kell! *(megteszi)* Az első pohárral a libatömő éveimre, ami alatt megszereztem a tőkét. A tőke, Jancsi bohóc, az a pénzmennyiség, amelyet a beruházáshoz kell szerezni. A második pohárral iszom a nagy gondolatra, hogy „aki nincs ellenünk, az velünk van"! Ez a gondolat adott nekem időt arra, amire nektek nincs időtök. Állásfoglalásotokat bizonyítandó konferenciák és taggyűlések ezrei miatt. Mert az idő pénz! Az idő a legnagyobb úr, amit ismerek, s ezért az én utolsó nyolc évem ér annyit, mint nektek huszonnégy.

Berzik: Miért pont huszonnégy?

Kincses Péter: Mert nekem nincs se szakszervezeti gyűlésem, se párttaggyűlésem, sem munkaértekezletem, ezáltal megháromszorozódik az időm és a pénzem.

Berzik: Azt beszélik, hogy több mint öt milliód fekszik a Kacagó Babában.

Kincses Péter: Tévedés, mivel pontosan harminc milliót költöttem rá. Öt millió az évi bevételem lesz, pajtás! *(kajánul)* Hallom, hogy tervezik a nyugdíjkorhatár felemelését. Nem gondolod, hogy ez munkanélküliséghez vezet?

Berzik: *(csendesen)* Mi a nyugdíjkorhatár leszállítását kértük. Mert már munkanélküliség van. *(A két férfi csendesen nézi egymást. Együtt isznak.)*

Berzik: Mire ittad a harmadik poharat?

Kincses Péter: Az értelmiségre, melyre csak oda kell figyelni, s egyből tudja az ember, honnan hová fúj az idők szele. Akkor léptem le tőletek, mikor Sámán Ede szavaiból megértettem, hogy baj lesz a vasiparban. Bodó Sanyi pedig megmutatta, hogy lesz mit lefölözni az állattenyésztésben. A legnagyobb kritika, pajtás, egy másik lehetőség megteremtése. Ezek a tanult fickók pontosan tudják, honnan hová tart évi illegális százmilliárd!

Berzik: Bodó Sanyi kicsoda?

Kincses Péter: Akivel odalent főportásként találkoztál. Diplomás állatorvos, most a részvényestársam, neki köszönhetem, hogy benne vagyok a fősodrásban. Az ő ötlete volt a Kacagó Babát erre a várromra építeni, és bevált. Öregem, minden német azzal kezdi, hogy a toronyban akar szobát. A legkényelmetlenebbek, de nekik „Burg" kell. Jawohl, ha Burg, hát legyen Burg! Sámán Ede díszpolgárrá avatásához viszont az új szárnyat kérte Esztergár. Az összkomfortos, és mint hallom, lejön az ő korosztályuk nagy doyenje, felrakni a plecsniket, s ez olyan kimerítő lesz... *(nyerít)* kell utána a fürdő.

Berzik: Be vagy rúgva, Péter!

Kincses Péter: *(őszinte érdeklődéssel)* Miből gondolod?

Berzik: Esztergár nem intézkedhet úgy, mintha a Gazda belement volna a terveibe.

Kincses Péter: Ha még nem felejtettem el az alapfokú szemináriumot, akkor erre egy párttitkárnak nincs is szüksége. Öregem, te a felnégyelt igazság negyedének sem vagy birtokában!

Berzik: Mindegy.

Kincses Péter: Ez az a luxus, amit én nem engedhetek meg magamnak. Nekem semmi sem mindegy, legfőképpen az nem, hogy kik az ellenfeleim. A gmk-knak sem adok két évet, és kifullad. Mit gondolsz, meddig használhatom én a szocialista tulajdonban lévő munkaeszközöket magán hasznomra?! Meddig áramlik hozzám az olcsó munkaerő az állami szektortól elgyötörten?! El sem tudom mondani, mennyire örülök, hogy itt vagy! Leszólok Váryhoz, ő lesz a közvetlen munkaadód.

Berzik: Váry Árpád neked dolgozik?! Hiszen két hete még a Múzeum munkatársa volt!

Kincses Péter: Két hete még minden kohó ép volt. Két hete egy tucat állam még önálló volt, mely ma már nem az. Ne törődj vele, pajtás! Ma már minden napra jut egy szenzáció. **Váry:** például az alagsorban fedezett fel valamit, s mivel én meg akarom venni az alagsort is, szerződést kötöttünk arra az időre, míg befejezi a kutatásait. Rakosgathatnád a köveit, le kell porolni azokat az apró mütyüröket, amit leleteknek nevez. Felzaklatott kohásznak való fizetett üdülés, míg magadhoz térsz.

Berzik: Elfogadom. És köszönöm.
Berzik lefelé indul a lépcsőn, s míg útja tart, az utcáról belép Zalán, Kincses Péter fia, Bodó Sanyi barátja, akivel egyidősek, s lényegük is ugyanaz: kisportoltan vonzó test, fogpaszta-reklám mosoly, luxushím elegancia. Társaságában Babocsay Bea, magyar származású argentin állampolgár, negyvenhét éves, magabiztos nő, aki alig látszik idősebbnek kísérőjénél.

Bea: *(Sanyihoz)* Végre döntött a barátja, miszter Bodó. Velem jön.

Bodó: *(kacsint Zalánra, de Beához)* Zalán okos fiú, asszonyom. Miért hagyná ki az életéből Argentínát, és magát?

Bea: Lehetett volna annyira udvarias, hogy engem említ először!

Bodó: Csodálatos, hogy negyven év után is ennyire otthon van a magyar nyelvben! Valami azt súgja nekem: egy Babocsay Beának nincs szüksége az én véleményemre saját értékei ismeretéhez!

Bea: *(bizalmasan Zalánhoz)* Zalán, vedd rá a barátodat: *(mindkettőjükhöz)* jöjjön velünk! Tetszik nekem.

Zalán: Ez három okból lehetetlen, drágám. Először: apám nem fogja elengedni, mert Sanyi az ő számára az a sikert szülő ötletbánya, amit pénzzé változtathat. Másodszor: én nem fogom megkérni, mert épp elég baj, hogy tetszik neked. Végül: a férjednek két magyar fiú alighanem több a soknál

Bodó: *(nevetve Zalánhoz)* Uram, lángész lakik önben...

Zalán: *(ugyanúgy)* S önben uram, nem különben...
Berzik a lépcső alján megáll, és cigarettára gyújtva a háttérbe húzódik.

Bea: Csakhogy Stephan Zweig óta senki sem hiszi el, hogy lángész ellen nincs orvosság! A férjem úgy véli, egyenesen azért született meg a határozat, mely szerint magyar állampolgárok is vállalhatnak külföldön munkát, hogy zsilipet nyissanak annak a túlságosan sok értelmes embernek, akikkel az ország vezetői nem tudnak mit kezdeni.

Zalán: *(kezet csókol)* Fantom fájdalmakkal gyötröd magad, Bea.

Biztosíthatlak, hogy ez az ország negyven éve minden felmerülő problémát megoldott. *(Bodóhoz)* Igazam van?

Bodó: Maximálisan. Bizonyíték: a mindennapi vezércikkek. Olvasott már nálunk vezércikket, asszonyom?

Bea: Nem olvasok magyar újságot. Megszoktam a spanyol, angol, német és olasz lapokat. Ezek a kedvenceim. De ha azt állítja, hogy lemaradtam valamiről...?

Bodó: Az nem kifejezés, hogy lemaradt. A mi vezércikkeink tanulmányozása nélkül most már sosem fogja tudni megkülönböztetni az eszmét a rögeszmétől! Drága hölgyem, minősítésébe bele fogjuk írni: *(ír egy papírra)* naiv, apolitikus, és erősen külföldi befolyás alatt áll.
(Nevetnek)

Bea: *(elkomolyodva)* Mi az a minősítés, miszter Bodó?

Bodó: Az a fegyver, amin a harmadik világháború áll vagy bukik.

Zalán: *(most veszi észre az őket hallgató Berziket, figyelmezteti rá pillantásával Bodót, majd Beába karol)* Csak tréfa az egész, drágám! Nem engedem, hogy többet foglalkozz a barátommal! Sanyi, kérlek, állíttass össze a számunkra valami egészen könnyű uzsonnát!

Bodó: *(szertartásossá válik)* Könnyű uzsonna, igen. *(azonnal veszi a telefont)*

Bea: Sok Madeirával.

Zalán: Erősen hűtve. *(miközben Beát elvezeti Berzik mellett, szán-*

dékosan elvonva figyelmét beszél hozzá) Emlékszel, hol ittunk Madeirát először együtt?

Bea: A nyugati félteke legszebb szigetén, Madeirán.

Zalán: Szerencsénk volt, hogy találkoztunk ezen az icipici szigeten.

Bea: Szerencsénk volt, édes! *(Távoznak.)*
Bodó telefonon uzsonnát rendel, miközben szándékosan nem veszi figyelembe a felé tartó Berziket.

Bodó: *(telefonba)* Vincét kérem! *(szünet)* Szervusz, öregem! Vigyetek valami ételkölteményt a főnök fiának! *(szünet)* Kínait ajánlasz? Megy ahhoz spanyol bor? *(szünet)* Nem, öregem, szakéról szó sem lehet! Én pekingi kacsát javasolok, ahhoz vág a jéghideg Madeira! *(leteszi a telefont, Berzikhez fordul)* Miben állhatok rendelkezésére?

Berzik: Ez a hölgy tudna adni munkát nekem is odakint?

Bodó: Amennyiben beszél spanyolul, angolul, németül vagy olaszul, természetesen. A férje ragaszkodik hozzá, hogy magyar származású vezérigazgatója legyen.

Berzik: Vezérigazgatója!

Bodó: Üzletkötőket is keres, többéves gyakorlattal. Amolyan állandó légi munka, folyton repülni kell New Yorktól Tokióig. Bírja a repülőgépet? Nem szédül? Rendben van a vérnyomása? Mert akkor vágjon neki, megéri! Ez a nő magyar volt, ma is a Riói magyar kolónia díszpolgára. Senkit sem utasít el, aki közülünk hozzá fordul.

Berzik: Azt mondta: díszpolgár?

Bodó: És igazat mondtam, uram. Ő ad tartalmat annak, aminek apja az alapítója, és férje a finanszírozója.

Berzik elgondolkozva tovább indul Váry felé, s míg tétován meg-megáll, Váry a közönséghez fordul.

Váry: Berzik Jánossal régi barátság fűzött össze bennünket azokból az időkből, mikor a munkás- és árvagyerekeket iskoláztatni éppen úgy becsület és dicsőség dolga volt, mint a munka. Együtt kerültünk a gimnázium padjaiba, s mindkettőnket osztályelsőnk, Sámán Kata iránti rajongásunk tett képessé arra, hogy kemény munkával megfeleljünk a követelményeknek. Ötvenhat után azonban Berzik János nem tudta befejezni a gimnáziumot. Apja meghalt, bátyja eltűnt. János családfenntartó lett, kemény ember, akiben a tettek épp úgy kiforrtak, mint kohóban az acél. Csak Katával és velem tartotta fenn kapcsolatát a régiek közül, s jól tudta, ha hozzám jön, baráthoz jön.
Föntt Kincses Péter tárcsáz, a telefon Várynál cseng ki.

Váry: *(miközben felemeli a kagylót)* Kincses Péter már harmadszor érdeklődött Berzik felől.

Kincses Péter: *(türelmetlenül)* Megérkezett már?

Váry: Nem érkezett meg.

Kincses Péter: Jelezd, ha ott lesz! *(lecsapja a kagylót)*

Váry: *(visszateszi a kagylót, s egyben asztaláról felemel egy parányi kőszobrot)* Tudtam, hogy valami végérvényesen elmaradt. Ösztönösen vettem kezembe Ananké szobrát, mely mindig ott áll

asztalomon, bárhová megyek. Ez is egy fogalom a múltból: a végzet, akitől félnek az istenek is. Ananké képes olyan tragikussá tenni a győzelmet, hogy a vesztesek megsajnálják a nyerteseket. A végzet lépteit nem hallja senki, lábnyomát tenger takarja, tűz, vagy köd fedi. Csak akkor tudják hol járt, mikor már eltávozott! Eszközei ismeretlenek, kegyeit azóta keresi az emberiség, mióta eszét tudja, de megnyerésével nem dicsekedhet sem isten, sem ember. Ezen a napon számunkra egy TV-riporter alakjában jelentkezett, aki elmaradhatatlan kameramannjával a díszpolgáravatáshoz akart életrajzi dokumentumokat előfilmezni, s valósággal feldobta a kohórobbanás szenzációja.
Váry szavainak a vége felé belép Kékessy Delénke 27 éves, manekenszerűen kecses szépség, féktelen temperamentummal párosulva. Grigási Micu, a kameramannja, a kortársa, hallgatag, közönyös, vállán szinte állandóan jár a kamera. Munkatársának egy ujjpattintása elég, hogy felvegyen minden felvehetőt. A lány ugyanilyen mániákusan ragaszkodik mikrofonjához, amit fegyverként szegez a kérdezettekhez. Valósággal lerohanja Bodó Sanyit.

Delénke: Sanyókám, a szokásos szobákat a tévének! Vannak halottak a kohónál? *(eléje tartja a mikrofont)* Sebesültek?

Bodó: *(eltolja a mikrofont)* Távozz tőlem, sátán menyasszonya! Szobafoglalás oké, interjúért forduljatok az illetékesekhez!

Delénke: Majd ha megérkeznek, fordulunk is, mit gondolsz, befolyásolja-e ez a baleset a díszpolgárrá avatási tervet? *(megint elébe tolja a mikrofont)*

Bodó: *(ugyanúgy elhárít, s rámutat Berzikre)* Tőle kérdezzétek, tündérkém, garantáltan nyilatkozó típus!

Delénke: *(megnézi Berziket)* Ki ez az ember?

Bodó: Kohász. Az uralkodó osztály tagja. Munkás a munkásvárosban. *(súgva)* Argentínába készül.
Delénke azonnal otthagyja Bodót, és Berzikhez lép, akit belső vívódásai csaknem a padlóhoz szögeztek. Menet közben pattint Micunak, aki bólint, hogy érti, s megfelelő helyet keresve keringeni kezd körülöttük.

Delénke: *(saját magát is veszi a mikrofonon)* Úgy tudom, ön a mai sajnálatos balesetig a kohónál dolgozott, most viszont elhagyja a várost. Igaz ez?

Berzik: *(mikrofonba)* Igaz.
Ettől kezdve interjú.

Delénke: Megkérem, mondjon pár szót arról: hogyan jutott arra a gondolatra, hogy külföldön vállal munkát? Mert ez a terve, ugye?

Berzik: Ez.
Delénke pattint, Micu rájuk áll a kamerával.

Delénke: Értsük úgy az elhatározását, mint a tatabányai, dorogi, oroszlányi katasztrófák utáni bányászmenekületeket? Fél egy további balesettől?

Berzik: *(inkább magának)* A sújtólégnek nincs humora. Ha a bánya szakad rá az emberre, az nem habostorta dobálás. Akit a föld bekap, annak lehet emlékművet állítani. Főteomlás alól nem jön vissza senki, hogy tovább keresse az igazságot egy vadnyugati ökölcsapással, mint azokban a filmekben, melyekkel a tévé agyontraktál minket. A kohórepedésről pedig annyit, hogy sosem kellett volna bekövetkeznie. Volt egy igazgatónk, aki előre kiszámította.

Delénke: *(egy percre kikapcsolva mikrofonját izgatottan Micuhoz)* Tartsd teljes totálon! *(visszakapcsol, s újra Berzikhez fordul)* Ön szerint a televízió nem tölti be azt a szerepet, amit kellene. Mondja meg tehát, mit tegyünk, hogy legalább ebben a súlyos helyzetben segítségükre lehessünk önöknek?

Berzik: Akármit tesznek is, ezt az ország nem fogja látni. A maguk által vetített gyárakban nincs emberi arc, nem mozog emberi kéz, automaták sorát mutatják perceken át, mintha mi ott se lennénk. Mert ha rátévedne a kamera a mi arcunkra, azokból érteni lehetne szavak nélkül is. Látni lehetne, hogy nincs más gondolatunk, mint a lakás. Egész életünk ennek megteremtésére megy el. És ma már nyíltan kimondják: fizetésből megvenni nem lehet! Akkor minek volt ez a 40 év, erre válaszoljon! Mások Madeirán nyaralnak, Tokióban reggeliznek, de ha úgy tetszik este már New Yorkban teszik eléjük a vacsorát. A mi asszonyaink koszos piacokon állnak sort krumpliért, és ha megkérdezik őket afelől, milyenek az árak, alázatosan azt mondják: fő, hogy béke van. De ebben a békében mindannyiunk által szeretett emberek fulladnak bele 80 centiméteres vízbe, és haláluk okát tudnunk nem szabad.

Bodó: *(sóhajt)* Hogy úgy van!
Delénke pattint, leállnak. Delénke Bodó fejére üt a mikrofonnal. A fiú védekezik.

Delénke: Belebeszélsz, édes? Megőrültél, drága?!

Bodó: Ne engem vágj, mikor ő mondja Tiborc panaszát!

Delénke: *(ezrest tesz Bodó elé)* Csendet kérünk. Ennyiért! Világos?

Micu: Fölösleges kiadás. Ez a szöveg sosem fog adásba kerülni.

Delénke: Majd meglátjuk! Majd meglátjuk... Eddig minden szava igaz. *(Berzikhez szelíden, mint egy beteghez)* Ne haragudjon ránk, kérem, az ilyen torzsalkodás amolyan szakmai betegség. Hajlandó folytatni?
Mielőtt Berzik válaszolhatna, belép az utcán már előbb feltűnő Sámán Gyula, aki Katával néhány szót váltva fordul a Kacagó Baba felé. A hallban nem vesz tudomást senkiről, s Váry felé indulna. Berzik azonban visszafogja.

Berzik: Hová rohansz, Gyula?

Gyula: *(megtorpan)* Hozzád! Kata szerint Várynál vagy! *(máris indul visszafelé, s magával hurcolja Berziket)* Gyere, öregem, beszélnem kell apámmal!

Delénke: *(Gyulához lép a mikrofonnal)* A tévénézők számára legyen szíves tájékoztatást adni az újabb események...
Gyula felkapja, és szó nélkül félreteszi az ajtóból, majd Berzikkel együtt távoznak.

Micu: *(Bodóhoz)* Ez meg ki volt?

Bodó: A kohászati művek főmérnöke, jövendő díszpolgárunk fia, aki tudtommal még az apjától sem ijedt meg. Legalábbis eddig. Sokkal ritkábban kereste fel, mint mások.

Delénke: *(türelmetlenül)* Akkor megint történt valami. Micu, indulunk a kohóhoz! És felveszünk mindent, amiből „érteni lehet szavak nélkül is".
Delénke és Micu el a kohó felé, a várvendéglő felől elsötétül a szín, míg a Sámán-házban, ahová Berzik és Gyula mennek, kivilágosodik. Kata kávét főz, szervíroz.

Berzik: *(akihez Gyula folyamatosan beszélt kilépésük pillanatától)* Ez nem lehet igaz!

Gyula: *(szinte kitépi a kávét Kata kezéből, s felhajtja)* Nem hiszi el senki! Egy pillanat alatt történt az egész, miután Esztergár kiordította magát vele, és lement a kocsijához, mint aki megint rendet csinált. Én meg a nyomában ordítozva, hogy nem csak Gallyazóé minden felelősség. Ebben az országban az állami és politikai vezetés együtt felel mindenért. Esztergár tagadta ezt, mindent arra a szerencsétlenre hárított, s én pont azt mondtam, nehogy 40 év után kezdjék eljátszani a liberális államot, amikor meghallottuk a lövést. Rohanunk vissza. Csak úgy ül ugyanúgy, ahogy otthagytuk. Esztergár nekiesik, hogy mi volt ez, s akkor lassan kicsúszott a kezéből a földre. Halott volt.

Berzik: És a fegyver?

Gyula: Fegyvert kettőt is találtunk. Egyet a kezében, egyet a fiókjában. *(hirtelen bekopog apja ajtaján)* Apa, gyere ki, kérlek. Úgyis hallasz mindent.
Sámán Edénél néma csönd.

Kata: Épp azért hagyd ki a játékból, mert úgyis hall mindent.

Gyula: Nem értem, hogy makacsolhatja meg magát így egy felnőtt értelmes lény. Duzzog, mint a dackorszak elkényeztetett pulyái. *(felemeli a hangját)* El vagy kényeztetve, apa!

Kata: Te már csak tudod, ugye? Te, aki szerint az élet édes, mint a cukor, csak tudni kell nyalni.

Gyula: *(Berzikhez)* Mint az idegenek! Belépek ebbe a házba, és összeszorul a gyomrom. Az apám ajtaján kopognom kell, mint

egy vendégnek. És nem biztos, hogy válaszol! Ott ül benn, maga csukta magára az ajtót, s láthatatlanná válik abban a században, mikor az emberek nem győznek elég ötletet kitalálni ahhoz, hogy lássák őket, észrevegyék őket, nyomot hagyjanak maguk után. Na, és a nővérem? Mint Cerberosz, az alvilág kutyája, úgy csahol mindenkire, aki szeret élni. Figyeld meg, egyszer kiírja az ajtajára: „Ki itt belépsz, hagyj fel minden reménnyel"!

Berzik: Hagyd őt békéében, Gyula!

Gyula: Nem hagyom békében. Rég férjhez kellett volna mennie, gyerekeket szülnie, és nem csak a másokét nevelni végkimerülésig. Folyton itt lóg a nyakán a fél gimnázium, mert a szülők nem érnek rá. Az igazgatója pláne, hogy nem ér rá, mivel butaságában minden lépését tízszer kell átgondolnia. Ennek a szerencsétlennek persze rá kell érnie napkeltétől napnyugtáig! Tiszta sor, hogy megundorodik mindentől, mert magára nincs ideje. *(Katához)* Bizony, az élet édes, nővérkém! Édes, és nem keserű.

Kata: *(nem haragszik)* Dolce vita, öngyilkos delfinekkel.

Gyula: *(Berzikhez)* Tessék, itt van! Azt mondom neki, hogy édes az élet, és mi jut eszébe: a pusztulás édessége.

Kata: Reménytelen, mi?

Gyula: Reménytelen. *(egymásra mosolyognak Katával)* Akkor kellett volna férjhez menned...

Berzik: *(közbevág)* Nem értem Gallyazó halálát! Mi az, hogy egy fegyver a kezében, egy a fiókjában? Mit jelent ez?!

Gyula: *(csöppnyi iróniával)* Az egyikkel agyonlőtte magát, a másí-

kat pedig betette a fiókba. És amit a fiókba tett az az övé, amit a kezében tartott, arról senki nem tud semmit.

Berzik: A rendőrség mit mond?

Kata: Soha semmit.

Gyula: Tévedsz. Ezúttal azonnal szakembergárdát kértek, speciális szakembereket egy öngyilkossághoz! Ez aztán beszél magáért, nem gondoljátok?
Míg Gyula beszél, belép Csaba és Csilla. A lány szeme kisírt, alig áll a lábán, de keményen tartja magát. Kata hozzáfut, átöleli, leülteti.

Kata: Szegény kicsikém! Anyád hogy viseli?

Csilla: *(halkan)* Most vannak nála a nyomozók. Azt hiszem, még nem fogta föl teljesen.

Kata: Kérsz egy kávét?

Csilla: Köszönöm, kérek.
Kata tölt neki.

Csaba: *(Gyulához)* Nem kell ilyen tapintatosan hallgatnotok, apa! Csilla erős lány. Elő fogjuk adni apja történetét. Már próbáljuk.

Gyula: *(hökkenten)* Mit próbáltok, fiam?

Csaba: Tulajdonképpen azért jöttünk, hogy előadjuk Katának, amit eddig írtunk. Kellene egy kis segítség!

Berzik: *(hirtelen aktivizálódva)* Nagyon jó ötlet! Az a legjobb, ha megszabadultok attól, ami belül van. Miben segíthetünk?

Csaba: Kórusra írtuk, és meg kellene ismételni a két utolsó sort. Az a refrén. Megtennétek?

Gyula: Én legyek a kórus?

Kata: Mi hárman leszünk a kórus. *(Gyulához)* Egyszer lehetsz te is visszhang, legalább ellenőrzöd csalhatatlan emlékezőtehetségedet. Kezdjétek el, gyerekek!

Gyula: *(morog)* Nonszensz, épp most...
Berzik és Kata maguk közé húzzák Gyulát, lefogják a két kezét, valóban kórusszerű tömbben állnak. Csaba és Csilla középen, egymás felé fordulva, előadói stílusban, balladásan.

Csaba:
Mért könnyes a szemed, miért? Mért sírsz egy bukott senkiért?
Soha senki nem szerette Családja is kinevette...

Kórus: Soha senki nem szerette Családja is kinevette.

Csilla: Volt egyszer egy édesapám Jó volt, rossz volt, de volt egyszer Halállal tett jóvá mindent Megmentett egy öreg istent.

Kórus: Halállal tett jóvá mindent Megmentett egy...
Sámán Ede ajtaja kinyílik, s kilép közéjük a 69 éves öregember, akinek szeméből annyi erő sugárzik, hogy azonnal nyilvánvaló: erősebb valamennyiüknél.

Ede: Tévedsz, Csilla. Apád nem miattam, hanem helyettem halt meg.
Csilla hozzászaladva átöleli, most már sír, Ede óvón a fejére teszi a kezét.

Csaba: *(Edéhez)* Vigasztalóbbat nem tudtál mondani? *(lefejti Csillát a nagyapjáról, Katához vezeti, de Edéhez beszél)* Tudatosan lettél kegyetlen, vagy csak megzavarodtál?

Ede: Vidd haza Csillát, kölyök! Az anyjának most nagyobb szüksége lesz rá, mint nekem.

Csaba: De...

Kata: Nincs de! Elkísérlek benneteket. Gyerünk, gyerünk!

Csilla: *(egész énjével Edéhez)* Ugye, most már kint maradsz köztünk?

Ede: Nem ér váratlanul, igaz?

Csaba: *(kezet nyújt nagyapjának, s megrázza)* Ez már beszéd, s nem szóbeszéd! Szia, Herkules!

Ede: Szia, Aktaion!
Kata, Csilla, Csaba távoznak. Berzik és Gyula, akik eddig szinte mozdulatlanok, megkönnyebbülten lazítanak. Gyula ismét felhajt egy kávét, Berzik rágyújt, de fél szemmel Edét figyeli, aki tűnődve nézi a telefont, szinte bűvöli.

Gyula: Abbahagyhatnátok ezt a blőd játékot a kölyökkel! Herkules, Aktaion! Nem is találkoztak soha!

Ede: Nem is éltek, fiam, nem is éltek!

Gyula: De az tetszik neked, hogy az unokád szemében képes vagy válladon hordozni az egész földet, ha csak egy percig is! Nevetséges vagy.

Ede: „Soha senki nem szerette Családja is kinevette"

Gyula: *(indulattal)* Ez meg végképp nem rád vonatkozott.

Ede: Egyetértek. Beszéltünk erről Gallyazóval.
Gyula megtorpan féktelen sétájában

Berzik: *(csendesen)* Tehát igaz, hogy itt volt.

Ede: Igaz, bizony. S itt hagyta nekem ezt. *(köntöse zsebéből apró bronzszobrot vesz elő, s az asztalra helyezi)*
Berzik és Gyula a szobrocska fölé hajolnak, de nem nyúlnak hozzá.

Gyula: De hisz ez a három majom! Megkapod bármelyik trafikban.

Ede: És sokan vásárolnak belőle. Kifejező jelkép. *(Berziknek nyújtja a szobrot)* Nézd meg, milyen aprólékosan kidolgozták, ahogy a középső befogja a szemét! Ő a legfontosabb figura, mindig ő van középpontban. Ne láss! – Hallanánk, de rögtön mellette a társa befogja a fülét is. – Ne hallj! – Mondaná, de a harmadik a szájára tapasztja a kezét. – Ne szólj! Tökéletes. Nincs semmi hozzátennivaló.

Berzik: *(visszaadja a szobrot)* Értem.

Gyula: Akkor mondd el nekem is, mert én nem értem. Nem ér – tem!

Berzik: Az a lényege, hogy bronzból van.

Gyula: Hogy bronzból van? Van ez fából is, csontból is, amiből eszükbe jut kifaragni.

Ede: *(a szoborra mutat)* Ez viszont bronzból van. Tessék, nézd meg!

Gyula: Na és, ha abból van? Mért ne lehetne abból? Talán, ha bronzból van, akkor időnként megelevenedik?

Ede: Nyertél. Megelevenedik.

Berzik: *(halkan)* És szaporodik.

Ede: *(szeme megvillan)* Úgy van. *(egy másik, teljesen hasonló szobrocskát tesz az előző mellé)* Ezt én kaptam nyolc évvel ezelőtt. *(Berzikhez)* Mit gondolsz, egyformák?

Berzik: Ha ugyanazt vésték a talpukra.
Gyula felkapja mindkét szobrot, közeltartja a szeméhez, egymás után leolvassa.

Gyula: *(egyik szoborról)* **A bronztalanító.** *(másik szoborról)* **A bronztalanító.** *(lerakja a szobrokat, zsebkendőt ránt elő, s megtörülközik)* Lidércnyomás!

Ede: *(Berzikhez)* Mit gondolsz, hányan vannak életben azok közül, akik ilyen üzenetet kaptak?

Berzik: Nem tudom.

Ede: *(diadalmasan)* Egyedül én!

Gyula: Azt állítjátok, hogy terroristák működnek nálunk is?

Ede: Egy *(hangsúlyozza ezt az egyet)* minden bizonnyal.

Gyula: Lehetetlen!

Ede: *(iróniával)* Nemrég oktattál ki arról, hogy a lehetetlenre ideje volna kimondani a ceterum censeot. *(Gyula stílusában)* „Javasolom továbbá a lehetetlent elpusztítani"!

Gyula: *(Berzikhez)* Te hivatalos forrásból tudod?

Berzik: Nincs hivatalos forrás, csak bizalmas forrás van. Nincs tudás, csak sejtés. Ezekben az esetekben még azt is képtelenség megállapítani, hogy öngyilkosságot álcáznak gyilkosságnak, vagy fordítva.

Ede: *(rámutat a szobrocskákra)* Ők a koronatanúk. Képzeld magad annak a vezetőnek a helyére, akinek idegei pattanásig feszültek. Leirat fentről, kritika lentről. Vita balról, gúny jobbról. Minden erejére szüksége van. S egyszercsak ott találja az asztalán: Ne láss! Ne hallj! Ne szólj! Szoborrá váltál, de nincs szükség szobrokra.
Cseng a telefon. Berzik veszi föl.

Berzik: Sámán lakás! *(szünet)* Igen, itt van, a fiával és velem. *(szünet)* Adom. *(nyújtja Edének a kagylót)*

Ede: *(míg nyúl a kagylóért)* Esztergár?
Berzik bólintással jelzi, hogy igen.

Ede: *(telefonba)* Itt Sámán Ede! *(szünet)* Gyula tájékoztatott. *(szünet)* Egy feltétellel vállalom, s te nagyon jól ismered azt: le kell állítani a nagykohót!

Gyula: Beismert vereség.

Ede: *(változatlanul a telefonba)* Ezt kiabálja a fiam is. *(hirtelen ordítva)* Szégyen az elavult kóceráj, amit ti kohászati műveknek neveztek! Az a szégyen. *(szünet)* Ti hazardíroztok, Esztergár! A kohászok bőrére kalandorkodtok. Ehhez keress más valakit! *(felvillanyozódva figyel, majd éles gúnnyal)* Felhívod a minisztert? Te, én most úgy megijedtem, hogy nem bírok tovább beszélni! *(nevetve leteszi a kagylót)*

Gyula: Tehát ismét visszaszólítanak a barikádokra. Mintha nem nőtt volna föl egy új értelmiség! Mintha mi itt se lennénk! Négy vasmű van az országban, s mindnek élén egy matuzsálem. Úgy is néz ki az ipar: avult, eladhatatlan, versenyképtelen. Ezt az egyet jól mondtad, apám: szégyen! Mármint az, hogy ipari-agrár országnak merjük nevezni magunkat.

Berzik: *(közbevág)* Egy pillanat, Gyula! Tudod-e, mit jelent az, ha valakit 60 évesen nyugdíjaznak, majd csaknem 70 évesen visszahívnak?

Gyula: *(dühtől sziszegve)* Hogy aggok menhelye az egész ország! És senkit sem engednek maguk közé, amíg nem hozzájuk hasonló –, ezt jelenti!

Berzik: Szó sincs róla!

Gyula: *(nem bír az indulataival)* Bronzból vannak, ahogy az az anarchista rátalált a helyes kifejezésre! Nem szállnak le a ta-

lapzatukról, míg le nem döntik őket. Mindenki más most jött a falvédőről, és gyámolításra méltóan infantilis. Ez az a világ, amit általuk nyertünk! *(közvetlenül Ede arcába)* Egyedül nektek van szüret a történelemben!

Ede: *(őszintén meglepve)* Szüret a történelemben? Az eladhatatlan vas? A versenyképtelen ipar?

Gyula: És ki csinálta? Ki a fészkes fene csinálta!

Berzik: *(csillapítóan közéjük áll)* Mindannyian. Az a baj, hogy nem valljuk be: az utolsó 10 évben beállt a csőd. Ezt csak azok az emberek oldhatják meg, akik tudják, mit vállalnak a vezető pozícióval. Aki azt hiszi, hogy elég modernizálni a technológiát, az ki fog nyúlni. A Gazda...

Gyula: „A Gazda"! Gerő nyalta így a talpát Sztálinnak! Miért nem mondod pontosan úgy, ahogy ő?! Hozjáin! *(Edéhez)* Mindennapi kenyerünket add meg nékünk ma, és legyen a te neved áldott! Munkásaid ezen imádságában benne van az általad épített szocializmus minden eredménye: paternalizmus és csodavárás. De nekem ebből elég volt! *(nagy fegyelemmel lefojtja dühét, és remegő kezekkel mutat a szobrocskákra)* És ha erre a három majomra nézek, még valamit meg kell mondanom. Csalétekké váltál, apa. Mondhatni, ínyenc falattá mindazoknak, akik gyűlölik a kreatúrákat. El vagy kényeztetve, megszoktad a győzelmet. De figyelmeztetlek: a rutinos múmiák is megbuknak egyszer!
Gyula féktelen indulattal távozik, az ajtó döngve csapódik mögötte.

Berzik: Visszatartsam?

Ede: Hagyd csak! Az állatok is megvesznek földrengés előtt, hát

még az ember! Gyula mindig ilyen volt, megérzi a bajt, de az okok keresése közben halálos biztonsággal mellétrafál.

Berzik: Igaz ez a hozjáin?

Ede: Na és, ha igaz? Nem vetted még észre, hogy mióta veszedelmes gyorsasággal szaporodnak az olyan kacsalábon forgó várak, mint ez itt szemben, kezd visszatérni a kisemmizettekbe a régi munkásmozgalmi szókincs? A tartalmáról csak annyit...
Csöng a telefon, Ede azonnal fölkapja.

Ede: Itt Sámán! *(elmosolyodik és megnyugszik)* Szó sincs sértődöttségről, Esztergár félretájékoztatott. Fel – té – tel – ről van szó, öreg harcos! Négymilliárdos beruházást követelek, egy-egy milliárd minden elspórolt évtizedre. *(szünet)* Honnan vedd? Most viccelsz, vagy komolyan beszélünk? *(nyomatékkal)* Azért vagy ott, hogy pontosan tudd: hol létszükséglet a pénz! *(szünet)* A mezőgazdaság méltóztasson visszaadni az eddig neki nyújtottakat! Nehogy elkezdd már velem sajnáltatni azoknak a falusi portáknak a tulajdonosait, melyeknek még a kilincsét sem tudná megvenni egyetlen kohászom sem! *(szünet)*
Ede Berzikre kacsint, és zárt öklét jelentőségteljesen lengeti.
Nagyon örülök a bizalomnak, de ez drága lesz nektek. Négy milliárd nélkül bennem nincs bizalom. *(szünet)* Bizony, bizony! Azért nem fogok engedni, pajtás, mert ebben a ti mezőgazdaságra épülő országotokban drágább a kenyér, meg az alap élelmiszerek, mint azokban, ahol helyén az ipar. *(szünet)* Te jössz személyesen átadni? Túlzás, öregem, túlzás egy 69 éves makacs öszvérnek!
Míg hallgat, megmarkolja Berzik karját és szorítja.
Köszönöm, szervusz! *(leteszi a kagylót)*

Berzik: *(reménytelenül)* Vesztettünk?

Ede: *(diadallal)* Nyertünk! Négy milliárdot.

Berzik: *(tűnődve)* Kevés lesz.

Ede: *(spontánul)* Nekem mondod? *(majd kapcsol, kíváncsian megnézi Berziket, mint aki most látja először)* Mit képzelsz, ki tudott volna többet elérni?

Berzik: Talán mi magunk, ha letettük volna a munkát.

Ede: Le is állunk, hallhattad. A Susogó tele van mikrorepedésekkel. Egy napig sem üzemelhet tovább!

Berzik: Nem így értettem. Nekünk kellett volna ezt elérni.

Ede: *(szurkol neki)* Egyetértek. Na, és miért nem értétek el ti?

Berzik: Mert mi olyan gyorsan futunk, ahogy csak bírunk, hogy legalább ugyanazon helyzetben maradhassunk. Mert a gazdáink a fejünkbe verték: „Senkinek sem kötelező itt dolgozni, de aki itt dolgozik, annak dolgozni kötelező". Mert nekünk hálásnak kell lennünk pusztán a kenyérért, míg mások kezében kalács, kaviár, Martini. Mert nem elemezhető a munkásíró Kassák, aki meghirdette az újtípusú ember lényegét: benne fel kell építeni a hálátlanságot.

Ede: Az emberek legtisztességesebb része vagytok. Nem végleges az, hogy más harcol értetek. Átmeneti állapot. És nekem büszkeség.

Berzik: Lehet. De a harc nem csak értünk, hanem helyettünk is folyik. S ha ez nekem nem tetszik: marad Argentína...

Ede: Szóval itt tartunk.

Berzik: Bocsásson meg!
Berzik lassan, puhán mozogva távozik, míg Ede hátat fordít nekünk. Miközben a szín elsötétül, Váry közönség felé fordul.

Váry: Vajon lehet-e egy ország megoldott jövő hordozója, míg az egyes emberek elrontott jövőt cipelnek magukkal? Sámán Edének, ennek az erkölcsön felüli helyzetbe helyezett embernek nem maradt ideje arra, hogy életének ezt a legdöntőbb kérdését megválaszolhassa.
Kata érkezik haza. Sámán Ede nem fordul meg érkezésére, ugyanúgy áll, ahogy Berzik távozásakor.

Váry: *visszafordul a kivilágosodó szín felé.*

Kata: Apa, beszélnem kell veled!

Ede: Mindig féltem ettől a naptól, amikor ezt fogod mondani.

Kata: Sajnálom.

Ede: Ne sajnáld. Csak szinte hihetetlen, hogy pont most mondod.

Kata: Sokáig vártam.

Ede: Az semmin sem változtat.

Kata: Nem tudhatod, mit akarok.

Ede: Bizony, nem. Rám ütöttél, míg Gyula szegény anyátokra. Őt sem volt nehéz megérteni. Állandóan fecsegett-locsogott, szünet nélkül. Emlékszel, hogy tele volt vele a ház? A leveseivel. A pudingjaival. A kötőtűivel. Kutyáival, macskáival és galambjaival! Csillogó szemmel olvasott Erdős Renéet, és sóhajtva tette

le, mikor hármunknak három különböző időben kellett tálalnia. A húsért összecsukhatós kerti székkel ment „sorba ülni"... Megvan még az a szék, nem tudod?

Kata: Gyula kabalája. Azzal jár horgászni.

Ede: Anyátok volt ebben az országban az egyetlen ember, aki soha semmin fel nem háborodott. A szavai, mint vízcsobogás, csak a dallamára emlékszem már.

Kata: Azt hiszem, te most az időt húzod.

Ede: *(most fordul csak Kata felé)* Több történt, mint máskor. És olyan nagy csend volt a házban... Ahogy itt álltam, mintha kacagást hallottam volna... *(tűnődve)* a múltból.

Kata: Anyáét?

Ede: Nem az övét, de ő jutott eszembe róla. Ahogy összement. Mint én *(megnézi magát a tükörben, rámutat képmására)* Ez a pasas is egyre ismeretlenebb nekem: fáradtnak látszik, pedig nem érzem magam fáradtnak. Befejezettnek látszik, pedig új szakasz kezdődik az életemben *(újra a tükörképre mutat)*. Ennek a pasasnak még bírnia kell egy darabig.

Kata: Amilyen könyörtelen vagy magaddal, olyan vagy másokkal is. Tükörképed azé a játékosé, aki harmadfokú játszmát játszik: életre, halálra. Anya veszedelmesen méltó társad volt, egyáltalán nem fecsegett-locsogott, csak belső izgalmát leplezte, ez emésztette föl: az értünk való aggodalom. Erről beszélt halálos ágyán is.

Ede: Titeket jobban féltett, mint engem. Különösen Gyulát.

Minden családban így van, nem gondolod? Az anya a fiát dédelgeti, az apa a lányát. Te jártál be velem kicsi korodtól a gyárba, ott ültél a gyűléseken, és mindig úgy beszéltem, hogy te is értsd, miről van szó. Esztergár szerint ettől lettem „konzekvens".

Kata: Én csak egyszemélyes megtestesítője voltam azoknak, akik a segítségedre szorulnak. De ideje megtudnod, hogy anyám mindvégig a maga játszmáját játszotta.

Ede: *(nyugtalanul)* Anyád és játszma! Ne akard nekem olyanná átgyúrni, amilyen sose volt!

Kata: Mindenki a hatásában mérhető le igazán. Te is mindig abban voltál konzekvens, hogy soha senkit ne tekints felnőttnek.

Ede: *(hallatlanná teszi az utolsó mondatot)* Anyád hatása most is érezhető! Nézd meg ezt a kopott kék garnitúrát! 50 éve vettük, s nincs szívünk megválni tőle. Vagy a színes cipői! Zöld, sárga, piros cipőket hordott, amilyet soha egyikünk sem!

Kata: Nem tűnt föl neked, hogy utolsó óráiban csak engem tűrt meg maga mellett?

Ede: Végül is a lánya vagy, nem?

Kata: *(kurtán)* Neki igen.
Ede: *(az ütés annyira talált, hogy meg sem próbálja titkolni döbbenetét)* Nem vagy a lányom? Ezt mondta neked a halálos ágyán? Vigyázz, Kata, csak egy nyomorult kis életünk van, és én büszke voltam a magaméra.

Kata: A Babocsay bárónőt is beleértve?

Ede: *(megzavarodik az újabb ütéstől, s kapkod)* A Babocsayak... Ahol anyád mindenes volt... Hogy jön ez ide? Nem értem, mit akarsz ezzel!?

Kata: Szeretném összefoglalni családi viszonyaidat. Babocsay bárónőnek született egy lánya, akiről a férje tudta, hogy nem az övé. Mivel az asszony belehalt a gyerekszülésbe, nem állhatott bosszút rajta, és nem akart a csecsemőn sem. Mást eszelt ki, és mikor megszülettem én, már kvittek voltatok. Te nevelted az ő lányát, és ő a tiédet.

Ede: Nem igaz.

Kata: Te is tudod, hogy igaz. Van lányod, apa, méghozzá gyönyörű. Láttam.

Ede: *(legyint)* Hol láthattad volna? A Babocsayak 44-ben elhagyták az országot!

Kata: *(iróniával)* Én pedig sosem léptem át az országhatárt! Erre nekünk nem volt pénzünk. Nekik annál több van! Bea beutazta a föld minden városát, s most itt van az utca túlsó oldalán, a Kacagó Babában.

Ede: Egyszerűen nem bírom felfogni!

Kata: Pedig nem árt, ha igyekszel! A múlt nemcsak kísérteni szokott, hanem ütni is. Lányod szándékát nem ismerheted!

Ede: Nem értem, ne haragudj! Hirtelen összekeveredtek bennem a dolgok. *(leül)* Adj egy szusszanásnyi időt!

Kata: *(megszánja)* Főzzek egy kávét?

Ede: *(kitör)* De miért csinálta ezt anyád, miért! Hiszen én épp úgy szerettelek volna, ha megmondja!

Kata: Nehogy úgy kezeld anyámat, mint egy főúri gőg által meggyalázott szerencsétlent! Ő a te szavaidat a megígért jövőről szó szerint értelmezte, és fogadást kötött a báróval. A te asszonyod abban fogadott egy többszázéves arisztokrata család képviselőjével, hogy Sámán Ede lányaként többre viszem, mint egy Babocsay baronesz. És ezt nem Erdős Renéetől szedte, hanem Marxtól. Minden szavadat elhitte, mint örökérvényű igazságokat. Most mondd meg, meddig ér anyám hatása, ha képes vagy rá!
Kata és Ede szemben állnak, míg a szín elsötétül. Váry a közönség felé fordul, s míg beszél, Sámán Ede kilép a házból, átmegy a várhotelbe, s leül Váry kuckójában egy torzóra.

Váry: *(a közönség felé)* Az az öregember, aki átjött hozzám, kíméletlen csapástól vált sebzetté. Lelki biztosítékai kiégtek, gondolatainak mozgástere ijesztően beszűkült. Idegei pattanásig feszültek az indulattól. *(Edéhez fordul, megkezdett beszélgetést folytatva)* Az a meggyőződésed, hogy Kata hazudik. De az egész igaz is lehet, ugye?

Ede: Az a legékesebb bizonyítéka annak, hogy ő a lányom, ahogy ezt az egészet kiagyalta, megfelelő idejét kivárta, és présbe fogott vele. Nem tudom sem cáfolni, sem bizonyítani.

Váry: Túl sokra értékeled azt a módszert, amit korosztályod kitűnően kicsiszolt, de a mi számunkra nincs jelentősége. Ezt a sem cáfolni, sem bizonyítani eljárást a koncepciós perek történeteként ismerjük, de mi alkalmatlanok vagyunk alkalmazására. Túl sokat szenvedtünk tőle. Katának gyűlölnie kellene téged ahhoz, hogy az igazság helyett egy ilyen álhelyzetet konstruáljon. Inkább szembesíteni akar mindazzal, amit nincs szemed észrevenni magadtól.

Ede: Mit nem vettem észre magamtól?

Váry: Azt tanácsolom, gondolkozz ezen még egy kicsit.

Ede: A lányom hazudik. Ezen gondolkodjam?

Váry: Még ha így lenne is, én azon tűnődnék: miért teszi! De azért megvizsgálnám magamat is, hátha elaggott a fülem az igazságra.

Ede: Ez fáj nektek! A meg nem történt őrségváltás. Nem fogok megdögleni, barátocskám! Hiába akarsz belőlem hazajáró lelket csinálni: még itt vagyok!

Váry: *(szelíd gúnnyal)* És jár neked, hogy itt is maradj. Írja meg rólatok az új Móricz Zsiga: „Légy vezető mindhalálig!"

Ede: *(gyűlölettel)* Hová sietsz, Váry Árpád?! Jók a lábaid, mi?

Váry: *(őszintén kineveti)* A sietéshez tér is kell, Ede bátyám, nemcsak láb! De ha látni akarod, hogy te hová jutottál, gyere, megmutatom! *Feláll, s ezzel egyidőben a Kacagó Baba eddig háttérben maradt bárrésze kivilágosodik. Urak és hölgyek az asztaloknál, diszkrét zene, sürgő-forgó pincérek. Az utcáról belép Bodó Sanyihoz Delénke és Micu, akik egyelőre egymással elfoglaltak a háttérben.*

Váry: *a bár és hall határához vezeti Sámánt. Észre sem veszik a tévéseket.*

Váry: *(végigmutat a báron)* Tessék, nézd meg, mennyi a gazdag ember! Dunát lehetne velük rekeszteni. Amott az a szent család egyéves gyermekének születésnapjára költ el itt egy este húszezret. Aranyszabadságuk: szabadság aranyból.

Delénke felfigyel a hallottakra, pattint, és Micu körözni kezd a kamerával.

Delénke: *(diszkrét távolságtartással a háttérben maradva beszél a mikrofonba)* Kedves Nézőink! Helyszíni közvetítést adunk a Kacagó Babából, ahol a város jövendő díszpolgára avatásának színhelyét megtekinti.

Váry: *(folytatva)* Foglalkozásuk: csillámkészítő kisiparosok. Azaz mélységes mély szükségletét elégítik ki a társadalomnak! Amit készítenek, táncosok ruhájára varrják fel, ebből élnek úgy, mint az egykori hercegek. Nézd: a férfin zsabó, a hölgyön talpig bársony. A nyarat az Azori szigeteken töltötték, mert megerőltető adatokat gyűjtöttek arról, hogy az Atlantisz maradványa. Megvásárolhatnak bármit, míg a te munkásaid csehókban nyelik a pálinkát, hogy elviselhetőbbnek tűnjék életük, s ha elvonóba kerülnek: részesülhetnek a szegény-alapból, vagy folyamodhatnak a jezsuita papokhoz lelki támaszért.

Ede: *(dacos védekezéssel)* Átmenetileg a gazdasági érdek ezt diktálja!

Váry: Átmenetileg? Ugyan már! Az örökösödési törvény alapján az a totyogó csöppség ott: máris milliomos. És hol élek én 17 év tanulás után, 22 év kemény munka után? Albérletben. Hol él a lányod? A te lakásodban. A mi generációnkat megtartottátok a kiszolgáltatottaknak, a teherviselőiteknek, végrehajtóitoknak, eltartóitoknak, bűnbakjaitoknak.

Ede: Ebből elég volt! *(menni akar)*

Váry: *(elállja az útját, s bemutat a bárba)* Ebből volt elég, Ede bátyám! A prostituálódott eszméből! A felül lévők elnéző toleranciájából volt elég az alul lévők indulataival szemben!

Delénke: Kedves Nézőink! Remélem, hallják adásunkat, és velünk együtt kísérik figyelemmel ezt a nehéz akaratátviteli kísérletet.

Ede: Prostituálódott eszme! Nevetnem kell!

Váry: Nevess csak, ez pontosan helyén van. Te vagy az igazi „kacagó baba", ezért tűröd ezt a másikat itt, mely a te hatalmad másolatának csak pénzmásolata. De jegyezd meg: a mi korosztályunkat tönkretettétek, a mi vérünk kifacsarodásából nőtt fel ez a szélhámos nemzedék. A negyvenötéveseknek elnyeltétek a jövőjét, ajándékul adtatok bennünket ennek a Szodomának, s egymás után hullunk el infarktustól, agyvérzéstől, idegösszeomlástól! A disszidálók háromnegyede negyvenötéves! Az öngyilkosok kétharmada negyvenötéves! Dinoszauruszok között pusztulunk: előttünk a profik, mögöttünk a gengszterek.

Delénke: *(korrekt tolmácsolással)* A profi hivatásost jelent, a gengszter eszközeiben nem válogató, mindenre kapható embereket. Nézzük, mit mond a profi! *(hirtelen Ede orra alá nyomja a mikrofont)* Nem gondolja, hogy az elhangzottakban egy eddig alaposan elrejtett igazságot hallottunk?

Ede: *(észre sem veszi, hogy a továbbiakban nyilatkozik,* **Váry:***hoz beszél)* Ez a haladás ára. Minden történelmi változásnál van egy korosztály, mely nem léphet be az „ígéret földjére".

Váry: Ebbe az ígéretbe végképp nem is akarunk.
Delénke és Micu is Váryra áll rá.
De előre megjósolom: lesznek még áldozatok! Üledékes képződmény ez. Létrejöttének oka, hogy űrkorszakban azok vezetnek, akiknek lovaskocsi hajtására van képesítésük. Vezetéstudományuk: s.k.!

Ede: *(Váryhoz)* Föllengzős ellenzéki!

Váry: *(Sámánhoz)* Cirkuszi idomár!
Delénke egyre gyorsabban kapdossa a mikrofont egyiktől a másikig.

Ede: *(Váryhoz)* Szellemi hulladék!

Váry: *(Sámánhoz)* Vén agressziótartály!

Delénke: Uraim, aranygyapjú csak egy van. Az argonauták is szövetségben indultak az aranygyapjúért.

Ede: Az argonautáknak is volt vezetője, minden vállalkozásnak volt, van és lesz vezetője! A társadalom szerves állapota megköveteli ezt.

Váry: Rá is fizetett az emberiség a társadalmi követelményekre. Az egész történelem annak variálása: mi okból lehetne törvényesen az egyik embert a másik fölé állítani. Most az érdemarisztokrácia van soron. Egyetlen, s immáron teljesen láthatatlan hőse: az eszme. Ennek hangoztatásával a ti korosztályotok beszerezte mindazt az immunitást, mely szükséges mások feláldozásának közönyös szemléléséhez.
Váry: *szavai alatt belép Zalán szmokingban, Bea estélyiben. Sugárzóan boldogok, pihentek, szépek és kívülállóak. Mindkettőjük kezében itallal teli pohár. Távolról hallgatják Váryt, s bár egymáshoz beszélnek, Ede megnémul láttukra, ennek hatására mindenki szeme rájuk szegeződik, Delénke és Micu is feléjük fordítják a mikrofont és kamerát.*

Bea: *(Zalánhoz)* Milyen érdekes az érzelmi fejlődés. A Zeitgeist, a korszellem az elkötelezett elit helyett az érdem-arisztokráciát juttatta uralomra nálatok.

Zalán: Valóban, édes, az értelmiség számára Camelot várának tündöklő kerekasztala nálunk örökre elveszett.

Bea: Meghalt a király, éljen a király! *(magától értetődően Edéhez fordul)* Emelem poharam önre, mint díszpolgár, mint arisztokrata. Kettős a rokonság köztünk, ugye?

Bea magasra emeli poharát, egy pincér szolgálatkészen poharakkal teli tálcát tart közéjük, Ede farkasszemet nézve Beával lassan felemel egy poharat, amire Váry sarkon fordul és távozik, eközben

FÜGGÖNY

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

II. RÉSZ

A második részben a szín ugyanaz, de Váry kuckójában jóval kevesebb a lelet, az egész a költözködés állapotában van. Egy nagydarab terméskövet a függöny felmenetelekor éppen kifelé hurcolnak a munkások. A Kacagó Baba halljában találkoznak Jurij Kobjakovval, aki Váryhoz tart. Megállítja a munkásokat. Lehajol a kőhöz, s közelről figyelmesen megvizsgálja. „Mára elég lesz" – mondja a vezetőnek, s int, hogy vihetik. Az utca hátterében rakodási zaj, majd: „Mára elég lesz! Befejeztük! Indulás!" kiáltás után teherautó távolodása. Közben Jurij elgondolkozva veszi szemügyre a Kacagó Babát, pipájával tenyerét ütögeti, szemeiben 74 évének sokat látott mérlegelése.

(Váry a közönség felé fordulva bemutatja az érkezőt.)

Váry: Jurij Kobjakov, nyugdíjas orvos, Kurszk díszpolgára. Jurij kiváló frontsebész volt. A háború idején sorsa egybeforrt Esztergáréval, Sámán Edével, apáméval... A béke éveiben bonyolult pszichoenergetikai kutatásai tették nevét világhírűvé, s szereztek számára éppen annyi barátot, mint ellenséget. Ez az öregember mindmáig arra a legbüszkébb, hogy gyerekként megismerhette Lenint, féltett kincsként őrzi a fényképet, melyen mint kisiskolások körülveszik azt az embert, aki meggyőződése szerint a XX. Század történelmének alakulására a legnagyobb hatást gyakorolta. Jurijt a pszichoenergetikai kutatásokhoz is Lenin megdöbbentő teherbírása, hihetetlen erőtartalékainak senki másban nem látott koncentrált alkalmazása vezette.

(Jurijhoz fordul, átölelik egymást.)

Váry: Üdvözlet az embernek, aki számára Lenin sosem vált sem a teljesítmény istenévé, sem a dogma fogalmává! Vannak-e érveid a teljesítményközpontúak ellenében?

Jurij: Ez nem kérdés, Váry doktor. Lenin azért volt valaki, mert tudatosan képviselt valamit, amit embermilliók éreztek. Az ő számára legfontosabb tényező: az emberi tényező. Megismételhetetlen.

Váry: De lemásolható.

Jurij: Soha. Hány Arisztotelészt, Spartacust, Dantont, Robespierre-t, Rákóczit, Garibaldit, Zsiskát, Goethét, Marxot tartunk számon? Egyet, doktorom, és kész. Ez ilyen egyszerű. A nagyság nem másolható!

Váry: *(ő is rágyújt tűnődve)* Éppen ezért, Jurij, azt hiszem, eljött az idő, mikor már nemcsak az eszmékkel kellene törődni, hanem hordozóikkal is. Nagyon szeretném, ha méltóeszméket hozzájuk méltó emberek képviselnének! Nem bírom elviselni ezt a sok nyomorult visszaélést, felfordul tőle a gyomrom. Nálunk a negyvenéves évforduló évében 2600 pártvezető funkcionárius ellen folyik eljárás, akik a legaljasabb visszaéléseket produkálták. Hogyan kerültek ezek vezető beosztásba?! Kik nevezték ki őket? Miért nem valósul meg a legdöntőbb lenini elv egy lenini úton járó állam életében: az, hogy a választott vezetőknek mindig többségben kell lenni a kinevezett vezetőkkel szemben?

Jurij: *(figyelmesen néz rá)* Nos, a végrehajtás az kemény dió.

Váry: Olyan emberek kellenek hozzá, akiket más emberek szeretnek, elfogadnak, és kész. *(visszaadja Jurij hangsúlyát)* Ez ilyen egyszerű!

Jurij: *(kezébe veszi Ananké szobrát)* Nem, nem ilyen egyszerű! Edét visszavárják a munkások, te meg a torkának estél, és megtiportad az egész ország nyilvánossága előtt. A mi korunkban az ilyen támadást nehezen viseli az ember, barátocskám. A múmiát kétségkívül kibelezik, de nem élve!

Váry: *(indulattal)* Akkor ne legyen élve múmia! Nem érted, hogy mikor a szocialista világrendszer meghirdeti a *„homo futurust"*, a jövő újtípusú emberét, mennyire nevetségessé válik elaggott, hibát hibára halmozó reprezentánsaival Nyugat előtt? Összegezd a róluk szóló irodalmi művek által kialakult képet, s előtted áll a cezaromániás, ötlettelen fanatikusok sora, előre kiszámított tettekkel és pártfogásokkal, legfeljebb az marad kétely, ami a mitológiában: melyik isten közeleg az ügyeletes kedvencet megsegíteni?

Jurij: Miért tartjátok álbestseller szinten az irodalmatokat? Történeteket mesélni elég gyerekes, bár *(hangtalanul nevetve kiveri a pipáját)* elég nyugati is. De nem elég európai, doktorom! Hol van a csodálatos hellén örökség? Hol van első negyven évetek irodalmi szembesítése a valósággal? **(Váry:** *felé nyújtja tenyerén Anankét)* Hol van a magyar Bulgakov, Trifonov, Sztrugackij, Kron, Gelman, akiknek fáj – érted, doktor – fáj a megvalósulás esendősége, s ezt a fájdalmat írják meg a mindentudás parvenüsége helyett, mindenfajta nyugati polihisztorkodás nélkül. Az idő csak azok számára zökkent ki, akik hiába küzdenek. Ez a „hiába" szükségessé teszi a leninizmus további történelmi rekonstrukcióját. Akkor nem fogják vezetőitek azt a perspektívátlanságot mint perspektívát közölni veletek, hogy a jövőben a közepesen fejlett országokhoz való tartozást sem tudják biztosítani.

Váry: *(döbbent indulattal)* Te voltaképp Edét sajnálod, engem nem. Egyetértesz vele, velem nem! Szárazmalom ez, s én vagyok

a ló, amely körbejár, de másé a liszt! Már csak az hiányzik, hogy kijelentsd: a ló zabon él, nem liszten!

Jurij: *(újratömi a pipáját)* Hát, lónak elég nagy ló vagy, az igaz. Bár nem tudom, nem sértés-e ez a lovak számára. A ló, barátocskám, okos állat. Szerintem a te helyedben rég rájött volna, amire te még mindig nem jöttél rá.

Váry: Hogy miért véded Sámánt?

Jurij: Hogy miért védjük Sámánt.

Váry: Nem tudom, nem tudom és nem tudom! Ló vagyok. Szamár vagyok, ingerült vagyok! Tehát miért véded?

Jurij: Mert támadod.
Várynak leesik az álla, nem jut szóhoz. Jurij nyugodtan pipázva folytatja.
Nézd, fiam! A személyi kultusztól elhatároltuk magunkat, lezártuk, bíráltuk, feltártuk és vádlón mutattunk rá. Türelmetlenek voltunk, mint most ti, alig vártuk, „hogy mossuk kezeinket", s újat kezdjünk. Mégsem hittek nekünk. A világ mélyített sebeinken.

Váry: *(óvatosan)* És ha jól értettelek, burkoltan azt javasolod: hagyjuk megenni vezéreinknek, amit főztek?

Jurij: *(szörcsögteti a pipáját)* Hamarosan szükség lesz azokra, akik a szocializmust nem tévesztik össze a buharinisták által kiadott jelszóval: „Gazdagodjatok!" És nem barokk-szocializmust építenek, mint ez itt. Ismered álláspontomat.

Váry: *(elmosolyodik)* Ismerem. „Nem elégséges a dolgokat megis-

merni, ámde szükségszerű a megismerteket végiggondolni, hogy az eredményt mi hozzuk létre, s ne mások állítsák elénk".
Jurij feláll és kitárja karját.

Jurij: Azt hiszem, mindent megbeszéltünk, doktor Váry.
Megölelik egymást búcsúzóul, s míg Jurij eltűnik az utcán, Váry a közönség felé fordul

Váry: Az elvi magatartás hasonlít az istenek magatartásához: megpróbálja az embert saját képére formálni. Rengeteg kérdés támadt bennem, szerettem volna tudni mindazt, ami Jurij számára nyilvánvaló volt, de tudtam, az sem véletlen, hogy magamra hagyott.
Míg Váry beszél, Bea és Zalán kilép a Kacagó Babából, átmennek a Sámán-házba, ahol Ede és Kata várják őket. Kata az utolsó simításokat végzi az uzsonnaasztalon, Ede újságot olvas, de közben lopva Katára pillant. A kopogásra összenéznek. Ede meg se moccan. Kata ajtót nyit.

Kata: Már vártuk önöket, fáradjanak beljebb!

Bea: Szeretném, ha megengednéd, hogy tegezzelek. *(kezet nyújt)* Szervusz, Kata!

Kata: *(kezet ad)* Szervusz, Bea!

Zalán: *(kezet csókol Katának)* Kezét csókolom! *(Edének nyújt kezet)* Talán követhetnénk a hölgyek példáját, Ede bátyám?

Ede: *(nem nyújt kezet, nem mozdul helyéről)* Foglaljanak helyet!
Bea és Zalán jelentőségteljesen összenéznek. Egymás mellé ülnek le. Kata kávét tölt nekik. Bea elegáns, hosszú elefántcsont szopókába illeszti cigarettáját, rágyújt. Zalán tüzet ad neki. A csendben lezajló

szertartás alatt Bea leplezetlen érdeklődéssel veszi szemügyre a kopott lakást.

Bea: Tehát így él Sámán Ede lánya.

Ede: *(mogorván)* Valami nem tetszik? Jól élünk. Legalábbis a mi szintünkhöz viszonyítva.
Kata is leül, s valósággal belebújik a kávéjába. A helyzetből nyilvánvaló, hogy az összecsapás Bea és Ede között fog lezajlani.

Bea: Nem akartam megbántani, főleg a saját szintjüket illetően. Arról igazán nem tehetek: ha én nézek, akkor látok is, kedves rokon.

Ede: *(felemeli a hangját)* Nem vagyunk rokonok!

Zalán: *(sima nyájassággal)* Csak képletesen. Mint magyarok, akik ugyanazon 7 törzs leszármazottai. Ennyi tagadhatatlan. S merő konzervativizmus cáfolni ezt a „nemzeti egyetértés" korában.

Ede: *(ismét nem veszi figyelembe Zalánt, Beához)* Várom a minisztert. Maga üzleti tárgyalást kért. Térjen rá minél gyorsabban!

Bea: *(megnyerően kétértelmű mosollyal, mintha bókot kapott volna)* Mennyire magamra ismerek, ez már-már megrendítő. Pontosan az ilyen tárgyalási stílust szeretem. Semmi akadálya, hogy a tárgyra térjek, ami egyébként is igen kellemes. Az öreg Babocsay báró 4 milliárdot kíván befektetni az ön üzemébe. Komoly és állandó vevőnek kínálkozik, miszter Sámán, ami nem megvetendő a mai gazdasági helyzetben.

Ede: *(még nem érti, de megfogja a gondolat)* Vasat Argentínának? Egycsatornás rendelésben?! Átgondolták ennek szállítási nehéz-

ségeit? Mi ebben az üzlet a bárónak? Látott miszter Babocsay magyar acélt?

Bea: *(aki közben megitta kávéját)* Isteni ez a kávé, Kata!

Kata: *(felkapja a kannát)* Tölthetek még?

Bea: Köszönöm.

Zalán: *(ő is nyújtja a csészéjét)* Csatlakozom az előttem szólóhoz. *Míg Kata ismét szervíroz, Bea elgondolkozva nézi, majd kicsit érdesebben Edéhez.*

Bea: Nézze, a bárót nem érdekli a termék minősége. A felajánlott pénz ellenében a lányát akarja.
Kata kezéből kicsúszik a kanna, s ripityára törik.

Kata: *(egész valójában feldúlva)* Elnézést kérek! Még sosem ejtettem el semmit... Mindjárt hozom a seprűt.

Zalán: *(gyorsan letérdel a cserepek mellé)* Ugyan, semmiség! Rögtön összeszedem.

Ede: *(bőszülten felugrik, s belerúg a cserepekbe)* Ki innen! Az én házamban akarják feleleveníteni az arisztokrácia „nemesvérmentési" ideológiáját?! Mit képzelnek, hol vannak? És kivel beszélnek?!

Bea: *(meg se moccan, csak udvarias kíváncsisággal figyeli Edét)* Csodálatos, hogy a magyar nyelvnek mindenre van megfelelő kifejezése! Azt nem tudom, hogy a báró nemesvérmentési akciót akar-e végrehajtani, de azt tudom: elég ide jönnie, s a megfelelő orvosi vizsgálatok ellenében kellő botrány mellett is érvényt szerezhet akaratának.

Kata: *(Edéhez)* Légy képes szembenézni az igazsággal! Ne viselkedj olyan színvonaltalanul, hogy csak színvonal alatt lehessen rá válaszolni!

Ede: *(ökleit a halántékához szorítja)* Mit tettél, Ágnes?!

Kata: Még mindig nem érted, hogy anya egyszerűen hitt neked? Nem lehet örökké csak ígérni, apa!

Zalán: *(tölt az asztalon elhelyezett konyakból, s Katának nyújtja)* Igya ki egyszerre! *(gyöngéden)* Hiszen alig áll a lábán... *(Edéhez is)* Nyugodjanak meg, kérem, itt a világon senki sem akar rosszat senkinek!

Bea: *(bólint)* Erről van szó, miszter Sámán! Vegyük úgy, tudj' az ég mi okból, ez a lány gyöngéje a bárónak, s nem találja megnyugtatónak a körülményeit. Azt szeretné, hogy néhány utazást tegyenek együtt, elérhetővé tegye Katának azokat a történelmi helyeket, melyek tanulmányozására sosem volt lehetősége. *(Katához)* Te kandidátus vagy, kedvesem, s ha jók az információim, sosem használtad az útleveledet?

Kata: *(a másik végletbe csapva hisztérikusan felnevet)* Nincs is útlevelem, Bea! Miből utazzon egy vidéki tanárnő?

Bea: *(Edéhez)* Különös, hogy az önök állama hangoztatja a szövetségi politikát az értelmiséggel, de maga a szövetséges eltűnik a süllyesztőben. Nos, uram, ez nem az én dolgom. Megismétlem: 4 milliárd befektetést kap a vállalata, ha engedi ezt a teremtést azzá válni, ami lenni szeretne.

Ede: *(végigsimít a homlokán)* Ennyi pénz egyetlen emberért?!

Zalán: *(Katához)* Természetesen nem akármelyik emberért. Csak önért, kedves Kata!

Ede: *(még egyszer felveszi a harcot)* Afelől semmi kétségük sincs, hogy a lányom... *(zavartan kijavítja magát)* hogy Kata esetleg mást akar?

Bea: *(összenéz Zalánnal)* Mást akarna? *(Katához)* Van kint egy festő, 56-ban jött ki, szinte gyerekfejjel, s egészen rendkívüli karriert csinált. Szülei az ötvenes évek magyar munkatáboraiban pusztultak el, pusztán azért, mert jónevű bankárcsalád. Ez az érdekes tehetség mindmáig független maradt. Ugye, tudod kire vár, Kata?

Ede: *(fáradtan)* Nem kell tovább erőlködniük!

Kata: *(döbbenten)* Apa!

Bea: *(Katához)* Ezzel a hozzáállással magad leszel magadnak végzete. Sőt, másoké is! Sámán Edének kell a pénz.

Ede: *(kurtán)* Kell. Hat milliárd.

Bea: *(azonnal elfogadja)* Rendben van, tekintse zsebpénznek. *(elővesz egy iratot, átnyújtja Katának)* Ez a meghívásod, kedvesem, valami abszolút tudományos ösztöndíjra, amihez nem értek. De ragaszkodtam hozzá, mert *(kis szünettel farkasszemet néz Edével)* az ön országának összes formáit szeretném betartani. Az átutalás megérkezik, amint Kata Bécsbe ér.

Zalán: Nem élünk vissza a türelmével, Ede bátyám! *(meghajol)* Viszontlátásra, Kata!

Bea: *(Édéhez)* Isten önnel, uram!
Bea már távozott, mikor Zalán visszafordul az ajtóból.

Zalán: Csak annyit még... *(abszolút üzletemberként)* A megfelelő termékminőség esetében megállapodásunk összege évről-évre nőhet. Erről mint a vállalkozás jövendő vezérigazgatója kezeskedem.
Zalán Bea után siet. Az utcán most Bea fordul vissza, és hosszan nézi a Sámán-házat.

Zalán: Valamit ottfelejtettél?

Bea: Megpróbáltam elképzelni, hogy ebben a házban élek, de nem ment. El tudnál képzelni olyannak, mint Kata?

Zalán: *(meggyőződéssel)* Hát ezt aztán soha!

Bea: *(nevetve)* Mert tudósnő?

Zalán: Mert tudósnő létére nincs semmije. Nemhogy vagyona, de személyisége sem. Kiszolgáltatott.

Bea: *(elgondolkozva)* Reszketett a kezében a kanna.

Zalán: És testében a lélek.

Bea: Áruld el, mivel lehet az embereket ilyen mértékben személyteleníteni?!

Zalán: *(kurtán)* Ezt ne akard, Bea! *(meglátja a közelgő tévéseket, rájuk mutat)* azt hiszem, inkább siessünk!

Bea: *(besiet a hotelbe, a hallon átmenőben Bodóhoz)* A szokásosat a szokott helyre!

Bodó: Parancsára, asszonyom!

Zalán: *(Bea után sietve)* És ne zavarjon elutazásig senki!

Bodó: Parancsodra, vezérem!
Rögtön utánuk berobog a hallba Delénke és Micu. A lány lázban ég, a fiú változatlan közönnyel rágja a rágógumit.

Delénke: *(Micuhoz)* Te ide állsz, szembe az ajtóval, s veszed a belépésétől kezdve! Most aztán a kezemben van! Ha az eddigiek adásba mentek, akkor innen minden adásba megy! *(Micunak magyaráz)* Amikor megkérdezem, hogy szerinte miért következett be a katasztrófa: közeltotál, egy rezdülését se engedd ki a képből! *Kint ajtócsapás, majd az utcán megjelenik a Miniszter bizalmi emberével, Kanalas Pityuval, akinek int, hogy maradjon a ház előtt, ő maga besiet Sámánékhoz.*

Delénke: *(izgul)* Figyelj, hallottam az autóját, egy perc, és itt lesz!

Bodó: *(vigyorog)* Balekok gyöngyei! Csak nem képzelitek, hogy ide jön először? A miniszter elvtárs *(az utca másik oldalára mutat)* ott van! S egy ideig ott is marad.
A szín a Kacagó Babában elsötétül, Sámánéknál kivilágosodik. A Miniszter és Ede már asztalnál ülnek. Vacsoráznak. Kata is az asztalnál ül, de csak mímeli az evést, esze máson jár. A két öregember csak egymással és az evéssel törődik.

Miniszter: *(áhítattal ken egy hatalmas szelet kenyeret)* Házi zsír! Milyen régen ettem ilyet! Rajtad kívül mindenki más kiröhögne, még a feleségem is. Ez nem divat ma, Dede! *(hatalmasat harap a kenyérben)* Rád vall, hogy nem felejtetted el! Tudod, mit eszik az unokám?

Ede: Aszpikos halsalátát, meg svédgombát. *(ő is zsíros kenyeret eszik)*

Miniszter: Aha. Szóval a te unokád is, mi? Tukmált már pizzával, meg hamburgerrel?

Ede: És téged hot doggal, tatár bifsztekkel?

Miniszter: Nahát, a tatár bifsztek, látod, az kihozott a sodromból! A háború idején kínból és végső szükségben ettünk nyershúst. Erre most, némi fűszerrel egy vagyonért tálalják! A tatár bifsztek számomra szimbólum, a csőd szimbóluma.

Ede: *(kagylósan a füléhez tartja a kezét)* Csődöt hallottam emlegetni?

Miniszter: Tudod, mit mondott ma reggel a feleségem? *(nőiesen vékony hangon idézi)* „Fiam, ha egy államban egy meggyes rétes tíz forintba kerül, az az állam előttem megbukott. Tégy valamit!" Érted, Dede?! Csak így, simán kiadja a parancsot: „tégy valamit".

Ede: És rájöttél, hogy nem tudsz tenni semmit.

Miniszter: Már előbb rájöttem, pontosan nyolc évvel ezelőtt, mikor rajtad nem tudtam segíteni. És evett a sárga irigység, hogy fogod magad, és leköszönsz. Öregem, ha én akarok elmenni, ahhoz nekem át kell szervezni három minisztériumot!

Ede: *(lassabban eszik)* Egészen másként látszanak a dolgok felfelé, mint lefelé.

Miniszter: *(gyorsan és sokat eszik, iszik)* Te nem vagy lefelé, ha-

nem középen. Bár maradtam volna én is ott! Az ember középen a legszabadabb.

Ede: Már megbocsáss, de a közép a fenthez képest lent van.

Miniszter: Gyalázatos álláspont. A közép mind a fenthez, mind a lenthez képest a legjobb helyen van. A többi fabatkát sem ér, a közép viszont értékes, mivel viszonyított. Ide törekszenek lentről, ide menekülnek fentről. *(mókásan)* „Középút, aranyút, közepén a csodakút". Mesélj a csodakútról, Dede!

Ede: Miféle csodakútról?

Miniszter: Amelyben a béka lakik.

Ede: Miféle béka?

Miniszter: Amit, ha falhoz csapnak, királyfi lesz! *(lecsapja a szalvétáját)* Neked bevallom, öregem. Ahányszor engem falhoz csaptak, annyiszor fordult meg a mese, és varangy lettem, tóparton brekegtem... *(teli torokból)* Brekeke, brekeke!

Ede: *(megrendülten figyeli)* Kimerültél.

Miniszter: *(éllel)* Nem lóbáztam nyolc évig a lábamat, ez biztos! Fáradt vagyok.

Ede: *(Katához)* Add ide a Napóleont, valami erősebb kell nekünk!

Kata: *(nem mozdul)* Jobb volna, ha nem innátok magatokra se fönt, se középen!

Miniszter: *(dacosan)* Fáradt vagyok. Brekeke.

Ede: *(maga megy a konyakért, tölt)* Igyál, öreg béka!

Kata: Nem isznak sem Keleten, sem Nyugaton tizedannyit! Csak nálunk vedelnek! Ez a ti csodakutatok: a részeg ország, melyben senki sem tudja, mit miért csinál.
Kata indulatosan fel akar ugrani, de megtántorodik és visszarogy a székébe. A két öregember őszintén tanácstalan.

Ede: Rosszul vagy, Kata?

Miniszter: Persze, hogy rosszul van, mit kérdezgeted? Na, most majd ő fog inni egy kis konyakot!
Pofozgatják Kata arcát, próbálnak konyakot itatni vele. Az utcán közben feltűnik Gyula és Jurij. Kanalas Pityu megállítja őket.

Pityu: Állj! Igazolványokat kérek!

Gyula: *(tajtékzik)* Ki az isten maga, és miért igazoltat az apám háza előtt?!

Jurij: *(átnyújtja igazolványát)* Pozsalujszta!

Pityu: *(vigyázzba vágja magát)* Bolsoje szpaszibo, tovaris Kobjakov! Prosu proscsenija! Ja dolzsen szgyelaty.

Jurij: Pokoj, szoldat! Gyelaty nyicsevo! Szhod!

Pityu: Ponyimaju! *(örömmel távozik)*

Jurij: *(Gyulába karol)* Nem kell mindent mellre szívni! Látod, csak játék az egész.

Gyula: *(miközben bemennek)* Igen? És kinek a játéka ki ellen?
Sámán Ede feltépi az ajtót, szinte berántja őket.

Ede: Kata rosszul lett! Azt hiszem, mentőt kellene hívni!

Kata: Hánynom kell...

Jurij: *(figyeli Kata pulzusát)* Mit evett?

Ede: *(hajába túr)* Ha én azt tudnám! Mi zsíros kenyeret ettünk, ő meg azt piszkálta, ami a tányérján van.

Miniszter: *(hevesen)* Abszolút nem evett. Csak ült, és egyre sápadtabb lett. Gondoltam is, hogy nem kellene brekegni.

Gyula: *(nem hisz a fülének)* Brekegni? Talán makogni!

Miniszter: *(felfortyan)* Én nem szoktam makogni, öcsi! Válogasd meg a szavaidat, ha velem beszélsz!
Jurij közben apró üvegcsét tart Kata orra alá, akinek arcába visszatér az élet, de görcsösen belekapaszkodva Gyula kezébe zokogni kezd.

Jurij: *(Kata fejét simogatva Edéhez)* Totális idegroham.

Miniszter: *(méltatlankodva)* Még hogy idegroham?! Közönséges hisztéria az egész!

Jurij: Nem hisztéria, hanem sokk. *(Kata orra alá tartja az üveget)* Még egy szippantás jó mélyen, aztán le kellene pihenni.

Kata: *(engedelmesen)* Igen, megyek...

Gyula: Sehová se mégy! Nincs neked semmi bajod, csak az, hogy

torkig vagy. De én mondok egy hírt, amitől rögtön meggyógyulsz. *(a Miniszterhez és Edéhez)* Új bánya és új gyár létesítéséről döntöttek a hegyeinkben talált új érclelet alapján. Én leszek a vállalkozás igazgatója.

Kata: *(felélénkül)* Igaz ez, öcsök? Vagy csak reményt akarsz nyújtani?

Gyula: Ilyesmivel nem tréfál az ember, Mimóza! Az érdem nagy része Váryé, aki leletei egy részét elküldte a kurszki KMA központjába, s még ott is felfigyeltek rá. Tudod mit jelent ez, Kata? A Kurszki Medence ércvagyona 40 milliárd tonna. De a miénk Radont tartalmaz! *(ujjongva)* Jurijjal egész szakértőgárda érkezett! Tudományos szakemberek: olyanok, amilyenek nálunk nincsenek. Mert nálunk csak technika van, tudomány nélkül! De a Radon új várost jelent, és új embereket.

Ede: Gratulálok, fiam! Most már értem, mihez kellek én. Ismét ideiglenesség, ismét átmenet, míg az új munkálatok megindulnak. *(Miniszterhez)* Megmondhattad volna nyugodtan!

Miniszter: *(féktelen dühvel)* Tudtam róla, azt hiszed?! Büdös itt nekem valami. Hogy merte Váry megkerülni a magyar főhatósági szerveket! *(ordít)* Megmondom én neked, Jurij: ahhoz a ruszkiknak semmi közük, mi van a hegyeink gyomrában! *(letépi magáról a zakót)* Az ember halálra dolgozza magát, és ez az eredmény! Új város a semmiből, máris kinevezett igazgatóval! *(letépi a nyakkendőjét)* Hát ez nálunk, nálunk nem szokás! Értve vagyok?!

Jurij: *(pipája mellől)* De még mennyire! Különösen a ruszki érthető. Ellenséges, és pimasz szavacska, ellenségeink használták.

Kata: *(Jurijhoz)* Nem titeket alacsonyít le, Jurij, hanem azt, aki

feleleveníti! Aki elfeledkezik arról, hogy állandó túlfogyasztásban vagyunk például a szovjet földgázfogyasztásban. És hogy az a szegény, akinek adósságai vannak. És az az aljas, aki ezt utódaival akarja megfizettetni!

Miniszter: *(ránt egyet a nadrágszíján, de aztán mégsem veti le, Katának mondja)* Ezért még számolunk! Mi ez itt, Ede? A fiad föléd kerekedik, a lányod ellenem fordul? Ez aztán a kiszámított létezéstechnika! Üsd, vágd az öreget, helyet nekünk, helyet! Mi meg elmehetünk a jó fenébe, mi? Az ösvénytaposásra jók voltunk, tovább nem?

Gyula: Nekem is van egy kérdésem. *(ujját fenyegetően a Miniszter mellének szegezi)* Fogom-e látni a felépített szocializmust? Nincs válasz. Akkor viszont van egy közlésem: a szocializmus nem egy korosztály magánvállalkozása! Ezt ideje lenne felfognotok!

Miniszter: *(fujtatva megragadja Gyula két vállát, s rázza, mint a rongyot)* Túllépted az ingerküszöbömet, kisapám! Engem nem lehet leszarni, kisapám!

Gyula: *(szabadulni próbál)* Letoporzékoltátok az országot, és eladtátok Nyugatnak. De én visszaveszem! Visszavásárolom, ha addig élek is!

Kata: *(Jurijhoz)* Válaszd szét őket!
Jurij nyugodtan pipázik az egyik fotelben, és nem mozdul. Ede viszont figyel Katára, s szétlökdösi a marakodókat.

Ede: Elég, elég! *(Miniszterhez)* Vén szamár! *(Gyulához)* Ne kakaskodj, nincs itt a hajnal! Üljetek le! *(mivel senki sem hallgat rá, megemeli hangját)* Üljetek már le, és beszéljünk nyugodtan, logikusan, emberien!

Gyula: *(Miniszterre mutatva leül)* Ettől vársz logikát?

Miniszter: *(Gyulára mutatva leül)* Ettől vársz emberséget?

Ede: Nyugalmat, nyugalmat várok mindkettőtöktől! *(ő is leül)* Idefigyeljetek! Én vállalom a nekem írt szerepet. Kellek, amire kellek, vagy menjek, amikor menjek: vállalom. S ha 'kéne újra, kéne mindig, mindig újra kezdeném' ... *(Jurijhoz)* Valahol elvétettük a lépést veletek szemben. *(Miniszterhez)* Meg kellene köszönnöd a fiamnak, hogy eszedre térített.

Miniszter: Azt lesheted! Nem érted: ha nekünk fuccs, akkor ez puccs!?

Jurij: *(rázza a nevetés)* Ez aztán a magvas definíció! *(Miniszterhez)* Észre sem veszed, hogy alapjaiban igazolod, amit a szemedre vetettek. A szocializmus nem saját tulajdonotok!

Miniszter: És a rendszerért mindig feláldozzátok a Kormányt!!

Ede: Ez nem kérdés. Engem az érdekel, mennyi lesz ennek az új ipari szindikátusnak a költségvetése?

Miniszter: Már csak az hiányzik, hogy tárgyalj velük!

Gyula: *(Edéhez)* Apám, intsd le házi istenedet, mert nem állok jót magamért! A befektetés egyébként 35 milliárd. Kezdetnek.

Ede: *(füttyent)* Rubel, vagy forint?

Gyula: Rubel.

Ede: *(tisztelettel feláll, és fejet hajt)* Az már pénz, igen. Nekem a

minisztérium ad 4 milliárdot, s egy argentin vállalkozó 6 milliárdot. De az utóbbiért el kellett adnom a lányomat is. *(kezet nyújt Gyulának)* Nyertél, fiam. Veled kezdődik a magyarok késői aranykora.

Gyula: *(bökkenten)* Kit adtál te el? *(Katához)* Eszénél van az öregünk, vagy a maradékot is elvette tőle *(a Miniszterre bök)* Hókuszpókusz Elvtárs?

Miniszter: *(felugrik)* Most aztán előállítatlak, nyomorult! *(feltépi az ajtót)* Kanalas, hozzám!
Kint senki nem mozdul.

Jurij: Elküldtem Sztyopát. Úgy gondoltam, külföldön használj testőrt, ne itthon. A katona kezdte magát nem jól érezni az olvasztárok rávetett pillantásától.

Miniszter: *(becsukja az ajtót, lassan kezdi magát rendbehozni)* Ezek az olvasztárok nem is olyan régen elevenen megsütötték az államtitkáromat. Baleset volt, persze, véletlen. Tisztázhatatlan. Mint Gallyazó halála is. Itthon sem érzem magam biztonságban, Jurij.

Jurij: *(pipája szelelésével bajlódva)* Akkor le kell mondani, és nem erőltetni, ami nem megy. Vannak megengedhetetlen eszközök. *(Katához fordulva)* Veled kapcsolatban történetesen mindent tudok. *(elővesz egy papírt)* Ez akadémiánk megbízólevele, név nincs rajta, de nekem jogom van azét ráírni, akit kiválasztok.

Kata: Ha az én nevem kerül rá, apa elveszít 6 milliárdot.

Jurij: Ő is tudja, hogy így nem szabad megszereznie. Szeretném, Kata, ha megtisztelnél bennünket a mellettünk döntéssel!

Kata arca felragyog, átalakulása szinte metamorfózis. Egy boldogtalan, terheit vonszoló ember sugárzani kezd a boldogságtól.

Ede: Tudod te, hány embernek adhatnék kenyeret 6 milliárdból?

Jurij: Tudod te, hogy aki egy embert elad, az képes bármennyit eladni?!

Miniszter: Tehát dögöljünk meg elvszerűen, de meztelenül.

Gyula: Boldogok a lelki szegények, mert övék a gebin országa.

Kata: *(torkaszakadtából)* Nem vagyok áru! *(mindnyájan megmerevednek, s feléje fordulnak)* Emberek vagytok ti még egyáltalán? Adásvétel a jövő érdekében! Alku a jelen érdekében! Piac! Teljesítmény! És a csoda, ami a kezetekbe adatott, a történelem sírjából feltámadt ember? Meg sem kérditek, mit akar? *(Miniszterhez lép)* Nektek nem megtiszteltetés a mellettetek döntés. Ezt hivatalosan bejelentettétek. A ti korosztályotok teremtette meg a fasisztoid szellemű ifjúsági törvényt, mellyel a kábítószeres, közönyös, vagy éppen minden eszmével szemben gyűlölettel teli kamaszok kezébe adja a hatalmat többdiplomás emberek fölött. Jobbat nem is lehetne kitalálni az értelem megcsúfolás érdekében. Féltek tőlünk, tehát el akartok veszejteni. *(Jurijhoz lép)* Köszönöm, Jurij, hogy egyszer életemben embernek érezhetem magam. Köszönöm visszaadott hitemet abban, hogy vannak szocialista eszközök, van szocialista megoldás. *(Edéhez lép)* Soha többé nem jövök vissza ebbe az országba. *(ismét Jurijhoz fordul)* Hálával elfogadom a megtiszteltetést.
Jurij azonnal kitölti az okmányt, s átadja Katának.

Jurij: *(komolyan)* Együtt utazunk, és együtt fogunk dolgozni.

Kata: Megszülettem.
Kata sarkon fordul és távozik.

Gyula: *(Edéhez)* Azt hiszem, apám, te nem vagy normális. Nincs többé lányod, és mosolyogsz.

Ede: Mitől történelmi pillanat a jubileum, ha nem a történtek tisztábban látásától? Még akkor is, fiam, ha számomra megkezdődött a visszaszámlálás. Hány évig kell még bírnom? Mondjuk... 5.

Miniszter: 4!

Ede: 3!

Miniszter: 2!

Ede: 1!

Miniszter: Zéró. És minden nap mehetnék pecázni, sakkozni, biliárdozni, semmi sorskérdés, semmi valóranemválás, semmi vád, és semmi teher! *(Edéhez)* Lehet, hogy *(Jurij felé bök)* NEKI igaza van, és *(önmagát gúnyolva énekelni kezd)* „Most kéne abbahagyni?" *(átfogja Ede vállát)* Együtt! Egy, két, hár!

Ede: és **Miniszter:** *(együtt énekelnek)* „Most kéne abbahagyni, most kéne megmutatni..."

Gyula: Ez nem lehet igaz! *(Jurijhoz)* Itt recseg előtted idegbeteg politikai közéletünk. Táncol az ördög, mikor ütni készül, és jólbélelt hasával nevet!

Miniszter: *(dobogva táncol Edével)* Balra, balra, balra! Örülj, öcsi,

hogy egy fáraóval kevesebb van! Azt vágtátok a fejünkhöz: 13 fáraóé az ország. Nos, én lemondok!

Ede: *(táncol a Miniszterrel)* Azt állítjátok, hogy itt már csak vádlottak, tanúk és bírák élnek! Hogy a szovjettől divergálunk, és Nyugathoz konvergálunk. *(Miniszterhez)* Ennek kiigazításához kell nekünk: 5!

Miniszter: 4!

Ede: 3!

Miniszter: 2!

Ede: 1!

Miniszter: Zéró.

Ede: Várj! Az unokám magnója kell nekünk!
Gyorsan válogat a tekercsek között, majd kiválaszt egyet, bekapcsolja. Aktaionnak hívom a fiút, van benne valami a nagy vadászból, akit saját kutyái téptek szét.

Jurij: Számomra az európai mindig azt az emberfajtát jelentette, aki fellázad az istenek ellen.
Felcsendül Zorba dala. Ede és a Miniszter felvetett fejjel járják a szirtakit.

Jurij: A mi terheink elviseléséhez dinoszauruszokká kellett válnunk, úgy is fogunk kihalni, mint a dinoszauruszok: örök rejtélyként az utókor számára.
Ede és a Miniszter egyre gyorsabban járják a táncot az egyre erősödő zenére.

Jurij: *(Gyulához)* Vigyázz, fiatalember, aki kimondja a rettenetet, ma már nem oldja föl. A tudás naggyá tesz, de nem boldogít. Ahogy az ő visszaszámlálásuk elérkezett, úgy fog elérkezni a tiétek is egy napon.

Ede: *(a tánc ritmusára)* Akkor is mutass be áldozatot, ha istenek nincsenek!

Miniszter: *(ugyanúgy)* Ha békét akarsz, készülj a háborúra!

Jurij: A háborúból származott béke 40 éve: fordított sorrendben született világ. 14 600 éjszakán áttörő napfény. *(a táncolók felé mutat, de magát is beleinti)* Olykor mi voltunk a fény lovagjai. Apolló napszekerének bakján ülve saját iramunkhoz hajszoltuk a Napot.

Ede: De nem tudtuk megoldani a Prometheus-rejtélyt: mitől lobog örök tűz az emberekben?

Miniszter: Találkoztunk ugyanannak a problémának végtelen számú előfordulásával.

Gyula: *(kikapcsolja a magnót, a hirtelen csendben mindhárman őt figyelik)* Ugyanannak a problémának végtelen számú előfordulása? Ugyanannak? Végtelen? De hisz ez lehetetlen!

Ede: *(nevet)* Javasolom továbbá a lehetetlent elpusztítani.

Miniszter: *(remekül szórakozik)* Ugyanazon probléma végtelen számú előfordulását a tudósok „örök visszatérés"-nek nevezik, -zik.

Jurij: Nem jogról, igazságról, nyomorról vagy gazdagságról van szó, most már nem erről. Ezek részletek.

Gyula: Részletek! *(Edéhez)* Talán pontosan tudtad, hogy a hegyeinkben Radont találtak? A Földön található legnehezebb, legritkább, legdrágább anyagot?

Ede: Kértem emanométeres vizsgálatokat, de nem kaptam pénzt.

Miniszter: Mert nemcsak pénzről van szó, hanem szakembereink sincsenek.

Gyula: Váry mintegy mellékesen, leletásás közben felfigyelt az emanálódásra. S kiderült, nincs széles e hazában kihez fordulnia! A szovjet kutatók elvégezték a szilárd test vizsgálatokat. Adnak pénzt és szakembereket. *(Jurijhoz)* Ha ez neked részletkérdés, akkor téged sem ismerlek! Nem ismerem ki magam köztetek! Dinoszauruszok vagy fény lovagjai, nekem mindegy. A Radon-várost akarom. Fizikusok által megtermékenyített mézes éveket akarok az ipari munkásoknak és bányászoknak. Ezek részletek?

Jurij:, Ede:, Miniszter: *(egyszerre)* Részletek.

Gyula: *(hirtelen lehiggad)* Nos, engem csak ezek a részletek érdekelnek. Egyetértéseteket pedig nem értem. Tulajdonképpen miben értetek ti egyet?
A három öreg összenéz, és nevetni kezdenek.

Jurij: Az egészben. Abban, hogy az elmúlt 40 évben az ember a történelem tárgyából cselekvő, értő, alkotó alanyává változott.
A Miniszter közben újra elindítja a magnót, s mind Ede, mind Jurij felé kitárja a karját, akik csatlakoznak hozzá jobbról-balról, s hárman járják a szirtakit.

Ede: A folyamat megállíthatatlan! Radon-várost akarsz? Meglesz!

Miniszter: Neked kell megcsinálnod, Gyula, és ezután csak pecázom és brekegek.
A táncolókra rásötétül a szín, és megvilágosodik az utca, a Kacagó Baba hallja és Váry kuckója.
Az utcán űzötten megjelenik Berzik fia, Andris, 17 éves kamasz, hirtelenül nagyra nőtt, vékonydongájú, vékonyan öltözött. Riadtan lihegve torpan meg a Sámán-ház és a Kacagó Baba között. Nyomában rendőrfüttyök, előbb távolabb, majd közelebb. Andris beugrik a Kacagó Babába, egyenesen az ott várakozó kamera elé. Megtorpan. Delénke halkan pattint ujjaival, Micu dolgozni kezd a kamerával.

Delénke: Ki vagy te, kisfiú? Csak nem miattad van ez a hajtóvadászat?
Andris nem válaszol, hanem az ajtót kicsit nyitva hagyva kifelé figyel. Az utcán két rendőr tűnik föl.

I. rendőr: Erre nincs.

II. rendőr: Beugorhatott akárhová.

I. rendőr: Ez csak oda, ahol megbújhat. Tovább!
Rendőrök jobbra, balra el.

Delénke: *(Andrishoz)* Megkukultál? Mit csináltál, te kis szerencsétlen?

Andris: *(mutáló kamaszosan)* Szerencsétlen maga! Csak filmezzék ezt a sok szemetet, amíg a nyakukra nem hurkolódik a celluloid.
Az utcán megjelenő Berzik János, s a mögötte loholó Esztergár meghallják András hangját, s berontanak a Kacagó babába.

Berzik: Andris!

Andris: *(gúnyosan)* Szóval, utolértetek. Milyen kicsinyek vagytok most, futástól lihegve, mint két kifulladt sportoló. Sehogysem juttok be a célegyenesbe, igaz? Vannak, akik jobban bírják. *(körbemutat)* Amint itt látható.

Esztergár: *(hozzáugrik, pofozni kezdi)* Te gyilkos, te hálátlan, te zsoldos pribék!

Berzik: *(közéjük ugrik, kiszabadítja a fiút)* Ehhez nincs joga. A fiam felelni fog tetteiért, de törvény előtt.

Andris: *(nem szedi rendbe magát, fulladozva nevet)* A két koloszszus! Milyen óriások voltatok a szememben. Most ilyen kicsik vagytok! *(1 centit mutat ujjaival, majd saját kezére üt)* Nem, ennyi sem vagytok. Életképességetek halott. Holtakkal nem vitázom. *(szembe fordul a kamerával)* Én vagyok a Bronztalanító. Nem öltem. Szembesítettem.

Delénke: *(a mikrofonba)* A Bronztalanító nyilatkozata: nem öl, hanem szembesít. Mit mivel, kit kivel?

András: *(mikrofonba)* Hát apámat *(rámutat)* a párttitkárral *(rá mutat)*. A szöveget, amivel etetnek minket, ezzel a korántsem enyém *(körbemutat)* gyakorlattal. Esztergár elvtárs is megkapta a három majmot, az egyetlen létező valóságot: Ne láss! Ne hallj! Ne szólj! Ezen buktam le, mert egy ilyennek három lelke van: az egyik édesen szendereg, ha a gmk-ról van szó, a másik kéjesen hentereg az általa megszerezhető élvezetekben, mint a disznó a sárban. De a harmadik lelke éberen vigyáz, hogy legyen egy csomó olyan szerencsétlen, mint apám, akinek léte tőle függ! Ez a függés, ez a szent, szent, szent hierarchia az ő létformájuk igazolása.

Esztergár: *(Berzikhez)* Mekkora gyűlöletet oltottál belé!

Berzik: *(szomorúan)* Nem oltottam én belé semmifajta gyűlöletet...

András: Ne magyarázz meg neki semmit, apa! Én büszke vagyok rád, s nekem megéri az a néhány év javítóintézet, hogy láttam összemenni Gallyazó Csillát, meg a többi felfújt hólyagot. Nekik tengernél nyaralás minden nyáron, nekem nyáron is munka fillérekért. Nekik új ruha minden héten, nekem három évre egy farmer. *(apjához)* Nem baj, hogy a dzsekimbe belefúj a szél. Nem baj, hogy nem vittél soha sehová nyaralni. Nem volt neked miből, apa! Nem baj, hogy kiröhögtek: én megfizettem. Egyik vezér sem bírt szembenézni a három majommal. *(Esztergárhoz)* No, füttyentsen a fogdmegeinek, és gyerünk! Viduljon az éber lelke!

Esztergár: *(Berzikhez)* Vidd innen a fiút, és tűnjetek el. *(elfordul)* Nem indítunk eljárást.

Berzik: *(halkan)* Köszönöm. *(Andrishoz)* Gyere, fiam!

Andris: *(elugrik előle, és megragadja a mikrofont)* Én vagyok a Bronztalanító. *(a kamera előtt a mellét döngeti)* Eljárást akarok magam ellen. *(feltépi az ajtót, ordít)* Rendőrök, ide! Én, Berzik András, itt vagyok.
A hallban állókép. Delénke kezében moccanatlan a mikrofon, Micu rágógumit rágva áll a kamerával. Esztergár hátat fordít az ajtónak, csak Berzik nézi végig, amit megjelenik a két rendőr, s közrefogva a fiút, kattan a bilincs.

I. rendőr: Éppen idejében!

II. rendőr: Megdolgoztatott minket a kis strici!

I. rendőr: *(kivezeti az utcára a fiút)* Te marha kölyök, azt se tudod jó dolgodban, mit csinálsz!

Andris: *(visszafordul, teli torokból)* Visszajövök! Ne félj, apa!
Amint Andrist elvezetik, a színpad egészét fény önti el. Ünneplőbe öltözött emberek árasztják el az utcát, sietnek a Kacagó Babába, melynek halljában zsúfolódnak össze. A portáspultot néhány pillanat alatt emelvénnyé magasítják. A Sámán-házból elindul Ede, a Miniszter, Jurij, Gyula, Kata. Csilla és Csaba integetnek nekik a gimnazisták közül. A Kacagó Baba hátterében diszkrét szemlélődőként megjelenik Kincses Péter, Zalán, Bea, Bodó Sanyi. Az olvasztárok munkaruhában jönnek, homlokukra tolt szemüveggel, azbesztköténnyel. Lassan körülfogják Berziket, aki mindegyikkel kezet fog, egyre kijjebb sodródik az ünneplő tömegből, s lassan elballag az utcán. Eközben Esztergár az emelvény mikrofonjához siet.

Esztergár: Mikrofonpróba! Kedves egybegyűltek, zenés mikrofonpróba!
Int Bodó Sanyinak, aki szolgálatkészen diszkrét zenét kapcsol a mikrofonra, míg Sámán Ede, Jurij, a Miniszter és Esztergár az emelvény felé tartva Delénke és Micu kamerája elé kényszerülnek.

Delénke: *(mialatt hallatszik a „Már termelnek újra a gyárak" c. dal)* Megkezdjük adásunkat hazánk nagy munkásvárosának felszabadulási emléküléséről, ahol 40 évvel ezelőtt hősi ellenállóként harcolt Sámán Ede, akit a hálás utódok díszpolgárukká avatnak.
Sámán Ede elmegy a kamera előtt, s elfoglalja helyét az emelvényen.

Delénke: A kitüntető címet az egykori harcostárs, közéletünk kimagasló államférfija adja át.
Miniszter elmegy a kamera előtt, s elfoglalja helyét az emelvényen.

Delénke: Az ünnepi megemlékezést az ellenállók egykori szovjet kapcsolata, Kurszk város díszpolgára teszi felejthetetlenné, aki a felszabadulás 40. évfordulójának alkalmából a városunkban nyíló új kutatóintézet alapkövét rakja le.
Jurij elmegy a kamera előtt, s elfoglalja helyét az emelvényen.

Delénke: Bevezetőt mond a megye párttitkára, aki e funkciót csak a mai napig tölti be, mivel holnaptól külföldre távozik tőlünk, tehát holnaptól: mínusz egy párttitkár, plusz egy diplomata.
Esztergár elmegy a kamera előtt, s rögtön a mikrofonhoz lép.

Esztergár: Tisztelt ünneplő közönség! Mielőtt örömteli megemlékezésünknek átadnánk magunkat, tegyünk eleget fájdalmas kötelezettségeinknek, s mindazok emlékére, akiknek itt kellene lenniük, de nem lehetnek itt, adózzunk egy perc néma felállással!
Míg a színpadon mindenki lehajtott fejjel áll, Váry a közönség felé fordul.

Váry: Mindenki megdöbbent Esztergár ünnepi indításán, de a lehajtott fejekben pontosan az ment végbe, aminek végbe kellett mennie. Az elmúlt 40 év halottaira gondoltak, ki-ki a magáéra, az okokra, amely miatt meghaltak, önkezüktől vagy másokétól; vagy egyszerűen az élet utolsó parancsa szerint csendben magukra csukva az ajtót. Mondatok és szavak helyett arcok suhantak el előttük, s miután ezekről az arcokról az emelvényen állókra emelték szemeiket, szavak nélkül is megértették, hogy a bronzemberek búcsúznak, tőlük is, egymástól is, a történelemtől, melyet teremtettek, s most mások fogják tovább alkotni. Sámán Ede pillantásával Berzik Jánost kereste, de Berzik János már nem volt ott. Az irigyelt vezért vad rémület kerítette hatalmába, s megfeledkezve mindenről, félresodorva útjából Esztergárt belekiáltott a mikrofonba.

Ede: *(félresodorva útjából Esztergárt teli torokból, a mikrofon által felerősítve)* Hol van Berzik János?!
Néma csend.

Váry: Sámán Ede viszonthallotta a csöndet, mellyel nyolc éven át ő maga fegyverezte föl környezetét. Senki sem szólalt meg, csak a kérdés élt tovább, nőttön nőtt, s betöltött bennünket. Többet mondott minden színvonalas nyilatkozatnál, be nem teljesíthető ígéretnél. A tömeg csendes szeretettel nézte a fejeveszett öregembert. Végre láttak valakit, aki tudta: kit féltsen.
Váry kezébe fogja Anankét, és elmegy. Eközben

FÜGGÖNY

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Le vagyok győzve

– dramolett hat képben –

1995.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SZEREPLŐK:

DR. SIMÓ ISTVÁN
nyugdíjas jogász, 88 éves

JÓZSEF ATTILA
mint Simó emléke

DR. MICSKA SZANISZLÓ
orvos, 38 éves

VARGA ZSÓKA
ételkihordó, 55 éves

KAMILLA
a lánya, egyetemista, 24 éves

GASZTON MÓR
milliomos, 88 éves

KOLOS
az unokája, 27 éves

SZALKAI DÉNES
anarchista vezér, 55 éves

JOLLY JOKER, KARÓ, VAGÁNYOK, PUNKOK
valamennyien fiatalok

HELYSZÍN:
Budapest, 1995

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

I.

A Simó-ház belseje. Egyetlen hatalmas szoba, két ajtó, egy bejárati, egy a mellékhelyiségeké. Lekopott, sőt, lepusztult falak, málló bútorok a századelőről. Mindenütt könyvek sokasága, földön is. Egy hintaszék, ezen ringatja magát Simó István nyugdíjas jogász, akinek 88 éve ellenére értelme megtartott, szelleme töretlen. Ha felállni kényszerül, botra támaszkodik, de inkább botjával húzza magához a könyveket, ezért is vannak a földön. A szobához tartozik egy hatalmas, háromajtós szekrény, mely szinte teljesen kitölti a nézőtérrel szemközti falat, egy kerek asztal és egy rövid, támlás kanapé. Mivel Simó mindig a hintaszékben tartózkodik, látogatói a kanapéra ülnek. Kivéve Zsókát, aki sosem ül le, a háttérben, a szekrény és az asztal között mozog. Mindent a földön keres, onnan emeli föl az edényeket, majd a rezsót, amin melegíti az ételt. Varga Zsóka, az ételkihordó, éppen érkezik. Ötvenes évei közepén tartó vidám és közvetlen asszony, aki szereti végigvinni az akaratát. Ez a tulajdonsága köti össze Simóval, mindkét ember agresszív, anélkül, hogy erről tudomása lenne. Zsóka két alumínium edénnyel jön, melyek tartalmát az öregember fazekába és lábosába önti át.

Zsóka: Jó napot, Pista bácsi! Már megint könyv van a kezében? Nézze, milyen finomat hoztam ma! Lebbencs leves, rántott sajt.

Simó: *(vigyorog)* Maga, kedvesem, dícséri a nyers sárgarépát, meg a kozmált tarhonyát. A főtlen rizst pazarnak nevezte, s a sületlen sültet egészségesnek!

Zsóka: Mert meg kell enni. Sovány. Agyonolvassa magát. Tegnap óta is fogyott.

Simó: Attilát látta volna.

Zsóka: Szegény költő!

Simó: *(méregbe gurul)* Mit sajnálkozik? Sajnálattal nem megyünk semmire. Látott már megoldódni bármit is a sajnálattól? *(lesi a hatást)* Beadtam a kérelmet. Per lesz.

Zsóka: *(abbahagyja az étel melegítését meglepetésében)* Maga vagy nem akarja elismerni az igazságot, vagy ismer egy másikat.

Simó: *(morcosan)* Az az igazság, hogy minél inkább hull a hó, annál inkább havazik. Micimackó-szinten.

Zsóka: Igen, tudom, a nagy jogalkotónak melegítem a levest, akinek kezében az igazságtétel és igazságvétel együtt járt, mint az epe és a harag. Előbb vagy utóbb nagyon megüti a bokáját. Itt ül ebben az elhagyatott házban, távol a világtól, és a halottakkal foglalkozik. Én azt mondom, törődjön az élőkkel, és hagyja pihenni a holtakat.

Simó: Nem kellene halottnak lennie. Mikor együtt szenvedtünk Öcsödön, hiába én voltam Pista, mégis őt szólították annak. Engem meg Józsefnek. Tudatosan megzavarták. A Pista névhez semmi köze nem volt, tehát nem hallgatott rá. A Józsefhez volt köze, de nem engedték, hogy köze legyen. Ürügy kellett a verésre. Ez az igazság.
(Zsóka kis tányérkát hoz, etetni akarja Simót.)

Zsóka: Egy kanál Attiláért... *(Simó lenyeli)* Még egy kanál... *(Simó eltolja)* Az istenért, egyen már!

Simó: *(makacsul folytatja gondolatait)* Nem egyszerűen verték, hanem nagyon. Verték benne az akaratot, a büszkeséget. Azt, hogy nem érdekelték a disznók meg a libák. És visszaütött. Saját szememmel láttam. Beteg lovat akartak befogni, és verték azt is. Attila meg nekik.

Zsóka: Okos gyerek ilyet nem tesz. Nem csodálom, hogy kikapott. Bizonyos értelemben megérdemelte. Olyasmibe avatkozott, ami nem az ő dolga volt.

Simó: *(veszedelmes nyugalommal)* Megérdemelte a verést? Nem az ő dolga? Többé be ne tegye ide a lábát. Vigye a levesét, öntse vissza, egye meg! A rántott sajtot is. Maga egy Piroska. Farkast szimatol mindenkiben csak magát a farkast nem ismeri föl. Nem, ez túl szép. Maga Kunigunda! Mars ki, Kunigunda!
(Zsóka megfontoltan kezdi visszaönteni az ételt az ételhordóba. Minden mozdulatán látszik, hogy mélyen megbántódott.)

Zsóka: Legyen úgy, ahogy akarja. De ez volt az utolsó eset. Nincs rászorulva erre a kosztra. Ahhoz kellek, hogy beszélhessen hozzám. Ezért kérte, - ide jöjjek legutoljára. Hogy beszélhessen József Attiláról. De nem beszél, hanem vádol. Kibújik magából a kéretlen tanú.

Simó: (közberikkant) Kunigunda!

Zsóka: Majd megnézheti magát, ki hajlandó órákig itt ülni ingyen, hallgatni és hallgatni. Ha véleményt mondok, nem figyel, meg lefitymál. Vegyen egy geriátriai robotot, azt azért készítették, hogy a szeniliseket hallgassa. És egyetértsen. „Igen, Simó úr, úgy van Simó úr, igaza van Simó úr." (kész a pakolással, útra kész) Volt szerencsém, Simó úr!
(Zsóka beleütközik saját lányába, s egy disztingvált középkorú úrba. Kamilla nem olyan szép, mint az anyja, de ifjúságán átsugárzik

megfontoltsága. Öntudatos és magabiztos nő, akinek kísérője - doktor Micska – egyértelműen vonzásába került.)

Kamilla: Hová rohansz, mama? Úgy beszéltük meg, hogy elhozom a barátomat, s bemutatsz minket Simó úrnak.

Zsóka: (dacosan) Tárgytalan.

Simó: *(mulatva)* Kunigunda! Milyen szép a lánya! *(Kamillához)* Gyere ide, kisbogár. *(gyönyörködik)* Varga Kamilla. Sokat hallottam rólad. *(kezet nyújt az orvosnak)* Simó.

Micska: *(kézfogással)* Doktor Micska.

Kamilla: Szaniszló könyvet ír József Attiláról. Minden érdekli, ami vele kapcsolatos.
(Zsóka elfogadja az új helyzetet. Lepakol néhány könyvet a kanapéról.)

Zsóka: Ide üljetek.

Simó: Másutt nincs hely.
(Kamilla és Micska leülnek a kanapéra. Zsóka újra kipakolja az ételt, melegíti a rezsón. Háttérben mozog, mint aki otthon van.)

Micska: Örülök, hogy megismertem. Kamilla szerint nagyon sokat tud József Attiláról.

Simó: Öcsödön ismertük meg egymást, és barátok maradtunk. Kevesen tudták, hogy a költőnek volt egy bizalmasa, akivel együtt őrizte a disznókat. Nem leveleztünk. Tudatosan nem. De az ő biztatására kezdtem jogot tanulni. Nem írt rólam verset, de nekem mondta el: miért fáj. Nem azt, hogy nagyon fáj. Az költészet. A miért - maga az élet.

(Micska a térdén jegyzeteli a hallottakat. Simó a fejét csóválja.)

Simó: Nem akarom én, hogy miattam ne jelenjen meg a könyve. Tudja, fiam, túlerővel van dolga.

Micska: Bocsánat, nem értem.

Simó: Ismeri Bálám szamarát?
(Micska pillantásával kér segítséget Kamillától. A lány kisegíti.)

Kamilla: A Bibliából. Persze. Bálámnak útját állja egy angyal, de csak a szamara látja meg, és megáll.

Micska: És Bálám megveri a szamarat...

Simó: Háromszor állt meg a szamár, Bálám háromszor verte meg, mert ez az ember vak volt minden sugallatra, égi jelre. Az angyal megadta az állatnak a beszéd képességét, s a szamár megkérdezi gazdájától, ugyan miért veri, mikor az ő érdekében állt meg.

Micska: Úgy gondolja, néha célszerű megállni?

Kamilla: Ha találkozunk egy angyallal. Vagy egy nagyon erős emberrel.

Micska: Mint Pista bácsi. Szabad így szólítani?

Zsóka: *(jön az étellel)* 88 éves.

Micska: Hihetetlen! Szinte az egész század.

Simó: Attila sem lenne több kilencvennél. Élhetne még.

Zsóka: *(Simó kezébe adja a tányért)* Simó Pista nem teremtheti meg azt az egyensúlyt, amit József Attila vesztett el. Egye meg a levest.

Simó: *(ellenszenvvel nézi a tányért)* Lebbencs. Ő meg a Hiltonban zabál.

Kamilla: Kiről beszél, Pista bácsi?

Simó: A gyilkosról. Minden lépését ismerem. El tudta hitetni, hogy segítőkész és csalhatatlan. Csalhatatlansága annak hirdetéséből áll, hogy a világ berendezése jó. Ekkora loyalitást díjazni kell. Két pengőért juttattak neki telket, amit kétmillióért adott el.

Kamilla: A mama szerint Pista bácsi látta, ki lökte vonat alá a költőt.

Zsóka: Be is jelentette!

Micska: Ebből óriási botrány lesz.

Simó: Ebből per lesz.

Micska: Az csak provokációs per lehet, amit el fog veszíteni.

Simó: Ezért tanácsoltam - hagyjon ki a könyvéből. Van elég disszertáció, amit alapul vehet. Pszichoanalítikus visszaemlékezések. Levelezések és naplók. Dalok. Csodás dallamok. Nekem is megvan. „Mindenütt tanítható már, óvodától az egyetemig." Volt már Descartes angyala, meg Faust ördöge. De még nem csukták be utána az ajtót. Nem is fogják, míg nem válik világossá az a tudatos létrontás, aminek alávetették.

Micska: (szomorúan elrakja jegyzeteit) Ez a per óriási érdekeket veszélyeztet.

Kamilla: (Simóhoz) Pista bácsi nem tudja, mekkora veszélyben van.

Simó: Én? Talán ő!

Zsóka: Ez a rögeszméje. Tetemre hívni a gyilkost. Hogy képzeli? Meglátja magát és belehal?

Simó: Nem vihetjük magunkkal az utókor átkát. A mi korosztályunk egyetlen feladata: méltón meghalni. Nem akarok forogni a síromban.
(Váratlanul erősen és határozottan kopognak, Simó „nyitva" kiáltására belép Gaszton Kolos. A huszas éveinek végén járó fiatalember dinamikus, energikus és szemtelen. Az a fajta, akit hiába dobnak ki az ajtón, visszajön az ablakon. Ruhája elegáns, messze kirí a kopott környezetből, hangsúlyozva, hogy viselője nem idevaló. Láttára Simó száján kiszalad -)

Simó: Gaszton Mór!

Kolos: Nem, Simó úr, én Kolos vagyok, Gaszton Mór unokája. Elnézést kérek a zavarásért. Nagyapám megbízott, hogy mindenkit hívjak meg ma esti szoaréjára, akit ebben a házban találok. Amint látják, megbizatásom kellemes, könnyű teljesíteni.

Simó: *(elutasítóan)* Nagyapja meg én aligha estélyen fogunk találkozni.

Micska: *(nem tud kitérni a kézfogás elől)* Orvos vagyok. Véletlen, hogy itt vagyok...

Kolos: Tudom. Tőlünk nem messze laksz. Engedd meg, hogy tegezzelek.

Micska: *(zavarban)* Kérlek.
(Kolos Kamillához fordul, de a lány tüntetően lapozgat egy folyóiratban. A fiatalember egy ideig vár, aztán Zsókához fordul.)

Zsóka: Én csak az ételkihordó vagyok. Vargáné.

Kolos: *(lelkesen megrázza a felé nyújtott kezet)* Nagy szerencse, hogy itt találtam. Nagyapa döglődik az unalomtól. Ígérje meg, hogy mesél neki. Hisz amit ebben a szakmában lát -

Simó: *(közbevág)* - az a nyomor. Öregekről, betegekről, öngyilkosokról szólna az a mese. A végtelen szenvedésről, a „tartalék nyomorról", mely elől Gaszton Mór becstelenségbe menekült. Ez a képlet nem fér be a szoaréba. Hordd el magad!

Kolos: *(meg se rezdül)* Nekem nem kell bemutatni a nagyapámat. Gyakran idézi Anglia véleményét Indiáról: „A lepra semmi, a szegénység elviselhetetlen."
(Kamilla ingerülten ledobja a kezében tartott sajtóterméket, és szembefordul a vendéggel.)

Kamilla: Ha jól hallottam, egyszer már kidobtak. Ne provokáld ki a másodikat.

Kolos: *(nincs megsértve)* Hát jó. Elmegyek. De a meghívás marad. Jöjjenek el. *(Kamillához)* Te nem vagy prolilány. „... be vagy zárva a Hét Toronyba és már sohasem menekülsz." (kifelé tart) Viszontlátásra a szoarén!
(Kolos távozik. Hökkent csend marad utána, de nem sokáig. Zsóka a lányára támad.)

Zsóka: *(Kamillához)* Neked teljesen elment az eszed? Ennek a fiúnak a nagyapja az ingatlankirály. Multimilliomos. Te akarsz kikezdeni a Gasztonokkal?

Simó: Két pengőért vette, két millióért eladta. Róla beszéltem.

Micska: *(Kamillához)* Elmégy az estélyre?

Kamilla: Nem tudom. Botrány lóg a levegőben. Kezd érdekelni a Simó-Gaszton per.

Zsóka: Miket beszélsz, Kamilla?

Kamilla: Nincs kiegyezés. Nem vettétek észre, hogy ez a XX. század lényege? A sors mindig egy emberben bízik, s egy kézbe adja a megoldást.

Simó: *(Kamillához)* Rágalomra gyanakszol, kisbogár. Netán én vagyok a kilencvenötödik Tartuffe, aki kilencvennégy elődjén is túltesz a képmutatásban. Csak menj el az estélyre. Ismerd meg Szardanapalt. Svédasztalán mi szem-szájnak ingere, de senki sem éhes. Nem ezért vannak ott. Egymást figyelik. Mi az a következő biznisz, amiből nem szabad kimaradni. Ha Szardanapal jól betanítja őket, észrevesznek téged is. És mindent elkövetnek, hogy ne vedd észre a történelem közeledését.

Zsóka: Az én lányom minden társaságban megállja a helyét!

Simó: És van estélyi ruhája?

Zsóka: *(elengedi füle mellett a kérdést)* Sosem láttam tolakodónak vagy illetlennek!

Simó: Bár látta volna! Polgárnak nevelte, sugárzik belőle a polgári költészet, ahogy a Gaszton kölyök volt szíves azonnal észrevenni. Mikor idejöttek, még ez a fiatalember érdekelte *(rámutat Micskára)*, de azóta üzent a pénz, a gondatlanság, nagyvonalúság, félelem-nélküliség. Nem látja, hogy lelkében már kitárta a karját: „Jövök, Szardanapal!"

Micska: *(komolyan)* Azt hiszem, mindez nagyon távol van mindattól, amiért jöttünk. *(kifelé indul, zavarában nekimegy a földön heverő könyveknek)*

Zsóka: Várjon, kérem. A lányom is megy. Igaz?
(Kamilla vontatottan feláll, a szekrényhez lép, s hirtelen kitárja. A szekrény - egy felöltőt leszámítva - üres. A lány Simóra néz, aki remekül mulat.)

Simó: Szmoking nincs. Nem járok estélyre. Járni is alig tudok.

Kamilla: *(Micskához)* Te fogsz elkísérni.

Micska: *(felderülve)* Boldogan.
(Mindketten távoznak. Zsóka dühös és zavart.)

Zsóka: Mi ütött ebbe a lányba? Soha ilyet nem csinált! *(becsukja a szekrényt)* Ne haragudjon, kérem. *(kapkod)* Holnap hozom az ételt. Ide jövök legutoljára... és beszélgetünk.

Simó: *(kötözködve)* Ugyan miről?

Zsóka: *(naivan és tapasztaltan)* A szoaréról. Hiszen ezt akarja, nem igaz?

II.

A Varga-lakás. Panelszoba Kamilla holmijával.
A falakon rock-sztárok fotói, celluxszal ragasztva.
Csak a teniszütő lóg befúrt szögön, kiemelt helyen.
A lapos heverőre a lány gyakran ledobja magát. Többre nincs hely.
Négy ajtó uralkodik: egy az előszoba és bejárat;
egy a fürdőszoba-WC; egy a konyha; egy a kisszoba felé,
amely Zsókáé. Az első kettő balra és jobbra helyezkedik el.
A két nő egymást kerülgetve használja a mellékhelyiségeket.
Zsókának át kell menni Kamilla szobáján, bárhova tart.
Mindkét nő átöltözőben. Zsóka levetkőzésben,
Kamilla egy ideig szintén, de utána felöltözőben.
A lány felfokozott idegállapotban van, néha bekapcsolja a magnóját,
alapos hangerővel, de Zsóka rögtön berohan, és kikapcsolja.
A jelenet kezdetén Kamilla undorral szemléli a beépített szekrény
tartalmát. A színen egyedül van, de a kisszoba ajtaja nyitva,
innen hallatszik Zsóka hangja.

Zsóka: *(hangja kintről)* A legrosszabb döntés. Életed legrosszabb döntése. *(megjelenik a szobaajtóban féligöltözötten)* Én Simó urat akartam kizökkenteni! Szó sem volt Gasztonékról!

Kamilla: *(becsapja a szekrényajtót)* Nincs mit felvennem.

Zsóka: Csakhogy belátod.

Kamilla: Mit látok be? Hogy huszonnégy évesen nincs egy jó ruhám?
Zsóka: Tele van a beépített szekrény –

Kamilla: *(csípősen)* – a te fiatalkori gönceiddel. Hordtad tíz évig, álltak húsz évig, most pont megfelelnek arra, hogy elbűvöljem bennük Gaszton Kolost.

Zsóka: *(visszafordul a kisszobába)*

Kamilla: *(utána kiabál)* Ezt nem akarod meghallani, igaz? Ha nekem van igazam, akkor elvonulsz, színedet sem látni, – egyébként itt lógsz a nyakamon.

Zsóka: *(szobaajtóból)* Tehetek én arról, hogy innen nyílik minden mellékhelyiség? Talán engedélyt kell kérnem, ha szeretnék bemenni a fürdőszobába? *(közben bemegy a fürdőszobába, kicsit később lehúzza a WC-t)*
(Kamilla bekapcsolja a hordozható magnóját, ledobja magát a heverőre. De a zene vadsága felkorbácsolja, felugrik, s őrjöngő vonaglást visz véghez. Alulról-felülről rájuk kopognak – „Csendet" – „Ki-kap-csolni!" Zsóka kijön, kikapcsolja a magnót.)

Zsóka: *(gondterhelt)* Miért csinálod ezt? Én nem bántottalak!

Kamilla: *(gúnyosan)* Nem? Akkor miért nem cserélünk szobát? Hányszor kértelek, de meg se hallod. Nem tartok előadást sem a betonról, sem a falanszterről. Nem te találtad ki. De a kisszobát igen. Minden percben a nyakamon vagy. Fürdő, WC, konyha, garde-robe. Nem bírom. Nem látod, hogy nem bírom?

Zsóka: De igen, látom *(elfordul elrejteni gyengeségét)* A kisszoba emlék. Ott éltünk apáddal, mikor te még meg sem születtél. Megérthetnéd. *(bemegy a kisszobába, becsukja ajtaját)*

Kamilla: *(odarohan, az ajtónak beszél)* Nem értem meg!
(Kamilla dühödten kiveszi apja fényképét a fiókból, celluxot vesz elő,

s a fotót felragasztja a falra. Közben beszél hozzá, de úgy, hogy anyja nagyon is hallja.)

Kamilla: Föl veled a falra, apám! Emlék vagy. Minek csináltatok meg engem? Hogy elviseljem a csorba bögréket? Az elavult ruhákat? Hogy csak annyit lássak a világból, amennyit a TV bemutat? Nekem ennyi is elég, igaz? *(kisszoba felé)* Az az Aranypart, mikor átvágtatsz a szobán pisilni, s az a Napospart, mikor hagymát pirítasz, és még Elvis Presley hangjának is hagymaszaga van.

Zsóka: *(kijön fürdőköpenyben, közli döntését)* Ha nem tetszik, elmehetsz.
(Zsóka bemegy a fürdőszobába, megengedi a zuhanyt. Kamilla most ennek az ajtónak támad.)

Kamilla: Nem vagyok megfelelő terméke fennkölt nászotoknak? Nem sikerült a rabszolgatartás? Apa is ebbe halt bele!

Zsóka: *(kirohan egy szál törülközőben)* Fogd be a szád! Mit tudsz te apádról?!

Kamilla: Azt, hogy a becsületbe gebedt bele! *(most ő készül a fürdőszobába, ledobja a farmert és blúzt, alatta kecses fekete kombiné; a lány végignéz magán, felnevet)* Ez lesz az estélyi ruhám. Elmegyek, mama. Egy szál kombinéban. Nem érdekel, hogy egy nap hányszor vágsz neki az Alpeseknek, illetve az ételkihordásnak. Nem engedem, hogy zsarolj.

Zsóka: Legalább a diplomáig bírd ki! Gondold meg, mibe került, hogy taníttattalak!

Kamilla: Ez a zsarolás, ha nem tudnád. A lépten-nyomon elvárt hála, azért, hogy élek, vagyok, lélegzem, mint a te lányod, mert

én nem lehetek én, ahhoz nemcsak el kellene engedned, hanem ezt normálisnak kellene tartanod. Belőlem ne csináld azt, amit magadból szerettél volna. Nyisd ki a szemed, mi vagy te most a diplomáddal együtt? És ne hányd a szememre, hogy meghúzom magam nálad!

Zsóka: *(védekezve)* Itt minden a tiéd!

Kamilla: Semmi sem az enyém! Megfojtanak az emlékeid, amiket ide telepítesz. Az utolsó másfél évtizedre nem is emlékszel. Számodra ma is tízéves vagyok!

Zsóka: Olyan jó kislány voltál...

Kamilla: Ne lírázz! Hogy te mit nevezel jónak – köztudott. Ha valaki megfelel a te életfelfogásodnak, az áldottjó ember. De ha másképp merészel látni, ha nem a te szemeidet használja – kész. Halljam, mit tudsz felhozni ellenem? Halljam, miért remeg a gyomrod az idegességtől, ha azt mondom: saját életet akarok. Saját életet!
(Kamilla beront a fürdőszobába, ahol eddig zuhogott a víz. Elzárja, ahogy kijön, merő víz a kombinéja.)
Ha én hagytam volna nyitva, már állna a bál. Mert amit te teszel, az jó. És te azáltal vagy jó, hogy állandóan kész vagy helyrehozni az én rosszaságomat. A magadét észre sem veszed.
(Kamilla ledobja a kombinéját, bugyira és melltartóra veszi vissza a farmert.)

Kamilla: Csupa víz az estélyim. Miattad.

Zsóka: *(tapogatózva lánya szándékáról)* Simó úr keres egy házvezetőnőt. Ha úgy gondolod, hogy ez segítene neked, akkor odaköltözöm. Tiéd marad a lakás.

Kamilla: Már megint megoldottál valamit. Ezért csinálod ezt az ételkihordósdit, rég egy ilyen lehetőséget kerestél. Simó úr nem véletlen! Ismerlek, mama. És most is azt gondolod magadban, milyen jó vagy. Hogy másra van szükségem, eszedbe sem jut.
(Hosszan, de játékosan csengetnek.)

Zsóka: *(nem mozdul)* Csengetnek.

Kamilla: *(ő sem mozdul)* Megkönnyebbültél, igaz? Csengetnek, nem kell válaszolni!
(Zsóka elindul ajtót nyitni, de Kamilla megakadályozza és a kisszoba felé szorítja.)

Kamilla: Nem nyitsz ajtót. Ha csengetnek, akkor csengetnek. Úgyis ebben a szobában köt ki, akárki az. Te meg bevonulsz a tiédbe, és ottmaradsz. Nem költözöl Simó úrhoz. Úgyis azt sütöttétek ki, hogy én költözzek oda. Lakás, fizetés, jövő – egy füst alatt megoldva.

Zsóka: *(már a kisszobából)* Mi rossz van ebben?

Kamilla: *(becsapja a kisszoba ajtót)* Elmélkedj!
(A lány keresgél a kazetták között. Gyakorlottan a megfelelő fordulatszámnál kapcsolja be a magnót. Teljes erővel felhangzik a Kalákafeldolgozás zenéjével:
„Hittél a könnyű szóknak, fizetett pártfogóknak, s lásd, soha, soha senki nem mondta, hogy te jó vagy..."
Nyomatékosan, ingerülten szól a csengő. Zsóka kirohan, pongyolában. Elzárja a magnót, s még ugyanazzal a lendülettel rohan ajtót nyitni. Az előszobából üdvözlés, Micska és Kolos hangja: „Kézcsókom" – „Már azt hittem, baj van.")
(Micska és Kolos érkezik. A két férfi estélyre öltözött, egy-egy hatalmas divatdobozt hoznak. Kamilla meg sem moccan, de arcán látszik, hogy

a férfiak eleganciája hat rá. Zsóka hangsúlyozottan átvág a szobán, és eltűnik a sajátjában.)

Micska: *(nem érti)* Valamivel megbántottuk édesanyádat?

Kamilla: Azzal, hogy itt vagytok. Én ugyanis már nem vagyok itt.
Kolos: Akkor nekem látomásaim vannak. Észveszejtő hallucinációim. Akit tegeznem is szabad. *(átnyújtja a dobozt)* Estélyi a látomásnak.

Micska: *(ő is átnyújtja a dobozt)* És cipő.
(Kamilla a két dobozt magához szorítva áll. Nehezen megmondható, mit gondol. Egy szót sem szól. A két férfi köszönetet várt, s mivel nem kaptak egy szót sem, szemükkel bátorítják egymást.)

Kolos: Próbáld föl, Kamilla.

Micska: Azt hiszem, csakugyan így szokás.

Kolos: *(körbejár a szobában, kezét magához szorítva óvatosan mozog)* Elnézést, ha levernék valamit. Amit látok: lakás, ahol ketten élnek?!

Kamilla: Fölöttünk három gyerekkel laknak ugyanennyi négyzetméteren!

Kolos: Elképesztő! Hogy jutnak levegőhöz?

Kamilla: Mit gondolsz, kit érdekel az? *(ledobja s dobozokat, vetkőzni kezd)* Nem megyek a fürdőszobába, mert ott a mosott ruha, s fejemre csöpög a fregoli. Amellett gőzfürdő, mire kijövök, elönt a verejték. *(ott áll bugyiban, melltartóban, semmi zavar)* Érezzétek magatokat strandon.

Micska: *(fegyelmezetten nézi)* Lehet, hogy ez az est fénypontja, nem az estély.

Kolos: *(könnyelműen)* Majd ott is bemutatja ezt a számot!
(Kamilla egy pillanatra megkövül. Aztán citromsárga selyemruhát vesz ki a dobozból. Alig különbözik a fekete kombinétól, válla egy-egy pánt, testhez simul, combközépig ér. A lány a cipzárral nem boldogul, Micska segít neki, majd elé térdel a cipővel, ami mindössze két csillogó pánt, pezsgőpohársarokkal. Kamilla teljesen átalakul, mintha virág nyílt volna ki.)

Kolos: Ámulat. Azt hittem, ilyen szépség nem létezik.

Micska: *(készségesen)* Szóljak a mamádnak?

Kamilla: Ne a mamánál akarj jópontokat gyűjteni. Látod, hogy nem érdekli. Nos, így néztem volna ki, ha elmentem volna Gaszton Mór estélyére. *(elkezd levetkőzni; Micskához)* Légy szíves, a cipzárat...
(Az orvos engedelmeskedik, Kolos felháborodik.)

Kolos: Micsoda badarság ez?! Nem tetszik a ruha? Vagy a mama nélkül nem mozdulsz? Ő is meghívott. Gondolom, hallja minden szavunkat. Fogalmam sincs, mit kell ilyenkor mondani?

Kamilla: *(kibújik a ruhából)* Majdcsak lezajlik nélkülem az estélyetek. *(ki a cipőből)* El kell foglalnom a munkahelyemet Simó István mellett. *(visszabújik a farmerbe)* Én leszek a házvezetőnője, szabályos fizetéssel. *(a ruhát, cipőt visszateszi a dobozokba, s visszaadja)* Én odaköltözöm. *(válltáskájába rakja a magnóját, másra rá se néz)* Viszlát!
(Kamilla távozik. Hallatszik, ahogy csattan utána a bejárati ajtó. A fiatalemberek mint a sóbálvány. Kolos ingerültebb már nem is lehetne.)

Kolos: Ez a lány... ez nemcsak kiszámíthatatlan, hanem beszámíthatatlan is! Valóságos személyiségcserén ment át.

Micska: Azt hiszem, ezt nem itt kellene megbeszélnünk.

Kolos: Indulhatunk.
(A kisszobából belép Zsóka. Fehér selyemruhát visel, derekán széles övvel, mely kiemeli karcsúságát. Haja magasra kontyolva látni engedi hibátlan nyakát. Lábán sarkatlan papucscipő, kezében parányi pipere retikül.)

Kolos: Ez igen! Már majdnem arra kértem Szaniszlót, hogy mutasson be.

Zsóka: Ugyan már. Ennyire azért nem a ruha teszi az embert. Csodálkozásuk szinte sértő.

Micska: Nem csodálkozás. Csodálat.

Kolos: *(körbeszimatolja Zsókát)* És ez a királynői illat! Milyen parfümöt használ?

Zsóka: A haldokló rózsa illatát.
(Kolos a karját nyújtja, Zsóka belekarol. Mindhárman kifelé tartanak. Micska visszanyúl az előszobából, eloltja a villanyt.)

III.

A Gaszton-villa hallja. Mindhárom fal üvegezett, mögöttük látszik a kert. Csak egyetlen bejárati ajtó van, s a kertből nyílik, egyébként tetszés szerint elhelyezhető. A lakás egyértelműen ott van, ahol a nézőtér. A hall lazán bútorozott, főként virágokkal van tele, melyek padlótól plafonig érnek. A pálmák alatt fehér kerti székek. A kertből szökőkút látszik. Ezt nézi egy székből Gaszton Mór. Gaszton egyidős Simó Istvánnal, de hiányzik belőle a megszállottság dinamikája, amit ravaszsággal pótol. Pajzsként használja a minden hájjal megkentséget. Egyszerű nadrágot, inget visel és papucsot. Semmi ünnepi. Belép Kolos, Zsóka és Micska, estélyre öltözötten, ahogy elindultak az előző jelenetben. Nem látják meg rögtön a házigazdát.

Zsóka: Túl nagy itt a csönd.

Micska: Autók sem parkolnak a ház előtt.

Kolos: Én sem értem. Nagyapa élete koronájának szánta ezt az estélyt. Annyi a meghívott, hogy a kertben is nyüzsögniük kellene.

Zsóka: (körbenéz) És ez a félhomály! Van világítás a Gaszton-villában?
(Kolos felkattintja a kapcsolót. Nem túl nagy, barátságos fény fut körbe nem sokkal a mennyezet alatt.)
Micska: *(elismerően)* Eredeti.

Kolos: Nagyapa büszkesége. Legszívesebben itt üldögél a virágai közt.

Zsóka: *(észreveszi Gasztont)* Ahogy most is.

Kolos: *(meghökken a háziruhás öregúr láttán)* Te itt vagy, nagyapa? Ebben a ruhában? Hol vannak a vendégeid?

Gaszton: Senki sem jött el. Senki. *(észbe kap, és helyet mutat Zsókának és Micskának)* Üljenek le, kérem. Mindjárt hozatok a svédasztalról...

Zsóka: *(határozottan)* Ne tegye. Nem enni jöttünk.

Gaszton: *(önmagán gúnyolódva)* Nem fogadnak el semmit a költő gyilkosától?
(Gaszton felugrik és kitör. Szavaiban több a helyzetét elviselni nem tudó hisztéria, mint a megbántottság.)
Ha nem fogadnak el semmit, minek jöttek ide? Miért nem mentették ki magukat? Hirtelen fejfájás! Váratlan vendég. Bizonyíthatatlan szerencsétlenség. Jól hangzó köntörfalazás. Megmondhatják Simónak, hogy bosszúja sikerült!

Kolos: *(nyugtatni próbálja)* Na de... Most igazságtalan vagy. Ők eljöttek. Ne az ő fejükhöz vagdald, amit a többieknek szántál. *(hangsúllyal)* Ez nem te vagy! Térj vissza ahhoz a Gaszton Mórhoz, akin nem fog a rágalom.

Gaszton: *(nagy önuralommal)* Igazad van. (leül, és vendégei is leülnek, amitől megnyugszik) Köszönöm, hogy elfogadták a meghívásomat. Megtisztelő, még akkor is, ha Simó emberei.

Micska: Nem vagyunk Simó emberei. Nem kívánjuk gyengének

látni. Bár a század végére úgy tör előre az anarchia, hogy az ilyen érzés sem lenne meglepő.

Kolos: *(megdöbbent nagyapja segítségére siet)* Hozok üdítőket. Semmi mást!

Gaszton: *(rászól)* Állj.

Zsóka: Maradjon, Kolos. Nagyapja fél.

Kolos: *(nem hiszi, de elfogadja)* Hát jó.
(Négyen egymástól távol, négy támlás széken ülnek. Föléjük fikuszok, pálmák, diffenbachiák hajolnak. Gaszton kényelmesen hátradől, használja a támlát. Kolos csak a szék szélét. Zsóka nem törődik azzal, hogy stílust adjon magának, nem az a fajta, aki „kitalálja magát". Teljes valójával Gasztont tanulmányozza. Micska a legoldottabb, kész arra, hogy összekösse a kis társaság szertefutó gondolatait.)

Zsóka: Simó doktor sosem tenne jogtalant. Egész életében a jogot tanulmányozta.

Gaszton: Tudom, asszonyom. Ismerem a törvényjavaslatait. Ismerem az álláspontját, mely szerint máig Mózes az első és egyben utolsó törvényalkotó. Rögtön utána ő következik. Simó úr ténykedése óta többé nem beszélhetünk joghiányról. Szabályozta a létezés minden formáját, a lélegzést, a gondolkodást, a tulajdont és a munkát. Figyelme kiterjedt az ebekre, a lovakra, növényekre, sőt, a hőmérsékletre is. A nagy jogalkotó! A Kodifikátor! Egy költő útmutatása nyomán lohol az igazság után!

Micska: Senki sem lehet igazságtevő, míg nem ismeri az igazságot.

Gaszton: Csakhogy nélkülem sosem lesz igazságtétel.

Zsóka: *(Gasztonhoz)* Elmegy a bíróságra?

Gaszton: Nem tudom, miért kellene odamennem. Majd az ügyvédem elintézi.

Micska: Gyilkossággal vádolják. Le fogják tartóztatni.

Gaszton: *(kurtán felnevet)* Uram! Ha megtettem volna is, amivel vádolnak, ennek ötvennyolc esztendeje. Többszörösen elévült. Önmagáért beszél, hogy doktor Simó, aki egyidős velem, akinek 58 év alatt számtalan lehetősége volt vádat emelni, eddig nem tette meg. Most kell neki a fejem, amikor vagyonom van. Ő meg a halálán van. Nem tud meghalni addig a nyomorult, amíg meg nem alázott!

Zsóka: Ott volt 1937. december 3-án a szárszói állomáson?

Gaszton: *(mogorván)* Ott voltam.

Zsóka: Beszélt József Attilával?

Gaszton: Beszéltem.

Kolos: Ezt eddig sohasem mondtad.

Gaszton: Senki sem kérdezte.

Micska: És ha kérdezték volna?

Gaszton: *(megvetően)* Volna! Ha nekem patám volna, talán ördög lennék?

Zsóka: Maga beszélt a költővel utoljára!

Gaszton: Mi következik ebből?

Zsóka: Vannak gyilkos szavak, Gaszton úr. Létezik egy tökéletessé fejlesztett módszer a lélek összeroppantására, melytől ha nem beteg valaki, akkor majd az lesz. Ha nem állt szándékában végezni magával, majd tesznek róla, hogy szándékában álljon. Nem kell valakit ténylegesen vonat alá lökni, ha szavaival elérheti ugyanezt!

Gaszton: *(kikel magából)* Azok a szavak nem az én szavaim voltak! Üzenet volt!

Kolos: *(zavartan)* Mit mondtál, nagyapa?

Gaszton: *(visszanyeri egyensúlyát)* Azt, hogy Simó ostoba. Sosem tette föl magának a kérdést - milyen szavakat titkol az, aki inkább vállalja a gyilkosság gyanuját.
(Gaszton szavainak hatására mindenki elmerül saját gondolataiban. A kertből árnyék vetül az üvegfalra. Csak Gaszton veszi észre. Magatartása megváltozik. Most már beszélni akar.)
József Attilának volt egy álma. Végső álma. Szerette volna, ha azok, akikhez szól - visszajeleznek. Valahogy olymódon, ahogy Strindberggel tették a svéd munkások, akik „ellen-Nobel-díjat" adtak írójuknak. Pedig hol állt Strindberg attól, hogy valóban az ő ügyüket képviselje! De a költő -
(Az árnyék ismét megjelenik. Lövés. Hangtompítós diszkrécióval. Ablakcsörömpölés. Gaszton Mór a vállához kap, kezén átüt a vér. Mindenki felugrik. Kolos kirohan a kertbe. Micska a sebesülthöz siet, megpróbálja elhúzni a sebre tapadó kezet.)

Micska: Engedje, hogy megvizsgáljam. Orvos vagyok.
Gaszton: Kolost hívják vissza! Gyorsan. Megölik, mint a fiamat.

Micska: *(Zsókához)* Félrebeszél.
(Zsóka leveszi a ruhája övét, az öregemberhez lép, lassan lefejti a sebet szorító kezet. Gaszton hagyja. Zsóka az orvosnak nyújtja az övet, aki szakszerű mozdulatokkal ideiglenes szorítókötést csinál az övből.)

Zsóka: *(Micskához)* Nem beszél félre. Ez a család szinte kipusztult a furcsa balesetektől.
(Kolos lihegve érkezik a kertből.)

Kolos: Senki. Nem értem. *(nagyapja fejét simogatva)* Strindberg-ről beszélt. (meghökkenve utána gondol saját szavainak) Ugye, Strindbergről?

Zsóka: Csak példaként. Voltaképp egy üzenetről beszélt.

Micska: Egy elutasításról, ami úgy hatott a költőre, hogy azonnal ráfeküdt a sínekre.

Kolos: *(ingerülten)* Nem érdekel! Megtámadták a nagyapámat. Úristen! Nyolcvannyolc éves! Mi olyan sürgős a merénylőnek?

Zsóka: Értesíteni kell a rendőrséget.

Gaszton: *(magához térőben van, beszéde még akadozik)* Nem... kell. Nem szabad. *(Micskához)* Vegye ki a golyót...

Micska: Nem bírná a fájdalmat.

Zsóka: Kórházba kell vinni.

Kolos: Hívom a mentőket.

Gaszton: Állj. Azt akarom, ne tudjon róla senki. *(Zsókához)* Mondja meg Simó Pistának... ott leszek a bíróságon.

Zsóka: Tudom, hogy ott lesz. (megszorítja az ép kezet) Vigyázzon magára!
(Zsóka csak szemével búcsúzik a többiektől, majd elmegy. Gaszton Micskához fordul.)

Gaszton: Lásson hozzá, doktor.

Micska: De a fájdalom...

Gaszton: Vegye úgy, hogy nincs jelentősége.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

IV.

Ismét a Simó-szoba. A rendetlenség még nagyobb,
Kamilla ugyanis rendet akar csinálni, ami abból áll,
hogy a földön porosodó folyóiratokat egyik helyről a másikra rakja.
Simó érdeklődéssel figyeli a hintaszékből.
Térdén nyitott könyv, de nem olvas.
Kamilla végül kinyitja a szekrényt, az egy szál öltönyt
az egyik sarokba tolja, a másikba rakodni kezdi a könyveket.

Kamilla: A szekrény felét lefoglalom a könyveknek. Könyvek, könyvek és könyvek! Néha úgy érzem, meg fog valósulni a Bradbury-utópia. A világ a könyvekre támad, és el fogja égetni. (nagy lendülettel rakodik, de közben megnézi a címeket) Elévült a könyvtárad. Csak a port fogja.

Simó: Elévült könyvek nincsenek, kisbogár. Az lehet, hogy elhamvad minden alkotás 451 Fahrenheiten, de az emberiség azonnal újrakezdi. És tudod, miért?

Kamilla: Volt szerencsém tapasztalni, hogy az illúziók fontosabbak az életnél.

Simó: Az ember megsiratja Karenina Annát, de a szomszédasszonyát nem, hiába egyforma a sorsuk. De nem egyforma a hatás. A művészt elismerni annyi, mint elismerni a ránk tett hatását. *(Kamilla leül a kanapéra. Rágyújt.)*

Kamilla: Ebben az értelemben ma nincs művészet. Hatás? Ugyan, mi az? A világ kiüresedett. A hintaszékből ez nem látszik, mégis így van.

Simó: Nincs igazad, kisbogár. Nagy játék folyik a döntő hatásért. Különösen a látvány szintjén. Kit meddig képes a házi oltár elé szegezni egy szappanopera? Mennyire alkotás a reklám, elhiszed-e, hogy elit leszel, ha elit a házad vagy a mosóporod?! Minden ahhoz a kérdéshez vezet: elfogadod-e a megfordított felelősség elvet - te felelősséggel tartozol tetteidért, de az állam nem. Ez itt a kérdés.

Kamilla: *(eloltja a cigarettát)* Éhes vagyok. Megehetem a rántott sajtot?
(Kamilla bal kezében tartja a sajtot, egyet-egyet harap belőle, miközben jobbjával könyvet keres, és meg is találja.)
Itt láttam Strindberget. Hoppá! Hallgass meg egy végérvényes tévedést, mely 1888-ban jött létre, de máig tart. (hamm) Olvasom. „Felhívom a törvényhozók figyelmét, gondolják meg, milyen következményekkel jár, ha állampolgári jogokat adnak a nőknek, - (hamm) ezeknek a félmajmoknak, ezeknek az alacsonyabb rendű emberszabásúaknak, (hamm) ezeknek a beteg gyerekeknek, akik évente tizenháromszor megőrülnek."

Simó: *(fejből helyesbít)* „ – évente tizenháromszor, a menstruációk idején megőrülnek."

Kamilla: *(türelmetlenül)* Igen. *(hamm)* „Ha teherbe esnek, tébolyodottak lesznek, életük hátralévő részében pedig olyan felelőtlenül élnek, mint a bűnözők, gonosztevők, az állatok."
(Kamilla összecsukja a könyvet, amiből olvasott, s gondosan beteszi a szekrénybe. Az evést is befejezte, azonnal újra rágyújt.)
Itt tört el a rugó, Pista bácsi. A demokrácia lehetetlenné vált, hiszen az emberiség felét alacsonyabb rendűnek bélyegezték.

Simó: *(őszintén mérges)* A Vallomások rég elévült! Strindberg

nőgyűlöletének köszönheti, hogy nem kapott Nobel-díjat! Nő kapta! Lagerlöf Zelma Az Antikrisztus csodáiért, ami szintén elévült.

Kamilla: *(csúfondárosan)* Úgy hallottam: elévült könyvek nincsenek. Lásd be, hogy elévült illúziók annál inkább.

Simó: *(lehiggad)* Nem írsz te, kisbogár?

Kamilla: Még titokban sem. A jellemek állandósultak, a helyzetekről betéve fújjuk a klasszikus monológokat. (hirtelen a gyomrához kap) A fenébe! Meg kellett volna melegíteni a sajtot.

Simó: *(elnézően)* Nem szoktál a tömegkoszthoz.

Kamilla: A félkészek és mélyhűtöttek korában? Szerintem mindenki tömegkoszton él, még akkor is, ha csak kenyeret eszik. *(kezét a gyomrára szorítja)* Te jó isten, mi ez?

Simó: *(most már nyugtalan)* Hogy segítsek, kisbogár?

Kamilla: *(fanyarul)* Ennek a szövege soha nincs megírva. Rögtönözzünk.

Simó: Se telefonom, se egy pohár tejem...

Kamilla: Tej? Azt hiszed, méreg? *(hirtelen összegörnyed)* Segítség! *(Simó a rokkantak nehéz mozgásával felkel a hintaszékből, kezét nyújtja a lánynak, és a mellékhelyiséghez vezeti, miközben szuggerálja.)*

Simó: Hányd ki, Kamilla. Gyerünk, kisbogár. Dugd le az ujjadat.
(A lány szárazon öklendezik.)
Simó: Nem elég! Az egészet. Hányd ki az egészet!

(Kamilla sugárban hány, fordított perisztaltikája beindul, erőltetni sem kell. Megviselten vánszorog vissza a kanapéra. Simó a rezsón vizet forral, közben bíztatja a lányt.)

Simó: Nem lesz semmi baj. Ennyi idő alatt nem sok szívódhatott föl.

Kamilla: Különböző gyorsasággal kerülnek a vérbe... Ha te etted volna meg, már nem élnél.

Simó: *(leszűri a teát, s a lány kezébe adja)* Csipketea. Forrón idd meg. Lassan, kortyonként.
(Kamilla átveszi a csészét, kortyolgat. Simó visszabiceg a hintaszékbe. A tökéletes csend alatt a szoba lassan átalakul, az emlékek helyévé válik. Valahonnan a háttérfalból belép József Attila. Egyértelműen Simó látomása, mindvégig mozdulatlanul, erős fényben áll. A költő 32 éves, azzal az arccal, amit Simó utoljára látott, közvetlenül a halál előtt. Senki nem néz senkire, mindannyian saját gondolataikra koncentrálnak, egymástól függetlenül.)

Simó: Aznap, a halála napján, már mindenki tudta, hogy többet nem bír el. Ezt ő úgy mondta...

J.Attila: ... a szenvedésnek nincs értelme, Pista. Ezért nem lehet kibírni. Ma éjjel azt álmodtam, hogy nem szenvedek többé. Elhagytak a démonok, a láz, a fájdalom kiröppent a trigeminusból, és csak egy géniusz maradt. Ami azt jelenti, hogy meg fogok halni.

Kamilla: Hiába ismert föl mindent, amit a nyomorról tudni kell. Az örökké hivatalos álláspont szerint nincs tartalék nyomor. Simó István mellett kell maradnom, amíg lehetséges. Az ő túlzó megfogalmazása olyan, mint a reflektor, mely áthatol az éjszakán.

Simó: Nem fogsz meghalni, Attila. Sokan vagyunk. A tömeg milliókból áll. Ha mindenki adna egy krajcárt...! Egyetlen krajcárt a mi költőnknek!

J.Attila: Magad vagy és magad maradsz, Pista. Ez nem a csodák országa. Nem kell nagymonológ. Sem költő sem prológ. Nem hat a hatás, nem nézet a nézet. Nem érkezik meg, aki hazatér. Létszükséglet a hazugság. A hazugság a logikus élet. A gazdagság intimitásához szolgáló követelmény... Magyarországon nincs pénz költészetre. (hirtelen váltással utánozza a gyűlöletet, torz tükre annak, ahogy arcába vágták) „Ez nem Svédország. Maga nem Strindberg. Csak egy futóbolond, aki özvegyek és árvák szájából nézi ki a falatot!"

Simó: (átéli egykori rémületét) Miről beszélsz, Attila? Én vagyok, Pista. A te hírnököd. Jó hírt hoztam! Világkarrier előtt állsz. Külföldről kaptál pénzt, valcolók gyűjtötték össze neked.

Kamilla: „No most, most fölszáll majd az igazi ima...
És a dráma mindig mindig csak tragédia."

J.Attila: (folytatja, amit fülébe sziszegtek) „Magának nincsenek tettei. Minden verse kórkép. A gerinctelenség a betegsége, meg a hisztéria."

Kamilla: Az ember csak akkor ismeri föl a határokat, amikor átlépi. Ez a pillanat is határ. A felelősség többé nem határozatlan értelmű szó. Megláttam, mit kell újraértelmeznem.
Simó: *(növekvő rémülettel)* Attila, hol vagy? Vigyázz, tehervonatot tolatnak! Gyere hozzám!
(Az emlékező és a költő közt tehervonat halad, ami lehet vetített látvány, vagy csak hang.)

J.Attila: Ami van, széthull darabokra.

Kamilla: Minden a szereteten múlik. Az ember nem akkor nagykorú, amikor kihal belőle a szeretet. Ellenkezőleg. Épp ettől válik kiskorúvá. Elveszíti tájékozódási képességét, szellemi szabadságát, nincs öntudata, nincsenek válaszai. „Csak az olvassa versemet, ki ismer engem és szeret." A legnagyobb figyelmeztetés!

J.Attila: Nincs alku - én hadd legyek boldog! Másként akárki meggyaláz.
(A tehervonat csikorogva fékez. A költő körül hirtelen megszűnik a vakító fény, egy pillanatig sötétség, ami alatt József Attila távozik. Simó és Kamilla visszatér gondolataiból a valósághoz.)

Simó: Milliókat gyűjtöttek össze József Attila számára, de sosem kapta meg. Ahogy semmit sem láttak belőle a szegények sem, akikre hivatkozva a költőtől megtagadták. A szegények szívesebben adnak, mint a gazdagok. Ezért forradalmasítja szeretetük a világot. Őket az Isten sem űzheti ki a Paradicsomból, mivel azon kívül születtek. Új mércét, új törvényeket hordoznak, mivel ez a szeretet nem konfliktushiányból táplálkozik. Paradicsomi állapota és tekintélyelve nincs. Annál erősebb az én-tudatuk, nincs olyan emberfogalmuk, amiben az én ne lenne benne. Nem igaz, hogy a tömeget tömegemberek alkotják. A tömeget a közös jövőkép hozza létre, s ennek megfogalmazóját elpusztítják.
(Kamilla egyre mohóbban figyel az aggastyánra. Felkel a kanapéról, leteszi poharát, s mikor Simó befejezi szavait, a lány homlokon csókolja.)

Kamilla: Te ismersz egy második tízparancsolatot. (játékosan az ujjain számlálja) Egy. Megadod mindenkinek a minden embernek kijáró tiszteletet. Kettő. Szembeszállsz azzal, aki alacsonyabbrendűnek kezel. Három. Szembeszállsz a munka

értékének leszállítóival. Négy. Őrködsz minden ember egzisztenciájának biztosított volta felett, - hozzáteszem - halála után 58 évvel is! Öt. Vallod, hogy az emberi méltóság egy és oszthatatlan, s egy ember sérelme az egész emberiség sérelmét jelenti. Hat. Semmiféle fenyegetést nem tűrsz, mivel a megfélemlítés összeférhetetlen a tisztességgel. (rácsodálkozik, s még lelkesebb lesz) Milyen tiszta képlet! Hét. Nem hiszel a bűn által létrejött hatalomban, - nyolc - sem az ilyen előnyben! De hiszel - kilenc - a történelmi kezdeményezőképességben, - tíz - és az emberek többségének tisztességében!

Simó: *(megfiatalodva mosolyog)* Köszönöm, kisbogár. Bibó politikai tízparancsolata sokszor adta vissza az életerőmet. Tudod, hogy nevezték ezekért a gondolatokért? Az összeférhetetlen.

Kamilla: Összeférhet bárki is a hazugsággal, tisztességtelenséggel, nyomorral? A pénz hamis tekintélyével? Miért szánjam Ninivét? Nem én vagyok az Isten!
(Kamilla előveszi táskájából a magnót, bekapcsolja. Felhangzik: „A bűn az nem lesz könnyebb, hiába hull a könnyed...")

Kamilla: *(kikapcsolja, de ujját rajta tartja a kapcsolón)* Énekelj velem. Együtt!
(Kamilla újból bekapcsolja a magnót, bátorítóan és lelkesen énekel, Simó öregesen dörmögve csatlakozik.)
Simó-Kamilla-Kaláka:
„Emlékezz, hogy hörögtél
Hiába könyörögtél
Hamis tanúvá lettél
Saját igaz pörödnél"

V.

Ismét a Varga-ház. Zsóka most érkezik haza Gasztonéktól.
Felkattintja a villanyt, leül Kamilla heverőjére.
Szeme végigfut a parányi szobán, ahol ijesztő rend van.
Takarosan egymás mellett sorakoznak a divatdobozok,
még a szalag is visszakötve. Csak a Kamilla által kitett
apafotó van vastagon áthúzva.
Zsóka döbbenten siet a képhez, megérinti.
Abban a pillanatban lehúzzák a WC-t.

Zsóka: *(bátortalanul a fürdőszoba felé)* Kamilla! Itthon vagy?
(A fürdőszoba ajtóban megjelenik egy bőrdzsekis punk. Hatalmas alakjáról, borotvált kopaszságáról, kidolgozott, tetovált izmairól sejthető az alvilági lét. Kezét karba fonva, lábát terpesztve elállja az utat.)

Zsóka: Ki maga? Hogy jött be? Nekem nincs semmim! Higgye el!
(A punk undorral tanulmányozza. Egy szót sem szól, egy lépést sem tesz. Zsóka szobájából kisétál Szalkai Dénes. Zsókával egyidős, elegáns úr ötven és hatvan között. Kezén feltűnően sok aranyat visel, gyűrűket, csuklóláncot. Zsóka meglepődik láttára, de nem ijed meg, sőt, valamit visszanyer bátorságából.)

Zsóka: *(csodálkozva)* Szalkai Dénes! Diplomaosztás óta nem láttalak.

Szalkai: Nem jöttél el az évfolyamtalálkozóra, Zsóka.

Zsóka: *(zavartan)* Ételkihordó vagyok. *(férje áthúzott képére néz, s gyorsan hozzáteszi)* Özvegy.
Szalkai: Tudom, Zsóka.

Zsóka: *(a punkra mutat)* Ez a gorilla hozzád tartozik?

Szalkai: Hozzám, Zsóka.
(Int testőrének, aki visszalép a fürdőszobába, behúzza maga után az ajtót. Szalkai a körmét nézegeti, majd hirtelen felpillant.)

Szalkai: Illatszered még mindig a haldokló rózsa illata... Ha okos leszel, Zsóka, nem leszünk sokáig terhedre.

Zsóka: *(gondterhelt)* Okos? Mit jelent ez a te fogalmaid szerint?

Szalkai: Szükségem van a Varga-diagnózisra, Zsóka.

Zsóka: *(mintha ütést kapott volna)* Szóval ezzel foglalkozik Szalkai Dénes történész? Mi vagy te, mondd?
(Csengetnek. A punk kidugja a fejét, kérdően néz Szalkaira, aki befogja Zsóka száját.)

Szalkai: *(suttogva)* Vissza, Jolly Joker!
(A konyhából is kijön egy hasonló fazon, kisebb alkat, de annál veszedelmesebb tekintet.)

Szalkai: *(ugyanúgy)* Vissza, Karó!
(Jolly és Karó visszahúzódnak. Szalkai elengedi Zsókát, jelentőségteljesen figyelmezteti a két ajtóra, mely embereit takarja.)

Szalkai: Semmi meggondolatlanság, Zsóka.
(Türelmetlen, hosszú csengetés.)

Szalkai: *(suttogva)* Kérdezd meg, ki az?

Zsóka: *(kinyitja az előszoba ajtót és a bejárat felé kiált)* Ki az?

Micska: *(hangja kintről)* Én vagyok, Szaniszló! Beszélhetnénk néhány percet Gaszton Mór állapotáról?

Szalkai: *(suttogva Zsókához)* Gaszton él?
(Zsóka a fejével igent int. Szalkai dönt.)
Engedd be.
(Szalkai eltűnik Zsóka szobájában. Az ajtót nyitva hagyja. Zsóka a bejárathoz lép és beengedi az orvost. Micska fáradtan lép be. Végignéz Zsókán.)

Micska: Látom, még át sem öltözött. Az öve tönkrement a vértől. Nagyon csúnya az a vállseb, nem bírom egyedül a felelősséget. Gondoltam, együtt telefonálhatnánk a rendőrségre.

Zsóka: *(zavartan)* Együtt?

Micska: Igen, hiszen a merénylet egyik tanúja.

Zsóka: Értem. *(ujját szájára téve hallgatásra inti az orvost, másik kezével távozást sürget; közben elutasítóan)* Nem akarok belekeveredni ebbe az ügybe.

Micska: *(nem érti)* Keveredni? Hiszen benne vagyunk nyakig!

Zsóka: *(elveszíti türelmét)* Távozzon innen! Nem érti? Menjen innen!

Micska: *(elhűlve)* Na de...
(Szalkai kilép Zsóka szobájából.)
Szalkai: A doktor úr itt marad. *(csettint ujjaival, mintha kutyát szólítana)* Jolly Joker!

(A punk bejön a fürdőszobából. Lenyomja Micskát a heverő végére, félkezét az orvos vállán hagyja. Micska megpróbál felállni, de Jolly visszalöki.)

Micska: *(Zsókához)* Szép kis barátai vannak.

Jolly Joker: Pofa be. *(Szalkaihoz)* Megüssem?

Szalkai: Várj, Jolly Joker.

Zsóka: *(Szalkaihoz)* Mit akartok tőle, Dénes? Ő csak egy orvos, aki könyvet ír József Attiláról.

Szalkai: József Attiláról? Milyen érdekes. Rengeteg könyvet írtak József Attiláról. Én is akartam írni egyet.

Micska: *(károrömmel)* Maga? *(neveti, sőt, kineveti)* Maga?
(Jolly Joker pofonvágja. Micska eldől a heverőn, félig eszméletlen az iszonyú ütéstől. Szalkai széket húz oda, leül az orvossal szemközt.)

Zsóka: *(Micskának magyarázza)* Szalkai történész. Együtt jártunk... *(mindhárom férfi ránéz)* ... Évfolyamtársak voltunk.

Szalkai: Ennyi elég, Zsóka. *(Micskához)* Hol a Varga-diagnózis, doktor?
(Micska nagy szemekkel néz rá, egyelőre nem érti. Jolly megrázza.)

Jolly Joker: Beszélsz, vagy agyonütlek.

Micska: *(Szalkaihoz)* Nézze, én nem tudom, ki maga és mit akar. Valóban létezik egy nyilatkozat doktor Varga Ervin pszichiátertől, mely szerint József Attila betegsége nem öröklétes. Ő úgy írja körül: „az élet készítette elő". Ez a hagyaték többi

anyagával együtt a család leszármazottainak tulajdona. Gondolom, tudja, hol keresse.

Szalkai: Amiről beszél, az egyes számú Varga-diagnózis. Nekem azonban a kettes számúra van szükségem, amely szerint e g y á l t a l á n nem beteg!
(Szalkai váratlanul Micskára ordít. Ebben az ordításban benne van igazi énje, fenyegetőn vetül előre, de a két ember nem fogja föl.)

Szalkai: Péppé veretlek, te marha! Nem lesz provokációs per! A költő bolond volt, és az is marad!

Zsóka: *(csendesen, határozottan)* Nem volt bolond!

Szalkai: (felé fordul) Akkor te vagy az, Zsóka. A haldokló rózsa illatát nem szívhatod következmények nélkül. Kértelek, hogy gyere velem. De te ezt a... (letépi a bemocskolt fotót, s apró fecnikre tépi) ...senkit... egy nyomorult kisembert választottad! Milyen csodás voltál, Zsóka! A szemed páros csillagként sugárzott, ígért, nevetett. Te voltál a Nő, Zsóka, de nem erre voltál büszke... Te jellem akartál maradni, aki hisz a pártfogó században. Nézd meg magad, milyen vagy most!
(Szalkai zsebtükröt tart Zsókának.)

Micska: *(őszintén, Zsókát nézve)* Gyönyörű.

(Jolly Joker felemeli a kezét, ütésre készül, aztán gazdájára nézve meggondolja magát.)
Jolly Joker: *(Micskához)* Neked kuss van. Ez egy lottyadt picsa. Világos? Mondd szépen utánam. Le vagyok győzve.

Micska: *(készséggel)* Le vagyok győzve!
(Szalkai tükörtartó keze megmered. Lassan zsebrevágja. Zsókától

Micskához fordul. Szeme összeszűkül.)

Micska: *(boldogan)* Le vagyok győzve! Le vagyok győzve!

Jolly Joker: *(Szalkaihoz)* Meghibbant félelmében.

Szalkai: *(Micskához)* Te nyomorult. Gúnyt űzöl belőlem. Az utolsó versét szavalod? Le vagyok győzve? Te féreg. *(Jollyhoz)* Üsd.
(Jolly Joker pofozni kezdi az orvost. Micska visszaüt, nem is ügyetlenül, anatómiai pontossággal a főszervekre. A punk megrázza magát, mint egy bivaly, kinek a darázs orrába csípett.)

Micska: *(mindent bele)* Köztetek lettem bolond! Le vagyok győzve!
(Jolly leüti. Az orvos elterül.

Zsóka, aki a verekedés alatt a falhoz hátrál, leemeli a teniszütőt. A leterített orvos láttán az ütőt Szalkai elé dobja. Jolly Joker lomhán az asszony felé lép, de Szalkai megállítja. Elegáns cipője orrával felemeli az ütőt. Néhány pillanatig mereven nézi, majd lecsavarja a nyelét, s kiemel belőle egy tokot. Felpattintja. Sárgult papírt húz elő belőle. Átfutja. Aztán meggyújtja egy öngyújtóval, megvárja, amíg elég. A hamut is széttaposa. Hosszan nézi Zsókát, aztán a bejárati ajtóhoz lép.)

Jolly Joker: *(kiszól a konyhába)* Karó!

Karó: *(becsúszik-mászik a konyhából; most látszik, hogy hóhér-vagány, tele késekkel, boxerrel, csökkel)* Kivégzés lesz, főnök?

Jolly Joker: *(Szalkaihoz)* Mi legyen a nővel?

Szalkai: *(tűnődik)* A haldokló rózsák illatát hordozza... *(dönt)*

Gyerünk, fiúk.
(Szalkai, Jolly és Karó távozik, bezárva az előszoba ajtaját. Zsóka szívére szorított kézzel áll, aztán a fürdőszobába rohan, vizes törülközővel jön, azzal élesztgeti az orvost. Micska lassan felül.)

Micska: Azt hittem, már nem találkozunk.

Zsóka: *(aggódva)* Jobban van?

Micska: *(válasz helyett méltatlankodik)* Odaadta nekik a bizonyítékot! Tudja, mit tett? Örökre eltűnt a teljes rehabilitáció lehetősége. *(megpróbál felállni, de visszaesik; megvetően)* Útszéli jellemek.

Zsóka: Nem tehettem mást. Ennek a bandának a láttán értettem meg, hová tart az emberiség. Most, és csakis most fogtam föl a - le vagyok győzve - értelmét. József Attila vállalta a stigmát.

Micska: *(hevesen)* Nem vállalta, nagyon is nem vállalta. Ne áltassa magát. Amit tett, értem és magáért tette, Érthető, de menthetetlen álláspont.

Zsóka: Az élet menthetetlen álláspont. Gondoljon bele. Szalkai, a normális, aki nem engedi belépni József Attilát ebbe a közegbe. Jolly Joker, a normális, aki deréktól lefelé állat, fölfelé pedig vadállat. És a saját szájába veszi a költő utolsó üzenetét!
(Micska felülni már tud, megpróbál járni is, de annyira leköti, amit Zsóka mond, hogy abbahagyja.)

Zsóka: *(utánozza Jolly Jokert)* „Mondd szépen utánam. Le vagyok győzve." *(saját hangján Micskához)* Érzi a paradoxont? A zseni eljutott Jolly Jokerhez. Karóról, a hóhérról nem akart tudni.

Micska: *(makacsul)* Akkor sem kellett volna kiadni kezéből a Varga-diagnózist. József Attila nevén nevezte, amit megnevezni kellett. Ezt „denunciális dühnek" bélyegezték, mintha nem is az igazságot, hanem a kétségek demonstrációját akarta volna. Lépésről lépésre szorították a kétségbeesésbe, ami nem más, mint fel nem ismert - és el nem ismert! - gyilkolási folyamat. Itt volt az esély bizonyítani. A gyilkosnak azt, hogy gyilkos, mert zsenit kergetett halálba. Ez a maga Szalkaija tudja, hogy mit akar! Ennek aztán nincsenek kétségei. Néha már-már irigyeltem a nyomorultat.

Zsóka: Amit Szalkainak adtam - másolat. Erre a célra készítettük a férjemmel, mikor kezdtük észrevenni, mekkora veszély Varga Ervin hagyatékát örökölni.
(Lázas sietséggel befut a szobájába, visszasiet egy közepes nagyságú, elegáns, arany foglalatú parfümös üveggel.)

Micska: A haldokló rózsák illata!

Zsóka: Igen. Szalkaitól kaptam először ezt a parfümöt. Szeretőm, a bandita mindenütt kereste volna, csak itt nem. Nézze!
(Zsóka felpattintja az üvegfoglalat dupla hátát, kivesz belőle egy összehajtott papírlapot. Micska izgalommal nyúl érte, átfutja a sorokat.)

Micska: *(áhítattal)* A Varga-diagnózis! Zsóka, maga csodálatos asszony! Azonnal el kell juttatnunk a bíróságra. Döntő lehet a Simó kontra Gaszton perben!
(Arca mosolyra rándulna, felszisszen.)
Szszzz...

Zsóka: Nagyon fáj?

Micska: Nagyon fáj.

VI.

Ismét a Gaszton-hall.
Gaszton Mór kedvenc pálmája alatt ül. Egyik karja
és válla kötésben, egyébként útra kész.
Előtte nyugtalanul jár fel-alá az unokája.

Kolos: Miért kellett átadnod azt az üzenetet? Hogy fogod ezt tálalni a bíróságon?

Gaszton: Akkor én is úgy gondolkoztam, mint az üzenők.

Kolos: Ezt már mondtad. Természetesen nem hiszem el.

Gaszton: Az ember változik, fiam. Amit egyik nap lényegtelennek ítél, azt a másik napon lényeggé lépteti elő. A szervezetnek lényegtelen volt a költő. Sándor Pál visszaemlékezéseiben szó szerint azt írja: „soha egy pillanatra sem gondoltunk arra, hogy korábban szinte egyedülálló zseni, aki a magyar irodalomtörténetben új fejezetet nyit." Ez az új fejezet az Ember követelése volt.

Kolos: Minden században felmerül egyszer. Nem tudtad?

Gaszton: Dehogynem. Csakhogy ebben a században pont nálunk merült föl. A szennycsatornát, amit az elembertelenedés hoz létre, alulról és felülről egyszerre világította át a lírai reflektor. A lényegtelennek ítélt költő lényeggé lépett elő. Nem azt akarom mondani, hogy legendává vált. Legenda nem volt, csak szenvedés és helytállás.
Kolos: Begyakorolt dolog ez, nagyapa!

Gaszton: A szenvedés?

Kolos: A helytállás. Rossz csengésű szó.

Gaszton: Fogalmam sincs, mitől lenne az. Szerintem inkább titok, a szegénység és nincstelenség titka. Azoké, akik józanul és normálisan látva az életet képtelenek lelkesedni érte. Mégis vállalják. Aki helytáll, nem hasonlít senki máshoz, csak egy másikhoz, aki helytáll. Akarod vagy nem, napjainkra ez az egyetlen fajta, aki méltósággal bír.

Kolos: Akkor azt is be kell vallanod majd, hogy kudarcot vallottál.

Gaszton: Úgy van. Ideje nyilvánosságra hozni. A két út már a harmincas években létezett: intellektus-fejlesztés vagy szervezkedés. Olyanná tenni a nyomorultakat, hogy képesek legyenek helyzetük áttekintésére és megváltoztatására, vagy a társadalmat tenni olyanná, hogy felemelje a nyomorultakat. Az utóbbi mellett döntöttünk, s máig is állítom, ez a döntés jó volt.
(Gaszton szavai alatt megjelenik a nyitott ajtóban Simó és Kamilla. Ők is tárgyalásra öltözöttek, Simó botjára támaszkodva jár, Kamilla a nehezebb mozdulatoknál segíti.)

Simó: *(Gasztonhoz)* Eljöttem a költő helyett megköszönni, hogy nem lépsz vissza a vallomástól, de máris megbántam. Semmit sem változtál, Gaszton Mór. Az a döntés helytelen volt, mert tudatlanok kezébe adta a hatalmat. József Attilának és a tömegeknek nem volt szabad egymásra találnia. A költő (hangosan, tagoltan ejti a neveket, mint egy-egy vádpontot) Heideggert, Kierkegaardot, Kafkát, Crocet, Freudot, Frommot, Bergsont sugárzott magából, az „egyének felszabadulását"! Te ezt most sem ismered el! Most sem!

Gaszton: *(ingerülten)* Csak arról tehetek vallomást, aminek közlését rám bízta a szervezet! Mit akarsz még, Simó Pista?

Simó: *(dühtől remegve)* Hogy te, és a hozzád hasonlók éljetek ma is az akkori döntésetek értelmében. Egyenlő esélyekről volt szó, Gaszton! Helyette síberek és svindlerek váltak milliomosokká. És mindig az ellen fordultatok, aki agyával és értelmével volt milliomos. Azt hiszed, elég ezt egyszer kimondani? Nem egy ilyen eset volt, hanem esetek sora! A koncepciós perek száz és száz ilyen esetet produkáltak! (botjával Gaszton felé bök) Mindaddig te vagy a gyilkos, míg meg nem tanulod, hogy a hatalom a döntésekben rejlik, mindig is abban nyilvánult meg, és abban is fog!

Kolos: *(a két aggastyán közé siet)* Ne menj bele ebbe a vitába, nagyapa!

Gaszton: *(rárivall)* Azt hiszed, hogy a te nagyapád hülye?!

Kamilla: *(visszaigazítja Simó botját, de Gasztonhoz beszél)* Nem, Gaszton úr. Magát rákényszerítették egy álláspont képviselésére.

Simó: Ötvennyolc éven át!

Kamilla: De ez a tengernyi idő sem volt képes meggyőzni az álláspont igazáról. Hibásan váltott, megengedhetetlen eszközökkel lett milliomos -

Kolos: *(közbevág)* Nem igaz!

Simó: De még mennyire igaz!

Kamilla: Akár igaz, akár nem, tökéletesen tudja, hogy egy faragatlan és tanulatlan senki maradt, akit háta mögött „Bunkócskának" neveznek. Hányszor csapott le életveszélyesen Gaszton úr, és hányszor csaptak le magára a hatalmuknál és tisztességtelenségüknél fogva nagyobb bunkók, míg végre megértette – mert meg kellett értenie –, hogy legyőzték magában az embert. Milliói még lehetnek, embersége már soha.

Gaszton: Hogy merészel felülbírálni, maga taknyos?

Simó: *(Gasztonhoz)* Csak az Ember fogalmát kellett volna úgy értened, ahogy ő értette.

Gaszton: Nincs igazad. Előbb az államhatalmat kell felnevelni, azután az embert.

Simó: Előbb az embert, aztán az államot, Gaszton!

Kolos: Ne kezdjünk vitát egy bírósági tárgyalás előtt. Azt hiszem, az embereket nem lehet vádlókra és vádlottakra felosztani. Simó úr örüljön, hogy tanulhatott, s ezáltal egzisztencia lett; de nagyon kérem, ne mószerolja azokat, akik tanulás helyett az időt pénzszerzésre fordították. Nekem nincsenek előítéleteim - *(Mindkét öreg szólni akar, de Kamilla megelőzi őket. A lány csak annyira indulatos, ami széppé tesz. Minden szavának megőrzi a kontrollját.)*

Kamilla: *(Koloshoz)* Neked h a m i s ítéleteid vannak. Boldog vagy, hogy a milliomos Gaszton a nagyapád, és nem a templomegere Simó István. Innen egyetlen lépés a mérgezés.

Kolos: Miféle mérgezés? Én estélyi ruhát vittem neked, nem mérget!

Kamilla: Arzénnál jobban pusztít egy szánalomból odanyújtott ruha. A te pénzeden a Kanári-szigeteken sem lennék több luxuskurvánál. Neked nem kell elszámolnod, mint a nagyapádnak!

Simó: *(ügyesen közbeszúrja)* Neki sem kellett elszámolnia.

Gaszton: *(dühödten visszavág)* Rajtam akarod számonkérni a Négy Igen meghiúsulását? Mi az istenért leszek még felelős? Én a Négy Igenre szavaztam.

Simó: Én is.

Kolos: Én is.

Kamilla: Én is.
(A négy ember elgondolkozva néz össze. Néhány másodpercig összetartoznak. Ekkor átfut előttük egy patkány. Az irányítható műállatnak csak a felbukkanása fontos. Elég felbukkannia az egyik jól látható pálmacserép mögött. Gaszton Mór veszi észre, és rámutat.)

Gaszton: *(minden ízében remegve)* Patkány.
(Egy villanásra mind látják, aztán eltűnik.)

Kolos: Ennek az állatnak van a legkevesebb joga itt megjelenni!

Kamilla: Joga? Hallottad, Pista bácsi? A patkány joga.

Simó: Szánlak, Gaszton. Mire felébredtél, addigra a nyomor már nem álmodik, hanem előrenyomul.

Gaszton: *(rosszulléttel küzd)* Csak a nyomornegyedekben vannak... Hol a patkánymérég, Kolos?

Kamilla: *(gúnyosan)* Mégis van méreg. Miért is ne lenne? A patkányok hatszor többen vannak, mint az emberiség. Élve falják föl a betegeket Indiában, elhullt gyerekekkel táplálkoznak Rióban, utcákat foglaltak el Libanonban, és nászutasokat támadtak meg Velencében.

Gaszton: Rosszul vagyok.

Simó: *(Kamillához)* Menjetek Micska doktorért. Talán még nem indult el a bíróságra. *(Koloshoz)* Itt a kocsid?

Kolos: Igen.

Simó: Akkor mire vársz?
(Kamilla és Kolos távozik.)

Simó: Hallasz engem, Gaszton?

Gaszton: *(előrecsuklott fejjel)* Add ide a kezedet, Simó.
(Simó akarata ellenére elérzékenyül, Gasztonhoz biceg, odanyújtja a kezét, amit az megragad.)

Simó: Semmi baj, Gaszton. Túl fogsz élni. Táncolni fogsz a síromon. Elbokázod, hogy én vagyok a felebarát, akinek segíteni kellett volna, feleellenség, akinek győzni kellett volna.
(A bejáratnál megjelenik Szalkai és bandája. Az anarchisták erősek és fiatalok, hangsúlyozottan egyformák, mint egy magánhadsereg. Közvetlenül Szalkai mögött Jolly Joker és Karó, aki egy patkányt hoz ketrecben. A hall pillanatok alatt tele lesz vagányokkal. Ettől kezdve a színpad olyan, mint egy tabló. Egyik oldalán Szalkai és kísérete, másikon Simó és Gaszton. A két aggastyán különböző módon reagál a nyilvánvaló végre, mégis egyre közelebb kerülnek egymáshoz.)

Szalkai: Milyen meghatóan szorongatják egymás kezét, miután egy életen át egymásra vadásztak.
(A vagányok vigyorognak.)

Szalkai: *(az öregekhez)* Patkányok vagytok. Az általatok terjesztett kór neve: s z e l e k t o r á l l a m. Lényege: A társadalmi szerencsétlenség, mint politikai ihlet-láz. Ehhez a játékhoz nem fogtok zsenit találni. Sem zsenit csinálni. József Attila nem lesz minta a történelem végjátékához. Nem lesz tárgyalás!

Gaszton: *(elveszíti minden tartását, székéből féltérdre csúszik)* Pénzt akartok, ugye? Rengeteg pénzem van. A pénz irányítja a világot. Gondoljátok meg... *(elakad)*
(Jolly Joker hangosan röhög. A vagányok szája is fülig szalad, élvezik, kivéve Karót, aki patkányát becézgeti.)

Szalkai: Gondoljátok meg? Hát proli vagyok én, Gaszton? Fű alá bújó, gyáva senki vagyok én? Munkanélküli vagyunk, fiúk?

Vagányok: (diadallal) Nem!

Szalkai: Eladjuk a szavazatunkat, fiúk?

Vagányok: (ugyanúgy) Nem!

Szalkai: Engedjük magunkat átverni, fiúk?

Vagányok: Nem!

Szalkai: Ennyit a pénzről, Gaszton. Az ostoba, konzervatív eszközről, amiben hiszel. Akkor vesszük el, amikor akarjuk. Orwell megtanított rá, hogy mitől féltek. *(csettint, Karó hozzálép a ketreccel; Szalkai a patkányra mutat)* Ettől.

(Karó meghimbálja a patkányt Gaszton orra előtt. Mozdulata az ösztönös gonoszság játéka, de épp elég ahhoz, hogy Gasztont elöntse a pánik. Megpróbál a székbe kapaszkodva talpra vergődni. Simó testével fedezi vergődését.)

Simó: *(Karóhoz)* Vidd innen ezt a mocskos dögöt. *(Szalkaihoz)* Mondd, mit érlel -
(Jolly Joker hangosan röhög. Karó megsértődik Simó szavaitól, magához öleli a ketrecet, és Szalkaihoz fordul.)

Karó: *(Simóra mutat)* Megsértett.

Szalkai: Hallod ezt, kodifikátor? Annyit ne tudnál, hogy a mi szemünkkel nézve nincs egészséges társadalom? Nekünk van válságtudatunk, ami a magadfajtának most sincs. *(felordít, vagányai is összerezzennek)* Most nincs!
(Szalkai kering áldozatai körül. Lecsapni készül. Gaszton már áll, Simóba kapaszkodik.)

Szalkai: Talán mi vagyunk a hibás törvényhozás lelki-ismeret-furdalásától gyötört, mosolyra képtelen lelkiszegényei?

Vagányok: *(diadalmasan)* Nem!

Szalkai: Talán mi vagyunk a döntésképtelen kisebbség?

Vagányok: *(ugyanúgy)* Nem!

Szalkai: Talán nélkülözzük az ideológiát?

Vagányok: Nem!

Simó-Gaszton: *(egymásra nézve)* Nem?!

Szalkai: Mi ebben a meglepő? Sem a joggal, sem a pénzzel nem tudtátok kezelni a hatalmat. A hatalom egyetlen parancsot ismer. *(Szalkai átveszi a patkányketrecet Karótól, és kinyitja. A patkány mosdik.)*
Győzni kell. Nem a sínekre feküdni. Mondd meg nekik az ideológiánkat, Jolly Joker!
(A vagányok a hatalmas punkra néznek, aki jobbkezén előrenyújtja mutató- és kisujját, mintha rontást hárítana el, úgy bök Simó és Gaszton felé.)

Jolly Joker: Mi nem leszünk köztetek bolondok!

(Vagányok egyszerre, ugyanolyan mozdulattal.)
Vagányok: Mi nem leszünk köztetek bolondok!

(A patkány kidugja a fejét. Szalkai csettint. A vagányok támadóállásba állnak, késeik tompán csillognak.)

Gaszton: *(kihúzza magát)* Méltón kell meghalni.

Szalkai: *(rájuk mutat)* Kivégzés.

VÉGE

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Falanszter után

– dráma –

1997.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SZEREPLŐK:

ÍRÓ

KINGA, A FELESÉGE

MABUS DOKTOR

SZÍNÉSZ

ZENÉSZ

SZOBRÁSZ

FILOZÓFUS

ÁPOLÓ

– később Pincér

I. ŐR

– később Engesztelhetetlen

II. ŐR

– később Felhasználható

SZÁZADOS

– később Névtelen

EZREDES

– később SULLA

JUDIT

JOZSÓ

FÉRFI

NŐ

OCSIK LINA

ORN BENEDEK

INAS

– később Rikkancs

I., II., III., IV., V., VI. KÉPVISELŐ

Továbbá: katonák, tüntetők, vendégek

Helyszín:
Budapest, 1997

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

I. RÉSZ

1. kép:

Kispolgári szoba egyetlen bejárattal. Magas mennyezet, puha szőnyegek, barátságos fotelek. A falakon nagyított fényképek a fotózás hőskorából. Urak és hölgyek állig gombolva nézik az Írót, aki tétlenül ül íróasztalánál. Hatvan év körüli erős, izmos férfi, épp nem csinál semmit. Óvatosan kinyílik az ajtó, belép a felesége. Kinga agresszív alkat, de ezt tapintatnak tünteti fel.

Kinga: Zavarlak, drágám?

Író: Nem zavarsz, drágám.
(Kinga határozottan becsukja az ajtót, férjéhez lép, megsimogatja az állát.)

Kinga: Mit csinál a híres író? Tanácskozik az ősökkel? *(Kontyos hölgyre mutat.)* Róza tánti tud valamit arról, mi a pesti nyomor? A szegénység lenézéssel tetőzve? *(Férfiképre mutat.)* Vagy Johann bácsi fogja kifizetni a villanyszámlát?

Író: Megvan az ötletem!

Kinga: Beszéljünk komolyan! Felnőtt módra. Ahogy az őseid. Róza tántinak nem volt ötlete, de volt csipkeverő műhelye, s négy fiúnak alapozta meg a vagyonát. Johann bácsinak sem volt ötlete, de volt péksége, és öt lányt házasított ki belőle!

Író: Ők nem élték át a falansztert. Mi viszont falanszter után élünk. Ezt kell megírni, Kinga!

Kinga: Nem akarom kedvedet szegni, de Madáchnál a falanszter után sok az eszkimó és kevés a fóka.

Író: Csakhogy ott ez még utópia! Sőt! A falanszter is utópia. De mi átéltük! Tudjuk, hogy nem oldott meg semmit. És a jóléti társadalom sem. Az utóbbi évek legnagyobb művészi sikere A nagy zabálás volt. A jóléti társadalom hazugság. Bebizonyítom!

Kinga: Mikorra?

Író: Mit mikorra?

Kinga: Mikorra írod meg a drámát?

Író: A drámapályázatra.

Kinga: De az Isten szerelmére, legalább azt fogd föl, hogy két nyugdíjból nem lehet megélni! Jó, megértelek. A színmű nem csipke, ami rendelésre készül, és nem kifli, ami megsül reggelre. El kell adnunk a lakást, nem tudjuk fenntartani!

Író: Nem bízol bennem?

Kinga: Abban nem bízom, hogy a pályázathoz elolvassák a műveket!

Író: Jobban értelek, mint gondolod!
Csak akkor van véleményed, Ha kimondod a véleményt. Ha kimondod a véleményed, Az csak félig lesz költemény. Akkor érik be költeményed, Ha megveszik a költeményt. S ha megveszik a költeményed, Láttatni kell mint véleményt. Ha megírod minden reményed: Csoda lesz a költemény, Mert reményt ad a vélemé-

nyed, S minden csoda, mi remény. Hiába vagy írástudó: Ki nem ad reményt, az áruló!

Kinga: *(Némi bűntudattal.)* Drágám, én olyan szívesen élnék veled egy lakatlan bolygón, de a Földön vagyunk!
(Csengetnek.)

Író: Nem várok senkit.

Kinga: De igen! Neked pszichológusra van szükséged, és fogadni fogod, garantálom!

(Kinga kimegy az előszobába, hallatszik, ahogy nyitja a bejárati ajtót, s „Erre tessék!" után maga elé enged egy hollófekete hajú 46 éves férfit. Tetőtől talpig mintha divatlapból vágták volna ki. Kezén aranygyűrűket visel. Feltűnő egy hármastekeredésű kétfejű kígyó, melynek szemei rubintból készültek. Kezét már az ajtóban kézfogásra nyújtja, s elháríthatatlanul megragadja az író kezét.)

Kinga: Doktor Mabus, bemutatom a férjemet! Róla beszéltem.

Író: Mabus? Honnan ismerem ezt a nevet?

Mabus: *(Nyílt barátsággal.)* Az én nevem egyáltalán nem számít az Öné mellett! Megengedi, hogy leüljek?

Kinga: Foglaljon helyet, Doktor Úr! Készítsek kávét?

Mabus: Igen, kérek! Nagyon szeretem. Minden fajtáját, de törökösen legjobban!

Kinga: *(Készséggel.)* Törökösen. *(Ki.)*
(Az Író közben átült egy fotelbe, ahogy Mabus. A két férfi fürkészve

nézi egymást. Mabus a kígyógyűrűjével játszik, melynek rőtvörös csillogása baljósan vetül az Íróra.)

Író: Nem értem a helyzetet, Mabus doktor. Miért van szükségem pszichológusra?

Mabus: Asztrológus is vagyok, metafizikus. mitől ilyen sértődékeny?

Író: Mert sértegetnek, a kutyafáját!

Mabus: A felesége csak szembesíteni akarja a valósággal. Szabad megkérdeznem: miről ír?

Író: Nem fogok egy vadidegennek szinopszissal szolgálni!

Mabus: A művet is vadidegenek nézik majd, nem az ősei. *(Körbenéz a fotókon.)* Szívesen megveszem a lakását. Vagy elcserélem a villámért.

Író: *(Morcosan.)* Nem eladó!

Mabus: A feleségétől másként értesültem. Az én kis váram nyolcvanmilliót ér, s ráadnék készpénzben húszat.

Író: Ez a Podmaniczky utca, ahol a lakások értéke nem haladja meg a négymilliót. Miért adna érte százat?!

Mabus: Az értékek relatívak. Ön semmi pénzért nem adná el a drámája szinopszisát. Miért csodálkozik azon, hogy ez a lakás számomra többet ér, mint amibe a valóságban kerül?!

Író: Szóval, ezt sütötték ki Kingával. Nyolcvanmilliós villa!

Mabus: És húszmillió készpénz!

Író: Tényleg valami baj lehet a fejemmel!
(Kinga jön a kávéval, meghallja az utolsó mondatot, s míg szervíroz, beszél férjéhez és Mabushoz.)

Kinga: *(Férjéhez.)* Végre, belátod! *(Mabushoz.)* Tudja, mi volt az első változat címe? „Ocsik Lina esete Orn Benedekkel"! Tetemre hívja az egész City-t! *(Nyújtja a csészét Mabusnak.)* Parancsoljon!

Mabus: *(Átveszi a csészét.)* Köszönöm! *(Míg kortyol, fürkészve az Íróhoz)* Szatírát tervez?

Író: Szatírát, – szonettekkel. Figyeljen!
Nekem elhiheted, nincs szebb dolog, Mintha az idealizmust cáfolod. Ocsik Lina, – üsse kő – Mondd ki: nem nélkülözhető.
Kell egyszer az, aki a gubát adja, Kell egy másik, aki megragadja,
Kell harmadik, a dialektikus Üzletkötő, a fő-fő cinikus,
Kit nem bánt szorongó lelkiismeret, Nem kérdezi, mered, nem mered,
Csak megszólal, mint Bálám szamara: „A pénznek nincs szaga!"
Az egész gőgösen ragyogó City Gyenge elméjű moral insanity.

Mabus: *(Óvatosan leteszi a csészéjét.)* Úgy gondolom, lemondana erről a témáról, ha létrejön az üzletünk. Miért kellene a fejét törni, ha rendelkezésére áll egy pasaréti villa, s a gondtalanságot biztosító készpénz?!

Író: És ki mondta, hogy gondtalanul akarok élni?

Kinga: *(Mabushoz.)* Erről beszéltem. *(Íróhoz.)* Elutasítod, drágám?

Író: Elutasítom, drágám!

Mabus: Megbocsásson, de ez ellene mond a józan észnek!

Író: Sosem hallott arról, hogy az öregség megváltoztatja az embert?
Mire megöregszel, nem érdekel Spengler, És Wagner zenéje többé már nem mérce. Gogh vászna színtelen, szerelmed szívtelen, Ebéded sótalan, az estéd szótalan,
És aminek rabja a fiatalabbja - Hogy érték is volna, mi sem indokolja. Öregedő szem, fül, Egyre jobban renyhül,
Semmi dal vagy móka, Minden fikció! Lelked azért káosz, Mert nem lehetsz Pharosz,
Túl kevés a fóka, Sok az eszkimó!
(Mabus éles hangú sípba fúj, amire bejön két ápoló. Lefogják a minden erejével ellenálló Írót, és kifelé hurcolják.)

Író: *(Kitépi magát, feleségének ront.)* Te szemét! Te rohadt állat! Eladsz egy villáért? Ezért megfizetek!
(Az ápolók kényszerzubbonyt dobnak rá, most már könnyedén viszik. Az Író lába nem éri a földet.)

Író: Segítség! Kinga, ne tedd ezt!
(Emberfeletti erővel küzd az Ápolókkal.)

Mabus: Vigyék a Kettes szanatóriumba!
(Az Ápolók és az Író után becsukja az ajtót. Miután Kinga és Mabus ketten maradnak, az orvos elővesz két sűrűn teleírt papírlapot, és a kezét tördelő asszony elé teszi.)

Kinga: *(Aláírás közben halkan szipog.)* Nagyon nehéz! Ő csak álmodozó, nem bánt senkit...

Mabus: *(Elteszi az egyik papírt, a másikat átadja az asszonynak,*

kulcsokkal és egy fekete táskával.) Most már Öné a villa! Itt vannak a kulcsok és a készpénz. A férje romantikus, Asszonyom, és a romantika fertőz! Jól tette, hogy hozzám fordult. Meggyógyítom a férjét! Megígérem...

2. KÉP:

A Mabus Szanatórium kertje. Jobbról a Kettes Szanatórium homlokzata alatt terasz, könnyű nyári bútorokkal.
A színpad közepét hatalmas sétány uralja.
Balról gondozott kert, végében hanyag (inkább szimbólum, mint tényleges akadály) drótkerítés. Ezen túl távoli sziklák.
A teraszon a Színész, Filozófus és Szobrász fehér asztalt ülnek körül, melyen magnó és néhány kazetta.
A Zenész a sétányon közeledik az Íróval.

Zenész: Ez a mi kis társaságunk. A Színész valami ritka pajzsmirigybetegségben szenved. A Filozófus szklerózisos, a Szobrász skizofrén.

Színész: *(Zenészhez.)* Mit szépíted? A szakma tett tönkre minket.

Filozófus: *(Íróhoz.)* Maga kicsoda?

Író: Író vagyok.

Szobrász: Mi a betegsége?

Író: A falanszter.

Filozófus: Nem értem.

Zenész: Maradjunk ennyiben!

Író: *(Felvidul.)* Nem szükséges belátnom, megértenem, megmagyaráznom semmit?

Zenész: Ez a Kettes Szanatórium lényege. Örüljön, hogy nem az Egyesbe került.

Író: Miért, mi van az Egyesben?

Filozófus: Ok és okozat.

Író: Akkor is foglyok vagyunk.

Szobrász: Az attól függ, mit ért szabadságon.

Színész: Itt azzal foglalkozhatunk, amivel akarunk.

Író: Vagyis a rögeszméjükkel!

Zenész: *(Felnevet.)* Ember! Magának humora van!

Író: *(Visszakérdez.)* Igaz, hogy zenét ír a betegek agysejtjeiről?

Színész: Az a lényeg, hogy zenét ír.

Szobrász: Tud zenét írni!

Filozófus: *(Íróhoz.)* Maga kicsoda?

Író: Egy ember, aki szeretné eldönteni: van-e élet a halál előtt?

(A Zenész leül, helyet mutat maga mellett az Írónak, aki szintén leül.)

Zenész: A kör bezárult.

Színész: Öt óra! Kérhetjük a teánkat.

Szobrász: Pincér!
(A szanatórium felől belép az egyik Ápoló. Köpenye fölött köténytyisel, karján szalvétát. Benne van a játékban, ő most Pincér.)

Pincér: *(Meghajol.)* Mit szabad hoznom?

Szobrász: Kérjük a teánkat!

Pincér: Igen, uram! *(El.)*

Író: De hisz ez Ápoló!

Filozófus: Ha így áll a kérdéshez, akkor hamar eljut ahhoz a felismeréshez, hogy az élet semmiben nem különbözik a haláltól.

Író: *(Dühödten.)* Miért? Miben más?

Zenész: Az ágytál, az éter, infúzió, katéter Ennyi az élet, ha legyőzött a baj.

Színész: Injekció, véna, éber légy és néma Mindennap vérvétel, ilyen élet ez!

Szobrász: Nincs gyógyszer, nincs műtő Nincs áram, nincs hűtő A rémkép a tepsi Melyben feketedsz!

Filozófus: Nincs sírhely, nincs sírkert, S a márvány csak drágán kapható!

Zenész: Az Apokalipszis Csak ezredvég-pikszis! Jöjjön a Boleró! *(A Zenész kazettát tesz a magnóba, és bekapcsolja. Felhangzik Ravel Bolerója erősebb középtaktusból. Ahogy a zene erősödik, a jelenlévők feszültsége egyre nő, beszédük zaklatott.)*

Szobrász: Élt-e Rodin, aki megalkotta a Tavasz-t, vagy csak műve él?

Filozófus: Gondolkodom, tehát nem vagyok. Csak itt, a Kettes Szanatóriumban.

Színész: Ne gondolkozzunk! Ez a megoldás! Heuréka! Megtaláltam!

Író: *(Kiabál.)* Hamis úton jártok! Hamis tudattal éltek! Innen menekülni kell!
(A Pincér bejön tálcával, csészével, szervíroz. Kikapcsolja a magnót, hirtelen csend.)

Pincér: Ki a Halálnak nem komája, S az életet sem viseli el – Szanatórium a tanyája Hová jut: itt válik el.
Alszik, mint a mák virága – Ébred, és máris szorong Nem roppan-e szét álvilága – E félelemtől lesz bolond.
Nem gondolkoznak, nem is élnek – Naphosszat nem is beszélnek, Nem kell tévé, telefon: A csend az egyetlen vagyon.
Mit mond nekik a Boleró? Ignoti nulla cupido!
(Hangsúlyozott udvariassággal.) Szíveskedjenek csendben teázni...
(El.)

Író: Hála Istennek! Vége az extázisnak!

Zenész: *(Íróhoz.)* Barátom, maga túl normális. Nem közénk való!

Író: Akkor mit csináljak? Bár tehetnék valamit! Maguk megalkották a diszharmónia világát, de én csak harmóniában létezhetek!

Szobrász: Szökjön meg! Ne rám bámuljon, hanem ott arra a kerítésre! Amögött egy katonai bázis van. Azt az utat nem őrzik. Arra épeszű nem indul. Ámde épeszű, aki a harmóniát keresi?! *(A Zenész újra bekapcsolja a Boleró-t. Diszkréten, súlyosan szól a zene. A Színész, Szobrász, Zenész és Filozófus teáscsészéjébe mereng. Az Író feláll, átvág a sétányon, a kerten át elindul a kerítés felé. Egyre gyorsabban fut, eléri a kerítést, átkúszik alatta, s a másik oldalról visszaint. A társaság barátságosan üdvözli. Az Író eltűnik.)*

Zenész: Semmit sem láttunk.

Színész: Természetesen.

Filozófus: Azt azért megmondhatnátok: ki volt ez?!

3. KÉP:

Katonai támaszpont a budai hegyekben. Az előző kép távoli sziklái most közeliek, közöttük patak folyik, melynek forrásánál kiírás: „A vízből inni tilos!" A bázis barlangbejáratát fegyveres katonák őrzik. Az Író elcsigázva érkezik, a forráshoz vánszorog, inni akar belőle.

I. Őr: Megállni! Tilos terület!

Író: *(Lerogy a sziklára.)* Sugár, atom, vagy vegyi fegyver?

I. Őr: Pont azért állítottak ide, hogy veled közöljük!

II. Őr: Fordulj vissza!

Író: Mögöttem semmi sincs. Várni fogok.

I. Őr: Tíz évig akarsz itt üldögélni?

II. Őr: *(Halkan a társához.)* Ne fecsegj!

Író: Tíz évre lezárt terület! Azt hittem, ilyesmi már rég nem létezik!

I. Őr: Nem vagy te kém ezzel az ártatlan arcoddal?

Író: Ahogy gondolod.

I. Őr: *(Döbbenten.)* a-hogy-gon-do-lom?!

II. Őr: *(Halkan.)* Hagyd, hiszen bolond!
(Az Író ismét inni akar a forrásból.)

I. Őr: Ne igyál, te eszement! Fertőzött. Ki van írva, hogy tilos!

II. Őr: Nem tudsz olvasni, mi?

Író: A környéken mindenki ezt a vizet használja.

I. Őr: Mindenki tudja, hogy a víz fertőzött.
(A II. Őr élelmet hoz a barlangból, ad az I. Őrnek, esznek. Az Író nézi őket.)

II. Őr: Mit bámulsz?

Író: Éhes vagyok.

I. Őr: Jó vicc! Itt fejadag van.

II. Őr: *(Kenyeret dob az Írónak.)* Nesze!

Író: *(Elkapja és befalja a kenyeret.)* Köszönöm.

I. Őr: Asszony nem kéne?

Író: *(Közönnyel.)* Impotens vagyok. *(Alváshoz készül a sziklán.)*

I. Őr: Hogy érzed magad semleges állapotban?

Író: Végre embernek érzem magam.

I. Őr: *(II. Őrhöz)* Mégis lelövöm!

II. Őr: *(Egyre közeledő autózúgásra figyel.)* Most már fölösleges.
(Az őrök vigyázz-ba merevednek a barlang bejáratánál. A zaj egyre erősebb lesz, majd megáll egy teherautó odakinn. Vezényszavak hallatszanak a Százados hangján: „Autóról le! Rakodáshoz sorakozz!" A színre befut egy törpe dzsip az Ezredessel. 46 éves aranyszőke, kékszemű, szálfatartású, karcsú tiszt. Míg kiszáll, kintről a katonák láncba fejlődnek, a színen csak néhány látható, egy belép a barlangba.)

Százados: *(Belép a katonák mellett, ellenőrzi a láncot, kiadja a parancsot.)* Rakodás, – indul!
(Kintről ládák érkeznek, s kézről kézre adogatva eltűnnek a barlangban.)

Ezredes: *(Őrökhöz.)* Jelentést kérek!

I. Őr: Jelentem, minden rendben!

Ezredes: *(Az Íróra mutat.)* Ez ki?

II. Őr: Csak egy férfi.

Ezredes: Férfi mellé a „csak" szó nem tehető!

I. Őr: Agyonlőjük?

Ezredes: Ugyan már... *(Odasétál az Íróhoz, megnézi, megrúgja.)* Felállni!

Író: *(Feltápászkodik, dünnyög.)* Egy ezredes. *(Igyekszik katonásan állni.)* Kérem szépen, én nem csináltam semmit.

Ezredes: *(Mulatva)* Semmit?
Előbb fakatonát játszol, Tetszik ez a felnőtteknek. Nem estél messze apádtól, Akit hómezőn temettek...
Mit keresett a Don-kanyarban Mint Isonzónál nagyapó? Parancsra indulsz! Előre! Engedelmeskedni jó!

I. Őr: Jobbra át! Balra át! Tanulj dramaturgiát!

II. Őr: Titok itt, titok ott! Amit őrzünk, mind titok.

Százados: Sose félj, a Vezér Mindig tudja, mi a cél!

Ezredes: *(Elégedetten.)* Jól van, fiúk! – Százados!

Százados: Igen?

Ezredes: Csináljanak ebből a civilből katonát!

(Ezredes beül a dzsipbe, kifarol a bázisról, ahol ez alatt mindenki vigyázban áll.)
Százados: *(Katonákhoz.)* Rakodást, – befejezni!

Katona: *(Kilép a barlangból.)* Rakodás befejezve!

Százados: Katonák! Kocsira, – föl!
(Katonák rövid helybenjárás után kifutnak. Hallatszik a teherautó lezárása.)

Százados: *(Kifelé, hangosan.)* Indulj!
(Teherautó zúgása elhal. Százados bemegy a barlangba.)

Író: Rosszat sejtek...
(Őrök nem reagálnak. A Százados kijön. Kezében egy fecskendőből ugrat ki némi szérumot.)

Százados: Civil, hozzám!

Író: Nem!

Százados: A katona nem mond ellent. Ott áll, mint egykor Pompeiben Várva a parancsot állva, Míg elöntötte a láva.
Nem a te dolgod megítélni Miért tört ki a Vezúv! Nem a te dolgod meghirdetni: Hová vezessen az út!

Író: Memento mori! Emlékezzetek! Emlékezzetek a halálba menőkre!

Százados: Morituri cézár salutant! Ez itt a jelszó jó időkre!

Őrök: Sose félj, a Vezér Mindig tudja, mi a cél!

Író: Nem akarok katona lenni!

Százados: Katonai szolgálatra alkalmasnak nyilvánítom. Védőoltást megadom.
(Az Író hátrál a tű elől, de az Őrök lefogják. A Százados feltépi rajta az inget, s a mellébe szúrja a tűt. Az Író feje lekókad, az őrök erősen tartják.)

Százados: *(Őrökhöz.)* Nem fog emlékezni a bázisra. Kergessétek a Völgybe! *(Megvetéssel.)* Oda való!

4. KÉP:

A Völgy nyomortelepe.
A hulladékból készült viskók közt vagonlakás,
mely itt biztonságosnak számít. Kiszuperált bútorokkal
igyekeznek lakályossá tenni. Minden tiszta,
az egyik sarokban apró dobkályhában ég a tűz.
Kint hatalmas vihar tombol. Amikor a villám le-lecsap,
mintha minden lobogna. A Férfi és Nő két rozzant fotelágyban ül
a kályha mellett.

Férfi: Nem tudunk kabátot venni. Félkabátot sem! Csak a legszükségesebbre van pénzünk.

Nő: Tehát nincs pénzünk.

Férfi: Mondd meg, mit csináljak? Lopjak, öljek, hazudjak, csaljak?
Nő: Légy ügyes!

Férfi: Megérne egy misét, ki az ügyes! Ügyes, aki nem szól az ügyesek ellenében? De még milyen ügyes! Ügyes, aki tőkéjét dupla tőke biztonságában kamatoztatja?! Bizony, az is ügyes. De nincs olyan ügyes, aki pénz nélkül csinál pénzt. Ezt az utat nekünk ajánlgatják. Ha nem vagyunk rá képesek, itt rohadunk egy lerobbant vagonban.

Nő: Mikor csókoltál meg utoljára?

Férfi: Tegnap este.

Nő: Tehát ma még nem.

Férfi: Ma még nem érdemelted meg.

Nő: Érdemek kellenek a szultán csókjához?

Férfi: Legalább a napi híreket mondd el!

Nő: Kérlek! Földrengés volt Los Angelesben, Irakban kormányválság, Iránban mozgósítás. Meghalt Lady Di, a szegények hercegnője. Az arabok és Izrael között újra feszült a helyzet. A Mars-szonda és a Jövevény működik. Beléptünk az űrkorszakba.

Férfi: Valamilyen új földrész nem keletkezett?

Nő: Mit akarsz egy új földrésszel?

Férfi: Elmennék oda Mauglinak.

Nő: Miért kívánkozol visszafelé?
Férfi: Mert előre nincs út! Semminek sem látom értelmét. Az

ember a Marson is ember marad. Előbb-utóbb benépesíti sertésekkel, karácsonyfákkal! Nem hiszek az emberben, mert nagyon jól elviseli az embertelenséget...

Nő: Én ilyen nyomorultan is szeretlek!

Férfi: Ez az a mézesmadzag, amit az élet elhúz az orrunk előtt, nehogy felismerjük a kellő pillanatot az „elég!"-re!

Nő: Szeretsz még?

Férfi: Szeretlek, és mindig szeretni foglak. Ha nem szeretnélek, már nem élnék!

Nő: Azt szeretném, ha nem csak a puszta létezésre tudnálak rábírni. Szeretném, ha megfognád a kezem, és simogatnád! Szeretnélek féltékennyé tenni! Látni, hogy ölni tudnál értem!

Férfi: Sosem fogok megölni senkit!

Nő: Csak egyszer válaszolnád azt, amire vágyok! Akkor kezdhetnénk igazán élni!

Férfi: Az életet sosem lehet újrakezdeni. Csak folytatni lehet!
(Az Író botorkál a viharban. Erőtlenül kopogtat az ajtón. A Férfi és a Nő felállva figyelnek.)

Nő: Ne nyisd ki!

Férfi: Valaki eltévedt a viharban. Nem hagyhatjuk kint!
(Kinyitja a vagonajtót, kint villámlás, mennydörgés. Az Író ereje végén szinte átzuhan a küszöbön. A Nő segít neki talpon maradni, a Férfi a bevágódó esővel küzdve igyekszik becsukni az ajtót. Aztán

szemügyre veszik a vándort, akinek szeme zavaros, ősz haja zilált, arcát többnapos borosta fedi, keze remeg. A Nő saját helyére ülteti, a kályha mellé.)

Író: *(Rácsodálkozik.)* Kályha...

Nő: Vegye le a vizes ruháját, adok köpenyt, míg megszárad.
Író: Mindjárt elmegyek...

Férfi: Hova menne ilyen ítéletidőben? *(Viszi saját kopott köpenyét.)* Legalább ebbe bújjon bele!

Író: *(Felveszi a köpenyt, visszaül és tisztább szemmel néz körül.)* Befogadnak egy ismeretlent... Meséljenek magukról!
Nő: Inkább ennie kellene!

Férfi: Tejet forralok mézzel. Rendbejön, meglátja!

Író: Nem kérek enni! Író vagyok, a lelkem éhes! Meséljenek!
(A Férfi és Nő tanácstalanul néz egymásra. A Nő sámlit húz az Író mellé, így beszél.)

Nő: Van egy mesém, egy bús dalom: Az, hogy a múltam vállalom. És ez a dal egy vallomás - Csak én tudom, nem tudja más.
Van egy cipőm, mely hazavisz, Van egy társam, ki néha hisz. Van életemben változás - Csak én tudom, nem tudja más.
A feladat sosem remény, Élek a magam kenyerén. Ki volt, ki lesz az aduász - Csak én tudom, nem tudja más.

Író: Ki volt, ki lesz az aduász - Csak te tudod, nem tudja más.
Nő: Apám alacsony, szemüveges ember volt, bal keze könyökből hiányzott, lefagyott a Pripjety-mocsaraknál. Jobb keze erős volt, s ha a fejemre tette, megnyugodtam. Lakásunkat mindenütt

szőnyeg borította, a falakon könyvek, az asztalon könyvek, a szekrényben könyvek. Olvastunk, s nem számított a kopott ruha. Legyőzték az Ezeregyéj szellemei.

Író: Szíve tele van üvegheggyel és holdfényvarázzsal, tábortüzekkel, táltos lovakkal, nimfák táncával, óceán zenéjével. Könnyen elviseli a fokhagymás pirítóst, mert Harun el Rasid is rákényszerült...
(Az Író jobbját a Nő fejére teszi, ugyanazzal az áldó mozdulattal, amit az elmondott.)

Író: Ma már tisztában van vele, hogy nem tud visszatérni sehová! Mire eljutunk az igazi gondolathoz, véget ér az élet...
(A Nő feláll, tejet keres. Helyére ül a Férfi. Az Író halkan szólítja.)

Író: Beszéljen, hallgatom!

Férfi: Én a pipa korszakában éltem, Nem hittem soha, és nem reméltem. Sztálin elvtárs pipába zárt, Szeretnék végre kitörni már. Pipába zárva vagyok a füst, Nem tudok kitörni mint lángezüst. Vannak még sokan áldozatok - A végső órán mind rázta a sokk. Nem mondhatom, hogy föltámadok, Mert pipavilágban halott vagyok. Érted-e azt, ha pipafüst száll Jel arra: „El kéne számolni már!" Én a pipa korszakában éltem, Nem hittem soha, és nem is reméltem...

Író: Ismerte a szüleit?

Férfi: Ha arra gondol, megvédtek-e a csalódástól – hát nem védtek meg! Anyámat nem is ismertem, apám pedig mindent elivott. Éheztem, és olyan nők között nőttem fel, akiknek körme törött volt, bőrük izzadt, lábuk visszeres. S én egyre jobban egy délibábot akartam, egy lidércet, aki után futni kell annak reménye nélkül, hogy valaha utolérhetem...

Író: *(Egyre fáradtabban.)* Igaza van, fiam, mindent abba lehet hagyni, de semmit sem szabad abbahagyni, mert akkor elismerjük az élet értelmetlenségét. Aztán... elérünk egy naphoz... mikor már nem változtathatunk... azért nem lehet az emberből bárki, mert Valaki!

(Az Író feje a fotel támlájára hanyatlik, elalszik.)

Nő: *(A Férfihoz bújik, egymást átölelve nézik az alvót.)* Honnan veszi ezeket az iszonyú szavakat? Ugye, mi még nem jutottunk a végére? Mondd ki, hogy nem jutottunk a végére, különben kimegyek a viharba, és soha többé nem látsz!

Férfi: Nem jutottunk a végére. *(Rámutat az alvóra.)* Ő a biztosíték. Nem véletlen, hogy hozzánk vezette a Sors!

Nő: Ugye, biztos vagy ebben?

Férfi: Igen, kis lidércem! Biztos vagyok.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

II. RÉSZ

5. KÉP:

A színhely ugyanaz a szoba, mint az első képben, alaposan átalakítva. A falakról eltűntek a fotók, helyettük háttérből is átvilágítható Zodiákus. A bal falon a Vízöntő, Halak, Kos, Bika –, alattuk a Tejút. A középső falon Ikrek, Rák, Oroszlán, Szűz –, Alattuk a Szaturnusz. A jobb falon a Mérleg, Skorpió, Nyilas, Bak –, alattuk a Naprendszer. A szoba berendezése két szikár fotel, közöttük parányi műszerfal rendeltetésű asztalka, vezérlőgombokkal. Mabus innen irányítja a Zodiákust. A bal falnál számítógép és kartotéktároló. Mabus az egyik fotelben ül, némi töprengés után megnyom egy gombot. Az ajtó ezoterikus zenére kinyílik. Belép Judit, habozva áll az ajtóban, de mohón néz körül, úgy szívja a látnivalót, mint szivacs a vizet. Belépésére a Bika villogni kezd.

Mabus: Foglaljon helyet, asszonyom! Ön harmincegy éves, a Bika jegyében született. És most – boldogtalan. Miért a fixa ideák specialistájához fordul –, nem értem. Elég volna egy utazás, vagy új szerető.

Judit: *(Leül egy másik fotelbe.)* Egész Pest Mabus professzorról beszél, aki egy villát adott a Podmaniczky 43-ért. Egyből közismertté vált, hogy itt működött az utolsó magyar szabadkőműves páholy. Különös egybeesés, hogy itt nyitotta meg az első asztrológiai és metafizikai szaktanácsadást. Ilyen véletlen nem létezik! Erre nyomós oka lehet!

Mabus: A nyomós ok elég nyilvánvaló. Specialista vagyok, az

ezoterikát és metafizikát a pszichoanalízis szolgálatába állító egyszemélyes vállalkozó, akinek a titokzatosság a munkaeszköze. A Zodiákus jobban fest egy volt szabadkőműves páholyban, mint bármely villában. Arról nem szólva, hogy ebben a városban dúl a korrupció, s a villák építőit egymás után tartóztatják le csalásért és sikkasztásért. A csillagok nem tűrik a svindlit!

Automata hang: Lényege: Judit.

Judit: Mi volt ez?

Mabus: A számítógépem. Saját konstrukcióm, s merem remélni, hogy felbecsülhetetlen érték. Bioenergetikai szubliminális szisztémára épül, a vizsgált alany biohullámai táplálják be.

Judit: Vagy igen, vagy nem! A titkos páholyok transzcendentális erők helyei. Lehet, hogy a falak beszélnek, s Ön épp ezt koordinálja!

Mabus: Megvan a fixa ideája, Asszonyom! Ami én vagyok! Okkult erőket feltételez mind a lakásomban, mind bennem!

Judit: Nem tagadhatja, hogy a néven nevezés a teremtés alapfázisa. Én ismerem Nostradamus kiadatlan próféciáit, melyben nevén nevezi Önt.

Mabus: Engem?

Judit: „A Mars és a Spectrum egyesül A Rákban, pusztító háború lesz; Később új uralkodót szentelnek föl LAUS MABUS-t, Aki vérben uralkodik 27 éven át."
Ez a végidők strófája, amit szerte a világban tudósok tömege próbál megfejteni. Miért vette föl a Mabus nevet, ha nincs vele célja?

Mabus: *(Nevet.)* Le ne vágja a fejem, mint egykor Holofernesét! A Laus Masbu is létezik mint anagramma –, Allus Mabus is. Ha tudná, milyen messze vagyunk a megfejtéstől! Nagyszerű, hogy mindez érdekli Önt! Kitűnő eset! Vállalom a kezelését. Most rögtön elkezdjük!

Judit: Várjon! Nem ilyen egyszerű.

Mabus: Dehogynem!

Judit: Gyógyultan távozom?

Mabus: Mély fájdalommal tudatom, hogy tökéletesen gyógyultan távozik. Többé nem Noorbergen könyveket olvas az elveszett fajok titkairól, s azok magasabbrendű kultúrájáról, hanem beéri Gardner vagy Hitchcock „esetei"-vel!
(Mabus utolsó szavainál az ajtó felpattan. Három fekete dresszbe öltözött alak nyomul be. Fejükön maffiózó módon fekete harisnya, csak szemüknél és szájuknál nyitott. Az egyiknél pisztoly, a másiknál gépfegyver, a harmadiknál lángszóró. Mikor becsukják az ajtót maguk mögött, villogni kezd a Kos, a Rák és a Skorpió. A gépfegyveres sorozatot lő a Zodiákusra, de minden sértetlen és változatlan marad. A csillagjegyek villognak.)

Mabus: *(Mosolyogva.)* Miért csinálnak magukból bolondot? Ez itt csakugyan a Kozmosz egy darabja.

Judit: *(Mabushoz húzódva az álarcosokhoz.)* Erősebb kezekben vagytok, mint gondoljátok!

Automata hang: A pisztolyos Névtelen, a gépfegyveres Felhasználható, a lángszórós Engesztelhetetlen.

Névtelen: *(Tompán.)* Maga egy féreg, Mabus! Semmi esélye velünk szemben! *(Fejével a számítógép felé bök.)* Ezért a masináért jöttünk. Szerelje le, és nem lesz semmi bántódása!

Mabus: Ez a gép az Önök agyával dolgozik. Semmi leszerelni való nincs rajta. *(Elhúzza a faltól, körbeforgatja.)* Sehol egy vezeték -

Névtelen: *(Ráordít.)* El a mancsaival a géptől!

Felhasználható: Adja át az adattárolóit!

Mabus: Ismét tévednek, az én konstrukciómban nincs adattárolás!
(Névtelen a kartotéktárolóhoz ugrik. Kezdi kihúzni a fiókokat.)

Engesztelhetetlen: A lyukkártyákat akarjuk, Mabus!

Felhasználható: A „Homo Futurus"-ról szóló kutatásait. Az eljövendő faj adatait!

Engesztelhetetlen: Vagy átadja, vagy felgyújtom!

Névtelen: *(Döbbenten mered ellenőrzése eredményére.)* A fiókok üresek!
(Mabus a döbbenetet kihasználva megnyomja az egyik gombot. Ekkor az Engesztelhetetlenre a Skorpióból, a Névtelenre a Kosból, a Felhasználhatóra a Rákból éles vörös fény vetődik, melytől a három támadó mozdulatlanná merevedik.)

Mabus: *(A fotelben kucorgó Judithoz.)* Most már ne féljen! Erőtérben vannak, és míg ott vannak, tehetetlenek.

Judit: Nem ismeri az anarchistákat! Meg fognak ölni minket!

Mabus: Ha ettől tart, nyugodtan menjen el! Ennél sokkal kíváncsibb, igaz? Akarja hallani őket?

Judit: *(Mohón.)* Akarom! Ha Mabus velem, ki ellenem?

Mabus: *(Engesztelhetetlenhez.)* Beszéljen, Skorpió!

Engesztelhetetlen: *(Letépi maszkját, előtűnik az I. Őr arca; hangja személytelen.)* Ott ült Aldo Moro. Szemében semmi remény, csak a szégyen. Szégyellte magát a világ helyett. Az egész világ nem tudott tenni semmit ellenünk!

Judit: Mert az egész világ hivatásos gyilkosokból áll!

Mabus: *(Új gombot nyom meg az asztalon; a fény az Engesztelhetetlen körül smaragdzöldre vált.)* A személyiség determinánsait!

Engesztelhetetlen: Gyerekkorom kiemelt élethelyzet, meg nem érdemelt kitüntetésekkel. Profi sportolóként futtattak. Az első külföldi utamon beszervezett az Internacionalista Anarchizmus. Megfigyelőként vettem részt Aldo Moro meggyilkolásában, mely a világanarchia színrelépésének főpróbája volt. Rájöttünk, hogy meg kell teremteni a kormányok és a terroristák közötti tárgyalások elégséges alapját. Az akció ilyen értékeléséért kivontak a forgalomból, több veteránt feláldozva értem. Testőrként kellett elhelyezkednem magas rangú politikusok mellett. Így jártam be a világot! Míg ők tárgyaltak a békéről, én előkészítettem a háborút. Az iráni vezérkar felrobbantása után embertelenül megkínoztak. Nem beszéltem. Azóta neveznek Engesztelhetetlennek.

Judit: *(Mabushoz.)* Ha ilyen embereket küldenek Ön ellen, nagyon fontos lehet számukra a kutatása. Adja oda azokat a lyukkártyákat!

Mabus: És ha csak álmodja a támadókat?

Judit: Én ébren vagyok! Őket tartja valami hipnózisban!

Mabus: Helyesen látja. Csakhogy az emberi gonoszság megismerése azzal a veszéllyel jár, hogy szemlélője tanítvánnyá válik. Az erő maga nem feltétlenül gonosz, de a Gonosz mindig erős. Ezt ne felejtse el! Nem szívesen vagyok Vergiliusa a Pokolban, de most már nem állíthatom meg az eseményeket! *(Felhasználhatóhoz.)* Beszéljen, Rák!

Felhasználható: *(Letépi maszkját, előtűnik a II. Őr arca.)* Lovamat egy országért! – röhögi szemünkbe Arafat, s lova a Föld! Felismerte, hogy a történelem árúvá változott, s hajlandó megfizetni minden árat, amit egy országért fizetni kell!

Judit: Az egész világ hivatásos panamistákból áll!

Mabus: Rég rá kellett volna jönni, hogy minden képviseleti rendszer kisajátítható. Nincs kivétel!

Judit: Kezdem sejteni, hogy eredményei kiknek kényelmetlenek! Csakhogy táltosnak születni kell! Én nem születtem annak. Félek!

Mabus: Téved, Judit! Táltossá nevelődni is lehet. Meg kell tanulnia végiggondolni, amit az emberiség nem képes végiggondolni. Jöjjön ide! Nyomja meg a determináns gombot!
(Judit és Mabus együtt változtatják a Rákot zöldre.)

Felhasználható: *(Személytelenül.)* Strici vagyok a Föld egy városából. Anyám hasában hagytam magam mögött sok országhatárt. Ő éhenhalt, de engem felnevelt a Szervezet. És látni küldött más éhenhaltakat. És láttam, mi a szolidaritás Afrikával: vízhasú kisgyerek –, nem evett mást, mint önmagát.

Judit: Nincs szörnyűbb az éhhalálnál. És a XXI. Század előtt minden második ember éhezik!

Felhasználható: Az oszlani kezdő nyálkás belek gázai felfújják, mint a felszállni nem tudó léggömböt... Aztán halk pukkanás, mely az értőnek olyan, mint a hirosimai robbanás... Ezután nem marad semmi belőlük, ami emberi... A többi döghús, melytől felfordul a keselyű, és elfut a sakál. Nem érdekel, hogy évente százmillió ember öngyilkos, amíg kétszázmillió éhenhal! Szervezetünk hajókat süllyeszt el –, de előbb megszerzi a rakományt! Élelemtől roskadó kombinátokat robbantunk –, de előbb megszerezzük a rakományt! Felgyulladnak szállodák, állomások, repülőterek –, de előbb miénk a rakomány! És kalózokat nevelünk kalózok ellen, kalandorokat kalandorok ellen. Másképp nem jöhet létre egyensúly a magukat mázsásra hizlalók és az éhenhalók között.

Judit: Tehát nem mindenre használhatók fel, csak a célra!

Mabus: *(Kutatva nézi.)* Úgy látom, máris hatásuk alá került. Még mindig az a véleménye, hogy a transzcendens erők érdekesebbek, mint a Földön összecsapó személyiségek?!

Judit: Milyen személyiségek vagyunk mi, mit gondol? Én a Muhi pusztán születtem, ahol egy nap száz esztendő. Egyik nagyanyám német volt, a másik orosz. Egyik nagyapám lengyel, a másik székely. Hetven évvel ezelőtt megindult alattuk a föld,

és azt döntötték felőlük: HONTALANOK! Vizsgálta már, mi a hontalansági útlevél? Hivatalos álláspont arról, hogy akinek a kezébe adják: nincs helye a Földön. Vizsgálta már, kik mernek így dönteni másokról?

Mabus: A Muhi puszta csak nagyszülei számára volt végállomás. Ön viszont tudományos tanácsadója -

Judit: *(Közbevág.)* Ki ne mondja! Elismerem.

Mabus: Legyen megbízója neve titok! Nevezzük Öregnek! Ő küldte?

Judit: Saját ötletem. Tudnia kell, milyen az, amikor az ember erői végére ér. Ilyenkor ki kell szállni. De én nem akarok kiszállni! Azt hallottam azoktól, akik eljutottak Önhöz, hogy itt új ént kapnak. Feltölti őket energiával, mint elemet a transzformátor. Egyre fáradtabb vagyok, egyre üresebb. Én vagyok maga a hiány. Az is lehet, már nem létezem!

Mabus: Ha Ön nincs, akkor: senki. Nulla! Nincs célja, akarata, életkedve. Neve sincs. Ön – egy névtelen.

Judit: *(Felderül, és a Kos jegyéhez fordul.)* Ő is Névtelen!

Mabus. Csakhogy ő nem veszítette el a személyiségét!

Judit: *(Lecsap a gombra, amitől a Kos zöld fényt kap.)* Beszéljen, Kos!

Névtelen: *(Letépi maszkját, előtűnik a Százados arca; Judit megrémül, de leplezi.)*
Végy egy szervezetet Névtelenekből! Helyezz élére egy szemé-

lyiséget! Aztán öld meg. Ezután a szervezet minden névtelenje személyiség.

Judit: *(Mabushoz.)* Hallgattassa el! Állítsa le, könyörgök!

Mabus: Judit, nem bábukkal van dolga, akik Hoffmann meséiből léptek elő!

Névtelen: *(Rejtett diadallal hangjában.)* Végy egy szervezetet Névtelenekből! Tedd az államhatalom élére, és tartsd ott, míg mindenki azt csinál, amit akar! Ettől kezdve a szervezet tagjainak tette maga a szabály.

Judit: *(Suttogva ismétli.)* A szervezet tagjainak tette maga a szabály.

Névtelen: *(Egyre magabiztosabban.)* Végy egy szervezetet a Névtelenekből, és adj nekik egy ábrát, ami az övék! Ettől kezdve a Szaturnusz gyűrűjétől a Tejút gomolygásáig minden ezt az ábrát szolgálja. Így születik a jelkép! Enélkül aki látott sem látott eléggé. Aki szeretett sem szeretett soha jobban magánál. Ha akarom, mindent odaadok érte. És akarom, és mindent odaadok érte!

Mabus: Érti, amit lát, Judit?
Saul mindig üldöző volt Paul mindig üldözött Saul előtt sima az út Paul falba ütközött
Saul kardot vett kezébe Paul csupán kenyeret Sault megkérdezte az Úr: „Mért üldözöl engemet?"
Ember, jól vigyázz magadra Légy kész a pálfordulatra A kérdés maga alá temet: „Mért üldözöl engemet?"

Judit: A kérdés maga alá temet:
„Mért üldözöl engemet?"
(Kintről beront Jozsó. Hosszúhajú, krisztusarcú fiatalember, kék haj-

jal. Karján a kábszeres tű nyomai. Nadrágja Lewis, trikóján az egész Zodiákus. Lendülete megállíthatatlan. Pillanat alatt összeköti mozgásával a tablót. Hangja csaknem üvöltés.)

Jozsó: Mi a kurva úristent csináltok ennyi ideig? *(Visszakézből pofont ad Juditnak.)* Hülye tyúk! *(Sorra elveszi a fegyvert az anarchistáktól.)* Marha! Barom! Állat!

Automata hang: Lényege: kábítószer.
(Mabus sorra próbálja a vezérlőpult gombjait. Az egész Zodiákus többszínben villog, de Jozsót nem képes megállítani.)

Jozsó: Ki a francos valag mondta, hogy kábítószer? Hozd a port, és nem bántalak!
(Jozsó átveti vállán a lángszórót, farzsebébe dugja a pisztolyt, tartásba teszi a gépfegyvert, kibiztosít. Judit félelme az őrületig fokozódik.)

Judit: Jozsó, térj magadhoz! Ezek valódi fegyverek!

Mabus: *(Döbbenten nézi Jozsót.)* Nem hat rá semmilyen erőtér! A kábítószer megszünteti a bioáramokat!

Jozsó: Majd kiesett a tökömből: likvidálás!
(Egyetlen sorozattal végez a három anarchistával, akik összerogynak. Jozsó Mabusra irányítja a fegyvert.) Hol a kábszer?
(Mabus szótlanul egy zacskót tesz az asztalra. Jozsó elismerően néz rá, megkóstolja a port, füttyent.)
Megér három pasast!

Mabus: Hallod, világ! Megér három pasast! Ecce Homo Futurus! Íme, az eljövendő faj!

Jozsó: *(Egyre nyalózik, egyre jobban bepörög.)* Kapisgálja, hogy

megy ez? Az Öreg ideküld három hapit, akik itt végre davenolnak. Judit vagyont kap a magnószalagért –, én a porért. Ki van ez találva! Ez a szoba most szépen kigyullad a „földöntúli erőktől"...
(Mikor Jozsó a szoba közepére teszi a lángszórót, s csak arra koncentrál, Judit hirtelen kiugrik az ajtón, erősen becsapja. A lángszóró belobban. Jozsó néhány másodpercig kábán áll, majd az ajtónak ugrik, rángatja, de az nem nyílik.)

Mabus: Hogyan tovább Holofernes?

Jozsó: Jól betanítottam a kis ringyót! Itt fogok megdögleni, s még csak két éve szívok! *(Két öklével a homlokát veri.)* Még csak két éve!
(Mabus intésére a Zodiákus valamennyi csillagjegye vakítósárga izzásba kezd, s a lángszóróra irányulva eloltja azt. Jozsót nem érinti a beavatkozás.)

Jozsó: *(Megkönnyebbülten belerúg a lángszóróba.)* Pont jókor krepált be! Méghogy japán eredeti! *(Újra az ajtónál próbálkozik.)* Az a vicc, ha kinyitják ezt az ajtót, nekem redőny... *(Előveszi a port, újra nyal, sőt, harap.)* Értem pedig útban vannak... Érzem! Decibel mindig azt mondta: „Neked megérzéseid vannak, fiú!" Decibelnek mindene megvan. Lakása, piája, nője! Rá az egész világon haverok várnak. És ő kiáll a fénybe...
(Jozsó ettől kezdve Decibel rocksztár. Beleüvölt a reflektorfénybe, a csak neki látható, de mindenkinek hallható közönségnek.)

Jozsó: Mindenki itt van?

Tömeg: Min – den – ki!

Jozsó: Mindenki hallani akar engem?
Tömeg: Min – den – ki!

Jozsó: Helló! Helló! Helló!

Tömeg: HELLÓ!

Jozsó: Volt egyszer Császár De hol van a tavalyi hó Volt egyszer Isten De hol van a tavalyi hó
Volt egyszer Becsület De hol van a tavalyi hó Ezt a tavalyi hó dolgot A vízözön előtt mondta
Egy régi haver Azóta sincs új vaker Az ember újít Visszafelé az Időben.
Volt egyszer Ember De hol van a tavalyi hó!
(Őrjöngés közben Jozsó farzsebéből kiesik a pisztoly. Mabus azonnal felemeli. Mielőtt cselekedne, kinyílik az ajtó, s kezében ugyancsak pisztollyal belép az Ezredes. Szétnéz a hullákon, arcára kiül a megvetés. Felméri, hogy Jozsó nincs magánál, és Mabushoz fordul.)
Ezredes: Akár egy mészárszék! Hullák, kábszeresek, hajléktalanok és munkanélküliek lepik el a várost is. Ön rossz helyen jár, doktor Mabus!
(Jozsó megfordul, de abszolút képtelen a helyzet felmérésére.)

Mabus: *(Óvatosan mozog, nagyragadozóval van dolga.)* Mire céloz, Ezredes?

Ezredes: Budapest alkalmatlan a Világállam központjának szerepére!

Mabus: Minden fizikai jel arra mutat, hogy ez lesz a Központ.

Ezredes: Az Apokalipszis központja! Az igen. Ahol találkozik Ön és Én.
(Jozsó kábán tántorogva néz egyikről a másikra. Már alig lát át a droghatáson.)
Jozsó: Az Antikrisztus... és ... Likvidátor...
(Utolsó erejével rájuk fogja a gépfegyvert. Mabus és az Ezredes egy-

szerre lőnek rá. Jozsó összeesik. Mabus és az Ezredes egymásra szegezik a pisztolyt.)

Mabus: Hallgasson meg –, Allus Ezredes!

Ezredes: *(Gőgösen.)* Sulla vagyok, – Mabus! Sulla!

Automata hang: Mabus, tegye le a fegyvert! Budapest alkalmatlan a jövőre! A város a Likvidátoré!
(Mabus a földre ejti a pisztolyt. Az Ezredes elgondolkozva nézi.)

Ezredes: Ön nagyon értelmes! Elengedem!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

III. RÉSZ

6. KÉP:

Pasaréti villájában estélyt ad Kinga.
A vendégek a divatdiktátorok legkülönbözőbb kreációiban.
Van, akinek a háta meztelen, van, akinek a melle.
Van, akire úgy szorul a ruha, mintha második bőre volna.
A férfiak hangsúlyozottan fekete öltönyben.
Az egész társaság feldobott, várakozó hangulatban van.
Többször tekintenek Kinga felé, aki Ocsik Linával és Orn Benedekkel beszélget. Kinga halványlila estélyit visel, Lina aranyszálas kéket, homlokát aranypánt övezi. Orn Benedek többet törődik a koktélos poharakkal, mint a nőkkel.

Lina: Csodálatosan sikerült az estélyed! Igaz, Benedek?

Benedek: Mindenki itt van, aki számít Budapesten!

Lina: Ha az Ezredes is megérkezik, ez lesz az évad eseménye. Mikorra ígérte magát?

Kinga: Nem mondott időpontot.

Lina: Talán el sem jön?

Kinga: Ezt azért nem hiszem, mert visszahívott. Én már elfelejtettem az egészet. Több száz vendégből mindig van kiesés. De ő jelezte, hogy itt lesz.

Lina: Különös. Az Ezredes roppant zárkózott. Mi csak visszautasításokat kaptunk tőle. Igaz, Benedek?

Benedek: *(Éppen üres poharát cseréli tele pohárra.)* Ne feledd, Lina, az Ezredes nem tudja megbocsájtani a szakadék-sztorit!

Kinga: Milyen sztorit?

Benedek: *(Kóstolgatja koktélját.)* Boldog asszony maga, Kinga! Úgy lebeg a politika felett, mint az asztronauták az Űrben! Súlytalanul. Ne engedjen ebből, és boldog marad!

Inas: *(Hangosan, egyenletesen.)*
Mabus professzor, a francia szabadkőműves páholy Nagymestere!
(Mabus megjelenik az ajtóban, vörös selyemfrakkban van. Bal fülében gyémántfüggő. Ujjain aranygyűrűk. Homlokán az Ureusz.)
A Finn Lovagrend tagja! A Becsületrend tulajdonosa!
(A vendégek tapsviharral üdvözlik, amit Mabus udvariasan megköszön.)

Mabus: Köszönöm, köszönöm!
(Kinga eléje siet, s társaságukhoz vezeti.)
Kinga: Üdvözlöm, kedves Varázsló! Boldog vagyok, hogy bemutathatom Vendégeimnek!

Lina: Azt beszélik, jobban ismer minket, mint mi magunkat.

Mabus: *(Elvesz egy koktélt az eléje nyújtott tálcáról, és magasra emeli.)* Emelem poharam Önökre, és az Önök történelmi szerepére!

Benedek: Nagylelkű köszöntés attól, aki benne van Nostradamus jövőképében! Egy név, amit a világon egyetlen ember visel -
(A villanyfény pislogni kezd. A vendégek nyugtalanul néznek a csillárokra.) és tölt meg tartalommal.

(A világítás kihuny. Teljes sötétség. Halk moraj. Majd Kinga gyertyákat hozat. Orn Benedek rendületlenül folytatja.)
Budapest most gúnyos tréfák tárgya az egész világon.
(az inasok hatalmas gyertyákat hoznak, oldódik a feszültség.)
Azt mondják rólunk, ide visszatért a hüllők kora. Magyarország csúfneve: Hungaroszaurusz!
(Morgás a vendégek közt: „Felháborító!")
Miért van így? Kérdezzük meg a Mágust!
(Diszkrét tapsvihar, Mabus csendet int.)

Mabus: Köszönöm, köszönöm! *(Csend.)* A történelem folyamán első ízben beszélünk nyíltan arról, hogy a látható és láthatatlan világ egyszerre van jelen. Mind a materializmus, mind a metafizika elvégezte kísérleteit. Nagy játék volt, a Játékmester azonban ismeretlen maradt. 1965 volt az utolsó esztendő, míg a Játékmester felfedte magát. Ám harminckét éve sötétben tapogatózunk. Minden jel az Önök országa felé mutatott. Ma már tudjuk: tévedés volt.

Mind: Tévedés?!

Mabus: Búcsúzni jöttem. A kísérleti korszak Magyarországon lezárult.
Lehetett volna itt új világ, S Európa Amerikára lel, De megjelent a Kéz a falon: Ufarszin, mene, tekel Könnyűnek találtatott, bár megméretett! Vale! Isten veletek!

Mind: Mi ez? Vajon mi ez?

Benedek: Nyílik a Szakadék, Budapest!

Lina: Elmegy a Mágus, bolond, aki hagyja, Hiszen velünk játszott a fél világ! Miért ily hirtelen Mabus haragja? Ki érti a metafizikát?

Inas: *(Teljes hangerővel jelenti be.)* Az Ezredes!
(az Ezredes hófehér egyenruhában érkezik. Rangjelzése és öve arany. Mögötte katonák. Szembe néz Mabus-szal, de a vendégek közéjük nyomulnak.)

Benedek: *(Tapsol.)* Üdvözöljük, Ezredes!

Mind: *(Taps.)* Vivát!

Ezredes: *(Ridegen.)* Elég!
(Hirtelen vakító fény árad szét. Jóval erősebb, mint a rövidzárlat előtt. Abbamarad a taps, a vendégek ernyőzik vagy eltakarják szemüket.)
Az egész bandát letartóztatom!
(A vendégek rémülten egymásba kapaszkodnak, MABUS MÖGÉ BÚJNAK.)

Benedek: Ezt nem teheti meg, Ezredes!

Lina: Ugyan ki akadályozhatja meg, ha elhatározta a hatalomátvételt?!

Ezredes: *(Kőkeményen.)* Kettesével összebilincselni!
(A katonák mögül előlépnek a szürkeruhás fegyőrök. Több hölgy elájul.)

Kinga: Gondolja meg, mit cselekszik! Akármilyen ez az ország, de ez itt: a java!

Ezredes: Hallgasson, maga lábonjáró förtelem! *Aki egy embert elad, az egész emberiséget eladja!*
Hol a férje? Azt kérdeztem: hol a férje?!

Kinga: *(Riadtan Mabusra néz, de az nem segít.)* Nem tudom.

Ezredes: Én tudom. Egyáltalán nincs messze légvonalban. A Bádogvárosban él, a város peremén. Jártányi ereje sincs, de ápolják a hozzá hasonlók, akiket maguk juttattak oda!
Jó üzlet a Falanszter vagyonából Új rabszolgákat hozni létre!
Bolond, ki azt hiszi: magától Jön a századvégre béke.
Bolond, ki hisz az elnököknek, Bankároknak és ügynököknek!
Bolond, kinek az államérdek A véréből táplálkozik!
Hát milyen állam épül itt?

Katonák: Sose félj, a Vezér Mindig tudja, mi a cél!
(Közben bilincselnek.)

Ezredes: Hölgyeim és Uraim! Falanszter után élünk! A meghirdetett elv a *túlélés*. Sokat tanultunk Önöktől taktikát és stratégiát. Maguk vezettek rá, hogy bolond az, ki követi a gondolat mestereit. Ahogy kihaltak a nürnbergi *Mesterdalnokok*, úgy halnak ki korunkban a *Mestergondolkodók*. Aki az Önök világát meg akarja írni, annak tollán legyen Hamlet hímringyó, és Kruse szakítsa szét gyermekét!

Kinga: Csalódtam magában, Mabus!

Mabus: Én meg a jövőben.

Katona: *(Kingához a bilinccsel.)* A kezét!

Kinga: Soha!

Mabus: Szóljon a fogdmegjeinek, Sulla! A Hölgy hozzám tartozik!

Ezredes: *(Mérlegel.)* Másodszor is elengedem...
(A kordon átengedi Kingát és Mabust. Ugyanekkor Lina kezén kattan a bilincs.)

Lina: Most kezdődik az orangutánok kora. Az Utolsó Ítélet is csak kísérlet.

Benedek: *(Bilincsben.)* De lesz-e Feltámadás?
(Lina szabad kezével cigarettát tesz a szájába, s kacéran szól az Ezredeshez.)

Lina: Van tüze, Ezredes?
(Az Ezredes előveszi az öngyújtóját, fellobbantja. Lina megvetően kiköpi a cigarettát.)
Úgy értettem, a jövő évezredre!
(Elindul kifelé, s a megbilincselt milliomosok felzárkóznak mögé.)

7. KÉP:

Osztott szín.
Jobbra országházi ülésterem egy része, és az előadói emelvény, amelyen az Ezredes áll. A képviselőkből mindössze hat személy látható. Balra az Országház előtti tér, ahol lassan gyűlnek a tüntetők.

Ezredes: Nevem mától hivatalosan is SULLA! Nem vezetem be a rendkívüli állapotot, de bevezetem a proskripciót. Megteremtésénél példaképem Sulla volt, ezért egyelőre megtartom a képviselőket. *(Képviselők tapsolnak.)* Mától köteles minden állampolgár figyelni a többi állampolgárt, és jelenteni, aki gyanús! Elsősorban gyanús a múlthoz való hűség. Kötelező elismerni, hogy a jelen rendje demokratikus rend!
Aki a hatalmat bírálja: lázító és felkerül a proskripciós listára.

Aki gyanúsított, nem viselhet állami tisztséget. Ha a vád összeesküvés az államrend ellen: büntetése halál! Mivel az államrend érdekében szükséges a halálbüntetés, a halálbüntetés eltörlését eltörlöm. A köztereken Sulla jelmondatát helyezzük el: „Inkább vesszen tíz ártatlan, mint meneküljön egy bűnös!"
(A parlament tapsol: SULLA! SULLA!)

Ezredes: *(Gőggel.)* A hízelgést nem tűröm! Nagy elődöm példájára szükség van, mert úgy elharapózott a korrupció, akár a pestis! Tiszta Magyarországot, tiszta Budapestet! Le a korrupcióval!
(A parlament tapsol: SULLA! SULLA!)

I. Képviselő: Gyanús a Kisgazdapárt!

II. Képviselő: Gyanús a Demokrata Fórum!

III. Képviselő: Gyanús a kereszténydemokrácia!

IV. Képviselő: Gyanúsak a szocialisták!

V. Képviselő: Gyanúsak a Szabad Demokraták!

VI. Képviselő: Gyanúsak a Fiatal Demokraták!
(Egymásra mutató, kinyújtott kezekkel állnak.)

Ezredes: Mind felkerülnek a gyanúsak listájára!

I. Képviselő: Gyanús az étel, gyanús a szándék, És gyanús a szándék oka.

II. Képviselő: Gyanús a vagyon, gyanús az örökség, Gyanús a gazdagság foka.

III. Képviselő: Ha kitérsz is gyanús, Ha támadsz is gyanús, És főleg az, ha semmit sem akarsz.

IV. Képviselő: Akard a gyanút És keresd a tanút, És keresd a vádat, mit szavalsz.

V. Képviselő: Proskripció! Ez ám a jó! Lefejez a puszta szó!
VI. Képviselő: Nem kell sem puska, sem háború, A gyanú kell, a főgyanú!

Mind: És tizedére csappan, aki él!
(A színpad másik fele világosodik ki. A tömeg egyre nő. A felvonulók szervezetten érkeznek.)

Rikkancs: Törvényerőre emelkedett a proskripció! A képviselők egymást vádolják!
(Az Író a Férfivel és Nővel jön a tüntetők élén.) A feliratokon: „Senkinek semmilyen hatalmat!" A tüntetők skandálnak:
„Túl sok itt a sunyi róka, Messze innen Európa."

Rikkancs: Mindenki gyanús! Se vége, se hossza a gyanúsak listájának! Tüntetés a Kormány ellen!
(Az Író szólni készül a tömeghez, markos férfiak vállukra emelik.)

Író: Testvéreim! Eljött az idő, amikor meg kell fogalmaznunk a magyar nép álláspontját!
Százötven évvel ezelőtt elég volt 12 pont, – ma is elég! Ha egyetértetek velem, mondjátok utánam:
1. pont: ANTIDIKTATÚRA
(Tömeg: Antidiktatúra!)
2. pont: NEMZETÁLLAM
(Tömeg: Nemzetállam!)
3. pont: FELELŐS KORMÁNY

(Tömeg: Felelős kormány!)
4. pont: ÚJ VÁLASZTÁSI TÖRVÉNY
(Tömeg: Új választási törvény!)
5. pont: ÚJ ÉRDEKKÉPVISELET
(Tömeg: Új érdekképviselet!
6. pont: ÚJ ADÓRENDSZER
(Tömeg: Új adórendszer!)
(Az Írót köhögőroham fogja el. Int, hogy tegyék le. Helyére azonnal felemelik a Férfit, aki friss, erős hangon folytatja.)

Férfi: 7. pont: EGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLTATÁS ALANYI JOGON

(Tömeg: Egészségügyi szolgáltatás alanyi jogon!)
8. pont: FÖLDTULAJDON ÁLLAMPOLGÁRI JOGON
(Tömeg: Földtulajdont állampolgári jogon!)
9. pont: PÁRTVAGYON ELSZÁMOLTATÁSA
(Tömeg: Pártvagyon elszámoltatása!)

Nő: 10. pont: KORRUPCIÓ BÜNTETÉSE ÉS FELSZÁMOLÁSA
(Tömeg: Korrupció büntetése és felszámolása! Le a korrupcióval! Élet! Igazság!)

Író: 11. pont: PRIVATIZÁCIÓ FELÜLVIZSGÁLATA
(Tömeg: Privatizáció felülvizsgálata!)
12. pont: ÚJ ALKOTMÁNY
(Tömeg: Új alkotmányt! Új alkotmányt!)
(Az Ezredes megjelenik az Országház ablakában.)

Ezredes: Felszólítom a népvezért, ne kísérletezzen hatalomátvétellel!

Parlament: Úgy van!

Ezredes: Minden lépését ismerjük!

Tömeg: Pfuj! Gya-lá-zat!

Író: Állj közénk, Sulla! A népvezér te vagy!
Tömeg: Állj közénk, Sulla!

Író: Vállald a népet, Sulla!

Tömeg: Vállald, vállald!

Férfi: Gyújtsd fel a gazdagok városát!

Tömeg: Gyújtsd föl, Sul-la! Gyújtsd föl, Sul-la!
(Ezredes kijön az Országházból az utcára. Katonái felzárkóznak mögé. Néhány másodpercig halálos csönd. Senki nem tudja, miként dönt a diktátor.)

Ezredes: *(Kőkeményen.)*
Katonák!
Elő a tankokat! Felgyújtani a bankokat! Győzzön az Igazság, ha az Életbe kerül is!
(Tömeg ujjong, összeölelkeznek a katonákkal.)

Tömeg: Éljen Sulla!

Parlament: Vesszen Sulla!

Rikkancs: POLGÁRHÁBORÚ!!!

8. KÉP:

A Mabus Szanatórium kertje.
A teraszon a Színész, Szobrász és Filozófus
a Bolerót hallgatja.
A Zenész tűnődve érkezik a sétányon.

Zenész: A tűz nagyon gyorsan terjed. Szinte az egész város ég.

Szobrász: Nem tudom, helyes-e a sullai módszer.
Most teljes lesz a leszámolás, de félelmetes is.

Filozófus: Én helyeslem! Bűnös város! Így döntöttek felőle.

Színész: Mikor Néró felgyújtotta Rómát, valljuk be, ez bőven ráfért. Azóta is azt nevezik Rómának, amit Néró építtetett.

Zenész: Meg a császárok.

Szobrász: A szegények nem építhettek, mert elégtek. Ezt is bőven alkalmazza a történelem.

Színész: Tulajdonképpen mi változott húsz évszázad alatt?

Filozófus: Semmi. Mindenkit az a hatvan év érdekel, amit átél. Az Ego Útja.

Színész: Amikor Peer Gynt-öt játszottam, kedvencem volt az önvallomás.
„A *gynt-i én* egy raj kemény Akarat, harc, izzás, remény - A *gynt-i* én tengernyi lágy Ötlet, kívánság, példa, vágy."

Mindannyian hagymák vagyunk mag nélkül, és Mabus a mi Gomböntőnk, aki képes más embert csinálni belőlünk.

Zenész: Téved, barátom! Nem lettünk mások. Egyedül mi, itt a hegyen nem lettünk mások!

Szobrász: Épp azért vagyunk itt. Normálisnak azt nevezik, ha változik az ember. Mi – soha!
(Mabus és Kinga érkezik. A mágus még mindig vörös ruháját viseli, ahogy Kinga sem cserélte le estélyijét. A Zenész helyet mutat, lehalkítja a zenét.)

Filozófus: *(Mabushoz.)* Még mindig biztos benne, hogy itt jöttek létre az Idő Jelei?

Mabus: Az Ezredes azért vette föl a Sulla nevet, mert az a végső időket jelző Allus anagrammája. Pontosan követi a forgatókönyvet, s ebben sokan segítik.

Színész: Valaki súg neki. Színpadon éltem, felismerem az ilyesmit!

Zenész: És mi következik most?

Kinga: Mi következhet még? Nem elég ennyi?

Mabus: A metropolis három részre szakad. A csillogó Drágakővárosra, a Bárány városára, és a Fenevad városára.

Szobrász: Néha úgy érzem magam, mint Szun-Vu-Kung, aki azt hiszi, uralja a mindenséget, miközben ki sem jut Buddha tenyeréből.

Filozófus: Miért kell mindennek Budapesten történnie? Ezt megfejtette?

Mabus: Nem volt nehéz, de végtelenül tragikus. Budapestre megpróbálják áthárítani azt a történelmi felelősséget, mely más metropolisra tartozik.

Színész: S ezt tétlenül nézik a világban?

Mabus: A világban igen.

Zenész: Noná, majd jelentkeznek a Holocaustra!

Kinga: Ki tehet bármit olyan vezér ellen, aki a posztsztalinizmust mint Apokalipszist adja elő?!

Szobrász: Ez azért merész! Hányadik jaj hangzott el, s hányadik angyal fújta meg a trombitát?

Zenész: Azt hiszem, ilyenkor kell föltenni az ördögi kérdést: „Mi a teendő?"

Mabus: Ezt a kérdést az Ezredes tette föl magának, és mint Sulla válaszolta meg!

Színész: Használni kellene a *Revizor-effektust*! Emlékeznek a Revizorra? Mindenki azt hiszi, hogy az igazi érkezett meg, de erről szó sincs! Mi volna, ha képesek lennénk bebizonyítani, hogy az Ezredes nem Sulla, hanem egy senki?!

Filozófus: Mi múlik ezen?

Mabus: Ezer év! Legkevesebb ezer év...

Kinga: Akkor meg kell próbálni!

Mabus: Csakhogy ezt az embert én sem tudtam megállítani. A nagy Likvidátor szerepe túlságosan jó szerep. Julius Caesar óta sorra belebújnak a jó diktátorok.
(Robbanás a kerítésen túlról, a katonai bázis felől. Reng a föld, a szanatórium homlokzata kettéreped, mély szakadék keletkezik a sétányon. A Színész és a Szobrász belehullnak.)

Filozófus: Hol a színész?

Zenész: Hol a barátom?

Mabus: Így süllyed el Atlantisz. Vigyázzanak! *Nő a szakadék!*
(A föld tovább reng, a szakadék már áthidalhatatlan. A leomlott kerítésen túlról, a sziklák felől érkezik Sulla, Író, Judit, Férfi és Nő. A két csoport egymást szemléli a szakadék két oldalán.)

Sulla: *(Gúnyosan.)* Az értelmiség végső menedéke! Tudtam, hogy ide menekül, Mabus! Felrobbantottuk a bázist.
(Leválik a szakadék egy darabja, Kinga a mélybe hull.)

Kinga: *(Hangja elhalóan.)* Segítség...!

Író: *(A másik széléről belehajlik a repedésbe, s utána kiáltja.)* Megfizettem!

Mabus: Azt hiszi, Sulla, van, aki ezt túlélheti? Láncreakciót indítottak el, minden elpusztul!

Sulla: *(Dúdol.)* Tram – tra – ta – tam... Gyönyörű a Boleró!

Mabus: Harc kezdődik ezer évre Győzött a szőke Fenevad
Nincs megoldás és nincs béke
MEGMARADT A FELADAT

Író: Mért nem tudsz mást felmutatni Mint a *másság* szövegét Egy diktátort megbuktatni Nem fog pénzes szakadék

Mabus: Minden tette úgy morális Immorális az egész Nem áll össze ezer évig Példának sok kicsi rész Ne hagyd, hogy megtévesszenek: A veszély honnan fenyeget!

Író: *(Dühödten Mabushoz.)* Tud megoldást? Nem! Letett valamit az asztalra? Nem! Hol az elképzelése a jövőről? Sehol! Metafizika mögé bújik? Gyáva!

Férfi: Felszállt a füst Mint színezüst Kitörtünk a Falanszteri pipából!

Nő: Nem kell elit, Mert vásárra vitt! Diktátor kell, Diktátor a javából!

Judit: Légy bátor Diktátor! Előre Likvidátor! Csak így lesz A népé A köztársaság!
(Újabb földdarab hull a mélybe, vele a Filozófus és a Zenész. Mabus egyedül áll talpalatnyi helyen.)

Sulla: Látja, Mabus, harmadszor nem engedem el! Irányítható emberekre van szükségem!

Mabus: Azt hiszi, a hatalom csak akkor irányítható, ha egy kézben van?

Író: *(Végképp elveszíti a türelmét.)* Igen, akkor! Hányszor figyelmeztettelek benneteket? Hányszor kell figyelmeztetni benneteket?
(A földrengés eléri a Mágust, és a szakadékba zuhan. Vele együtt minden, ami a Szanatórium oldalán még látható volt. A magnó hullásá-

val együtt elhangzik a Boleró utolsó taktusa, már az is a szakadékból... Halálos csend.)

Író: Nem ezt akartam.

Sulla: *(Nyugodtan.)* Én igen! Ezt akartam! Most már megírhatja – barátom -

VAN MÉG REMÉNY.

F ü g g ö n y

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

MAGYAR JOHANNA (1964-65)

II. Rákóczi Ferenc édesanyja, Zrínyi Ilona, akit magyar Jeanne d'Arc-nak is neveznek, harcok, szerelmek, árulások közt példát ad fiának és az utókornak magyarságból és emberségből.

JOSEPHUS (1971)

Dráma Josephus Flaviusról, az ókori történetíróról, aki a kis népek és nagyhatalmak szükségszerű kapcsolatainak történelmi törvényeit írta meg. Az idegen hatalom foglyaként, azt védelmezve és kiszolgálva, ugyanakkor népével mégis együtt érezve vergődik az érdek és lelkiismeret csapdahelyzetében.

HYPATIA (1974)

Az V. századi pogány-keresztény hitviták elől Hypatia, a világtörténelem első filozófusnője, az Alexandriai Akadémiába vonul vissza, s csak tanítványainak élne, ha hagynák. Az ellentmondó ideológiák összecsapása azonban utána nyúl és állásfoglalása életébe kerül, de tanítványai Perzsiába menekítik gondolatait.

DÍSZPOLGÁROK (1984-85)

Dráma a magyarországi 1980-as évek földcsuszamlásszerű változásairól, az ország széthullásáról, az erők átrendezéséről. A nagyapák útja nem folytatható, az apák nyugatiasságát elutasítják, az eszmearisztokráciát felváltja a pénzarisztokrácia.

LE VAGYOK GYŐZVE (1995)

József Attila két kortársának viaskodása arról – miért fáj az élet és igazság, lehet-e szavakkal ölni, s miként válik József Attila utolsó verse anarchista jelmondattá, a jövő évezred szimbólumává.

FALANSZTER UTÁN (1997)

Napjaink groteszk víziója az embereket elválasztó szakadékról, a jó és a rossz küzdelméről, az új emberfaj – az antiember – túlélési lehetőségeiről az új antagonizmusok között.

9 789639 596658

Ára: *2480* Ft